

**FONDO DE PAPEL MONEDA PUESTO EN CIRCULACIÓN POR EL ENEMIGO**  
 (Decreto 27 Agosto 1938 - Orden 5 Septiembre 1938 - B. O. 17 Septiembre 1938)

792

D. *Carmen March de Palau* con domicilio en *Barcelna*  
 calle de *Sofismama* n.º *14* en cumplimiento de los preceptos establecidos en el  
 Decreto y Orden arriba consignados, ha entregado *hasta* *esta*  
*don Joo* la cantidad de pesetas nominales *trescientas*  
 en las clases de papel moneda que en continuación se detallan:

Pesetas	<i>100</i>	en	<i>billetes de España emitidos con anterioridad al 18 de Julio de 1937</i>
"	<i>100</i>	en	<i>billetes de España emitidos con anterioridad al 18 de Julio de 1937</i>
"	<i>100</i>	en	<i>papel moneda del ferrocarril</i>
"	<i>100</i>	en	<i>billetes de España emitidos con anterioridad al 18 de Julio de 1937</i>

*Barcelna* de *Marzo* de 1939. III Año Triunfal.

El Receptor,  
*J. Rubio*

Talleres Gráficos El Siglo, S. A. - Barcelona.

Sello de la oficina receptora

## INCAUTATS

*Un espoli oblidat*

Pseudònim: Marcos X

Curs: 2014-2015



**“Allò suprem en l’art de la guerra consisteix a sotmetre l’enemic sense batallar-lo”**

*孫子, Sun Tzu (544 aC-496 aC), estrateg i filòsof xinès*





## ÍNDIX

	<u>pàgs.</u>
0. PRÒLEG .....	1
1. INTRODUCCIÓ .....	3
2. CONTEXT HISTÒRIC .....	5
2.1 Antecedents de la guerra .....	6
2.2 A partir de la victòria del <i>Frente Popular</i> .....	8
2.3 El Cop d'Estat .....	10
2.4 El desenvolupament de la guerra .....	13
2.5 Darrera etapa de a guerra .....	18
3. FINANÇAMENT DEL CONFLICTE.....	20
3.1 La Sublevació .....	
3.1.1 La gestació .....	21
3.1.2 El <i>Coup d'État</i> .....	21
3.2 Finançament .....	22
3.2.1 Bàndol 'Nacional' .....	23
3.2.1.1 <i>Fondo Papel Moneda</i> .....	23
3.2.1.2 Bestretes del Banc d'Espanya .....	23
3.2.1.3 Mesures d'emergència .....	23
3.2.1.4 Ajuda Externa .....	25
3.2.1.5 Ajudes Privades .....	29
3.2.1.6 Altres Ajudes .....	31
3.2.2 Bàndol Republicà .....	33
3.2.2.1 Caixa de Reparacions .....	34
3.2.2.2 L'or del Banc d'Espanya .....	38
3.2.2.3 Altres Ajudes Externes .....	40
3.2.2.4 Impostos .....	40
3.2.2.5 Endeutament Públic .....	41
3.2.2.6 Bestretes del Banc d'Espanya .....	41
3.3 Conclusions .....	43
3.3.1 El Finançament Extern .....	43
3.3.2 El Finançament amb Recursos Interns .....	44
3.3.3 El Finançament Global .....	47
4. PROCÈS D'INCAUTACIÓ .....	50
4.1 Decret Llei del 12 de noviembre de 1936 .....	50
4.2 La Incautació .....	53
4.2.1 L'Ordre de l'1 d'Abril de 1938 .....	55
4.2.2 Decret Reservat del 27 d'Agost de 1938 .....	63

<b>5 CAUSES I CONSEQÜÈNCIES DE LA REQUISA</b> .....	<b>68</b>
<b>5.1 Guerra psicològica</b> .....	<b>68</b>
<b>5.2 Guerra monetària</b> .....	<b>73</b>
<b>6 CRONOLOGIA DE LES ACCIONS DUTES A TERME FINS ARA</b> .....	<b>78</b>
<b>6.1 Passos previs</b> .....	<b>79</b>
<b>6.2 Via Política</b> .....	<b>79</b>
<b>6.3 Via Judicial</b> .....	<b>89</b>
<b>6.4 Consell de Drets Humans de la ONU</b> .....	<b>92</b>
<b>7 ANTECEDENTS DE DEVOLUCIONS</b> .....	<b>94</b>
<b>7.1 “Cas Negrín”</b> .....	<b>97</b>
<b>8 PREUS I COTITZACIONS</b> .....	<b>102</b>
<b>8.1 Mètodes</b> .....	<b>103</b>
8.1.1 Equivalència en divises estrangeres.....	103
8.1.2 Equivalència segons el valor plata.....	105
8.1.3 Equivalència segons l’índex de preus .....	106
8.1.4 Equivalència segons la CRRDE .....	112
8.1.5 Equivalència segons l’ <i>APIGF</i> .....	113
8.1.6 Conclusió .....	113
<b>8.2 Volum total i Valor actual</b> .....	<b>114</b>
<b>9 CLOENDA</b> .....	<b>116</b>
<b>10 ANNEXOS</b> .....	<b>119</b>
<b>10.1 José Larraz</b> .....	<b>119</b>
<b>10.2 El meu <i>Abu</i>, Juan Palanca Guasch</b> .....	<b>121</b>
<b>10.3 Entrevista a la Sra. Teresa Balcells</b> .....	<b>126</b>
<b>10.4 Entrevista al Sr. Pablo Sánchez-Ostiz (Degà de la UNAV)</b> .....	<b>128</b>
<b>10.5 Transcripcions</b> .....	<b>130</b>
10.5.1 Comissió Constitucional 7 de Maig de 2008 ...	130
10.5.2 Sessió Parlamentària 11 de març de 2009 .....	131
<b>10.6 Entrevista al Sr. Jordi Xuclà (diputat de CIU)</b> .....	<b>137</b>
<b>10.7 Entrevista al Sr. Joan Tardà (diputat de ERC)</b> .....	<b>139</b>
<b>10.8 Entrevista a la Sra. Gisela Dotes (vicepresidenta de APIGF)</b> .....	<b>141</b>
<b>10.9 Preguntes al Bufet <i>ILOCAD</i> (Baltasar Garzón)</b> .....	<b>143</b>
<b>10.10 Preguntes al Sr. Pablo de Greiff (ONU)</b> .....	<b>145</b>
<b>10.11 El govern tanca files sobre l’“informe Greiff”</b> .....	<b>147</b>
<b>10.12 Llibre de Comissions</b> .....	<b>148</b>
<b>10.13 Carta al Sr. Juan Carlos I de la Sra. Montserrat Capdevila</b> .....	<b>151</b>
<b>10.14 Contestació de la Casa Reial a la Sra. Capdevila</b> .....	<b>153</b>
<b>10.15 Carta al Parlament de Catalunya de la Sra. Lidia Jiménez</b> .....	<b>154</b>
<b>10.16 Decret Reial 1432/1995</b> .....	<b>155</b>
<b>10.17 Carta enviada al Sr. Juan Belloch (alcalde de Saragossa) ...</b>	<b>156</b>

10.18	Preguntes al Sr. J.P. Navarro (economista i professor).....	158
10.19	Entrevista al Sr. Marín Cano (professor d'història) .....	159
10.20	Entrevista al Gmà. Morató .....	163
10.21	Convocatòria de Assemblea General Extraordinària APIGF	166
10.22	Juan Negrín López .....	167
10.23	Correus amb polítics i polítiques d'opinió.....	170
11	AGRAÏMENTS .....	182





## 0. PRÒLEG: Per què he escollit aquest Treball de Recerca?

El meu avi un dia, quan jo encara era un xiquet, em va explicar una història sobre la seva mare, una guerra de per mig i molts diners que hagué d'entregar. Jo en aquell moment, com era obvi, no vaig parar gaire atenció al que m'estava dient, i vaig estar temps sense ni tan sols recordar-me'n d'aquest relat de família. Així va ser fins que una tarda, ara fa un any, dinant a casa seva em tornà a explicar una de les seves 'batalletes', però aquesta vegada no em parlà ni de com va conèixer la meva àvia, ni de les anècdotes seves com a pare, ni de tan sols els jocs als que jugava al bell mig del carrer

Ballester mentre la gent adulta es preocupava per qüestions que en aquell moment li semblaven ben avorrides, no, em va parlar sobre les pessetes republicanes que la seva mare va haver d'entregar un cop finalitzada la Guerra Civil i sobre el que va passar quan s'adonaren que s'havien quedat sense els diners dels que fins aquell moment havien disposat.

La meva besàvia, Carmen Guasch Müller, d'ascendència alemanya, va ser una dona ben valenta, disciplinada i racional, un tant freda i seca, però per sobre de tot ella era brava, treballadora i amant dels seus fills i filles; en resum, de caràcter germànic. Ella es va quedar sola a casa amb la canalla, ja que el seu marit, militar, va ser cridat al front, com a única administradora de la llar amb tres fills i una filla que anaven dels disset als set anys. Encara així se les va poder arreglar per sobrepassar la guerra, sense que la família seva arribés a passar gana ni que els més petits de la casa s'adonessin de l'afligidora situació històrica que estava vivint el país.

El meu avi, Juan, que tenia sis i set anys quan ocorregué el conflicte, és ara soci de l'*Associació de Perjudicats i Perjudicades per la Incautació del Govern Franquista*, una agrupació amb seu a Barcelona que és plena de gent decent i ben maca que m'han arribat a contar unes experiències ben entrístidores i que em mostraren la misèria, la por, les injustícies i les usures per les que hagueren de passar tortament, tant durant la guerra com durant la postguerra, amb la dictadura franquista establerta. Aquesta agrupació defensa avui dia encara els drets de les gents afectades per aquella requisita i actualment està en procés de portar als tribunals, mitjançant el bufet *ILOCAD*, la demanda d'una compensació paritària del total de pessetes republicanes embargades de l'època transformades en euros actuals, a més d'un reconeixement públic i una reparació moral.

Endemés jo tinc un especial interès per la història contemporània, la política i la macroeconomia, i vaig voler saber per què els nacionals van decidir requisar totes aquelles pessetes, i si això els va servir d'alguna manera per guanyar la guerra. Tot això plegat –la meva vessant familiar, la relació directa amb l'Associació en si i els



El dia de la boda dels meus besavis, Carmen Guasch Müller i el Tinent Coronel Jorge Palanca Martínez-  
Fortún

meus interessos personals en la temàtica– sumant-s’hi al sentiment que tenia jo del fet com a una injustícia històrica no reparada, m’impulsà a decidir-me per realitzar el treball sobre aquest tòpic, i no sobre d’altres que també tenia pensats.

## 1. INTRODUCCIÓ

Segle II, Numància, un potentíssim exèrcit en voluntat d'expandir el seu imperi i dominar Europa lluita front a front contra una ciutat humil plena de gent humil que resisteix amb armes humils; l'exèrcit imperialista no aconsegueix vèncer pas amb els mètodes que fins ara havia usat exitosament i se li acut que, si no pot guanyar-los al camp de batalla, podrien esperar, esperar a fora de la ciutat, envoltant-la, assetjant-la, no deixant que passessin pas queviures, ni cap animal, ni cap aliment, ni cap carta, ni cap arma... I així fins que supliquessin l'acceptació de la rendició. La guerra fa temps que ja no es guanya per les armes o per la valentia i habilitat dels seus soldats només, des de fa temps que elements com el finançament, les diferents estratègies bèl·liques fora del camp de batalla, els bloquejos comercials i econòmics, els sabotatges, els boicots o les relacions diplomàtiques internacionals juguen un paper molt més decisiu en una guerra que no pas els peons que lluiten a primera línia de batalla, per posar un exemple. Però a la Guerra Civil espanyola nasqué una nova tècnica de la guerra mai abans provada, però que resultà ben efectiva, i és la guerra financera.

A l'abril de 1938 l'alta cúpula del Govern franquista va idear un pla que precisament serviria per enfonsar la cotització de la pesseta republicana a l'exterior, minar la confiança cap a aquesta divisa de la resta d'Europa i el món, i ofegar encara més la capacitat republicana d'aconseguir material per la guerra a l'estranger; per així fer més fàcil sortir victoriosos.

Aquest pla consistia en obligar a la ciutadania, sota serioses amenaces, a entregar tots els bitllets republicans emesos amb anterioritat al 18 de juliol de 1936 –els anteriors a aquesta data ja havien estat declarats nuls- a entitats bancàries o establiments oficials. A canvi, se'ls hi va entregar un rebut, anomenat FONDO PAPEL MONEDA PUESTO EN CIRCULACIÓN POR EL ENEMIGO, amb el qual suposadament, un cop acabada la guerra, podrien fer un bescanvi per les noves pessetes 'nacionals'.

D'aquesta manera van anar quedant quantioses masses de diners republicans sota el poder 'nacional', les quals, a través d'un Decret Reservat d'Agost de 1938, van servir per una banda, per mantenir el control monetari del país, però sobretot per depreciar de forma violenta i ràpida la taxa de canvi als mercats internacionals de la pesseta que fins aquell moment havia estat l'oficial minant la capacitat adquisitiva republicana, i convertint, alhora, aquells bitllets en divises i plata flotant en els mercats estrangers en benefici del poder adquisitiu del bàndol 'nacional' per finançar, entre d'altres, la Cinquena Columna. Tot això segons va declarar el *Comité Gestor*, secret, del "*Fondo de papel moneda*".

L'operació s'inicià a principis de setembre de 1938, en plena Batalla de l'Ebre, i es suspengué entre desembre del mateix any i el gener següent, amb una cotització de la pesseta republicana que ja vorejava el sòl.



Amb aquesta estratègia també es van assegurar que quan acabés la conflagració, totes les masses de diners republicans ubicats fora de la nació tinguessin cotització nul·la i ningú pogués reclamar un bescanvi paritari amb les noves monedes nacionals al Tribunal de la Haia.

L'objectiu primordial que volia assolir i pel qual vaig escollir desenvolupar aquesta temàtica va ser el d'informar-m'hi i esbrinar si és cert que aquesta campanya contra la pesseta republicana va ser clau perquè el bàndol 'nacional' guanyés la guerra – aquesta serà la meva hipòtesi inicial–. Degut a què la meva investigació arriba fins als nostres dies, també m'he plantejat una altra qüestió que vull resoldre mentre estigui realitzant el treball, i és el perquè de l' incompliment, encara avui dia, de la promesa de restituir el valor de les pessetes republicanes incautades.

**FONDO DE PAPEL MONEDA PUESTO EN CIRCULACIÓN POR EL ENEMIGO**  
(Decreto 27 Agosto 1938 - Orden 5 Septiembre 1938 - B. O. 17 Septiembre 1938.)

N.º 792


D. Carmen Guasch de Palanca con domicilio en Barça  
 calle de Sofatmanua n.º 14 en cumplimiento de los preceptos establecidos en el  
 Decreto y Orden arriba consignados, ha entregado en esta Reus  
esta don Joo la cantidad de pesetas nominales mil trescientas

en las clases de papel moneda que a continuación se detallan:

Pesetas	<u>100'-</u>	en	<u>Billetes de España que continúan en</u>
"	<u>1000</u>	en	<u>esta moneda</u>
"	<u>1000</u>	en	<u>Papel moneda del Jor</u>
"	<u>1510</u>	en	<u>Barça 21</u>

de Junio de 1939. III Año Triunfal.

El Receptor,  
Juub

Sello de la oficina receptora  


Rebut del "Fondo" amb el nom de la meva besàvia Carmen Guasch de Palanca

## 2. CONTEXT HISTÒRIC

La Guerra Civil Espanyola, sens dubte el conflicte social, polític, econòmic i bèl·lic més significatiu de tota la història moderna del nostre estat. Seria desencadenada per un Cop d'Estat militar contra el règim més democràtic que, tot i ses deficiències, havia tingut mai el país, la II República; acabaria un u d'abril de 1939, iniciant-s'hi així una dictadura militar, feixista i personalista sota la figura de Francisco Franco Bahamonde, que no acabaria fins a trenta-sis anys i dos-cents trenta-tres dies després, un cop morí. La mateixa conflagració contindria diverses facetes i maneres d'observar-la: podia ésser tant <sup>1</sup>batalla entre revolució i contrarevolució com entre feixisme i comunisme, tant enfrontament entre nacionalismes com lluita entre dictadura i democràcia republicana i tant lluita de classes directa com guerra de religió<sup>1</sup>. La guerra fou batallada per dos bàndols, el republicà i el revoltat.

El primer era constituït pel govern democràticament elegit, després de vèncer amb el nom de *Frente Popular*, suportat per la *Unión General de Trabajadores*, la *Confederación Nacional del Trabajo*, el *Euzko Alderdi Jeltzalea -Partido Nacionalista Vasco*, tot això internament; al camp de batalla les tropes lleialistes lluitaren sota el nou nom d'*Ejército Popular de la República*, suportades per: les *Milicias confederales*, milícies populars de cort àcrata formades per la CNT, la *Federación Anarquista Ibérica* i les *Juventudes Libertarias*, també per l'*Euzko Gudarostea*, que era l'Exèrcit basc obeïdor del govern èuscar, i per les *Brigadas Internacionales*, conformades per voluntaris i voluntàries antifeixistes de fins a 54 països, destacant a Brandt, canceller de la RFA entre 1969 i 1974 pel SPD, George Orwell, escriptor anglès famós pels llibres *1984* o *Rebel·lió en la Granja*, o Josip Broz Tito, president de Iugoslàvia entre 1953 i 1980. Mentre que era suportat armamentísticament per la Unió de Repúbliques Socialistes Soviètiques, i tímidament per França i pels Estats Units de Mèxic, des d'on pogué importar una sèrie d'armes al principi del conflicte sense haver de pagar.

Mentre que el segon, l'autoanomenat *Bàndol nacional*, era format per la majoria de partits de dretes del país, com la *CEDA*, la *LRC*, els carlistes, els tradicionalistes o els falangistes, i per la Junta de Defensa Nacional. Suportat també per la Església Catòlica, i els seus fidels acèrrims, per l'alta burgesia i l'aristocràcia, a més de bona part de la petita i mitjana burgesia. Militarment fou suportat pel *III Reich*, per la Itàlia feixista i per la Dictadura portuguesa de Salazar.



Cartells d'ambdós bàndols durant la guerra. El primer es refereix a la guerra com una "creuada" en què el bàndol de Franco seria orientador espiritual del món. La segona mostra el moment en què, amb un canvi governamental, s'intentà fondre totes les milícies i tropes lleials en un únic exèrcit.

1. Santos Juliá (1999): *Un Siglo de España: Política y Sociedad*, pg. 118.

## 2.1 ANTECEDENTS A LA GUERRA

- Gener de 1930, el general Miguel Primo de Rivera reconegué el fracàs de sa dictadura, instaurada en un *Coup d'État* suportat pel rei, i deixà el càrrec<sup>2</sup>.
- Alfons XIII nomenà president de govern per restablir la “normalitat constitucional” a Dámaso Berenguer el 30 de gener donant pas a l'anomenada *Dictablanda*, terme usat per la indefinició política del seu govern<sup>3</sup>. Fou substituït en febrer de 1931 per l'almirall de Juan Bautista Aznar-Cabañas sense ser president, però, més de vuit setmanes. Ell mateix convocaria oficialment les eleccions municipals del dotze d'abril, diumenge.
- El vot republicanosocialista guanyà en fins a 39 capitals provincials<sup>4</sup>, mentre que el de l'*Esquerra Catalana* ho féu a tres altres\*. El règim es tambalejà com no ho havia fet des de 1875: el president dimití; el rei acceptà la falta de legitimitat que tenia; Niceto Alcalá-Zamora, després d'haver estat contactat pel govern per assegurar la vida del monarca, rebé el suport de l'exèrcit i la guàrdia civil, així exigí l'exili immediat de la família reial, i així es faria la mateixa nit del 14 d'abril, quan es proclamà el nou règim amb multitudinàries manifestacions prorepublicanes arreu del país, reservant el títol presidencial a Alcalá-Zamora, del *Comité Revolucionario*.
- En el primer bienni, el transformador, es formà govern per socialistes i republicans d'esquerres, amb Azaña com a primer ministre i amb Niceto presidint-lo. Després de les eleccions a Corts Constitutives<sup>5</sup> es redactà la progressista Constitució de 1931. Dugué a terme el govern reformes socials que milloraren les condicions obreres però que eren allora ben polèmiques entre el sector tradicionalista i les elits de la societat, creant una divisió política social que terminaria desembocant en la cèlebre guerra. Una sèrie d'aixecament anarquistes, destacant un a gener de 1933, plantaren cara a “l'ordre burgès” per implantar el comunisme llibertari, però foren reprimits; també, però, abans, a l'agost de 1932, es produí un intent de Cop d'Estat per part del general Sanjurjo, que fracassà per manca de suport. De reformes, a més de l'agrícola i la de la 2<sup>a</sup> inclusió del vot femení, destacà l'educativa, la qual, segons es decretà, provocaria una secularització un tant radical de les escoles, el que va fer que el president dissolgués el parlament i convoqués urnes.



Alfons XIII amb el dictador Primo de Rivera



Madrid exultant a Plaza del Sol després que es proclamés la Segona



Banderes nacionals d'abans i després del 14 d'abril.



Niceto Alcalá-Zamora fent ús de sa dialèctica en un discurs.

2. <http://www.historiaelectoral.com/e1936.html>

3. Eduardo González Calleja (2000): *La dictadura de Primo de Rivera y el franquismo: ¿Un modelo a imitar de dictadura liquidacionista?*; pg. 1.

4. <http://www.historiaelectoral.com/e1931m.html>

\*. El caciquisme i les tupinades, quasi extintes a les capitals provincials, van permetre, però, als partits dinàstics vèncer electoralment a la immensa majoria de municipis aturant la potencial expansió de l'onada antimonàrquica.

5. <http://www.historiaelectoral.com/e1931.html>





Alejandro Lerroux i José  
María Gil-Robles

- El novembre de 1933 les dretes sortiren escollides<sup>6</sup>, formant-s'hi govern entre el *Partido Agrario* de Martínez de Velasco, la *CEDA* de Gil-Robles i el *Partido Republicano Radical* de Lerroux, sortint escollit president del Consell de Ministres aquest darrer. Un cop es van veure consolidades ses primeres reaccionàries reformes esclatà un dels més èpics aixecaments en la història nacional: la Revolució d'Octubre, a Astúries. Una revolta proletària (sobretot minera) de caràcters anarquista i socialista després que es fessin fortes les especulacions sobre la pujada de Gil-Robles a la presidència del Consell de Ministres. Aquesta fou reprimida brutalment, proclamant-s'hi l'estat d'excepció a la regió del nord i convertint-se en un polèmic episodi de censura i de controvèrsia per condemnes a mort; tot això amb protestes tant interiors com de fora del país<sup>7</sup>. Aquest aixecament i sa posterior repressió, després la qual Franco passà a ser conegut com '*el carnicero de Asturias*' per la seva gestió com a comanador de la Legió, és el més ressaltant precedent d'un escenari bèl·lic a nivell nacional, que dividí la societat en dues faccions cada cop més antagoniques i hostils entre si. Paral·lelament a Catalunya Companys proclama l'Estat Català dins de la República Federal Espanyola.



Grup revolucionari és detingut  
i escoltat per guàrdies civils

- Després d'una curta dissolució governamental, el Partit Radical, amb temor en increment a una "revolució bolxevic", va dur a terme polítiques més decididament reaccionàries<sup>8</sup>. També, però, es va conscienciar a la Confederació de Dretes sobre la necessitat de prendre la presidència i consolidar el seu mandat amb un "gir autoritari"<sup>9</sup>; llavors, Gil-Robles trobà sa gran oportunitat quan esclataren l'escàndol d'estraperlo, consistit en la introducció amb suborns i tràfics d'influències d'una ruleta fraudulenta que funcionava amb un botó a casinos a canvi d'una dació del 25% dels beneficis a Lerroux i un altre 15% a gent propera a ell, i l'assumpte Nombela, consistit en la denúncia de corrupció de dirigents del *PRR* d'haver resolt fraudulentament un expedient d'indemnització a la Companyia d'Àfrica Occidental per no poder comerciar entre Guinea Equatorial i Fernando Poo per la pèrdua de dos bucs en 1929, una denúncia a la qual Lerroux no fou capaç de donar convincents explicacions, tot i ser exculpat al parlament<sup>10</sup>.

- Tot i aquests escàndols el president es negà, com ja ho havia fet amb la victòria electoral del bloc de dretes, a entregar el poder a una força "accidentalista", com ells s'autoanomenaven, que no era republicana. Així encarregà la formació del govern a Portela Valladares, independent liberal de sa confiança, del 14 de desembre fins a la celebració de les eleccions del 16 de febrer de 1936<sup>11</sup>.

6. <http://www.historiaelectoral.com/e1933.html>

7. Gabriel Jackson (1965): *La República española y la guerra civil*; pg. 157-177.

8. Gil Pecharrómán (1997): *La Segunda República*; pg. 96.

9. Santos Juliá (1999): *Un siglo de España: Política y Sociedad*; pg. 106.

10. <http://www.artehistoria.com/v2/contextos/7209.htm>

11. <http://www.farodevigo.es/gran-vigo/2011/06/27/portela-valladares-politico-olvidado/557963.html>

- Dos blocs arribaven com a favorits el *Frente Popular*, o Front d'Esquerres a Catalunya i al País Valencià, i les coalicions electorals liderades per la *Confederación Española de Derechas Autónomas*, que tot i els intents de formar un “*Frente de la Contrarrevolución*” només aconseguí aliar-se a algunes circumscripcions amb monàrquics i carlistes i a altres amb el centre-dreta republicà, entre les quals es trobava Catalunya, amb el Front d'Ordre, format per la *CEDA*, la Lliga Regionalista de Catalunya, el *Partido Republicano Radical* i la *Comunión Tradicionalista*. La primera gran agrupació d'esquerres a Espanya va estar conformada pel *Partido Socialista Obrero Español*, el *Partido Comunista de España*, *Izquierda Republicana*, *Unión Republicana*, l'anarquista *Partido Sindicalista*, el marxista antiestalinista *Partido Obrero de Unificación Marxista*, el *Partido Republicano Democrático Federal*, *Eusko Abertzale Ekintza-Acción Nacionalista Vasca*, el *Partido Galeguista*, el Partit Català Proletari, Esquerra Republicana de Catalunya i Esquerra Valenciana. Les eleccions arribaren amb un resultat molt just i molt dividit\*: El *FP* vencé amb un 47'03% dels vots, mentre que la *Derecha* es va fer amb el 46'48%, el *Partido de Centro Nacional Republicano* i els seus aliats amb el 3'51%, el *PNV* acabà amb un 1'59%, el *PRR* veié reflectida sa davallada al terminar amb només 1,32% dels vots censats i la nova *Falange Española de las JONS* només aconseguí el 0'07% dels suports del cens. Tot i que les formacions votades estiguessin molt igualades, degut a la llei electoral<sup>12</sup> el *FP* es féu amb un nombre bastant major d'escons després de la segona volta, 285, el 60'2%, mentre que la Dreta aconseguí no més que 166 sobre 473, el *PCNR* i aliats, 12, el *PNV*, 9, i el *PRR*, només un<sup>13</sup>.

## 2.2 A PARTIR DE LA VICTÒRIA DEL FRENTE POPULAR

- Un cop dimití Manuel Portela, Azaña formà un govern eminentment d'esquerres. La primera mesura que prengué fou la d'allunyar generals obertament reaccionaris, com Franco, Goded o Mola, a Balears, Canàries i *Iruña*, per exemple; les més urgents que hagué de prendre, però, fou la d'amnistiar els condemnats pels successos d'octubre de 1934, molts condemnats injustament, tornant a formant-s'hi així el govern català, i la readmissió dels treballadors i treballadores fetes fora per motius polítics, amb una compensació monetària. També restablí la reforma la Llei de Reforma Agrària de 1932 amb què es pogueren assentar 115.000 camperols més que en els tres anys anteriors. Amb els vots de l'esquerra s'inicià el procés de destitució d'Alcalá-Zamora per ser substituït per Azaña, que seria investit el 10 de maig, mentre que Casares Quiroga, del mateix partit, passà a ser el primer ministre.

\*El sistema electoral era de llistes obertes i permetia repartir el vot entre candidats de totes les tendències, és així difícil quantificar el suport popular rebut per cada coalició. Tot i això s'han pogut fer estimacions electorals.

12. Francisco de Carreras Serra (1973): *Legislación Electoral de la Segunda República Española*.

13. <http://www.historiaelectoral.com/e1936.html>



Cartells electorals de la coalició esquerrana. El segon és d'àmbit únicament català, el primer, de la resta d'Espanya.



Propaganda electoral del front de dretes. El segon és sols per a Catalunya, mentre que el primer és per a la resta de l'estat.



Pòster propagandístic del PCE, en què es menciona el dia de la constitució de la I República Espanyola, el dia de l'inici de la Segona i el dia en què el Frente Popular guanyà les eleccions.

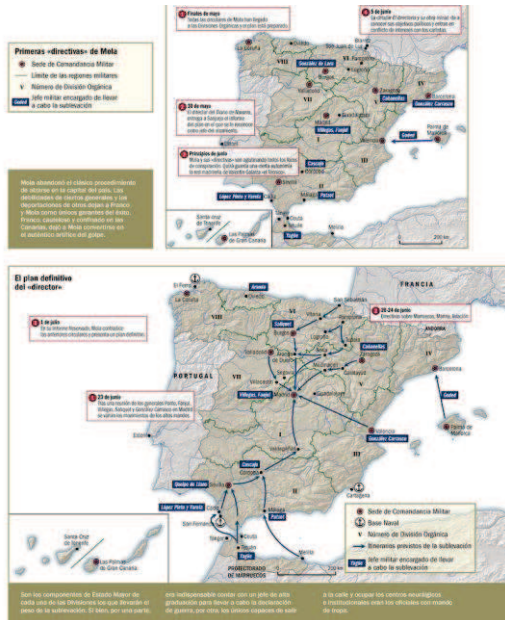


Primo de Rivera, fill, fent un discurs a les masses falangistes.

- El govern es veia envoltat de tot tipus de problemes polítics: el *PSOE* estava dividit entre el sector dominat per Prieto i el de Largo Caballero, el que s'oposava a entrar en el govern defenent la entesa entre les organitzacions obreres per fer fracassar els burgesos republicans i facilitar la conquesta del poder pel proletariat<sup>14</sup>; mentrestant, la *CEDA* es decantava més pel boicot des institucions republicanes, com deia el *Bloque Nacional* de Calvo Sotelo<sup>15</sup>, i per una ruptura violenta de l'ordre amb un cop d'estat militar.

- La *FE-JONS* es va veure molt beneficiada pel triomf del *Front*, un allau de noves afiliacions es produïren, sobretot de joves disposats a una resposta violenta al govern. El seu primer atemptat fou contra un pare de la Constitució, el socialista Jiménez de Asúa, en la qual el policia que li acompanyava morí. Així dos dies després el partit s'il·legalitzà i es detingué a José Antonio Primo de Rivera, tot i que el pas a la clandestinitat no aturà la seva força. També en la Commemoració del 5è any de República es produí un atemptat terrorista amb l'explosió d'un artefacte a la tribuna que matà a un guàrdia civil, en l'enterrament del qual es presentà una manifestació antirepublicana que començà un tiroteig, el qual es saldà amb sis morts i tres ferits. Entre abril i juliol els atemptats protagonitzats per feixistes protagonitzaren més de 50 víctimes, a més de la mort d'uns 40 falangistes morts en acte o en represàlies. També, tot i que no hi hagué cap víctima clerical, s'assaltaren un centenar d'esglésies i convents. El 12 de juliol morí igualment un tinent de la Guàrdia, instructor socialista i famós per negar-s'hi a contribuir en la repressió de la revolució asturiana. Com a represàlia, guàrdies civils segrestaren i

assassinaren a José Calvo Sotelo, líder dels alfonsins; en el seu enterrament el dirigent Goicochea jurà "imitar son exemple, venjar sa mort i salvar a Espanya"; també Gil-Robles culpà el Govern a les Corts de tenir la responsabilitat moral d'aquest.



Pla de Mola publicat a La sublevación (Víctor Hurtado; 2011, pg. 15)

14. <http://www.hispanidad.info/texto9.htm>

15. Gabriel Jackson (1965): *La República española y la guerra civil*; pg. 219.

- Tota aquesta violència feia la sensació que el govern era incapaç de mantenir l'ordre públic, el que, segons els conspiradors, justificava un cop de força. Segons l'estudi més complert, abans del Cop hi hagué un total de 189 incidents i 262 morts, 112 causades per la intervenció de les forces, 148 víctimes militants d'esquerres, 50 de dretes, 19 forces d'ordre públic i 45 sense identificar.
- A més de la creixent polarització ideològica de la societat cal també destacar com a una des principals causes profundes, la mentalitat de les forces armades, que tenien plasmat com a tradició del país que les crisis es solucionen per pronunciaments.
- Les conspiracions militars començaren només coneguts els resultats electorals. El mateix Gil-Robles pressionà a Portela perquè declarés "l'estat de guerra", sense èxit, i després fou Franco qui ho intentà perquè així passés el poder a l'exèrcit i es solucionessin els problemes *manu militari*, amb la mateixa fortuna, però. El 8 de març es reuniren un grup de reaccionaris generals, com Franco, Fanjul o Mola, i acordaren un "alçament militar" perquè "restablís l'ordre a l'interior i el prestigi internacional d'Espanya", i que Sanjurjo passés a presidir la Junta Militar que governaria el país<sup>16</sup>. Mola passà llavors a dirigir la trama minuciosament, anunciant, entre d'altres propostes, que el Cop hauria d'anar acompanyat d'una "violenta repressió"<sup>17</sup>. Les màximes preocupacions dels que es rebel·larien eren la falta de suport que es sabia que hi hauria a Madrid, València, Andalusia i Catalunya, el suport parcial de l'Exèrcit i les actituds revolucionàries del proletariat que es posicionarien radicalment en contra de l'Aixecament.

### **2.3 EL COP D'ESTAT**

- El 17 de juliol de matí a Melilla uns coronels es reuniren per traçar els plans del dia següent, però un dirigent falangista, que havia quedat informat, va fer arribar la nova al comandant militar de la ciutat, el que envià una patrulla de soldats i guàrdies d'assalt a registrar l'apartament, però aquests foren sorpresos per un grup de legionaris que feren rendir a la patrulla i afusellaren al Comandant Romerales, a l'alcalde i al delegat del govern. Es proclamà llavors l'estat de guerra al Marroc espanyol, estenent-se en tres dies a les guarnicions de la península i les illes.
- En poc els revoltats temps aconseguiren dominar gran part del territori (Galícia, Lleó, Castella la Vella...). Aquesta 'Espanya nacional' era en general "l'Espanya interior, rural, de formes socials més retardatàries, de grans i mitjans propietaris agraris, i amb extens proletariat agrari també"<sup>18</sup>.

16. <http://www.cartascomerciales.es/cultura/guerracivil/sublevacion/sublevaciones.html>

17. <http://www.fideus.com/biografiesF%20-%20mola.htm>

18. Aróstegui (2006): *La aventura de la historia*, pg. 94.





Escut oficial del Consell del territori àcrata i revolucionari

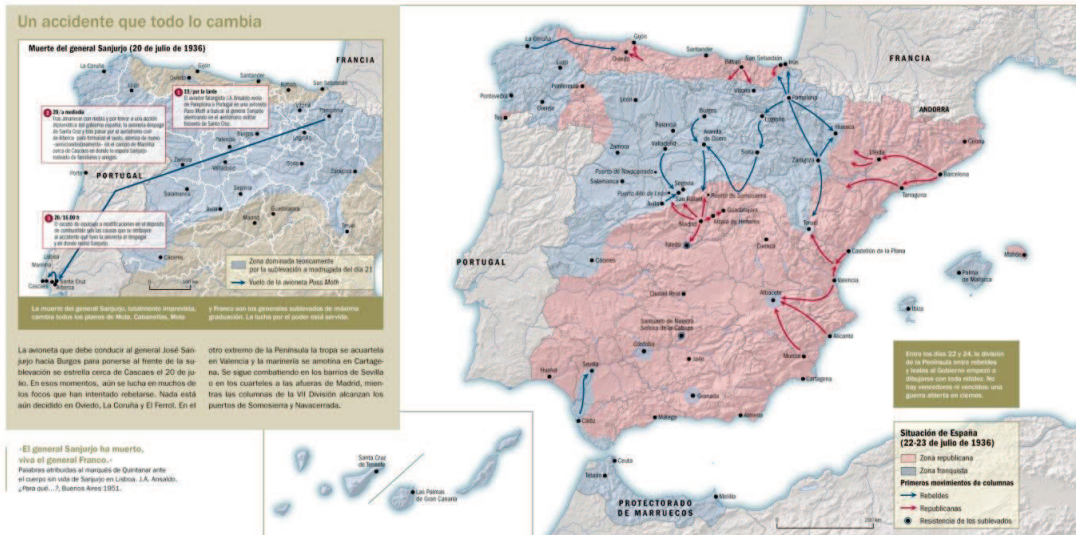
- Dels mencionats llocs parteixen les ofensives de la “Reconquesta” per a prendre ciutats en mans governamentals o per “alliberar” localitats bloquejades per les forces oficialistes com Oviedo o l’Alcàsser toledà.

- Amb només conèixer-s’hi l’inici de la sublevació es bloquejà l’estret de Gibraltar, no permetent la intervenció militar a la península de l’Exèrcit d’Àfrica, les més efectives tropes compostes per la Legió Estrangera i els regulars, que eren marroquins mandats per oficials espanyols. Un cop fou sufocada a la capital la rebel·lió, diverses columnes de milicians sortiren aconseguint impedir que les columnes de Mola travessessin la serra madrilenya i arribessin a Madrid, això fou la batalla de Guadarrama, que establitzà el front nord fins quasi la fi del conflicte.

**Del fracaso a la guerra abierta**

Entre los días 21 y 22, el alzamiento termina. Se sigue luchando en ciertas ciudades hasta el 25, pero el fracaso de los planes de Mola es evidente. El Gobierno tampoco logra sofocar la rebelión y en donde empieza a dominar la situación es armando a milicianos izquierdistas.

La sublevación no puede hacerse con ninguna de las grandes capitales del país exceptuando Sevilla y, territorialmente hablando, todo cuenta con una parte de Aragón, Navarra, Castilla la Vieja y Galicia. Es cierto que las columnas de la VII División han llegado a Navacerrada y Somosierra, pero en realidad el gran potencial militar radica en África y el amedreamiento de la Marina en la facilidad el paso por el Estrecho. El Gobierno, por su parte, se mantiene fuerte en las grandes capitales y cuenta con todo el Norte, Cataluña, Valencia, Murcia, Castilla la Nueva y parte de Andalucía, pero ha perdido Sevilla y Cádiz. Muy pronto lo perderá también.



Milicians caminant cap al front

- Paral·lelament des de Barcelona, un cop també allí quedés neutralitzada la sublevació, columnes del *POUM*, del *PSUC*, d'*ERC* i de les milícies confederals, conformades per la *CNT*, la *FAI* i les *Joventuts Llibertàries*, partiren cap a Aragó. Cap d’elles, però, aconseguí els fins d’alliberar cap capital de província aragonesa. Les milícies llibertàries intentaren dur a terme sa revolució a la part oriental, aprofitant la situació, i formant el revolucionari ‘*Consejo Regional de Defensa de Aragón*’, presidit per Joaquín Ascaso. El front d’Aragó quedà llavors establitzat.

- Des de la capital catalana també s’inicià una expedició cap a ‘ses Illes’, de les que només quedava sota domini republicà Menorca, però la campanya liderada pel capità Bayo, a part de l’èxit inicial a Mallorca, acabà en complet fracàs per la intervenció italiana. Un altre fracàs es produí a Còrdova, empresa liderada pel general Miaja, que tot i la situació indecisa de domini, no es pogué de reconquistar degut, sobretot, a l’arribada de les tropes africanistes pels subministaments d’armament aeri tant alemany com italià, podent



el general Franco organitzar un pont aeri amb la península. Quedà llavors al sud només Andalusia Oriental sota comandament constitucional.

- El qui anava a liderar la rebel·lió, Sanjurjo, morí el 23 de juliol en un accident aeri, provocant que els generals aixecats en armes formessin una *Junta de Defensa Nacional* el mateix dia amb Cabanellas com a president, mostrant-se al món com representant del país davant tots els poders estrangers, amb tots els poders de l'Estat, però la resta de països seguí reconeixent el govern dirigit pel republicà José Giral. Quatre dies després arribà la primera ajuda exterior, un esquadró d'avions enviats des d'Itàlia.
- Les forces republicanes, mentrestant, sufocaren la revolta en més de la meitat del país (Catalunya, Múrcia, País Valencià, Madrid...) mercès, en part, a la participació de les milícies socialistes, anarquistes i comunistes, abastides d'armes, així com la lleialtat de la major part de les Guàrdies d'Assalt i Civil.
- A finals d'agost es 'signà' el "Pacte de no intervenció" pel qual es volia no "complicar encara més el joc estratègic d'escala europea" per 27 països europeus, amb un Comitè a Londres perquè es revisés el compliment del pacte. La França presidida per Blum i el seu *Front Populaire*, que ja havia dotat d'ajuda a la República, temia molt una possible agressió alemanya, i d'aquest mode es veié arrastrada a tal signa pel Regne Unit d'Eden, on cada cop el seu conservador govern es veia més proper al bàndol revoltat, sobretot també després que les autoritats franceses que el govern feixista italià estava proporcionant armament als rebels. El principal objectiu de l'acord era el de prevenir conflictes de major escala. A aquest pacte també s'adheriren, entre d'altres, la URSS, Alemanya, Itàlia i Portugal. Aquest, però, es convertiria en paper mullat: Els caps dels serveis militars alemany i italià acordarien quasi el mateix dia del pacte "prosseguir els subministres de material bèl·lic i les entregues de municions, segons les peticions del general Franco". El ministre d'Estat, Álvarez del Vayo, sol·licità empara a la Societat de Nacions, però aquest es desentengué des queixes, i llavors a partir del mes següent començà a rebre material des de la Unió Soviètica, sabent-hi que internacionalment li farien cas omís. França, en cert punt, també va fer la vista grossa amb el subministrament no oficial d'armes des del país al govern democràtic veí<sup>19</sup>.
- L'1 Franco ordenà a les columnes que comandava que avancessin des de Sevilla a través d'Extremadura, tenint a l'aliat portuguès com a flanc esquerre, aplicant una brutal repressió per allà per on passava, destacant la matança de Badajoz, per establir contacte amb les forces 'nacionals' del nord, que ja ocupava la majoria de la part atlàntica i fronterera amb França.
- Davant el descontrol de la situació i la falta de suport del Govern, Giral presentà la dimissió a Azaña. El 5 de setembre es formà llavors un nou



*Cabanellas i Sanjurjo, a banda i banda*



*Entrevista entre Léon Blum i Anthony Eden a Ginebra el 1936.*

19. [http://www.internationalschooltoulouse.net/ibhistory/spain/phillips\\_ex\\_essay.htm](http://www.internationalschooltoulouse.net/ibhistory/spain/phillips_ex_essay.htm)



Cartell de suport al Govern, de les Joventuts Socialistes Unificades

govern d'“unitat antifeixista” presidit pel socialista Largo Caballero, per poder “detenir l'avanç dels revoltats i guanyar la guerra”.

- Per finals de mes les esquadres colpistes prenién Maqueda, a 80 km de la capital, i els generals es reunien per anomenar a Franco com a comandant únic i suprem des forces aixecades. Llavors el nou líder militar donà l'ordre d'enviar les columnes, en comptes de cap a Madrid que encara estava reorganitzant sa defensa, cap a Toledo, per aixecar el setge del seu alcàsser, que era “el símbol de la salvació d'Espanya que, com una màrtir, ressuscitava del sepulcre al que l'havien conduït sos enemics”, segons afirmà Santos Juliá<sup>19</sup>.

- A principis d'octubre els ‘nacionalistes’ havien desplegat un semicercle al voltant de la capital, a entre 40 i 55 km de la capital. Les forces republicanes reorganitzades pel nou primer ministre s'oposaren millor i amb major resistència, gràcies sobretot a la integració des milícies a l'Exèrcit Popular, amb brigades mixtes. Tot i açò, les forces insurrectes arribaren a principis de novembre als barris del sud de Madrid.

- Quan semblava que l'exèrcit insurrecte estava a punt d'entrar a Madrid, el Govern decidí traslladar-se a València, deixant la ciutat en mans del general Miaja i la *Junta de Defensa de Madrid*, amb uns 23.000 efectius. Dos dies després s'iniciaria la batalla de Madrid que duraria fins el final de la guerra. Un cop es feren els militars revoltats amb la *Ciudad Universitaria* les tropes oficialistes es veieren reforçades amb la primera arribada de les Brigades Internacionals, amb tancs i avions soviètics, que disputaren l'aire als 117 avions de la Legió Còndor. El 23 de novembre finalment el ‘Generalíssim’ desistí de seguir atacant frontalment la ciutat, quedant estabilitzat el front. Aquí es marca la fi del primer període del combat, segons alguns historiadors<sup>20</sup>.



Franco entre generals rebels l'octubre de 1936



Cartell penjat dels carrers de la capital en què es pot llegir en castellà: “NO PASARAN! EL FEIXISME VOL CONQUISTAR MADRID. MADRID SERÀ LA TOMBA DEL FEIXISME”

## 2.4 EL DESENVOLUPAMENT DE LA GUERRA

- En el front de la capital s'organitzaren dos bàndols formats pel rebel, que es constituïa per la *División Reforzada de Madrid*, amb tancs italians, bateries antitancs i artilleria pesada, i el republicà amb un exèrcit compost de cinc divisions, amb tres brigades cadascuna. En l'atac a la carretera d'*A Coruña* les tropes republicanes i les ‘nacionals’ acabaren desistint.

19. Santos Juliá (1999): *Un siglo de España: Política y Sociedad*, pg. 120.

20. Michael Alpert (1996): *La Guerra Civil. Una nueva visión del conflicto que dividió España, La historia militar*, pg. 130-132.

- El 4 de febrer de 1937 s'incoà la celebèrrima batalla del Jarama amb l'ofensiva des forces africanistes a les posicions oficialistes, però



*Soldats italians del 'Corpo' a la batalla de Guadalajara*

aquestes no aconseguiren recuperar els terrenys perduts i el front s'estabilitzaria dinou dies després, amb fins a 10 mil morts republicanes i fins 7.000 'nacionals'.

- El mateix mes les columnes insurrectes prenien Màlaga mercès sobretot a la intervenció de la divisió de forces de combat feixistes italianes del *Corpo di Truppe Volontarie*, que demostraren sa brutalitat amb matances de milers de civils. La presa des les ciutats malaguenya i granadina produí gran sensació de decepció amb la gestió governamental de la guerra, arribant l'"esquitxada" a alts càrrecs, que foren processats.
- El darrer intent per prendre Madrid fou ideat pel mateix *CTV*, el qual consistia en conquerir primer Guadalajara per després atacar l'antiga capital per la carretera amb València, pensant que seria una "guerra llampec". Amb bona part dels seus 48.000 efectius començà l'atac el 8 de març, trobant tres dies després gran resistència en, entre d'altres forces,

el batalló Garibaldi de les Brigades Internacionals, un batalló de voluntàries i voluntaris italians i antifeixistes. Les tropes republicanes llançaren el dia 12 una contraofensiva que féu fugir la 3a Divisió italiana apoderant-se de ciutats que havien conquistat i del material que havien deixat. El 23 de març es terminà la batalla, essent anomenat aquell fet per la premsa liberal i esquerrana internacional com "la primera victòria contra el feixisme". L'Exèrcit Popular havia demostrat el seu poder, que estava capacitada per vèncer el feixisme i la conflagració.



*Un 'garibaldini' ferit de guerra amb el puny dret aixecat*





La Legión Cónдор desfilant



Gudaris, soldats èuscars, en plena batalla

- Un cop l'exèrcit alçat en armes renuncià a ocupar Madrid l'epicentre de la conflagració passà al Nord, on els 'nacionals' tenien com a fi controlar els recursos miners i industrials i el tràfic marítim dels ports republicans de la franja cantàbrica. Així amb les forces comandades per Mola, de 28 mil efectius, incloent el *Corpo* i avions italians i alemanys, s'inicià la campanya de Guipúscoa a 35 km de *Donostia* el 31 de març, contra les defenses organitzades de l'Exèrcit Basc del Govern d'Agirre, del *PNV*, després de l'aprovació a octubre del 36 de l'estatut d'autonomia d'*Euzkadi*. Després del fracàs de la primera ofensiva, es llançà una segona el 20 d'abril, arribant a *Gernika-Lumo* i a *Durango*, ambdues ciutats essent brutalment bombardejades produint centenars de morts civils, per aviació alemanya a la primera i italiana a la segona. Un cop els 'nacionals' prengueren *Bermeo*, a la costa biscaïna, ambdós exèrcits es reorganitzaren: El *lehendakari* assumí el suprem comandament de l'exèrcit èuscar, per així defensar les fortificacions que rodejaven *Bilbo*, però l'enginyer d'aquest "cinturó de ferro" s'havia canviat de jaqueta i permeté a les tropes de Mola penetrar pels punts dèbils de la ciutat mentre aquesta era bombardejada. Finalment la capital basca caigué el

16 de juny sense que el nou govern liderat pel socialista Negrín pogués organitzar cap altre atac en altres fronts del nord.

- El 6 de juliol el bàndol 'roig' inicià la batalla de Brunete per alleujar la pressió que sofria Madrid. Aconseguiren ocupar el poble quasi sense resistència però Franco envià ràpidament unitats de l'Exèrcit d'Àfrica, més uns avions estrangers i unes brigades navarreses. La batalla acabaria el 26 de juliol per simple esgotament, aconseguint l'Exèrcit Popular no més que petites terres de la part nord del municipi.

- Un cop fracassà el pla republicà, les forces franquistes, reorganitzades, incoaren la batalla de Santader el 14 d'agost, atacant la ciutat des del sud, conquistant en dos dies *Reinosa* i sa fàbrica d'armament. La seva costa



es desplomà veloçment també per la superioritat aèria 'nacional' i els seus bàrbars i continus bombardeigs. Sols deu dies després la localitat fou ocupada, no abans que s'hissés la bandera blanca de rendició per la desmoralització general dels batallons i per l'escassetat de queviures i combustible degut sobretot al bloqueig naval que hi havia.

- En el front aragonès es llançà una nova ofensiva al front nord el mateix dia de la caiguda de la capital càntabra, l'ofensiva de Saragossa, amb la finalitat de trencar el front i fer-s'hi amb la capital de la regió, el que forçaria a l'exèrcit insurrecte a suspendre l'ofensiva del front nord. Les Brigades Internacionals que es trobaven al sud de l'Ebre aragonès i dirigides pel comandament del gallec Líster, del polonès Świerczewski, millor conegut com 'Walter', i del romanès Stern, reconegut popularment com 'Kléber', tots tres generals comunistes. Aquests lideraren l'assetjament a Belchite, on resistiren fins al 3 de setembre, tot i que no s'aconseguí arribar fins a Saragossa.
- Tot i que Santander havia estat ja "alliberada", encara quedaven ciutats del nord resistents a l'avanç dels batallons feixistes; d'aquesta manera s'inicià l'1 de setembre l'ofensiva d'Astúries per interior i per costa. Un dia abans es formava el Consell Sobirà d'Astúries i Lleó presidit per l'ex dirigent de l'Octubre asturià, el socialista Berlamino Tomás, que havia provat d'organitzar la defensa però sabia que la situació era ben difícil, sense gaire suport aeri, amb pocs i inferiors avions, i naval, a excepció d'un destructor. Tot i l'escassetat d'abastiments i les 300.000 persones refugiades que s'havien instal·lat a *Asturies*, topònim en asturleonès, no fou fins el 20 d'octubre que no es prengué Gijón, l'últim reducte republicà de tot el nord, essent la majoria de presoners tancats i tancades al camp de concentració de Miranda de l'Ebre. Un cop s'arribà a tal situació, Franco pogué concentrar la majoria de ses forces en el centre i en l'est amb els beneficis d'una indústria no destruïda, amb aquesta victòria Mussolini tornà a confiar en l'exèrcit de Franco i l'opinió mundial conclougué que la victòria final seria "qüestió de temps".
- En novembre de 1937 el govern de Juan Negrín decidí traslladar-se a Barcelona, on ja es trobava des d'un any enrere el president Azaña, per posar en ple rendiment la indústria bèl·lica catalana, que passà a ser nacionalitzada perquè suplís les pèrdues de les fàbriques del nord.
- El 12 de desembre la 11a Divisió republicana, comandada per Enrique Líster, tallà la comunicació entre Terol i la reraguarda franquista, donant pas a l'inici d'una nova batalla, dissenyada aquest cop pel Cap de l'Estat Major, el coronel Vicente Rojo, amb el fi de conquerir la capital de província en un moment i per mostrar al món que encara podien vèncer, en què l'arribada de material de guerra de la *CCCP* estava reduint-se, a causa de la caiguda del govern socialista francès de Blum, que servia, més o menys, d'intermediari. S'hagué d'interrompre la invasió de Madrid per enviar tropes a trencar el setge a Aragó. Les baixes temperatures van impedir que les



*Cartell del Socors Roig que fa una crida a les dones perquè col·laborin en l'increment de la producció industrial*



*Indalecio Prieto i Juan Negrín en plena conversa*



*Valentín González, 'El Campesino', dirigint la 46ª Divisió a cavall.*





Bandera bicolor que substituí a la constitucional com a oficial del bàndol revoltat el 29 d'agost de 1936

tropes 'nacionals' trenquessin el cercol i així el coronel colpista Rey d'Harcourt es rendí, ocupant-s'hi la ciutat. A partir de llavors, però, les forces de Franco augmentaren molt més les ofensives per reconquistar-la: així es cercà la ciutat el 21 de febrer i poc més tard la Divisió 46, comandada pel militar comunista 'El Campesino', escapà i la ciutat fou reconquistada.

- Mostrades les debilitats de les forces lleials, el 'Cabdill' ordenà un nou atac contra el front oriental d'Aragó perquè després s'investís envers Catalunya i la Regió Valenciana. El 9 de març s'iniciava l'operació; el 14 el *CTV* prenia *Alcanyíz*, topònim de la fabla aragonesa; més tard Belchite era reconquistada íntegrament pels insurrectes; i el 17 els 'nacionals' feien el mateix amb Casp. A principis d'abril arribaren a Lleida; i després d'haver pres Balaguer i Tremp, es dirigiren cap al sud del Mediterrani, arribant a Vinaròs el 15 d'abril, deixant així dividida la zona republicana en dues.

- L'ensorrament del front d'Aragó va provocar una crisi de govern a març de 1938: Prieto ja donava el combat per perdut i demanava una negociació d'una rendició amb el suport de França i del Regne Unit, però al no aconseguir suport Negrín li demanà que

abandonés el Ministeri de Guerra, assumint el primer ministre personalment la direcció d'aquest amb Cerdà, coronel comunista, com a subsecretari .

- Franco llavors dirigí ses tropes cap a València, amb l'objectiu de no suscitar tensions diplomàtiques internacionals ja que no era bo que tropes alemanyes i italianes estiguessin gaire a prop de la frontera francesa. El pla consistia en "convergir" cap a Sagunt per a després abalançar-s'hi sobre la capital. *A posteriori* de conquistar Castelló el 13 de juny les tropes rebels s'hagueren de detenir a la riera del Túria. L'Exèrcit de l'Ebre, un dels més preparats dins de l'exèrcit republicà, es dirigí des del nord per atacar per sorpresa la columna feixista que es dirigia cap a València, incoant-s'hi d'aquesta la molt famosa batalla de l'Ebre. L'Exèrcit Popular republicà arribà a les portes de Gandesa, sense assolir la reconquesta degut a la forta resistència de l'Exèrcit africanista; en dies següents la Legió Còndor passà a dominar els aires i a metrallar i bombardejar les posicions republicanes. El 3 d'agost es donava per fracassada la maniobra republicana. Tot i així el bàndol

oficialista començà a defensar les terres que encara quedaven contra els constants atacs de l'Exèrcit de Franco, el qual concentrà les forces allà en comptes d'envair València ja que sabia que tenint com a font de finançament a Itàlia i al *III Reich* no tindria dificultats en acabar amb un dels millors esquadrans dels que encara gosava el bàndol de la República. Negrín, mentre



Bandera bicolor amb l'escut constitucional que esdevingué l'oficial del bàndol rebel el 13 de setembre del 36



Bandera oficial del bàndol franquista, adoptant l'escut dels Reis Catòlics, d'entre d'altres símbols, i que fou oficial del 2 de febrero de 1938 a l'11 d'octubre de 1945



Bandera oficial de l'Estat espanyol del 14 d'abril de 1931 fins a l'1 d'abril de 1939. Pròpia de la II República



La més cèlebre foto del conflicte, per la qual suposadament Robert Capa captava l'instant de la mort d'un milicià de les Juventudes Libertarias

es desenvolupava la batalla de l'Ebre, decidí retirar les Brigades Internacionals, després que esclatés la crisi dels Sudets txecoslovacs, per aconseguir una actitud favorable cap al seu govern per part de les potències democràtiques europees. Aquesta estratègia de rentat de cara fou imitada pel general Franco amb el *CTV*, conservant, però, l'aviació, els tancs i l'artilleria italianes, i garantint tant a *la France* com a *Great Britain* que es mantindria neutral en un suposat esclat d'una guerra europea. Els acords de Munic pels quals Txecoslovàquia hauria d'entregar els Sudets a l'Alemanya nazi, però, va suposar una derrota a nivell internacional de Negrín i de la República. Ja només els hi podia quedar l'esperança de resistir per enllaçar el conflicte amb un a escala europea, o mundial.

## 2.5 DARRERA ETAPA DE LA GUERRA

- Després de l'enorme desgast de tot el conflicte (10.000 morts i 34.000 persones ferides per part de la República; 6.500 morts i 30.000 persones ferides per part del '*Estado Nuevo*'), l'Exèrcit 'nacional' es decidí a la conquesta de Catalunya, sense el perill que hagués cap intervenció internacional, i s'inicià el 23 de desembre avançant pel sud i per l'oest trobant gran resistència les dues primeres setmanes, però després d'aquestes l'Exèrcit de l'Ebre es veié fortament reduït, tot i els intents del cap de l'Estat Major de maniobres de dispersió de la zona sud per alleugerar la pressió. Així que amb la introducció del nou any l'avanç de les tropes revoltades esdevingué imparable, fent cada cop un major nombre de presoners. El 24 assoliren arribar al Llobregat, i els debilitats i minvats exèrcits republicans recularen fins a la frontera amb una immensa gentada de civils, autoritats i civils, traspasant-la el 5 de febrer junt al Govern després que celebrés les darreres Corts republicanes al castell de Figueres. El 26 de gener l'Exèrcit 'nacional' entrà a la capital trobant amb prou feines una apaivagada i paupèrrima resistència. El 4 de febrer es feren amb Girona.
- Mentre es terminava d'"alliberar" Catalunya s'ocupava diplomàticament Menorca, amb intervenció britànica, després que fos reconegut el govern franquista pel país anglosaxó perquè no caigués sota domini de Hitler o Mussolini.
- La guerra, però, no estava encara acabada, i és que Negrín al dia següent d'arribar a França, prengué un avió cap a Alacant, el darrer front republicà. Allí es deslligà la darrera crisi de govern entre els qui no creien pas útil continuar batallant i els qui pensaven que "resistir és vèncer", esperant que les tensions entre els països democràtics i els feixistes a Europa esclatessin militarment. Però la situació per a Negrín es va fer llavors insostenible: El 27 de febrer la França i el Regne Unit d'Anglaterra i Irlanda del Nord passaren a reconèixer l'*Estat Nou* i Azaña renuncià llavors a l'ambaixada de París al seu càrrec.
- Segismundo Casado, cap de l'Exèrcit del Centre i partidari de la diplomàcia per resoldre el conflicte, contactà mitjançant la



*Bombardejos a Barcelona*



*Situació política espanyola a l'última etapa de la guerra*



*Miaja en conversa amb Casado*

Cinquena Columna amb Franco per a una rendició de l'Exèrcit Popular sense represàlies, recordant-li la fi de la primera guerra carlista amb "l'abraçada de Vergara". Mentre Casado estava essent suportat pel cap del IV Cos d'Exèrcit, l'anarcosindicalista Cipriano Mera, i per alguns polítics com Besteiro, a Negrín només li quedava el suport del PCE i de la URSS. En aquesta línia es produí la sublevació de la base naval de Cartagena, desembocant en combats entre els revoltats, que en aquest cas eren els militars de la República en desacord amb el primer ministre suportats per la 5a Columna, i els resistents republicans. Aquesta, però, quedà dominada el 7 de març per les forces negrinistes. Llavors s'incoà el Cop de Casado, que s'apoderà dels punts clau de Madrid i formà un Consell Nacional de Defensa presidit per José Miaja, que deposà oficialment al govern de Negrín després que es sufoqués i es reprimís la resistència comunista al canvi governamental, amb a prop de dues-centes morts.

- Un cop es consolidà aquest Cop, el 'Generalíssim', però, es negà a una "nova abraçada de Vergara", acceptant només una "rendició sense condicions". Així el Consell de Defensa evacuà la ciutat cap a França amb ajuda britànica, quedant-s'hi alguna gent de govern a Madrid, però. Llavors l'exèrcit que ja s'hi havia convertit internacionalment en oficial inicià sa ofensiva final, pràcticament sense que li oposessin lluita, ocupant la matinada del 27 de març, Madrid, el 30, València i Alacant – on esperava molta gent per sortir exiliada en vaixells, i on moltes famílies, però, no ho aconseguiren i foren apressades per una Divisió del CTV– i el 31, Cartagena. L'1 d'abril s'anuncià per la *Radio Nacional de España* l'últim part de la Guerra Civil d'Espanya:

*En el dia d'avui, captiu i desarmat l'exèrcit roig, han arribat les tropes nacionals als seus últims objectius militars. La guerra ha acabat. Burgos, 1º d'abril de 1939, any de la Victòria . El Generalíssim. Signat. Francisco Franco Bahamonde.*



*Franco a la desfilada de la Victòria, a Madrid*



### **3. FINANÇAMENT DEL CONFLICTE**

La Guerra Civil espanyola, un dels temes de la nostra història que més interès ha despertat no només entre historiadors i historiadores sinó també per part de gent dedicada a la investigació de moltes diverses especialitzacions i àmbits. Però no es pot llegir molt, entre l'amplíssima bibliografia, sobre l'evolució de l'economia i finances durant i abans de la contesa, i és aquesta una de les raons per la qual he escollit aquest tema com a Treball de Recerca; per poder conèixer, i alhora donar a conèixer, el perquè de la victòria del bàndol colpista i no de l'altre des del punt de vista financer i monetari.

Sens dubte, i com ara veurem, les incautacions del bàndol nacional de la pesseta republicana, van contribuir al finançament dels 'nacionals', però no va ser pas l'única font. Aquest apartat de 'Finançament' no pretén, però, fer una anàlisi exhaustiva i completa de quines van ser les fonts de finançament dels dos bàndols, però sí que vol estudiar amb quina mesura l'estratègia monetària del bàndol nacional amb el '*Fondo Papel Moneda*', portada a terme per José Larraz<sup>1</sup>, va contribuir a fer decantar la balança del final de la guerra.

Però no es pot començar l'estudi sobre l'economia i finances de cada territori sense saber, molt *grosso modo*, quin model econòmic tenia cadascun de les governacions del país, segons el contingut ideològic dels respectius governs interns.

L'*Espanya republicana* tenia una economia de cort revolucionària i anticapitalista, amb alguns tocs d'anarquisme, mentre que l'*Espanya nacional* practicava una economia absolutament intervencionista, amb voluntat de control militar que imposava des del principi un domini sobre qualsevol activitat amb l'objecte exclusiu de guanyar la guerra. També hi cal mencionar, abans de continuar avançant, un factor de gran importància, que és el component territorial de cadascuna d'ambdues economies: La part sota control republicà es cimentava sobre una àmplia descentralització regional, així els governs català i basc pogueren gaudir d'una organització política pròpia amb una quasi independència monetària, amb facultats legislatives i executives i, al final de la guerra, una independència *de facto* gairebé total. En aquest sentit, hi arribaren a coexistir fins a sis governs amb plens poders i esquemes jurídics i institucionals propis dins de la República i fou això el que impedí, sobretot, al govern republicà la realització d'una política econòmica coherent<sup>2</sup>.

Igualment caldrà preguntar-se com es finançaren les conspiracions contra el recent nou règim republicà, la sublevació del juliol de 1936 i una guerra tan llarga després d'un *Coup* fallit.

---

La font d'orientació i la principal ha estat en tot moment el llibre de Gabriel Jackson *La República española y la Guerra civil*.

1. Veure *Annex 10.1*.

2. José Ángel Sánchez-Asiain (2012): *La financiación de la guerra civil española*; pg. 8-9.

### 3.1 LA SUBLEVACIÓ

#### 3.1.1 GESTACIÓ

L'oposició contra la República començà, ni més ni menys, el mateix 14 d'abril de 1931, a casa del comte de Guadalhorce, que formà part del Directori Civil de Primo de Rivera. Allà mateix es constituí una escola de pensament per derrocar “per tots els medis” al nou règim, i pocs dies després hi hagué una altra reunió a Leitza, municipi navarrès, a casa d'un dels principals finançadors de la contestació carlista, Ignacio Baleztena, en la qual s'acordà organitzar els requetés en grups paramilitars, antirepublicans. A l'octubre de l'any següent es reuní a París la ja establida Junta Conspiradora Monàrquica, formada entre d'altres pel comte dels Andes, el duc d'Alba, els ministres del govern dictatorial espanyol dels anys 20, Aunós Pérez i Calvo Sotelo, i el futur sacerdot català José María Pujades. Tal reunió es basà en la cerca de complicitats i en consolidar suport financer amb el fi de preparar una sublevació. Cal mencionar que totes aquestes reunions, tot i ser de vital importància per entendre el 18 de juliol i la guerra posterior, eren reservades i clandestines i per tant molts dels seus continguts no han deixat rastre, a més d'altres possibles reunions que, en cas que hi hagi hagut, tampoc han deixat constància. Aquest període anterior al cèlebre *Putsch* és de vital importància per l'enteniment del que passà *a posteriori* ja que s'aconseguien dos grans objectius: primerament, s'aconseguí que de mica en mica s'anessin fent visibles els grups que volien “alçar-s'hi en armes” contra la República i es definissin ideològicament cercant aspiracions conjuntes; i segonament, es trobaren alguns grups interns, heterogenis i amb poc contacte entre ells al principi, que col·laboraren en la formació d'un fons per posar en marxa l'operació.

El Comitè recaptador de fons fou format el 1932 després d'entrevistar-se Calvo Sotelo amb el marquès de l'Eliseda, amb el militar Jorge Vigón i amb el polític monàrquic basc Vegas Latapié. També s'instituí a París una comissió executiva amb la col·laboració directa d'Alfons XIII. Mercès al contacte de l'anterior Cap d'Estat les xifres que la comissió recaptà de famílies espanyoles residents a França ascendiren als 20 milions de pessetes, dos dels quals foren donacions directes de Juan March, d'aquell temps, com bé relata el llibre *Teología política y nacionalismo autoritario en España (1931-1936)* de la publicació mensual antirepublicana *Acción Española*.

#### 3.1.2 EL COP D'ESTAT

S'ha dit que és molt diferent finançar una sublevació que una guerra, i és ben certa tal afirmació ja que un Cop d'Estat, per exemple, no destrueix equip capital com ho faria una batalla armada. A la nostra guerra civil no s'ha presentat mai una delimitació oficial entre la sublevació i l'inici de la guerra, però una proposta bastant acceptada és que començà el 18 de juliol i acabà quan Franco i Mola es posaren d'acord per suspendre l'atac a Madrid, deixant consolidat aquell front i obert *sine die* el conflicte en si, el 23 de novembre.

El que també és vertader, i cal tenir en compte, és que s'havia preparat la rebel·lió militar pensant que seria una "qüestió de dies" i per tant no es preveia una guerra posterior.

Aquest aixecament es concretà el març de 1936 a casa de l'agent borsari i diputat de la CEDA, José Delgado, amb l'objecte d'organitzar un "moviment militar destinat a "preservar el país de la ruïna i del desmembrament", sempre en el nom d'Espanya, però es proposaven no desencadenar-lo si "les circumstàncies no ho feien absolutament necessari". En tal reunió es creu que Gil-Robles assegurà a altres personalitats de gran renom, que el Vaticà reconeixeria immediatament la sublevació, que no cabia dubte que Portugal, Itàlia i Alemanya farien el mateix, i que tals estats serien seguits per altres repúbliques centreamericanes.

El pla concret acordat en aquell *meeting* consistia en què sis mil legionaris i "moros" serien transportats a Sevilla, on el marquès i tinent general Queipo de Llano els conduiria a Madrid i allà es trobarien amb la columna del general Mola, que vindria del nord, i amb la de l'altre general, Cabanellas, que vindria de Saragossa reforçada per la de Catalunya, del general Goded. Un cop totes estiguessin trobades, s'anunciaria oficialment el *Coup d'État*, deposarien el president Azaña i proclamarien president d'una junta militar governant a Sanjurjo.

Franco va ser possiblement l'únic dirigent que no va veure tan clar que la sublevació triomfés tan fàcilment. Li confessà al general Kindelán, amb qui dormí la nit del 18 de juliol en un hotel de Casablanca: "*No abrigo dubtes sobre el triomf, no les he abrigat un sol moment (...) (però) serà costós i llarg*".

Franco no es va equivocar. La Guerra Civil espanyola va ser un conflicte social, polític, militar i econòmic que es va desencadenar després del fracàs del cop d'Estat i que va durar gairebé tres llargs anys, amb molt greus conseqüències materials, demogràfiques, socials, econòmiques i polítiques<sup>3</sup>.

### **3.2 FINANÇAMENT**

Un cop feta aquesta breu introducció, en aquest apartat faré una petita anàlisi sobre com ambdós governs intentaren aconseguir finançament per defensar les seves posicions; sobre quines foren ses estratègies per assegurar-se l'ingrés d'armes i de petroli i mantenir alhora la tranquil·litat, una tranquil·litat relativa ja que s'hi era en mig d'una guerra, a la "seva" respectiva part del territori espanyol; sobre els instruments que a cada bàndol s'usaren per a la planificació de la política econòmica autònoma i sobre quins van ésser els països i institucions que finançaren i donaren suport a cada governació i el perquè de tals accions, ja sigui un perquè ideològic, geopolític, amb mer ànim de lucrar-se, o inclús espiritual.

---

3. José Ángel Sánchez-Asiain (2012): *La financiación de la guerra civil española*; pg. 74.

### **3.2.1 BÀNDOL NACIONAL**

A continuació seran descrites les principals fonts de finançament del govern nacional durant tota la guerra.

#### **3.2.1.1 FONDO DE PAPEL MONEDA PUESTO EN CIRCULACIÓN POR EL ENEMIGO: ESTRATÈGIA MONETÀRIA**

Aquest punt serà explicat amb molta més profunditat i extensió en l'apartat 5 de "CAUSES", d'aquest mateix treball. Només resumir que el bàndol nacional adoptà una estratègia per deteriorar encara més la pesseta republicana, mobilitzant tota la massa monetària recollida de l'enemic amb l'objectiu de forçar de forma major la caiguda del valor internacional de la pesseta republicana. Un "veritable assetjament monetari", com Sánchez Asiaín anomena<sup>3</sup>, que va ser especialment intens a partir de finals de l'agost de 1938, quan s'aprovaren els tres decrets amb la finalitat d'utilitzar en benefici del bàndol 'nacional' els bitllets que havien estat posats en circulació per la República amb posterioritat al 18 de juliol de 1936 i que posteriorment haurien estat confiscats en els territoris ocupats pels colpistes. El principal efecte d'aquesta mesura va ser la contribució a un veritable enfonsament de la pesseta republicana a l'exterior. El professor Marín Cano quantifica aquesta massa monetària incautada en 3.561 milions de pessetes, segons va tenir accés a les actes del Banc d'Espanya, afegint que aquesta xifra podria haver estat més gran però que no li van permetre consultar més llibres d'actes del Banc, ja que no estaven catalogats, segons l'ens<sup>4</sup>.

#### **3.2.1.2 BESTRETES DEL BANC D'ESPANYA**

Com assenyala Sardá<sup>5</sup>, un dels principals mecanismes de finançament del govern de Burgos va ser les bestretes del banc al Tresor Nacional. Segons la Memòria del Banc d'Espanya de 29 de novembre i de 6 de desembre de 1942, l'import total dels préstecs atorgats fou de 10.100.000.000 pessetes, xifra que podria ser considerada com el cost financer interior de la guerra pagat pel Govern de Burgos<sup>6</sup>.

#### **3.2.1.3 MESURES D'EMERGÈNCIA**

##### **3.2.1.3.1 Control del sous dels funcionaris**

El Decret del 26 d'agost de 1936 establí que es descomptaria un dia de salari a aquella gent amb sous que no excedissin les 4.000 pessetes i dos dies a aquells i aquelles amb sous superiors a 4.000 pessetes. Viñas<sup>7</sup>, en aquest sentit, assenyala que el total de la recaptació per aquest concepte de l'any 1936 al 1938 fou de 88.927.663,33 pessetes.

---

4. Sánchez Asiaín: *La Financiación de la Guerra Civil Española*; pg.203-223.

5. <http://www.enciezadigital.com/detallenoticia.asp?Idnoticia=82194>

6. Juan Sardá Deneux (1970): *El Banco de España 1931-1962*, pg. 307.

7. [http://www.usc.es/estaticos/congresos/histec05/a2\\_pons.pdf](http://www.usc.es/estaticos/congresos/histec05/a2_pons.pdf), pg.34.

8. Viñas (1976): *El oro español en la Guerra civil*; pg. 427.

### 3.2.1.3.2 *Subscripció Nacional*

Un altre mecanisme complementari per obtenir ingressos fou les entregues de joies, mobles de valor, diners en metàl·lic... que es va anomenar “*Suscripción Nacional*”. S’apel·là a la població perquè entreguessin “patriòticament” qualsevol propietat “monetitzable”: monedes d’or, joies, anells... Es respongué solidàriament per part de tota aquella gent simpatitzant amb la causa, però també per part d’altres que per por a sofrir represàlies hi feren importants contribucions, ja que cada matí es feia eco de qui contribuïa i amb què.

Segurament, per aquesta mateixa raó, una de les comunitats que més va contribuir a la Subscripció Nacional va ser la jueva. Tot i l’antisemitisme instal·lat a l’exèrcit rebel·lat que s’evidenciava amb tot tipus de cites d’allò més cruel, amb assalts i destrossos a sinagogues i barris jueus, després de l’esclat de la conflagració foren les famílies jueves de Gibraltar i del Magrib espanyol especialment les que fomentaren subscripcions populars obertes. A Ceuta, per exemple, el 82’75% dels donants foren jueus i jueves. José Toledano, director de la banca *Hassan* de Tetuan, ajudà per ordre directa de Franco al cap militar de la zona, Beigbeder, a organitzar la recollida de fons entre el judaisme del Marroc espanyol. Segons acabaria afirmant el Cabdill els sefardites del nord africà finançarien la marxa triomfal del mateix Franco<sup>8</sup>.

També inclouríem en aquest apartat l’entrega obligatòria, segons el Decret Llei de 14 de març de 1937, de divises, valors estrangers i or amb la finalitat que no sortissin del territori ‘nacional’<sup>8</sup>. Les divises havien de ser cedides mitjançant el pagament del seu valor oficial, els valors quedaven sota control del estat que rebia els seus interessos amb abonament posterior als seus propietaris. Garzón Pareja<sup>9</sup> assenyala, però, que no està pas clar si es va fer ús o no de les divises dels particulars, si bé diu que hi ha clara evidència que en algun cas, després de la guerra, foren tornades íntegrament als seus propietaris, tractant-se llavors només de la seva immobilització.

No és possible quantificar encara amb exactitud l’import de les operacions realitzades a través de la ‘Subscripció Nacional’, tot i que el catedràtic emèrit Viñas<sup>11</sup> sí s’atreu a estimar que foren uns 58 milions de pessetes en divises, i pel que fa a l’or, 27 milions de pessetes, joies, 7,5 milions de pessetes, i deures procedents dels funcionaris, 89 milions, mentre que “altres ingressos” en metàl·lic, s’acabà de quantificar en 230 milions de pessetes.

La Subscripció va complir un triple objectiu: per una banda, va permetre fer alguns pagaments exteriors, els quals es van haver d’efectuar en efectiu, en segon lloc, començar a crear reserves d’or i argent, mentre que en tercer lloc, actuà aquest com un mecanisme de reducció de les disponibilitats líquides en mans del públic<sup>12</sup>.

---

9. José Antonio Lisbona (1993): *Retorno a Sefarad. La política de España hacia sus judíos en el siglo XX*; pg. 158.

10. Manuel Garzón Pareja (1984): *Historia de la Hacienda de España*; p.1152

11. María Luz de Prado Herrera (2012): *La Contribución Popular a la Guerra Civil: Salamanca, 1936-1939*; pg. 238.

12. Ángel Viñas (1976): *El oro español en la Guerra Civil*, p.439

13. [http://www.usc.es/estaticos/congresos/histec05/a2\\_pons.pdf](http://www.usc.es/estaticos/congresos/histec05/a2_pons.pdf)

### **3.2.1.3.3 Altres requisites**

El 28 de juliol de 1936 es disposà la requisita de tots els vehicles i mitjans de comunicació de qualsevol classe a la recentment zona formada, l'autoanomenada com 'Zona Nacional'. El 27 d'agost es decretà també la requisita de tots els minerals i els seus derivats així com productes procedents de transformacions industrials. També es va ordenar la realització d'incautacions de mobles i immobles als partits polítics, sindicats i agrupacions socials que havien format part del *Front d'Esquerres* i també als qui s'hi havien oposat al *Movimiento Nacional*, segons el Decret de 13 de setembre de 1936.

### **3.2.1.3.4 Bloqueig de comptes**

Es van bloquejar els comptes corrents bancaris en tota la zona que l'exèrcit nacional va anar ocupant, limitant les retirades sense autorització a 1.500 pessetes, pel Decret de 12 de setembre de 1936.

### **3.2.1.4 AJUDA EXTERNA**

Com ara s'explicarà, Franco va rebre important ajuda exterior d'Alemanya, Itàlia i Portugal. Les quanties totals de l'ajuda exterior varien molt en funció de la font escollida. Les quantificacions de Sánchez Asiaín totalitzen l'ajuda italiana en un màxim 6.296 milions de lires –2.830 milions de pessetes– i l'alemanya en 372 milions de marcs –1.290 milions de pessetes–. Però s'ha de tenir en compte que, per exemple, per a Viñas<sup>23</sup> la quantia total de l'ajuda exterior d'aquestes dues dictadures seria: Itàlia 4.004 milions de pessetes i Alemanya 1.932 milions de pessetes.

Tot i la variació important d'aquests nombres, segons el primer autor, el més important no és pas la quantitat total, sinó que l'ajuda estrangera va tenir un pes molt important per al finançament 'nacional'.

#### **3.2.1.4.1 Itàlia**

Les primeres ajudes que es van rebre d'Itàlia, es van anar pagant amb càrrec a les divises que disposava el bàndol 'nacional' i algunes altres donacions (incloses les suposadament efectuades per Alfons XIII des de l'exili). Així i tot, el gros de les ajudes rebudes d'Itàlia no es van pagar durant els anys de la guerra, sinó que es va liquidar posteriorment. Això marcà una diferència bastant considerable en termes de finançament amb el govern republicà. A més es va signar tota una sèrie d'acords comercials destinats a regular el comerç entre ambdós governs:

- El primer d'aquests acords fou signat el 27 d'abril de 1937, l'anomenat Acord Franco-Fagioli, pel qual les autoritats franquistes s'obligaven a pagar al govern italià 150 milions de lires –67 milions de pessetes– en mercaderies o en divises com a quota d'amortització dels subministraments especials. El 1937 el govern de Burgos es comprometé a pagar 75 milions de lires –34 milions de pessetes– en

---

14. Viñas (2013): *Las armas y el oro*



productes, especialment en ferro, pirites de Riotinto, llana i pells, oli d'oliva, plom i coure<sup>14</sup>.

- El segon acord, el Franco–Ciano, que es firmà l'11 d'agost de 1937, en què es determinava que els pagaments es realitzarien en 10 anys, mentre que els enviaments que no estiguessin subjectes a pactes especials es pagarien la meitat dels quals en divises o mercaderies i la resta amb un crèdit de fins a 125 milions de lires –56 milions de pessetes–.
- El 27 de novembre de 1937 aquest crèdit s'amplià a 250 milions de lires<sup>15</sup>–112 milions de pessetes–.

Tot i que va haver–hi algunes discrepàncies entre el govern de Burgos i l'italià degut a la poca quantitat de lires enviades i a la mala qualitat d'algunes mercaderies rebudes, en general hi hagué bona predisposició per part del govern italià que va fer que aquests acords es mantinguessin en peus.

En total Viñas estimà que Franco va rebre ajudes italianes per un import de 4.004 milions de pessetes<sup>16</sup>.

Per últim cal assenyalar que, segons Coverdale, és molt important valorar no només l'ajuda material rebuda, sinó també el gran nombre de soldats que es va enviar, que van contribuir molt a la victòria bèl·lica dels nacionals<sup>17</sup>.

#### **3.2.1.4.2 Portugal**

La primera acció que va fer quan esclatà la rebel·lió militar la dictadura nacional–catòlica de Salazar fou la de posar a disposició dels alçats les seves emissores de ràdio estatals, endemés de la parcialitat d'escàndol per la qual prengué partit el cinema i la premsa oficial de Portugal en el conflicte del país veí. Es formà també a l'*Estado Novo* una junta tècnica amb el suposat fi d'ajudar a les famílies espanyoles que s'instal·laven en terra portuguesa. Gil–Robles va ser qui féu la primera aportació, de 12.000 lliures –504.000 pessetes–, que March li havia prèviament entregat, quan s'instal·là a Lisboa. Es sol·licità també a les mateixes famílies espanyoles residents a Portugal que enviessin tots els diners dels quals disposessin al pilot Juan de la Cierva, que era a Londres negociant amb el govern del *Reich* l'enviament d'avions. El *Banco Espírito Santo* proporcionà igualment un préstec de quatre milions d'escuts portuguesos –1.524.000 pessetes–. També s'afegí al pot les ajudes aconseguides per Nicolás Franco, aviador i germà progressista del futur dictador, quan arribà a la capital lusitana, sobretot de banquers exiliats. La complicitat arribà a ser tal que es va formar l'*Ambaixada Negra*, un consolat paral·lel a l'oficial, el que tot i tenir com a ambaixador un dels millors i més respectats historiadors medievalistes, Sánchez–Albornoz, va haver de resistir incomptables assetjaments, amenaces i vexacions fins que fou fet fora forçosament per les forces oficials portugueses.

---

15. Viñas (1984): *Guerra, dinero, dictadura: ayuda fascista y autarquía en la España de Franco*, pg.180.

16. [http://www.usc.es/estaticos/congresos/histec05/a2\\_pons.pdf](http://www.usc.es/estaticos/congresos/histec05/a2_pons.pdf)

17. Viñas (2013): *Las Armas y el Oro*, pg. 359

18. Coverdale (1979): *La intervención fascista en la Guerra Civil española*, pg.346-348.

El Govern de Burgos rebé dos més crèdits, de *Sociedade Geral de Comercio i d'Industria e Transportes*, els quals s'estengueren a 175.000 lliures –7.350.000 pessetes– a noranta diez, amb un interès anual del 5'5%. En el mateix moment de la signa s'ordenà que s'ingressessin al *Westminster Bank* 80.000 d'aqueixes lliures –3.360.000 ptes.–, i la resta del primer préstec al *Banco Jose Henriques Totta* portuguès, mentre que el segon, de 50.000.000 d'escuts –19.050.000 ptes.–, fou subscrit a la *Caixa Geral de Depósitos, Crédito Previdência*, tenint com a garantia títols de deute públic, amb un interès del 4% anual. El president de l'*Espírito Santo* també va fer enviar mitjançant el *Midland Bank* a trenta-set representants del Govern de Burgos poc més de 28.000 lliures –1.176.000 ptes– per a la correcta realització de les seves feines, ja que no tenien gaire ingressos els delegats de fora d'Espanya. També sembla que molt petroli pels primers dies després del Cop fou enviat des de l'estat veí, 10.000 litres segons quedà documentat, amb la posterior formació d'un comitè per al subministrament regular de carburant d'aviació, amb l'ajuda incondicional de March. En maig de 1937 es firmà un acord comercial pel qual s'establia un compte de compensació al Banc de Portugal per a “la instrumentació del desenvolupament financer de la col·laboració”. Es creu que a març de 1938 el deute amb l'*Estado Novo* era encara de 16 milions d'escuts –6.096.000 ptes– degut sobretot a les tones d'aliments, medicines, fustes i armes.

El total de l'ajuda econòmica aportada pels portuguesos al bàndol nacional s'estima en 35 milions de pessetes<sup>18</sup>.

### 3.2.1.4.3 Alemanya

És ben sabut que des del principi Alemanya havia de ser un punt clau per finançar la contesa. El diplomàtic republicà Álvarez del Vayo afirmà que l'aliança entre el feixisme espanyol i el nazisme alemany estava segellada des d'abans de les eleccions que donaren el triomf al *Frente Popular* i que fou a partir del mes d'agost que José Antonio Primo de Rivera i Sanjurjo aconseguiren la promesa de l'estat nazi de posar a disposició de la revolta els avions necessaris pel transport de tropes. Es sap també que Hitler acceptà l'entrada en guerra perquè els ministres de Guerra i Aire, Blomberg i Göring, li animaren a involucrar-s'hi tant “per simpatia cap a sos plantejaments anticomunistes, com per utilitzar el conflicte espanyol com a un laboratori per millorar les tècniques dels exèrcits alemanys”<sup>19</sup>.

Firmaren a Salamanca el 20 de març de 1937 un Protocol d'Amistat entre els ambdós governs d'extrema dreta, personats per l'encarregat de negocis d'Alemanya, von Faupel, i Francisco Franco Bahamonde. Tot i que l'acord es mantingué pel moment en secret, sí es definiren les seves directrius pròpies:

- ✓ Ambdós governs estarien en constant consulta mútua sobre les mesures per “defensar” els seus països contra els “amenaçants perills del comunisme”.
- ✓ Ambdues institucions estarien constantment contactades per informar-se recíprocament sobre “qüestions de política internacional”.

19. Sánchez Asiaín (2012): *La financiación de la guerra civil española*, pg. 238.

20. Ángel Viñas Martín (1979): *La política comercial exterior de España: 1931-1975*, pg. 231.



- ✓ Cap dels dos governs participaria en tractats o altres acords amb terceres potències que estiguessin dirigides directament o indirectament contra l'altre país.
- ✓ Intensificar ses relacions econòmiques fins “el màxim possible”.

D'aquesta manera quedava ben clar que la intenció de Göring, i de tota sa governació, era convertir el país ibèric en un exemple de com el seu Pla Oficial Quadriennal podria assegurar fonts barates i fiables de matèries primeres essencials. En tot moment s'imposaven les fórmules alemanyes, o sigui ses regles de joc, mentre que la regulació dels intercanvis i els pagaments suggerits pels espanyols quedaven sempre com a propostes ignorades davant de la molta agressivitat mostrada pels representats de l'Alemanya Nazi.

Per tant, els objectius econòmics primordials de *Deutschland* a la península no anaven molt més enllà d'optimitzar tant el subministrament de material primari espanyol, com el sistema de compensació de pagaments. Per portar-hi a terme això, es formaren dues societats, *Hisma* i *Rowak* –de *Hispano-Marroquí* i de *Rohstoff-Waren-Kompensation Handelsgesellschaft*–, amb les intencions d'extreure grans quantitats de minerals de coure com a compensació pels enviaments de material bèl·lic i de proporcionar-hi un canal d'intercanvi regular de productes entre l'Espanya rebel i l'Alemanya nazi.

Aquest sistema comercial tenia, però, l'avantatge per als ‘nacionals’ de poder fer ús de facilitats creditícies atorgades pels alemanys, a més del desavantatge que aquest afavoria la desviació de l'exportació espanyola a terra germànica i conseqüentment es retallaven les possibilitats d'exportar a altres mercats com el suís o l'estatunidenc i obtenir a canvi “divises lliures”<sup>20</sup>.

Documents del Ministeri de Finances alemany permeteren quantificar a 31 de març de 1939 el deute total d'Espanya amb el Tercer *Reich* en fins a 498 milions de marcs – 1.718 milions de pessetes–, dividits d'esta manera: 49 milions de subministraments d'abans del 7 de novembre de 1936; 110 milions verificats a través de l'aparell *Hisma-Rowak*; 14 procedents dels estocs estatals, canalitzats pel tràfic d'armes; i 329 milions com a resultat dels costos de la Legió Còndor. Però al tenir-hi en compte cessions i enviaments efectuats *a posteriori* de l'1 d'abril, “Dia de la Victòria”, Viñas afirma que aquesta quantitat s'elevà fins als 560 milions de marcs, equivalent a 1.932 milions de pessetes<sup>21</sup>.

El nou govern espanyol, però, argüí que els subministraments de tal procedència havien estat saldats en gran part amb les mercaderies espanyoles exportades i que la porció diferida havia de ser objecte de negociació per determinar sa vertadera quantia. Passada la conquesta nazi de França es determinà després d'examinacions bilaterals que quedava per liquidar poc més de 371 milions de marcs –1.279'95 milions de pessetes– 99 dels quals eren crèdits. La liquidació, en la qual es posà molta d'esma per ordre directa del Cabdill, terminà els primers mesos de 1944, acompanyada aquesta per indemnitzacions degut a les pèrdues sofertes per espanyols a Alemanya a la II

---

21. Ángel Viñas Martín (1984): *Guerra, dinero y dictadura*, pg. 182-185

22. Ángel Viñas Martín (2013): *Las Armas y el Oro*

Guerra Mundial, una compensació per la *‘División Azul’* i sobretot l’aplicació de part del quantios saldo favorable al bàndol franquista en l’intercanvi comercial. I és que mentre el poble espanyol patia una de les etapes més dures de la seva història, en la postguerra, la cúpula dirigent tenia un *superavit* que a 1941 es trobava a 110 milions de pessetes-or, però que anà reduint-se progressivament.

La liquidació finalment es va pagar així: el març de 1942 es cediren cinc milions de pessetes de l’època, poc més d’un milió de marcs; el novembre de 1943, 100 milions de marcs, després d’un pagament similar a Espanya per la Divisió Blava; acabant amb 600 milions de pessetes, 138 milions de marcs, a maig de 1944. Tot i l’immens malbaratament per pagar els deutes, en novembre de 1944 la cúpula nacional-socialista demanà una revisió de la paga total, que situava al voltant d’uns 100 milions de marcs més de l’import ja pagat, però l’Estat Espanyol es permeté no pagar-la argumentant que amb el gran desequilibri en l’intercanvi comercial calia adduir que ja s’havia pagat de sobres els muntants totals, i aprofitant-hi també la dèbil situació en què es trobava la potència central<sup>22</sup>.

### 3.2.1.5 AJUDES PRIVADES

#### 3.2.1.5.1 Joan March

En el bàndol nacional l’ajuda privada fou bastant important. Un dels financers que més van recolzar a Franco fou, sense abrigar dubte, Juan March. A l’època es va arribar a dir que March va ser el “banquer de Franco” o “banquers dels rebels”, com es pot observar a, per exemple, l’edició del madrileny *La Voz* del 24/07/1936, a la pàgina sexta. Ara ho veurem amb més detall, però segons Ángel Viñas<sup>23</sup> la xifra total de l’ajuda seva fou d’uns 260’5 milions de dòlars, que en el contravalor amb pessetes equivalen a unes 2.235 milions de pessetes\*. Juan March establí la seva caserna general a Lisboa i fou un dels principals interlocutors en els préstecs concedits pel Govern de Salazar a Franco i gestionà directament la compra de material a Itàlia, concretament d’avions<sup>24</sup>. Per una altra banda, des de Roma March actuà com a veritable banquer de Franco i va intervenir en operacions de diferent quantia i importància, com va ser la compra de 4.000 camions en 1938, la d’aeroplans de la empresa italiana Savoia<sup>25</sup> o l’entrega d’or “*amonedado*” i lingots per valor de 183’5 milions de dòlars –1.575 milions de pessetes–. La banca *Kleinwort & Co.*, en què Juan March tenia considerables i quantiosos interessos, concedí també un crèdit per un valor de 60 milions de pessetes<sup>26</sup> a Franco.

---

23. Viñas (1984): *Guerra, dinero y dictadura*; pg. 196-201

24. Viñas (2013): *Las Armas y el Oro*

- El contravalor pessetes-dòlars emprat per Viñas és de 8’58 ptes./dòlar i en tot moment uso tal equivalència.

25. Garriga (1976): *Juan March y su tiempo*

26. Ferrer Guasp (2004): *Juan March, la cara oculta del poder*, p.360.

- En el moment de la redacció d’aquest apartat els seus arxius encara no s’havien oberts, els quals s’obriren al públic el darrer trimestre de l’any 2014.

27. Viñas (2013): *Las Armas y el Oro*.

### **3.2.1.5.2 Francesc Cambó i Batlle**

Ex ministre, dirigent de la LRC, mecenes i multimilionari. Ell, igual que el president de la *Banca March*, també dotà de capital al bàndol colpista. Posà també a disposició franquista una brigada de col·laboradors, les seves connexions polítiques i la seva influència en les més altes esferes. Com no s'ha permès encara l'accés als arxius de Cambó no es poden disposar de nombres concrets\*, però sí d'algunes pinzellades. Avalà préstecs, realitzà activitats de propaganda política i féu donatius encoberts en forma de venda de material, productes energètics i vehicles, en especial. Només iniciada la contesa finançà una recol·lecta als cercles internacionals pròxims a ell, en què s'arribaren a recollir fins a 410 milions de pessetes, en dòlars, francs, lliures i lires. Açò sense afegir-ne els crèdits obtinguts d'ens financers portuguesos, francesos i suïssos, que es creu que s'alçaven fins als 35 milions de dòlars, 300'3 milions de pessetes aproximadament. Emprengué igualment operacions de “contrapropaganda” en països democràtics de la mala imatge de la sublevació feixista, i per això finançà la compra d'una oficina de propaganda i premsa l'octubre de 1936 amb un cost aproximat de 140.000 francs mensuals, 55.930 pessetes-. El *'Boletín de Información Española'* es publicava mensualment en castellà i francès per “desvirtuar la propaganda dels marxistes i donar a conèixer el caràcter i transcendència del Moviment Nacional”; s'enviava fins a 77 diaris francesos i a partir de 1938 ja tenia una tirada mensual de 70.000 exemplars. Junt a March, també, contribuï a formar els primers serveis d'intel·ligència ‘nacional’, entre Biarritz i Sant Joan Lohitzune, en què operaven carlistes, monàrquics i conservadors. Ell personalment i d'igual manera s'encarregà de costejar la sortida de zona republicana de companys i amics seus, preocupat per la sort que podrien córrer; s'ha arribat a dir que a Itàlia, França i Suïssa arribaren a viure més de cent persones dels subsidis exclusius del polític. Per últim i per destacar son detallisme va fer una “aportació econòmica” de 50.000 francs, -19.975 pessetes-, al *'Colegio de España'* de París, una residència estudiantil i centre cultural espanyol, perquè “no caigués sota influència del Govern republicà”.

El total de l'ajuda privada aportada s'estima en 710 milions de pessetes<sup>26</sup>, tot i que alguns autors contabilitzen més pagaments<sup>27</sup>, ergo podrien ser xifres bastant majors, però tot i així són, al cap i a la fi, estimacions.

### **3.2.1.5.3 Alfons XIII**

Moltes són les especulacions que s'han realitzat, com la de sa tieta María Eulalia, que arribà a confessar al *Daily Express* que l'ex monarca havia contribuït a la causa amb dos milions de lliures esterlines -84 milions de pessetes-\* o la del seu fill Juan, que suposadament afirmà a l'historiador hispanista Hugh Thomas en 1975 que son pare va estar “fins el coll” implicat en la sublevació<sup>28</sup>. Però tot i aquestes, sembla poc probable que s'haguessin realitzat primer perquè la infanta mai tornà a parlar o a escriure sobre tal ajuda, perquè Franco en els seus manuscrits ho negà rotundament i perquè la visual situació econòmica de l'ex rei no feia possible realitzar donatius de tal quantitat. El que

---

• 1 lliura esterlina equivalia a 42 pessetes en el 1936. Segons s'extreu de Sánchez Asiaín (2012): *La financiación de la guerra civil española*, pg. 956.

28. José Ángel Sánchez-Asiaín (2012): *La financiación de la guerra civil española*, pg. 120.

29. Toño Carrillo: *Las cartas secretas para echar a Franco*, *El Mundo*; 12/01/2009.

sí sembla ser veritat, però, és que intervingué personalment per adquirir els primers avions italians per a la sublevació junt a March.

#### **3.2.1.5.4 El General Cabanellas, Calvo Sotelo i Goicoechea**

Segons algunes fonts els dos darrers van proporcionar fons per 300.000 pessetes per a activar projectes bèl·lics<sup>29</sup>. També es creu que el general es deixà gran part del seu capital en aquesta causa, però no hi ha encara res documentat que s'hagi trobat.

#### **3.2.1.6 ALTRES AJUDES**

##### **3.2.1.6.1 La Compañía General de Tabacos de Filipinas**

Aquesta companyia atorgà un primer crèdit d'un milió de dòlars, 5'8 milions de pessetes, i un segon, a data de 22 d'octubre de 1936, per 200.000 dòlars, és a dir, 1'16 milions de ptes., sense interessos. Es reemborsà amb 13.7128 d'or fi cadascun dels préstecs.

##### **3.2.1.6.2 Kleinwort, Sons&cia.**

500.000 lliures esterlines –21 milions de pessetes– fou la quantitat total del préstec que va dar la companyia anglesa per un termini prorrogable de sis mesos, amb un interès del 4%. A 1937 s'amplià en mateixes condicions fins a 800.000 lliures –33,6 milions de pessetes–. També al banc privat se li hagué de remunerar amb 1'5 milions de lliures, que són 63 milions de pessetes, per un préstec fet el primer any de guerra amb un termini prorrogable de tres mesos.

##### **3.2.1.6.3 Société de Banque Suisse**

Un altre milió de lliures esterlines hagué de pagar el nou govern espanyol a tal banca incloent un interès del 3%–3'75% segons la garantia que proporcionava el bàndol franquista.

##### **3.2.1.6.4 Navarra**

La societat més tradicional de la Comunitat Foral contribuí en gran mida, amb la figura d'intermediari del general Mola Vidal, al finançament del Cop d'Estat i al desenvolupament del conflicte bèl·lic que el seguí. El Requetè, braç paramilitar carlista, serví de gran ajuda perquè sobrevisqués la causa colpista ja que sis dies abans que s'incoés la Sublevació armada el Partit Carlista s'oferí per proporcionar a l'exèrcit que encara estava gestant–s'hi de fins a 7.000 soldats carlistes, però Mola contestà que amb un màxim de mil requetès hi hauria més que suficient, mercès a aquests la causa no morí puix que les tropes africanistes no pogueren arribar a la península fins a principis d'agost. Altres personalitats basques i navarreses de renom contribuïren, en major o menor grau, al finançament de l'Exèrcit 'Nacional', entre les quals es troben Joaquín Baletzena, president de la Junta Regional Navarresa, o José Luis de Oriol, dirigent tradicionalista i empresari promotor del tren *Talgo*, aquest darrer arribà a

---

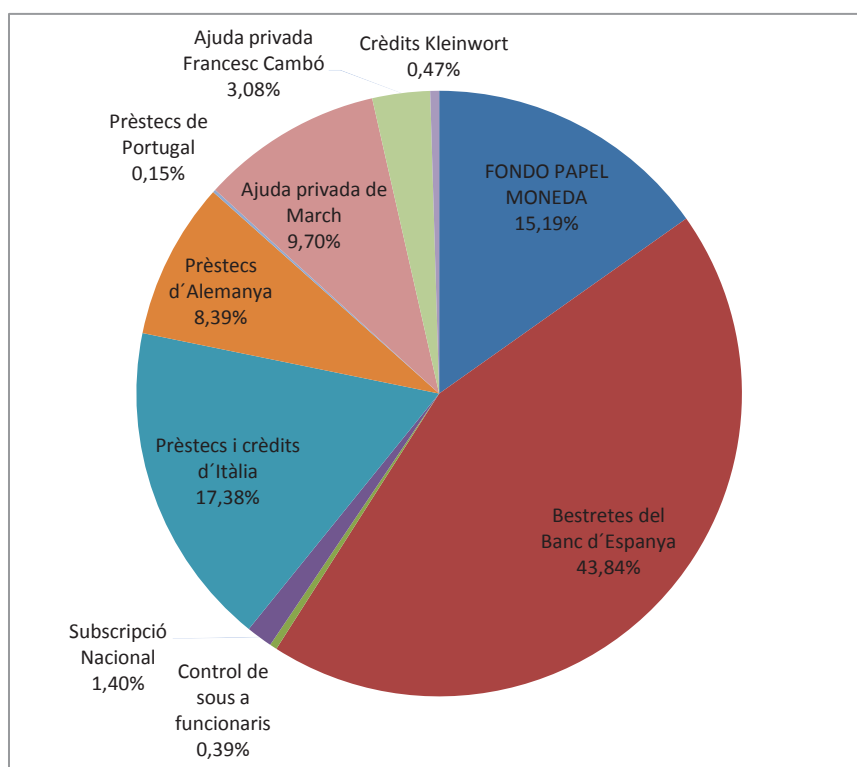
30. Olaya Morales (2005): *Las verdades ocultas de la guerra civil*, pg. 123

oferir a Mola la “seva fortuna personal” i el Requetè alabès, que dirigia, per formar “un moviment salvador, espanyolista i espiritual que acabés amb això”. El “Tresor de la Tradició” fou un dels majors pilars per finançar-se del carlisme que consistia en pagar una quota periòdica “almenys igual a la paga en imposició directa a l'Estat”, a més d'un tribut del 2% per ser abonat a les seves joventuts. Endemés, per si semblava poc, hi havia, segons una transmissió oral, l'anomenat “Socors Blanc” basat en la destinació de diners secretament o bé a les arques del partit o bé a satisfer les suposades necessitats dels seus “presos polítics”.<sup>30</sup>

El carlisme va gaudir en gran part d'aquest finançament gràcies al sistema fiscal de què gosava *Nafarroa*, només escapant de ses recaptacions els productes estancats com la benzina o el tabac, amb un nou “Impost Extraordinari de Guerra” per finançar els costos de l'Aixecament aconseguint una quota final de 13'942 milions de pessetes entre gener de 1937 i març de 1938<sup>31</sup>.

Si es fes un gràfic sectorial del total de les ajudes rebudes pel bàndol ‘nacional’ s'obtidria el següent, que ajuda a clarificar-hi l'origen de son finançament, el que va fer a un exèrcit colpista vèncer al règim republicà.

#### FONTS DE FINANÇAMENT DEL BÀNDOL ‘NACIONAL’



Font: Elaboració pròpia amb les dades de Viñas Martín, Sánchez Asiaín i Marín Cano.

D'aquí es dedueix que la principal font de finançament de Franco i tot son bàndol van ser les bestretes del Banc d'Espanya amb quasi el 45% del total, però que la *Estrategia Monetaria* del *Fondo Papel Moneda* va jugar un importantíssim paper no sols a l'hora

31. Sánchez-Asiaín (2012): *La financiación de la guerra civil española*, pg. 121-122.

32. Sánchez-Asiaín (2012): *La financiación de la guerra civil española*, pg. 135.

de finançar, el total del qual representa un 15% del total, essent la tercera font de financiació, sinó sobretot –i això es difícil de quantificar– perquè com ara es veurà va provocar un enfonsament total de la peseta republicana i amb conseqüència la impossibilitat de la governació republicana d’obtenir finançament.

### **3.2.2 BÀNDOL REPUBLICÀ**

La Llei de 28 de desembre de 1932 havia aprovat els Pressupostos Generals del Estat per 1933. Aquest va ser el primer pressupost de la República i es va prorrogar i aprovar, any rere any, mitjançant la fórmula que apuntava l’article 107 de la Constitució segons el qual s’establia la vigència anual del pressupost i s’indicava que “si no pogués ser votant abans del primer dia de l’any, es prorrogaria per trimestres la vigència del darrer pressupost, sense que aquestes pròrrogues poguessin excedir a quatre”. Al 1935 es va intentar elaborar uns pressupostos, i a l’octubre Chapaprieta presentà en el Congrés el projecte de pressupostos pel 1936<sup>40</sup>. Les xifres globals que apareixen al Resum General del Pressupost eren les següents:

- Total d’ingressos: 4.428.000.000 pessetes.
- Total de despeses: 4.569.000.000 pessetes.
- Dèficit inicial: 141.000.000 pessetes.

Ni el projecte de pressupostos per 1936 de Chapaprieta ni els seus nombrosos projectes financers van prosperar. Es va produir una crisi de Govern i Gil–Robles va retirar el seu recolzament el novembre de 1935. De forma que el pressupost de 1935 es va prorrogar fins al trimestre de 1936 per Decret de 31 de desembre de 1935<sup>41</sup>, i per tant, aquest va ser el pressupost vigent quan va esclatar la guerra.

En el moment en què s’inicià la conflagració, el Ministre d’Hisenda era Enrique Ramos. El novembre de 1936 es van crear dos organismes dependents del mateix ministeri: la Direcció General d’Economia, que havia de coordinar i unificar els diferents factors econòmics del país, i la Comissaria General d’Economia, la qual tenia com a deure el portar a terme la perfecta coordinació entre les funcions que corresponen als ministeris d’Hisenda, Agricultura i Indústria en quant a la regulació i finançament de la producció i el comerç exterior.

Uns mesos més tard Negrín, socialista de pensament keynesià, va ser nomenat Ministre d’Hisenda. Amb la finalitat de reorganitzar l’activitat econòmica, el ministre d’origen canari va decidir el març de 1937 restaurar el Consell de Direcció del Ministeri d’Hisenda<sup>34</sup>. La prioritat d’aquest Consell era guanyar la guerra, i per això eren necessaris recursos.

Un cop va esclatar la guerra, el govern va haver de buscar fons per finançar el conflicte i adaptar el Pressupost a les noves necessitats de la guerra. Per exemple, es va eliminar

---

33. Gaceta De Madrid nº 289 del 16 d’octubre de 1935.

34. Garzón Pareja (1984): *Historia de la Hacienda de España*, pg.1124.

35. Comín y López (2002): *Las dos Haciendas Públicas y su financiación de la Guerra Civil*.



la partida pressupostaria destinada a l'Atur Obrer i es van reassignar aquests recursos a altres partides del Pressupost. També es van disminuir els recursos destinats a les Obligacions Generals de l'Estat, Governació, Obres Públiques, etc. i es va augmentar significativament la partida destinada al Ministeri de Guerra que va passar de tenir un percentatge del pressupost inicial del 10,8% al 14,89%. Per tant, tot i que les obligacions imposades impediéssin fer canvis gaire dràstics, la guerra va obligar a realitzar tot una sèrie de traspassos de fons per afrontar les necessitats més imperioses del conflicte.

Les actuacions més destacades per tal d'obtenir més fons per finançar la guerra van ser: Caixa de Reparacions, l'or del Banc d'Espanya, ajudes externes, impostos, endeutament públic i bestretes del Banc d'Espanya.

### **3.2.2.1 CAIXA DE REPARACIONS I BLOQUEIG DE FONS**

Els republicans també van portar a terme requisos als ciutadans. El govern va declarar l'obligatorietat d'entregar els metalls preciosos i les joies al Banc d'Espanya, i es van realitzar requisos domiciliàries passant a constituir delictes la possessió de més de 400 pessetes en moneda. El 23 de setembre de 1936 es creà la '*Caja de Reparaciones de Daños y Perjuicios de la guerra*'<sup>35</sup>, segons el decret del 23 de setembre de 1936. L'objectiu seu era el de reunir un patrimoni que pogués servir per reparar i restaurar l'economia després de la guerra, encara que com assenyala Sánchez Recio<sup>35</sup>, en l'ànim del Director General de l'organisme també estava la idea que aquest també servís per recolzar el control sobre l'economia del moment. Aquesta *Caja* es va ocupar quasi exclusivament de les requisos i de l'administració de les finques urbanes i dels béns immobiliaris, que un cop taxats, es dipositaven en magatzems. Les males condicions dels magatzems van provocar el deteriorament per part de tals béns, i això va motivar el seu trasllat a València, on a mitjans de novembre de 1936 s'havia instal·lat la Direcció i Administració de la *Caja de Reparaciones*, si bé es va mantenir un magatzem central a Madrid. A mitjans de 1938 es traslladaren part d'aquests béns al magatzem central de Barcelona<sup>36</sup>.

Es difícil conèixer quant va ingressar la República per aquestes requisos. En un primer moment, aquestes es van fer sense cap recolzament legal, de manera que els registres domiciliaris foren veritables espolis i no se sap quins va ser el seu destí final. Precisament la posada en marxa de la Caixa de Reparacions es va fer amb la intenció d'evitar aquests excessos. Per aquests primers mesos de guerra, l'únic informe localitzat sobre les joies i valors es troba actualment en l'Arxiu de la Guerra Civil de Salamanca en la Memòria realitzada entre juliol de 1936 i desembre de 1936 pel Comitè Executiu Popular valencià. En aquesta memòria s'indica que amb tota probabilitat les quantitats confiscades foren superiors a les quals apareixen en

---

36. Sánchez Recio (1991): *La República contra los rebeldes y los desafectos*; pg. 5.

37. Gaceta de 25 de setembre de 1936.

l'informe, perquè en l'àmbit local els "comitès de pobles" havien fet aquestes incautacions i les hi havien realitzades sense cap tipus de control en les transaccions de joies i valors. També havien aparegut una altra sèrie de comitès de forma autònoma, com el "*Comité de Vigilancia Antifascista*" que havia obtingut importants quantitats de béns procedents dels registres però que es negava a entregar-los a cap entitat. En total l'import, estimat, dels valors requisats per diferents conceptes s'elevava a 40.081.094 pessetes<sup>37</sup>. Un cop creada la *Caja de Reparaciones*, en el primer balanç, del 31 de desembre de 1936, es presentà un saldo de 44.809.100<sup>38</sup>. En els primers trimestres de 1937 es recaptaren 91.249.949 ptes., tenint un actiu en la Caixa de 133.091.696 pessetes, i havent entregat una important quantitat d'objectes a la *Junta del Tesoro Artístico*<sup>39</sup>.

El desembre de 1937 el total de l'actiu es xifrava en 369.848.865 pessetes. A aquesta quantitat s'hauria d'afegir una gran quantitat d'objectes dels quals la *Caja de Reparaciones* no va poder estimar el valor comptable, i que va destinar a altres fins o varen ser entregats a la Junta Nacional del Tresor Artístic. En concret, a la Junta Nacional se li va fer entregar de 1.715 objectes dels quals gairebé el 25% eren pintures i d'elles, unes 206 eren classificades com "importants"<sup>40</sup>. Per a l'any 1938 no és pas possible obtenir un balanç.

Tot i que el gruix de les requises es va mantenir per tal que aquests béns contribuïssin a la reconstrucció nacional, tot sembla indicar que part d'aquests fons sí que es van vendre. Viñas afirma que els saldos de les operacions realitzades en entitats franceses i suïsses amb béns procedents de la *Caja* a 17 de novembre de 1938 estava al voltant dels 9 milions de dòlars, equivalent a 77 milions de pessetes.

Què va passar amb els fons de la *Caja de Reparaciones* quan va terminar la guerra? Una gran part dels objectes de valor es van dipositar al Castell de Figueres per ser posteriorment traslladats a França<sup>41</sup>. Tot i això, molts d'aquests béns es van portar de Barcelona a París, des d'on van poder ser retirats per embarcar-los al iot *Vita* rumb a Mèxic. Així i tot, dels viatges previstos del *Vita* només es va fer un i s'insisteix que gran part del tresor es va perdre en mans de les noves autoritats franquistes o en altres mans com les forces d'ocupació nazi a França –com es pot llegir en el següent article publicat a *La Vanguardia* el 23 de març de 2014–:

38. Ma. Àngels Pons: *Hacienda y Finanzas durante la Guerra Civil*.

39. Sánchez Recio 1991, cap. 2, p.19.

40. Sanchez Recio (1991): *La República contra los rebeldes y los desafectos*, cap 4, pg 67-68.

41. Viñas (1984): *Guerra, dinero y dictadura*, pg.175.

42. Viñas (1976): *El oro español en la Guerra Civil*, pg.101-102.



# Cultura

El polémico viaje sin retorno de un patrimonio artístico



Vista de recreo. Parte del tesoro almacenado en el castillo de Figueras (fotografías superiores) fue trasladado a Francia y embarcado

en el Vita, un yate comprado por la República. El barco de la foto de arriba es el que atravesó el Atlántico hasta México con el cargamento

de oro y joyas. Tras su misión ganó su nombre y se formó parte de la Armada americana e israelí, como barco de guerra, antes de acabar

como transportador entre Nápoles y Génova. Ahora (foto en color) está anclado en Nápoles a la espera de un comprador

VITA



JOSEP PLAYÀ MASET  
Sartelena

Uno de los episodios más controvertidos de la guerra civil española es el traslado a México en 1939 de lingotes de oro y plata, joyas y divisas con el objetivo de pagar los gastos de los refugiados y las actividades de la República. Una decisión polémica no sólo por tratarse de bienes incautados, sino también por la posterior conversión de estos tesoros del patrimonio en dinero y, especialmente, por las pugnas ligadas al reparto final y a la desaparición de parte de estos objetos.

Todo ese embrollo fin en noviembre el Vita, el buque que el 25 de febrero de 1939 partió de Rouen y tras un mes de viaje atracó en Veracruz (México). Llevaba parte del tesoro resguardado de las catedrales de Toledo y Tortosa, del Palacio Real de Madrid, de la impresionante colección de monedas antiguas de oro del Museo Arqueológico Nacional de Madrid, y parte de las reservas económicas de la Generalitat, así como joyas, dinero y otros objetos procedentes de las cajas de seguridad del Banco de España de Madrid y de los depósitos del Monte de Piedad de Madrid. Todo ese tesoro había sido incautado y escondido los primeros meses de la guerra y puesto a disposición de la Caja de Reparaciones. A diferencia de las obras del Museo del Prado o de otras del patrimonio catalán que fueron protegidas para evitar su destrucción por los bombardeos, en estos casos se trató más bien de una "noción de guerra", para sustentar la lucha contra el enemigo. Como el oro del Banco de España que acabó en Moscú a cambio de armamento. Esta es el meollo de la tesis del libro *El tesoro del Vita. La protección y el espólio del patrimonio histórico-artístico durante la guerra civil*, publicado por Francisco Gracia, catedrático de Prehistoria de la UB, y Gloria Muñilla, profesora de la UOC, y editado por la Universitat de Barcelona. Aunque los autores son cons-

sentes de la complejidad del tema, su conclusión final es rotunda: "El caso del Vita es un ejemplo de hasta dónde pueden llegar, en primer lugar, un gobierno, y posteriormente quienes se arrogan la representación de la legitimidad legal en el empleo y la conversión económica del patrimonio histórico-artístico de un Estado en beneficio privado

## FUGA POR LOS FONDOS

**Indalecio Prieto arrebató la carga del 'Vita' a Juan Negrín y controló los recursos**

## EL PAPEL DE MÉXICO

**Prieto vendió el oro al Banco de México y las piedras preciosas a joyeros por dinero**

y sin rendir cuentas por ello". Un contenido alejado tras tres años de investigación, la consulta de más de treinta archivos y el acceso a documentación de fundaciones de Tel Aviv, México, París, Madrid, Las Palmas... Un trabajo que los autores emprendieron tras la publicación de *Sabem fare*, donde analizaban la custodia de las obras

de arte por parte de la Generalitat y su traslado a París y Ginebra. Y que tendrá una tercera parte destinada a seguir la pista de los "tesoros robados", los que ya no llegaron a embarcar en el Vita. Como dijo el historiador y político Joaquim Nadal durante la presentación del libro esta semana, "la miseria humana que se desprende es comprensible en este contexto, pero no justificable".

En el libro se descubre que nunca existió un inventario concreto de los bienes incautados. También se explica que su traslado primero a edificaciones habilitadas en Madrid, más tarde a Valencia, Barcelona y a locales cercanos a la frontera (casti- llo de Sant Ferran de Figueras y mina Santa de La Vajol) no obedeció, como en el caso de las obras de arte, al temor de los bombardeos sino más bien a una orden de Juan Negrín para disponer de estos fondos en un determinado momento. Del mismo modo que cuando el final de la guerra ya era inminente, Negrín coaccionó al presidente Llaís Companys para que le entregara los recursos de la Generalitat, con una falsa promesa de devolución. Poco se conoce de cómo este tesoro pasó precipitadamente la frontera en camiones y cómo llegó hasta París (se especula que con la ayuda de miembros del partido comunista francés y no se descarta que se

pagase de algún modo). Se sabe que una parte de los fondos quedaron abandonados en el castillo de Figueras y que sólo una pequeña parte fue a México. Las noticias de detenciones de personal republicano y de intermediarios en el sur de Francia con oro y objetos artísticos demuestra el descontrol existente. Una parte de este fondo se lo quedó Negrín y constituye otra ramificación pendiente de estudio.

Pero el destino del Vita fue también rocambolesco. Cuando llegó a México, nadie esperaba la carga. Y esa circunstancia fue aprovechada por el dirigente del PSOE Indalecio Prieto, con el beneplácito del presidente de México Lázaro Cárdenas, para dirigir el barco hacia el puerto fluvial de Tampico, y hacerse con la carga. Prieto ganó la partida al presidente del gobierno Negrín y se quedó con el tesoro. La posterior venta del oro al Banco de México a cambio de dinero (que desmiente el mito idílico de México como país de acogida) y la venta de piedras preciosas y joyas en dinero (dos joyeros judíos de Nueva York pagaron hasta cinco millones de dólares), sin a costa de desmontar y destruir objetos del patrimonio artístico, se prolongó hasta 1945.

La arbitrariedad en la distribución de las ayudas, así siempre en función de simpatías ideológicas (comunistas y anarquistas no rec-

## La cara oscura de la República

Un libro reconstruye el traslado a México del oro, las divisas y las joyas incautadas







Por fin una noticia importante! Madona se ha dejado crecer el pelo de los sobacos  
@Farsandobombur  
Fernando Anzures Escobar

No et crequis cap rumor fins que no sigui oficialment desmentit. (SI, Ministre)  
@supremella  
Joan Lluís Bozzo Director teatral



La por segons Echebur: "Traga donde, en esos años, todo el mundo tiene miedo, todo el tiempo, de todo el mundo y de todo, en todas partes"  
@farsandobombur  
Mónica Gaussef Jefa de prensa CCCP

Lo Público en España. Algo que siempre pagó los días, pero de lo que tengo derecho a disfrutar en cualquier momento como si sólo fuera mi día:  
@gusman\_siera  
Germán Sierra Escrito



TRES CATALANES EN PUESTOS CLAVE



**LLUÍS COMPANYS**  
Presidente de la Generalitat

■ Entregó a Negrín todos los recursos financieros de la Generalitat (incluidas joyas y oro incautados). Se le prometió un Consejo de los Cinco Presidentes (República, Cortes, Gobierno, Catalunya y País Vasco) para gestionar estos recursos, que nunca existió. La Generalitat se quedó sin fondos y pasó a depender de las ayudas de Negrín y Prieto.



**LLUÍS NICOLAU D'OLIVER**  
Gobernador del Banco de España

■ En 1939 fue nombrado presidente de la Junta de Auxilio a los Republicanos Españoles (JARE). Le correspondió el difícil papel de repartir el dinero entre los refugiados, por lo que recibió numerosas críticas. Detenido en Francia a petición del Estado español, se le sometió a chantaje: la excomunión a cambio de la entrega de los fondos del JARE.



**JOSEP ANDREU ABELLÓ**  
Presidente del Tribunal de Casación

■ Se fue al exilio en 1939 y en México formó parte junto a Indalecio Prieto y Palomo Aguado de la delegación encargada de controlar los fondos del JARE. Aguado fue acusado de robo y sustituido por Carlos Esplá. Andreu Abelló nunca cuestionó a Prieto, ni el origen ni la distribución de los fondos. Regresó a España en 1964 y pasó de ERC al PSC.

bieron casi nada, y los grandes beneficiados fueron los socialistas) y dirigidas a las élites políticas e intelectuales, aumentó la polémica. Tras la liquidación de los fondos, Prieto aún se quedó con recursos que llegaron hasta la Transición para financiar el PSOE Histórico de Rodolfo Llopis, en las primeras elecciones de 1977.

El documentado estudio de Gracia y Muntilla concluye con otra historia apasionante, la del Vitz. Este barco, de 6230 metros de eslora por 9,20 de manga, era un yate de recreo construido en Kiel en 1931 por encargo de un financiero norteamericano con el nombre de Argo, pero lo vendió de inmediato a un exipiloto de aviación británico, que lo rebautizó como Vitz. Fue el ministro de Hacienda Méndez Aspe quien encargó la adquisición del

barco para afrontar con garantías la travesía atlántica y la compra se hizo a través del armador de origen filipino Marino Gamboa, muy vinculado al PNV.

Tras acometer su misión el barco

**CONCLUSIÓN**  
"Es un ejemplo de hasta dónde pueden llegar un gobierno sin rendir cuentas por ello"

co pasó a tener bandera panameña y a llamarse Abril. Fue comprado por la Armada de Estados Unidos y durante la II Guerra Mundial utilizado para la vigilancia costera contra los barcos nazis con el nombre de USS Cythera II. Tras ser dado de baja por la US Navy, fue compra-

do por una naviera financiada por judíos americanos y sirvió para el traslado de 600 supervivientes de los campos de concentración nazis desde Marsella hasta Tel Aviv. El barco, entonces llamado S.S. Ben Hecht, fue interceptado por la flota británica y desviado a Chipre. Tras la proclamación del Estado de Israel, en 1948, fue incorporado a su Servicio Naval, y como INS Marie K-24 participó en la guerra arabe-israelí de ese mismo año. Una vez dado de baja de la Marina fue adquirido por una empresa privada que lo utilizó hasta el 2002 como transbordador entre Nápoles y la isla de Capri con el nombre de Santa Maria del Mare. Y desde el 2010 está anclado en Nápoles a la espera de comprador, otra vez como yate de lujo al precio de 15 millones de euros.

Article publicat a La Vanguardia el 23/03/2014, on s'explica que just acabada la guerra, els republicans des de França van embarcar cap a Mèxic or, divises i joies requisades.

Per una altra part, també es van bloquejar comptes bancaris. Quan esclatà el conflicte, pel decret del 19 de juliol de 1936, es va ordenar una moratòria general de pagaments i venciments durant 48 hores i la prohibició de retirar de les entitats de crèdit sumes superiors a 2.000 pessetes. Com bé assenyala Sardá<sup>42</sup>, aquesta situació de bloqueig de fons va continuar *de facto* durant la guerra, tot i que va ser amb diverses modificacions que es van instrumentant més tard. Posteriorment es va permetre a les empreses retirar quantitats superiors a 2.000 pessetes, sempre que fossin destinades al pagament dels jornals, segons el decret de 21 de juliol<sup>43</sup>, i més tard també es va autoritzar la realització del pagament d'impostos i materials. El 1937, finalment, s'autoritza la lliure disposició de fons per les empreses, pel Decret de 9 de gener de 1937.

Resumint, els republicans, igual que els nacionals, van practicar l'espoli i les requisites, però d'una manera molt més desorganitzada i amb escassa repercussió de cara al finançament de la guerra.

Com ara veurem, hi van haver altres fonts de finançament més importants.

### **3.2.2.2 L'OR DEL BANC D'ESPANYA**

Segons Viñas<sup>44</sup>, el total de les reserves d'or d'Espanya el juliol de 1936, estan xifrades en 715 milions de dòlars –que en pessetes al tipus de canvi reconegut de 8,58 ptes./dòlar, equival a 6.160 milions de pessetes–.

La Llei d'Ordenació Bancària de 1921 establia l'existència d'una garantia metàl·lica de la següent forma: amb el 45% fins a 4.000 milions, sent l'or almenys el 40% i la resta amb plata. Sobre l'excés dels 4.000 i fins els 6.000 es requeria el 60% en or i la resta amb plata. El total d'or que podia mobilitzar-se, segons estimà Viñas<sup>45</sup>, era de 2.224.267.484 pessetes, que en dòlars són uns 259 milions.

Com el mateix Sardá<sup>46</sup> afirmava, des del primer moment de la guerra “es va veure que les reserves d'or del Banc d'Espanya anaven a jugar un paper un paper transcendental”. El que sí que va ser, però, iniciativa pròpia de Negrín, va ser la decisió de treure l'or del país i enviar-lo a Moscou, si bé l'acord final ha d'atribuir-se al Govern de Largo Caballero.

Com també explicaren amb detall Viñas<sup>47</sup> o Martín Aceña<sup>48</sup>, la transformació dels actius metàl·lics del Banc d'Espanya passà per tres fases:

– En una primera fase, es va recórrer a les reserves que es traspassaven des de Madrid fins a França per a la seva venda immediata. Entre juliol de 1936 i gener de 1937 el Banc de França va adquirir 194 tones d'or amonedat –174 tones d'or fi–, i a canvi la

---

43. Sardá (1970): *El Banco de España 1931-1962*, pg.295.

44. *Gaceta de Madrid*, del 22 de juliol de 1936.

45. Viñas (2013): *Las Armas y el Oro*

46. Viñas (1976): *El oro español en la Guerra Civil*, pg.24

47. Sardá (1970): *El Banco de España: 1931-1962*, pg. 298

48. Viñas (1976): *El oro español en la Guerra Civil*;

49. Martín Aceña (2001): *El oro de Moscú y el Oro de Berlín*

Hisenda republicana va rebre 3.922 milions de francs –uns 196 milions de dòlars i uns 1.680 milions de pessetes espanyoles–.

– En una segona fase, es van traslladar les reserves restants a Cartagena, per mitjans de setembre de 1936. Encara que es van seguir realitzant tímids enviaments a França, la major part es va enviar a la URSS. L'acta final d'or de la capital soviètica comprenia 7.800 caixes amb un pes total de 510.079.529 grams d'or brut, equivalent a 460.568.245 grams d'or fi, que equival d'igual mode a uns 518,3 milions de dòlars –uns 4.430 milions de pessetes–. Amb càrrec a aquest or, la *CCCP* va fer diferents enviaments d'urgent material militar.

– En una tercera fase, es van mobilitzar les reserves de plata que també estaven dipositades a Cartagena. El Ministeri d'Hisenda Pública republicà va signar vint-i-una ordres a partir de febrer de 1937 per ordenar la fosa de les monedes del Tresor Espanyol i la seva conversió en dòlars, abonant-se l'import a la *Banque Commerciale pour l'Europe du Nord* de París, banc propietat de la governació soviètica, des d'on es feien els pagaments del govern republicà.

La venda de la plata s'incoà a l'abril de 1938. Es van vendre un total de 128 milions de pessetes als EUA, que van equivaldre a 15 milions de dòlars, i a França aproximadament 42,8 milions de pessetes, que van equivaldre a 5 milions més de dòlars americans.

Tot plegat, sembla evident que el gros dels recursos obtinguts per la venda dels metalls preciosos del Banc d'Espanya es destinà a la compra de material militar. Com assenyala Martín Aceña<sup>49</sup>, “de l'anàlisi de la comptabilitat soviètica no es pot deduir que els soviètics estafessin al govern republicà, però tampoc que els tractessin com un client especial” com sí ho indiquen les importants despeses de comissions que cobraven per les operacions. De fet, les reserves d'or es van esgotar molt ràpidament, i es va demanar també un crèdit a la Unió Soviètica, el 7 de març de 1938 per un valor de 70 milions de dòlars –600 milions de pessetes– que havia d'estar garantit amb l'or que encara quedava en dipòsit.

L'1 d'agost del mateix any, Negrín va rebre la notícia que les reserves d'or estaven pràcticament esgotades i el crèdit de 70 milions de dòlars es consumà molt aviat per saldar deutes que es trobaven pendents i per realitzar noves compres de material de guerra i subministres civils.

L'“única estafa” que es pot oficialment atribuir a la URSS, segons el mateix Aceña, es va derivar dels subministraments que enviaren a Espanya d'escassa qualitat, i dels tipus de canvi que es van aplicar, els beneficis dels quals es xifren en 51 milions de dòlars<sup>50</sup>.

---

50. Martín Aceña (2001): *El Oro de Moscú y el Oro de Berlín*, pg.161

51. Martín Aceña (2001): *El Oro de Moscú y el Oro de Berlín*, pg.119

### **3.2.2.3 ALTRES AJUDES EXTERNES**

Amb l'excepció de la col·laboració interessada de la dictadura de Stalin, l'ajuda externa que va rebre la República va ser bastant escassa. Com s'acaba d'explicar, tota l'ajuda rebuda de la URSS va ser amb càrrec de l'or que prèviament havia estat dipositat a Moscou. L'únic altre govern que va recolzar als republicans va ser Mèxic, tot i que donats els seus precaris recursos, la seva ajuda va ser bastant escassa. Van enviar 150 morters de trinxera i 45.000 granades de morter, i una segona entrega de 20.000 fusells. El Govern d'Azaña va oferir el pagament d'uns 962.000 dòlars, però el govern mexicà no va voler acceptar-los.

Pel que fa a França, tot i que el 21 de juliol de 1936 va acceptar la petició republicana d'ajuda en la guerra, va decidir firmar unes setmanes després el pacte de "no intervenció" quan es va assabentar que Itàlia estava ajudant als colpistes, junt a la immensa majoria de països del continent, com a resultat també de la postura adoptada per Gran Bretanya. França només va arribar a enviar-li al govern republicà 13 avions de caça i 6 bombarders, i endemés es van haver de pagar al comptat i a un preu molt elevat. De qualsevulla forma, fins al juny de 1938 el govern encapçalat pel socialista Blum va practicar una política de "no intervenció relaxada", és a dir, de tolerància amb el contraban a través de la frontera pirinenca. A partir del juny de 1938 va tancar completament les fronteres al pas d'armament, després que passés a ocupar el càrrec de primer ministre Édouard Daladier.

### **3.2.2.4 IMPOSTOS**

Com a conseqüència del Cop d'Estat feixista, es va produir una caiguda molt important en la recaptació popular d'imposts, les raons són les següents:

- a. Es va produir una important reducció en les bases tributàries, o imposables, després que desapareguessin les rendes procedents del capital, de la terra i d'edificis.
- b. El cos d'inspectors i de funcionaris encarregats de la recaptació va deixar d'existir i va ser substituït pel Sindicat de Recaptadors, menys efectiu.

Per aquest mateix darrer motiu, es va intentar d'introduir una sèrie de reformes tributaries amb l'únic objectiu d'augmentar la recaptació i per tant, poder finançar la victòria en el conflicte. El fracàs d'aquest va ser total, ja que una guerra no era el context ideal per introduir nous impostos i així recaptar més, com es faria en període de pau.

L'únic impost que sí va arribar a ser efectiu fou l'"impost inflacionista", conseqüència de l'emissió continuada de bitllets. De la mateixa manera que s'ha vist en altres apartats, respecte als bitllets en circulació estimats, a 30 de juny de 1936 circulaven uns 5.399 milions, mentre que més tard, a abril de 1938, era ja de 12.754 milions<sup>51</sup>. Si a açò li fos afegit la gran quantitat d'emissions i d'encunyacions que es van dur a terme a les diferents regions de la zona sota control de la República, es pot entendre el

---

52. Comín y López (2002): *Las dos Haciendas Públicas y la Financiación de la Guerra Civil*



creixement tan considerable de la inflació que es produí a les regions lleials al règim constitucional.

### **3.2.2.5 ENDEUTAMENT PÚBLIC**

Es dugué a terme una emissió d'obligacions a la ciutadania republicana, el 18 de juliol de 1938 al 3'5%, però, com podia ser d'esperar, no va arribar a ésser gaire important puix que el públic no va respondre, donada la desconfiança contextualitzada existent<sup>52</sup>.

### **3.2.2.6 BESTRETES DEL BANC D'ESPANYA**

Segons Garzón Pareja<sup>53</sup>, inicialment les bestretes sol·licitades al Banc d'Espanya sí que es van veure reflectides en els llibres, almenys d'aquesta forma es va fer fins que les pòlisses van assolir un valor de 13.700 milions de pessetes. A partir de tal moment, el Tresor Republicà "encobrí" les noves emissions posant en circulació bitllets de 25 i 50 pessetes. En la liquidació final duta a terme en els darrers períodes de la guerra, l'import del compte del Tresor republicà es terminà fixant en 22.740 milions de pessetes<sup>54</sup>.

---

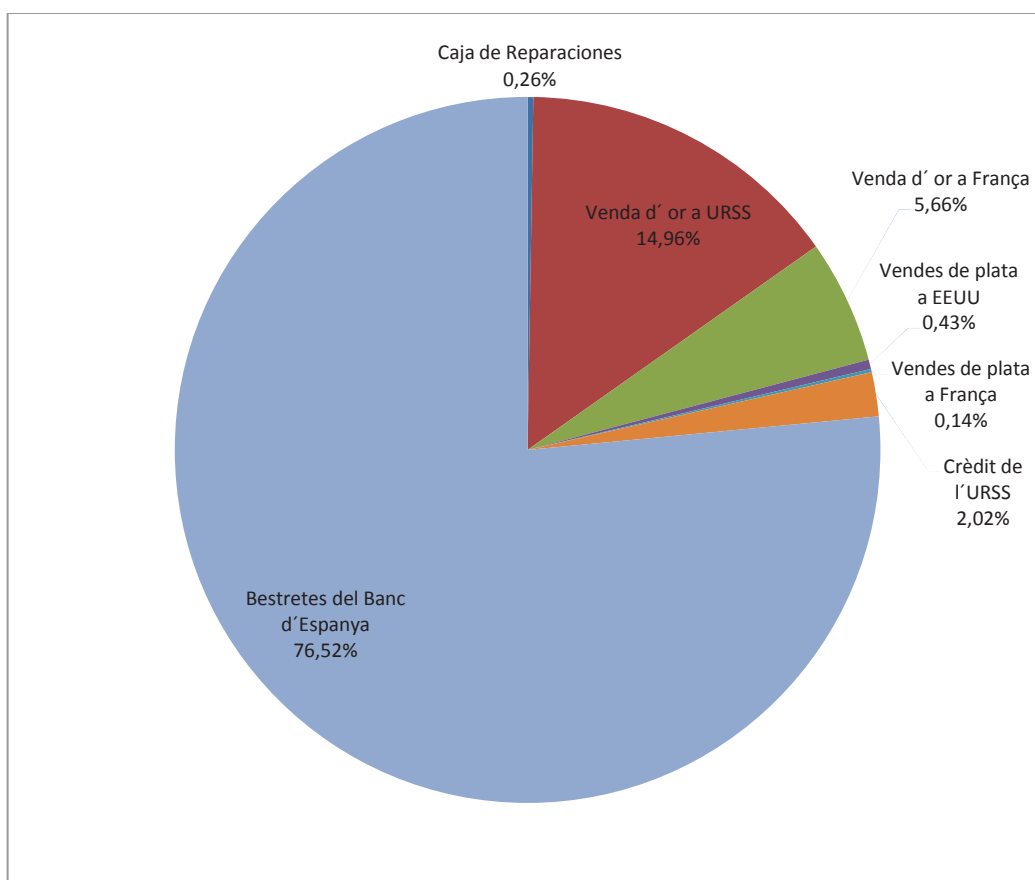
53. Garzón Pareja (1984): *Historia de la Hacienda de España*, p. 1133.

54. Garzón Pareja (1984): *Historia de la Hacienda de España*, p.1134.

55. Viñas (1976): *El oro español en la Guerra Civil*, pg. 21.

Com a cloenda es podria afirmar que en el bàndol republicà, la principal font d'ingressos varen ésser les bestretes del Banc d'Espanya. Si es van poder emprar totes les entregades, o aquestes, degut a la forta inflació, només es pogueren utilitzar en part, no es pot ni afirmar amb seguretat ni quantificar, però el que sí és clar és que entre el 66%–76% –depenent de si es consideren els 13.700 milions de ptes. entregats al començament, o els 22.700 milions de ptes.– del finançament del bàndol oficialista va ser gràcies a les bestretes. Les vendes d'or i d'argent van fer la resta –el 22%–. Els fons obtinguts per la *Caja de Reparaciones* foren considerables però solament es va fer ús d'una petita part.

### FONTS DE FINANÇAMENT DEL BÀNDOL REPUBLICÀ



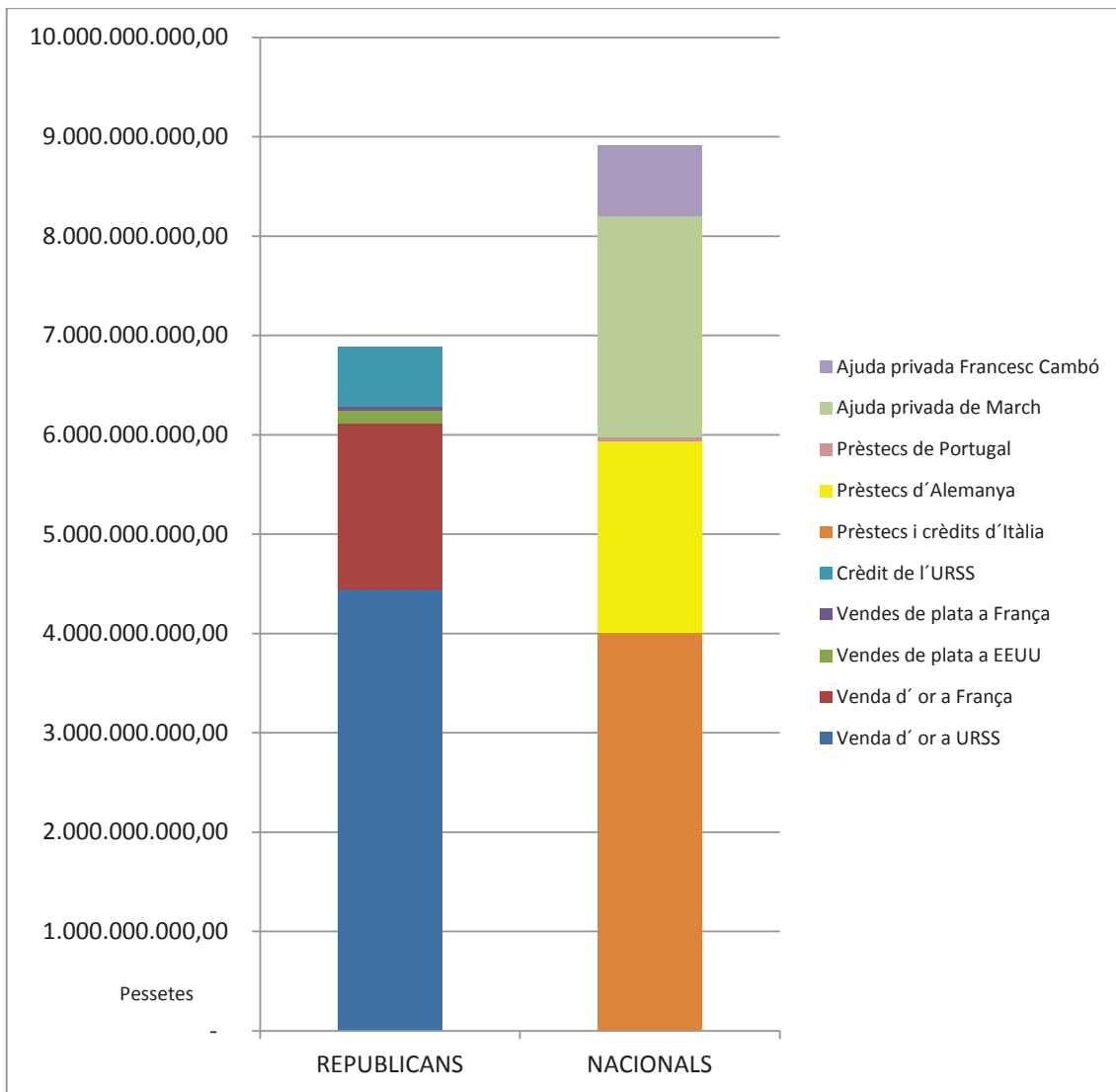
Font: Elaboració pròpia amb dades de Viñas Martín, Sánchez Asiaín y Garzón Pareja.

### 3.3 CONCLUSIONS

Per tal de poder treure conclusions si realment el finançament, i més concretament, l'estratègia monetària va poder influir en el desenllaç de la guerra, a continuació compararé el finançament extern i intern dels dos bàndols, i per últim, el finançament global.

#### 3.3.1 EL FINANÇAMENT EXTERIOR

#### EL FINANÇAMENT EXTERIOR DELS DOS BÀNDOLS



Font: Elaboració pròpia amb dades de Sánchez-Asiain, Viñas Martín i Marín Cano.

El finançament exterior dels 'nacionals' va ser bastant més important i més fèrria que el dels republicans, i tot i que aquests també van poder comptar amb ajudes externes, com hem anat veient, no els hi va ser gens fàcil abastir-s'hi. Només van poder ésser ajudats i ajudades pel Kremlin, i els subministres van ser cars i d'escassa qualitat,



podent-se qualificar de vertaderes estafes. L'ajuda exterior feixista, per una altra banda, va ser molt més fluïda, sobretot per part d'Itàlia, i a més aquests, al contrari que els republicans que van haver de pagar al comptat, es van endeutar a llarg termini, podent guerrear aïradament i sabent-hi que no els mancava durant les batalles material militar o diners en metàl·lic, provinents en gran mida de l'exterior.

### ***3.3.2 FINANÇAMENT AMB RECUROS INTERNES***

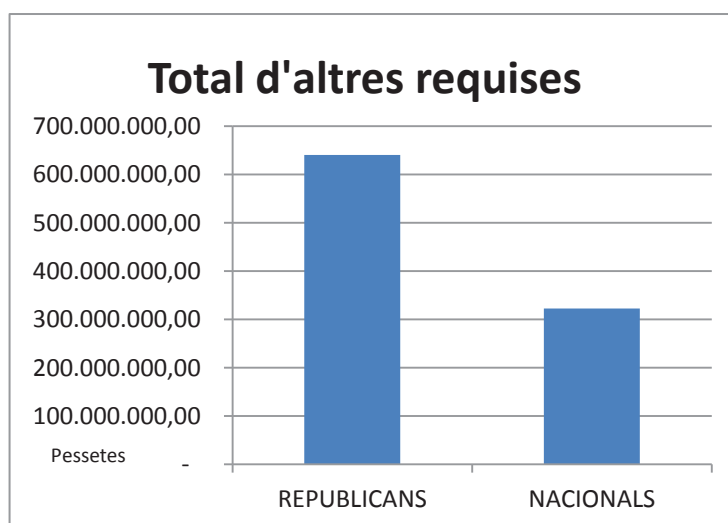
Per analitzar les fonts de finançament intern, primer es mostrarà una anàlisi comparativa de les requisites i les bestretes d'ambdós bàndols, deixant de banda les altres partides –el control de sous dels funcionaris, les fonts privades i les incautacions de les pessetes republicanes per part dels ‘nacionals’–.

#### ***3.3.2.1 ALTRES REQUISSES***

Com ja s'ha vist, tant un bàndol com l'altre van portar a la praxi les requisites de béns de particulars –entregues de joies, mobles valuosos, divises, pedres precioses, or, moneda en metàl·lic...– pel finançament propi. Les governacions liderades per Franco van anomenar-ho '*SUSCRIPCIÓN NACIONAL*' mentre que els republicans preferiren '*CAJA DE REPARACIONES DE DAÑOS Y PERJUICIOS DE LA GUERRA*'.

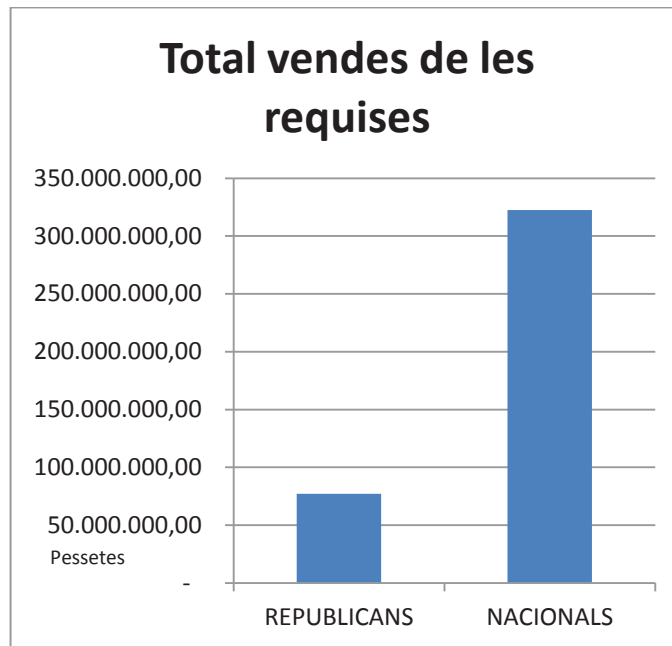
La 'Subscripció Nacional' anava realment més encaminada al finançament –pagaments en efectiu exteriors, per exemple–, encara que també era per començar a crear reserves d'or i argent i reduir les disponibilitats líquides del públic, és a dir, una reducció dels diners en metàl·lics de què disposava la ciutadania. La *Caja de Reparaciones* anava en principi dirigida a reparar i restaurar l'economia per a després de la guerra, però tot sembla indicar que part d'aquests fons sí que es van vendre, i la resta al final de la guerra, es va perdre en mans franquistes, feixistes o nazis.

El total de les requisites practicades per ambdós bàndols sembla que va ser:



Font: Elaboració pròpia amb dades de Viñas i Sánchez–Recio

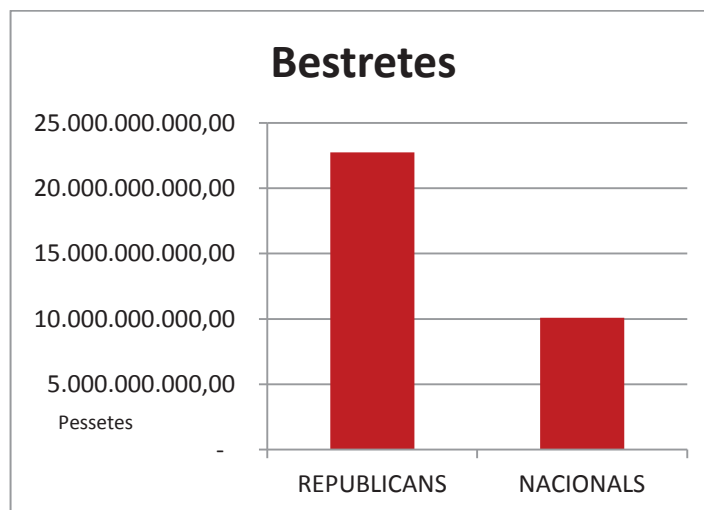
Per ant sembla que els republicans van practicar un espoli, segons les dades del que està quantificat, molt més important que els nacionals, però d'aquestes requises s'hi hauria d'esbrinar quina quantitat realment es va fer servir per finançar la guerra. Segons Viñas, el govern republicà va vendre a entitats suïsses i franceses al voltant de 27.880.830,00 pessetes –9 milions de dòlars–, per tant no arribaria ni al 9% del total de les incautacions, que es troben en 640.000.000 ptes., i no hi ha cap dada que ens pugui indicar que els 'nacionals' no van fer servir tota la seva recaptació. Tenint en compte això, llavors el finançament per "altres requises" quedaria de la següent manera:



Font: Elaboració pròpia amb dades de Viñas i Sánchez Recio

I ergo es podria arribar a afirmar que les requises practicades pels 'nacionals' van ser molt més efectives a l'hora de finançar-se que no pas les republicanes.

### 3.3.2.2 BESTRETES D'AMB DÓS BANCS D'ESPANYA



Font: Elaboració pròpia amb dades de Garzón Pareja i Sardà

Si es fes un primer cop d'ull a les bestretes demanades per tots dos bàndols en guerra als seus respectius Bancs d'Espanya –el de Madrid i el de Burgos–, es podria treure la conclusió que els republicans bàsicament haurien pogut finançar–se només amb estes bestretes. Llavors, per què no van ser aquestes efectives? La resposta es troba, des del meu punt de vista, en la forta inflació que va patir la pesseta republicana –sia d'origen intencionat o desintencionat–, arribant a tenir quasi un valor zero a la fi de la contesa (veure gràfic apartat 8). Tot plegat va comportar que per molt que hi hagués bestretes fetes pel seu Banc d'Espanya, no els hi va permetre ni finançar–se internament, ni, per suposat, obtenir gaire recursos a l'estranger, sobretot al final de la guerra, donada l'estratègia monetària que estava practicant l'elit 'nacional', amb la colossal inflació de la pesseta republicana corresponent ja mencionada que va comportar.

Per tant, del total de les bestretes demanades pels republicans, i de forma intuïtiva, només seran comptabilitzades les demanades a l'inici de la contesa que, segons Garzón Pareja, es xifren en 13.700 milions de pessetes<sup>55</sup>. La resta –9.040 milions de pessetes– deurien tenir molt poca repercussió en l'àmbit del finançament. Aquesta és una deducció personal, però semblaria lògic que al principi de la contesa, quan la pesseta republicana encara no havia patit gaire inflació i l'estratègia monetària no s'havia posada en marxa –abans de 1938– els republicans sí que van poder usar tals bestretes per al finançament de la guerra. Un cop s'incoà aquesta, i quan la pesseta ja havia perdut quasi la integritat del seu valor, semblaria evident que no els hi va arribar a servir per a gaire cosa.

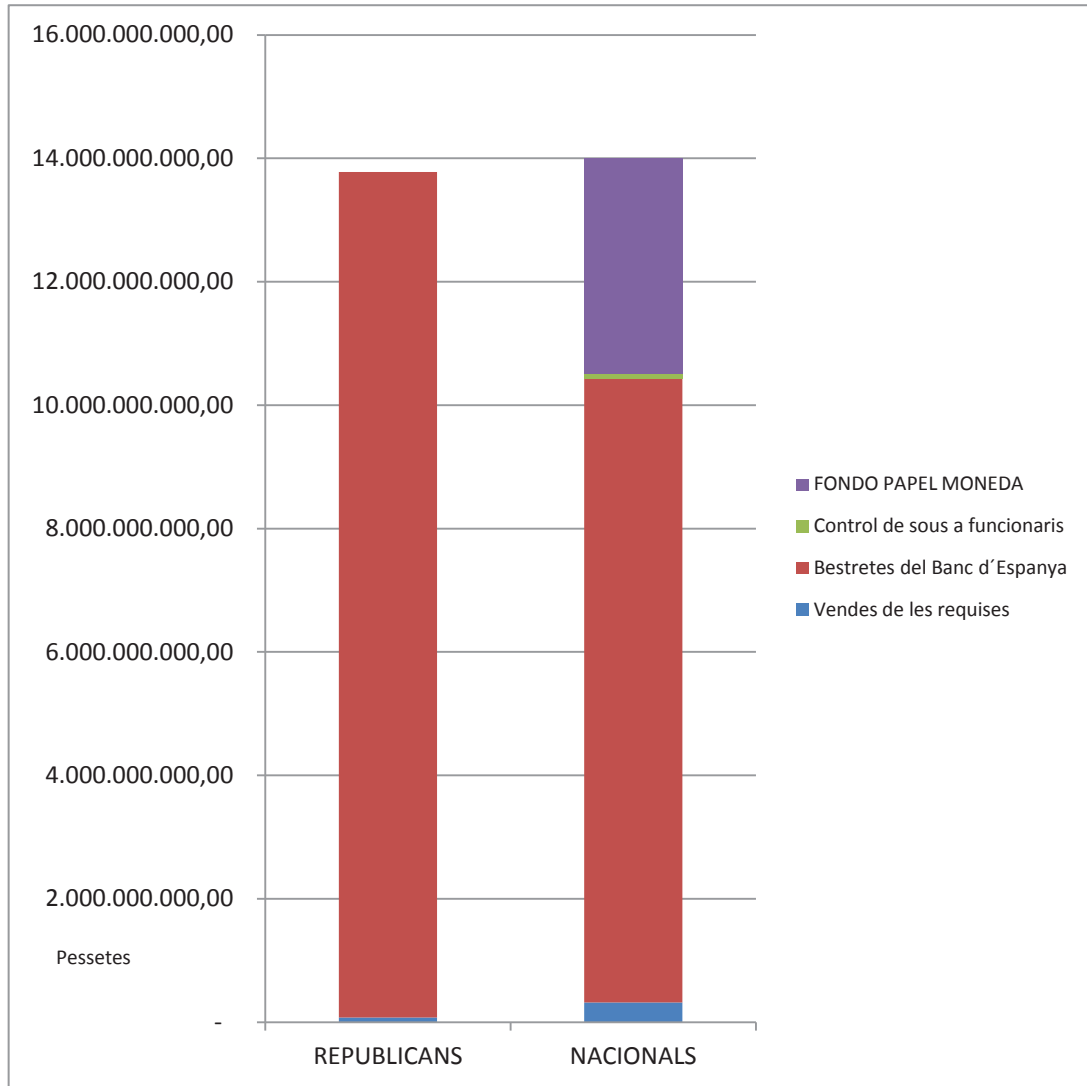
Tenint en compte tot açò, i afegint–hi les altres partides, com els sous retinguts per les autoritats franquistes, les requises de béns, les ajudes privades, i les incautacions de les pessetes republicanes practicades pels nacionals amb el '*Fondo Papel Moneda de Papel Moneda puesto en circulación por el Enemigo*', es podria arribar a concloure que en el finançament intern, l'estratègia monetària va ser un element desestabilitzador, no tan sols des del punt de vista que va aconseguir accelerar la inflació de la pesseta republicana amb les conseqüències que tot això va comportar, amb el règim republicà acarant a no poder–hi aconseguir fer cap pagament, sinó que també com es veu en el següent gràfic, com a font important de finançament intern pels propis 'nacionals'.

Aquesta estratègia, ideada i portada a terme per Larraz, i com ja explicaré amb més deteniment més endavant, va consistir enfonsar la cotització de la pesseta republicana a l'exterior, minar la confiança de la resta del món envers aquesta pesseta, i escanyar encara més la capacitat dels republicans d'obtenir recursos fora, la seva única via després de dos anys de dura contesa. Les línies mestres van consistir en inundar el mercat internacional de divises amb la moneda republicana requisada fins el moment, amb l'objectiu clar d'obtenir beneficis i, sobretot, aconseguir el desplom de la seva cotització en els mercats internacionals per una maniobra de sobreoferta. El professor Martín Cano va tenir accés a les Actes del Banc d'Espanya i va xifrar la incautació en 3.561 milions de pessetes.

---

56. Garzón Pareja (1984): *Historia de la Hacienda de España*, pg.1134.

### EL FINANÇAMENT INTERN DELS DOS BÀNDOLS



Font: Elaboració pròpia amb dades de Viñas Martín, Sánchez Asiaín, Marín Cano i Garzón Pareja

#### 3.3.3 ***FINANÇAMENT GLOBAL***

La qüestió final és saber si la quantitat de fons, tant internes com externes, disposat per ambdós bàndols, va condicionar la guerra. Com manifestà Aceña<sup>56</sup>, contestar a aquesta pregunta no és gens fàcil si es té en compte la quantitat de factors que van intervenir en la caiguda del govern republicà.

D'entrada, ni Azaña ni Negrín van considerar la falta de recursos com el principal causant de l'enfonsament del règim. Altres factors, com les dificultats d'abastiment, la mala qualitat de l'armament, la desorganització dels republicans, l'ajuda exterior que va rebre Franco, o com assenyalava Sánchez Recio<sup>57</sup>, que "les institucions republicanes estaven d'esquenes a la realitat, sense que les dificultats, cada dia majors, que creaven la proximitat dels fronts de la guerra i la resistència de la població,

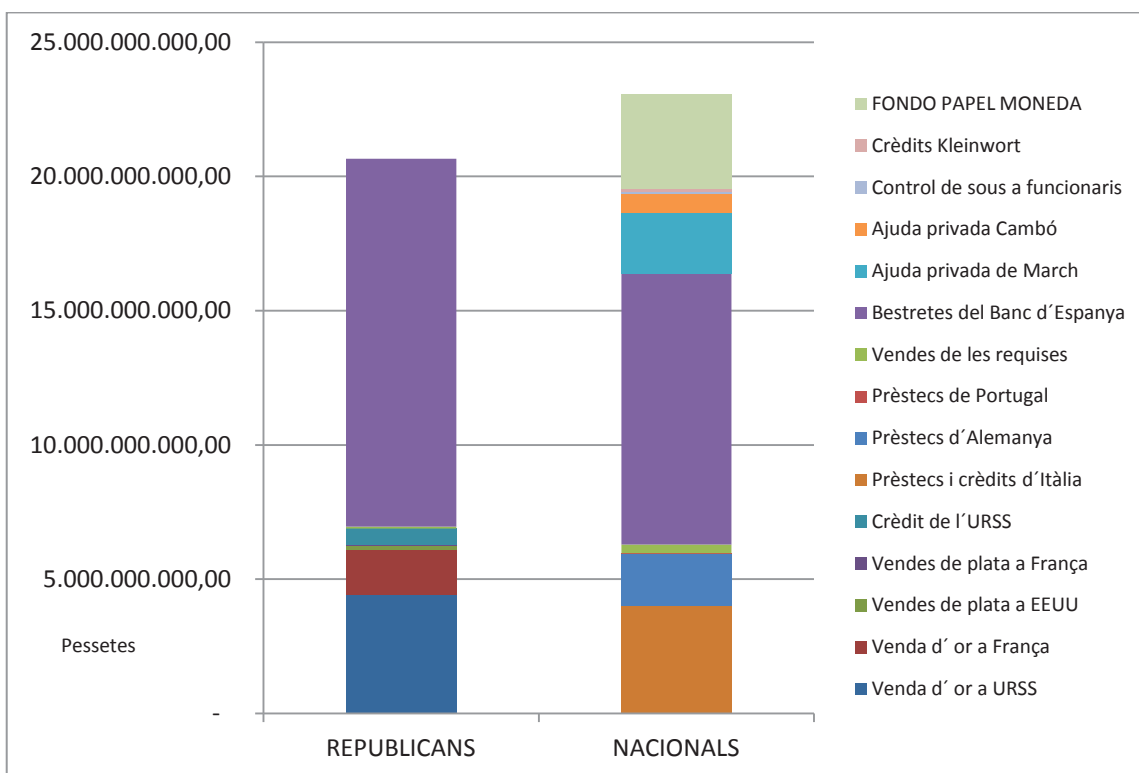
57. Martín Aceña (2001): *El oro de Moscú y el Oro de Berlín*, pg. 122

58. Sánchez Recio (1991): *La República contra los rebeldes y los desafectos*, pg. 4

afectessin intensament al seu funcionament”, foren arguments molt més utilitzats per altres contemporanis. En la pàgina 6 del Butlletí del Congrés dels Diputats de 31 de març de 1939, Negrín afirmà: *“En el año 1938 hemos estado a punto de ganar la guerra. Si el material que hemos recibido con retraso hubiese venido antes, si ese material lo hubieramos tenido cuatro meses antes, quizá la ofensiva del Ebro hubiera sido el fin de la guerra. Si lo hubiésemos tenido tan sólo dos meses antes, Cataluña no se hubiera hundido como se hundió”*. En aquest sentit, sembla que el problema principal no va ser tant la manca de recursos, sinó les moltes dificultats en que es va enfrontar el govern de la república per adquirir material degut per exemple a la “no intervenció” de França i altres Estats.

Així i tot, sense deixar de banda, com acaba d'ésser explicat, l'aspecte de les causes de l'enfonsament republicà van ser molt diverses, sembla també evident, i contradictori en part el que van pensar en un principi Azaña o Negrín, que el finançament d'ambdós bàndols sí que estava desequilibrat no només perquè el bàndol 'nacional' va obtenir molts més recursos externs, sinó perquè també l'estratègia monetària va ser el punt desestabilitzador de la fi de la conflagració que a curt termini ni Azaña ni Negrín van tenir en compte, i que fins fa poc ningú no havia tingut gaire en consideració.

### FINANÇAMENT GLOBAL DELS DOS BÀNDOLS



Font: Elaboració pròpia amb dades de Viñas Martín, Sánchez Recio, Sánchez-Asiain, Garzón Pareja i Marín Cano.

Potser seria massa agosarat afirmar que sense aquesta *Estrategia Monetaria* el desenllaç de la guerra hagués estat un altre, i que només va ser una altre peça dins del conjunt,



però des del meu punt de vista, l'estratègia de Larraz va ser el gra de sorra que va fer decantar la balança almenys des del punt de vista financer i monetari, i que per primera vegada en la història una guerra es va guanyar també en les borses del món –destacant la de París–.

## **4. PROCÉS D'INCAUTACIÓ**

*S'hi assenyalaren, doncs, els límits dels camps, i on abans no hi havia més que una moneda, van néixer dues comunitats de pagaments diferents, dues pessetes diferents, dos canvis exteriors dispars i dos poders adquisitius interns en completa divergència.* Això escrivia al preàmbul de la Llei de Bloqueig d'octubre de 1938 José Larraz per explicar la divisió monetària que comportà l'inici de la guerra civil.

A l'inici del cop, amb la divisió d'Espanya en dues zones incomunicades i oposades, com no podia ser d'una altra manera, s'escindiren les institucions que en aquest cas estaven vinculades a la política monetària. Dues cases de la moneda i dos *Bancos de España* passaren a combatre entre si, un a Madrid i l'altre a Burgos, van pugnar endemés també a l'estranger per la captació de recursos. La primera acció que prengueren els bancs de cada bàndol fou, com també era d'esperar, la de no reconèixer la legitimitat de la pesseta emesa per l'altre, tot i que una era la d'un govern constitucional i democràticament elegit mentre que l'altre era d'un govern instaurat antidemocràticament en una part del país per un cop d'Estat.

Amb data del 31 d'agost de 1936, el Banc d'Espanya que s'havia conformat a la zona del Govern de Sanjurjo, Mola i Franco prengué la decisió que, en les circumstàncies del context, no s'inutilitzessin els bitllets que ja eren en circulació, apurant al màxim el seu període d'ús<sup>1</sup>.

### **4.1 DECRET LLEI DEL 12 DE NOVEMBRE DE 1936**

Al comprovar-s'hi, però, que el Cop no tindria el suport popular esperat i que no es prendria el poder tan fàcilment, el Banc d'Espanya de Burgos, d'acord amb la seva Comissió d'Hisenda anuncià amb data de 7 de novembre de 1936 que "no serien reconeguts per aquesta entitat els bitllets posats en circulació pel Govern de la República amb posterioritat al 18 de juliol de 1936".

A dia 12 de novembre de 1936 s'aprovà a la ciutat de Salamanca un decret-llei per diferenciar-hi la nova moneda "reconeguda oficialment" per les noves autoritats, la qual des d'aquell moment es consideraria "il·legal", de la "pesseta marxista".

En un primer moment, per diferenciar-les s'utilitzaria el mètode de l'*estampillado* amb què primerament s'aconseguiria el funcionament i la continuïtat de l'economia de l'"Espanya nacional", però posant "els seu nom" sobre ella. En el preàmbul introductori del decret s'explicaven els motius per estampillar els bitllets emesos durant el període de govern republicà o inclús anterior, uns mòbils que no podien ser pas més clars:

*El nou Estat Espanyol ha d'enfrontar-s'hi obertament amb el trastorn que en l'economia pàtria ha produït el fet insòlit i escandalós del saqueig de l'or i dels bitllets del Banc d'Espanya. Sense*

---

1. Miguel Martorell: *Una guerra, dos pesetas*

*perjudici de reiterar les protestes de caràcter internacional, i de procurar canalitzar els esforços per aconseguir la recuperació d'aquell metall, s'estima que ha arribat el moment inajornable d'adoptar mesures enèrgiques, amb força coactiva, per impedir que els que van tractar de desarticular la circulació fiduciària puguin consumir i agreujar els seus funestos propòsits, lucrant-se amb els mateixos títols de crèdit que espoliaren. A aquest propòsit respon aquest decret llei.*

*S'estableix en ell, per aconseguir tan alts fins, l'estampillat, ja conegut i practicat a totes èpoques -algunes no gaire llunyanes- però que ara s'implanten i regulen acuradament amb el caràcter de mesura de policies que serveixi de dic al frau, corregint al mateix temps l'atresorament.*

*L'empresa que s'emprèn és tan necessària com patriòtica i se li donarà cim amb la col·laboració entusiasta de l'opinió pública, que suportarà gustosa les molèsties que hagin de ocasionar-la-hi, no només per pròpia conveniència, sinó també pel convenciment íntim que es realitza una labor justiciera i coadjuva així al sanejament moral d'Espanya, iniciat al mes de juliol últim.*

En els seus articles primer i segon es declaraven invàlids tots els bitllets del Banc d'Espanya que sortissin a la circulació amb posterioritat al 18 de juliol de 1936, incloent-hi de manera específica els certificats de plata, i declarant que tots els bitllets anteriors a aquesta data havien de ser estampillats segons les normes d'aquest Decret perquè fossin considerats legítims pel nou govern.



*Bitllet de 500 pessetes amb l'esfinx de la Reina Isabel de 1921*

Després es passava a detallar com es desenvoluparia aquesta operació, assenyalant que en un termini de quinze dies s'haurien d'entregar tots els bitllets en poder de particulars residents en la zona 'nacional', Gibraltar, Portugal, França i el Nord d'Àfrica; es donaven vint dies pels que es trobessin a altres països europeus, i trenta pels que circulessin o estiguessin dipositats a la resta del món. La presentació dels bitllets es podia fer a qualsevol de les Sucursals del Banc d'Espanya directament o a través de les entitats bancàries, sempre mitjançant la declaració jurada de la legítima possessió



Segell en sec del Govern de Burgos

Les sancions que s'aplicaven en cas de no obeir-hi eren molt dures, i s'explicaven a l'Ordre del 18 de novembre de 1936:

*No han estat afortunadament molts els casos en què indústries, entitats o particulars s'hagin negat a admetre bitllets del Banc d'Espanya sense estampillar abans del termini assenyalat per a aquesta operació, però precisament per haver estat pocs els casos, convé assenyalar sancions exemplars, perquè aquells que amb fins poc clars han donat lloc als mateixos, no tornin a reincidir, i així evitar l'exemple pernicios que poguessin donar lloc; i com tampoc seria just aplicar les correccions indicades sense abans advertir-ho, perquè no es pugui al·legar l'atenuant de desconeixement de les mateixes, aquest Govern s'ha cregut en el deure de fixar de manera terminant i clara els desitjos del mateix en col·laboració amb la tasca patriòtica i la fi nacional que amb gran esforç de les vides i sacrificis s'està realitzant en aquests instants per la generalitat dels espanyols. Per això, i com abans s'ha dit, per evitar aquesta tasca antipatriòtica, sorda, que puguin realitzar determinades persones o entitats, he disposat el següent:*

*La resistència dels industrials, comerciants o particulars a admetre bitllets del Banc d'Espanya, sense estampillar abans del termini assenyalat per a aquesta operació, o estampillats durant el termini i després d'ell, seran considerats com a enemics del Moviment Nacional i en conseqüència jutjats amb tot rigor pels tribunals corresponents.*

S'advertia com a conseqüència, com ja s'ha mostrat, de desobeir a l'ordre de portar els bitllets a ésser estampillats les màximes conseqüències d'un jutjat als tribunals "corresponents", és a dir, per la jurisdicció castrense.

Mentre que la del 19 de novembre insistia en el mateix camí de repressió, després que s'observés com homes i dones de la zona republicana estampillaven amb el gravat del Govern de Burgos els seus propis bitllets –republicans– per a després intercanviar-los a l'estranger per altres divises, puix que el bitllet republicà estampillat tenia una taxa que gaudia de millor salut que no pas el que no tenia l'estampilla:

*El tràfic il·lícit de bitllets del Banc d'Espanya que portats a l'estranger es pretenen introduir en territori nacional amb l'exclusiu objecte de fer adquisicions d'efectes oblidant així els requisits del estampillat, fa indispensable elevar els coeficients punitius, a fi que, expandint a la finalitat criminosa dels seus autors i sense modificar la legislació sancionadora de contraban, siguin*

*castigats els qui es dediquen a aquest àgio, producte en si majoria del robatori i pillatge. A aquest efecte, dispo: Es considera delictes el contraban de bitllets com a constitutiu del delictes d'auxili a la rebel·lió i inclòs per tant als Bans Militars, sent competent per conèixer, a les diferents regions, la jurisdicció castrense.*

Els termes per l'estampillat es van complir, amb una petita pròrroga adoptada per l'Ordre del 28 de novembre, on es reconeixia que:

*És gran l'aglomeració de públic que acudeix a les oficines bancàries dins del territori ocupat, aportant bitllets perquè es procedeixi al seu estampillat, el que demostra la necessitat de concedir una curta pròrroga del termini assenyalat per a la seva realització.*

I el termini finalment s'allargà fins el 14 de desembre de 1936.

El govern informà de forma detallada de les normes concretes per realitzar l'estampillat, mitjançant dues ordres, l'una del 12 de novembre i l'altre del 12 de desembre, detallant els detalls de l'operació i els procediments per moure aquest gran volum de bitllets, sent el Banc d'Espanya l'encarregat de realitzar totes les operacions d'estampillat.

Deu dies després que "proscriuissin" els bitllets republicans, el Banc d'Espanya a Burgos, preparà la primera emissió de bitllets, que van sortir amb data 21 de novembre de 1936. Constaven dels de cinc valors tradicionals (25, 50, 100, 500 i 1000) i de dos bitllets divisionaris (5 i 10 pessetes).

Pels 'nacionals', després que els republicans amb Largo Caballero prohibissin amb el decret del 29 de novembre de 1936 la tinença de bitllets "alterats por estampilles faccioses" o directament emesos pel Govern de Burgos i declarà als seus posseïdors "enemics del règim republicà", aquesta sèrie d'accions es va convertir en tot un èxit ja que no només aconseguiren mostrar la inequívoca imatge de l'existència de dues Espanyes irreconciliables sinó que també, en l'àmbit econòmic, van assolir el fer aflorar una enorme quantitat de bitllets atresorats a casa per la població de la zona sota control franquista i que passà a ingressar-s'hi en comptes bancaris restablint la liquidés del sistema.

#### **4.2 LA INCAUTACIÓ: DECRETS DE L'1 D'ABRIL DE 1938 i 27 D'AGOST DE 1938**

Després de deixar sense valor els bitllets emesos després del 18 de Juliol de 1936, els franquistes van anar dictant, a mida que anaven avançant les seves tropes, normes pel bescanvi dels bitllets anteriors al *Coup d'État* per rebuts que ho certificaven.

El gener de 1938, José Larraz arribà al Servei d'Estudis del Banc d'Espanya de Burgos, i s'adonà de la necessitat de posar ordre a la divisió monetària que hi havia en aquella fraccionada Espanya. Redactà un '*Estudio sobre la restauración de la comunidad dineraria española*', un text de més de 150 pàgines en el qual s'explicaven tant les causes com les



possibles conseqüències derivades d'aquesta segmentació monetària i uns possibles plans d'acció per a la futura reunificació.

Considerava Larraz que un cop s'assolís la victòria sobre "l'exèrcit roig", l'Estat franquista deuria abordar sí o sí la qüestió de la reunificació de la pesseta espanyola i llavors s'hauria d'enfrontar a escollir una solució, entre tres possibles opcions, proposades per ell mateix<sup>2</sup> :

- Reconèixer totes les obligacions i drets contrets amb la moneda republicana, el que implicava la conversió a la par de les dues monedes.
- Repudiar, contràriament, tot dret i obligació nascuda a territori republicà.
- I com a via intermèdia, assumir algunes obligacions i drets i emprendre una conversió partir d'una escala que contemplés el valor real d'ambdues monedes.

Les dues primeres opcions foren de primeres descartades pel mateix Larraz, ja que el canvi a la par hagués portat a una "inflació quantiosíssima", mentre que repudiar la pesseta oficial hagués implicat la "no continuïtat de l'Estat espanyol", i a Larraz tampoc li agradava.

És per ço que recomanà optar per la via intermèdia, per la qual les "pessetes marxistes" es convertirien en "pessetes nacionals" segons la proporció dels seus respectius valors, xifres que serien escollides pel Govern de Franco.

Com que la pesseta republicana durant el que portaven de guerra, ja s'havia començat a devaluar molt, van pensar que si aconseguien que aquesta devaluació fos màxima, la proporció d'ambdues pessetes seria molt desigual –com bé s'ha explicat a l'apartat de "Causes i Conseqüències de la Requisa" –, per tant els diners que haurien de bescanviar serien ínfims.

Per portar a la pràctica aquesta via, van emetre la "Llei de Suspensió de determinades Obligacions de pagament de diners nascudes sota domini enemic", més coneguda com la cèlebre *Ley de Desbloqueo*, a més de dictar l'Ordre de l'1 d'abril de 1938 per al bescanvi dels bitllets anteriors al 1936 en totes les poblacions "alliberades", que va ser ampliada per unes altres de més específiques el 27 d'agost de 1938, amb 3 decrets oficials i un de reservat –que ha estat analitzat a l'apartat de "Causes"–.

En aquestes Ordres o Decrets, el Govern de Burgos regulava detalladament diversos problemes:

1. Es regulava l'operació de bescanvi de bitllets a les poblacions que s'anaven conquerint.
2. S'ordenava la formació d'un *Tribunal de Canje Extraordinario de Billetes*
3. Es prohibia la conservació de bitllets posats en circulació pel règim republicà, equiparant l'acció amb el contraban.

Al preàmbul de l'Ordre de 1938 en castellà es deia al respecte:

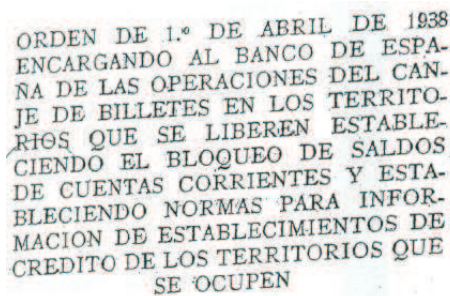
---

2. Miguel Martorell: *Una Guerra, dos pesetas*

*L'experiència viscuda a les zones alliberades del domini marxista ha confirmat continuadament, i per manera progressiva, quantes informacions es tenien sobre el grau de la inflació roja. Grans masses de paper moneda, de molt variades classes, suren en les referides zones. Previsoriament, el Decret-Llei de 12 de novembre de 1936, va partionar la comunitat monetària nacional de la roja, evitant amb això que la nostra pesseta es veiés influïda per les fatals conseqüències que la política econòmica del marxisme hauria d'ocasionar forçosament. Conseqüència material d'aquesta delimitació és la retirada de tot paper moneda no reconegut pel nostre dret vigent, per tal d'evitar confusions que puguin danyar al sanejament perseguit.*

A continuació es prohibiria la tinença dels bitllets del Banc d'Espanya, de Madrid, posats en circulació amb posterioritat al 18 de juliol de 1936, els certificats de plata, els anomenats talons especials, i el paper del Tresor. La tinença de qualsevol d'aquests signes fiduciaris es prohibia taxativament, igualant-los a delictes com el contraban, i s'ordenava el seu dipòsit en l'anomenat 'FONDO DE PAPEL MONEDA PUESTO EN CIRCULACIÓN POR EL ENEMIGO'.

#### 4.2.1 L'ORDRE DE L'1 D'ABRIL DE 1938



ORDEN DE 1.º DE ABRIL DE 1938  
ENCARGANDO AL BANCO DE ESPAÑA DE LAS OPERACIONES DEL CANJE DE BILLETES EN LOS TERRITORIOS QUE SE LIBEREN ESTABLECIENDO EL BLOQUEO DE SALDOS DE CUENTAS CORRIENTES Y ESTABLECIENDO NORMAS PARA INFORMACION DE ESTABLECIMIENTOS DE CREDITO DE LOS TERRITORIOS QUE SE OCUPEN

*Text del BOE del 1/04/1938*

D'aquests subapartats constava literalment l'ordre per la qual es regularitzava l'entrega de les pessetes republicanes anteriors al Cop d'Estat.

- **Primer:** *El Banc d'Espanya queda encarregat de les operacions d'intercanvi de bitllets posats en circulació amb anterioritat al 18 de juliol de 1936 que existeixin en els territoris l'alliberació dels quals sigui feta per l'Exèrcit Nacional.*
- **Segon:** *Són requisits essencials per la pràctica de l'intercanvi: a) Que els bitllets corresponguin a sèries i nombres posats en circulació abans del 18 de juliol de 1936. b) Que el peticionari relacioni els bitllets mitjançant factura. c) Que el peticionari formuli declaració jurada sobre la personal pertinència i legítima possessió dels bitllets i sobre el fet de sa residència en el terme municipal en el qual s'ha produït l'alliberació. Excepcionalment, i durant el termini màxim de les quaranta-vuit hores següents a l'obertura del període del bescanvi en qualsevol municipi, el Banc d'Espanya podrà bescanviar fins a cinquanta pessetes per sol·licitant, sense necessitat de complir els requisits b) i c) d'aquest nombre, sempre que els bitllets presentats corresponguin a sèries i a números posats en circulació abans del 18 de juliol de 1936.*
- **Tercer:** *L'administració es reserva la facultat de suspendre el bescanvi que ofereixin dubte sobre la veracitat d'allò declarat. Aquesta facultat es delega en el Banc d'Espanya. Les*

- suspensions acordades pel Banc d'Espanya seran elevades al Ministeri d'Hisenda per sa resolució.*
- **Quart:** *Les sucursals del Banc d'Espanya en les capitals de província són competents per entendre en les operacions d'intercanvi de tots els termes municipals de la respectiva província. Quan en una mateixa província hagués més d'una sucursal del Banc, la divisió territorial de la competència s'acordarà per tal Establiment. Les operacions d'intercanvi corresponents a pobles ocupats la capital de província dels quals es trobi pendent d'alliberació, es practicaran de la més pròxima sucursal del Banc d'Espanya. Tot i que allò preceptuat en aquest número, el Banc d'Espanya queda autoritzat per organitzar oficines d'intercanvi, sota sa responsabilitat i direcció en places on no es tingués sucursal, on la importància d'aquestes places o de sa comarca ho requereixi. De la mateixa forma es faculta al Banc d'Espanya, per a que s'autoritzi la mera recepció de factures d'intercanvi, acompanyades dels corresponents bitllets en les oficines dels Bancs privats i Caixes d'Estalvis de les capitals de província i Municipis de gran població.*
  - **Cinquè:** *L'obertura del període d'intercanvi respecte de qualsevol terme municipal serà declarada per la sucursal competent del Banc d'Espanya, d'acord amb l'Autoritat militar, fent-se pública per mitjà de bàndol o pregó.*
  - **Sisè:** *El període d'intercanvi no podrà excedir els trenta dies, a partir de la data de sa obertura. Els bitllets del Banc d'Espanya posats en circulació abans del 18 de juliol de 1936 tindran curs legal durant el període d'intercanvi, amb excepció dels últims cinc dies de tal període, durant els quals no podran ser usats els bitllets més que per sa presentació a bescanvi. En tot cas, els establiments de crèdit no podran admetre ingrés de bitllets no bescanviats, excepte allò disposat en l'última part del número quart d'aquesta ordre.*
  - **Sèptim:** *En els darrers termes municipals on no hi existeixi sucursal del Banc d'Espanya, ni oficina de bescanvi, el Banc cuidarà de proveir-hi a l'Ajuntament corresponent de factures impreses. Els peticionaris d'aquestes places entregaran en l'Ajuntament de la localitat els bitllets i factures, prèviament informades per una Autoritat local. Aquest informe versarà sobre la veracitat de la declaració jurada del sol·licitant, entenent-se que l'informe és favorable per la mera anteposició de la paraula "Conforme" a la firma de l'autoritat local que subscriu. L'Ajuntament de la localitat se cuidarà de l'enviament de totes les factures i bitllets annexos presentats davant ell a la sucursal del Banc d'Espanya o oficina de bescanvi més pròxima i conseqüent bescanvi.*
  - **Octau:** *En les factures superiors a entrega de bitllets d'emissions noves per abonaments en compte corrent de lliure disposició, fets a elecció de l'interessat a un Establiment de crèdit determinat.*
  - **Novè:** *Els sous de compte corrent i depòsits d'estalvis constituïts en qualsevol Establiment de crèdit dels Municipis que s'alliberin, es declaren bloquejats per la quantitat que excedeixi de la xifra corresponent al 18 de juliol de 1936.*
  - **Dècim:** *El Banc d'Espanya, per mitjà de ses sucursals, comunicarà als Establiments de crèdit de les places objecte d'"alliberació" les disposicions vigents sobre comptes corrents i depòsit d'estalvi, moviment e fons, transferències, transmissió de valors immobiliaris, moratòries, règim de divises i quantes instruccions calguin pel millor compliment del dret establert. Conseqüentment, cuidarà de promoure la constitució de la Junta prevista en la norma segona de l'article primer del Decret de 12 de novembre de 1936.*
  - **Onzè:** *Les disposicions contingudes en la present Ordre s'aplicaran als Municipis ja alliberats per les últimes operacions militars.*
- El que per son coneixement trasllado al Banc d'Espanya i a més efectes participo a Vostra Il·lustríssima.*

A aquests articles es van fer unes modificacions i s'afegiren uns quants de nous pel mateix Francisco Franco al 'Boletín Oficial del Estado' del 17 de setembre de 1938, número 79, de les pàgines 1276 a la 1278 també amb el fi d'estructurar la legislació per al bescanvi; els canvis que publicà qui es convertiria el futur dictador foren:

Articles afegits:

**-Article segon**, que en resum anunciava que s'establiria un sotsgovernador encarregat de preparar el personal que hagués de fer el bescanvi, de realitzar l'aplec de bitllets, de mantenir contacte amb les autoritats i de portar les estadístiques completes sobre el bescanvi.

**-Article tercer:** *Quan s'hagi de fer el bescanvi al mateix temps en zones que compreguin gran població, les Autoritats hauran de col·laborar en el procés, ja sigui amb personal o amb transport.*

**-Article onzè:** *S'intentarà fer el bescanvi a aquells i aquelles que, residint als termes municipals, estiguin en situació d'evacuats o evacuades i pretenguin tornar al seus municipis de procedència ja alliberats amb antelació.*

**-Els articles setzè i dissetè** conclouien el text dient que aquestes noves prescripcions serien posades en pràctica als municipis que més tard fossin "alliberats" i que el Ministeri d'Hisenda quedava facultat per dictar les "disposicions convenientes" al seu compliment.

Articles modificats:

**-L'article segon** antic es dividí en els articles cinquè i sisè. Es veié modificat en tant que el Banc d'Espanya va passar a estar facultat per canviar fins a cinquanta pessetes, endemés de poder bescanviar fins a cent altres pels i per les sol·licitants majors d'edat. També es va afegir que el termini de quaranta-vuit hores podria ésser ampliat pel Banc estatal a grans ciutats, si hi hagués gran necessitat.

**-L'article dècim** de l'abril obligava a les sol·licituds superiors a cinc mil pessetes a abonar-les-hi al banc concret, mentre que al de setembre es manifestava en què s'hauria d'abonar al compte corrent si es superessin les dues mil pessetes.

**-L'article tercer** del primer decret, que passà a ser el dotzè, diu que estarà facultat el Banc d'Espanya per suspendre el bescanvi a peticions dubtoses mentre que el nou article afirmava que el Banc havia de denegar la petició en cas de dubte.

A aquest nou article s'hi afegien el tretzè, catorzè i el quinzè. El primer d'ells afirmava que contra les denegacions la gent interessada podria recórrer a les sucursals del Banc més pròximes, en el termini de trenta dies, mentre que el segon d'ells afirmava que en cas que la petició fos també denegada, qui s'interessés podria anar a recórrer la denegació davant el Tribunal de bescanvi extraordinari de bitllets de les capitals de província que fallaria les que cregués oportunes. L'últim d'ells deia que les peticions

denegades serien totes abonades al Banc d'Espanya en un compte especial anomenat "*Billetes de Canje desestimado*" sempre que hagin estat emesos abans del Cop d'Estat del 1936.

L'article primer, el quart, l'octau i el novè no foren modificats mentre que el cinquè de l'Ordre d'abril quedà igual però va passar a ser el setè article.

Ara es mostraran a continuació els articles originals fotocopiats.



Otra id. Capitán id. de Caballería a los Tenientes D. Manuel Serrano Martínez y otro.—Página 1287.  
Otra id. id. de Artillería a los Tenientes D. Manuel Álvarez Osorio y otro.—Página 1287.

Otra id. Teniente de Ingenieros a los Alféreces don Isidro Lliso Jubert y otro.—Página 1287.

Otra id. Teniente Médico de id. de S. M. al Alférez D. Esteban Jiménez Claris.—Página 1287.

(Ingreso).—Orden concediendo ingreso en la Escuela de Complemento de Veterinaria como Veterinario 3.º a D. Angel Fernández Fernández.—Página 1287.

(Pase a otras Armas).—Orden disponiendo que el Teniente de Complemento de Infantería D. Joaquín Galve de Dicho, cause baja en su empleo y destino y alia en la de Veterinaria Militar, con el empleo de Veterinario segundo de Complemento.—Página 1287.

Practicantes de Veterinaria.—Orden nombrando Practicantes de Veterinaria a D. Luis Rodríguez Orejero y otros.—Página 1287.

SUBSECRETARIA DEL EJERCITO

Asimilaciones.—Orden disponiendo cese en la asimilación de Teniente Médico D. José Luis Hazañas.—Página 1288.

Destinos.—Orden asignando el destino que indica

al Subinspector Veterinario de 2.º D. Félix Sánchez Hernández.—Página 1288.

Otra id. a los Oficiales de Veterinaria D. Francisco Martín y otros.—Página 1288.

Otra id. a los Auxiliares D. Manuel González García y otros.—Página 1288.

Otra id. al Maestro Herrador D. Marcellino Domínguez Novoa.—Página 1288.

Otra id. al Farmacéutico segundo, asimilado, don Juan Verd Palau.—Página 1288.

Otra id. al Comisario de Guerra de primera clase D. Angel Puente Ruiz.—Página 1288.

SUBSECRETARIA DE MARINA

Revalidación.—Orden dejando sin efecto la que concedía la revalidación de su título al Patrón de Pesca D. José García Fernández.—Página 1288.

JEFATURA DE MOVILIZACION, INSTRUCCION Y RECUPERACION

Militarización.—Dejando sin efecto la militarización de Frutos Martín García y otros.—Página 1288.

Idem id. la de José Suárez Meléndez.—Página 1288.

ANEXO UNICO.—Anuncios oficiales, anuncios particulares y Administración de Justicia.—Páginas 159 y 160.

GOBIERNO DE LA NACION

DECRETOS

MINISTERIO DE HACIENDA

La Orden de primero de abril pasado hubo de dictar normas de carácter general para el canje de billetes en las plazas que se fueran liberando del dominio marxista. Rápidamente triunfante la ofensiva iniciada por nuestros Ejércitos en el mes de marzo último, fué necesario prescindir del procedimiento hasta entonces seguido, consistente en ir dictando gradualmente Ordenes sucesivas de canje, para estatuir unas normas de carácter general que no excluían, naturalmente, su ulterior perfeccionamiento y su consolidación formal en una disposición de rango superior. A ello responde el presente Decreto.

Mantiénesse, como es obligado, el principio fundamental del Decreto-Ley de doce de noviembre de mil novecientos treinta y seis, no obstante lo cual se otorgan al Banco de España facultades discretionales en cuanto al canje, para evitar la consolidación de tenencias ilícitas o especulativas de billetes reconocidos por el Gobierno Nacional. En pura teoría sería fácil proyectar, a este fin, un método más perfecto que el contenido en los siguientes ar-

tículos. Mas la realidad, que impera inexorablemente sobre los mejores deseos, aconseja no llevar al texto preceptivo exigencias, requisitos, limitaciones y mecanismos de depuración complicados que, aun siendo buenos en principio, fracasarían rotundamente en la práctica, dejando el texto dispositivo escarnecido por el incumplimiento. Es por ello que el procedimiento aparece simplificado frente a las exigencias teóricas. En último término, la pureza del canje estará en función de la buena organización de los servicios y del espíritu diligente con que se presten.

Por todo lo cual, a propuesta del Ministro de Hacienda, y previa deliberación del Consejo de Ministros,

DISPONGO:

Artículo primero.—El Banco de España queda encargado de las operaciones de canje de billetes puestos en circulación con anterioridad al diez y ocho de julio de mil novecientos treinta y seis, que existan en los territorios cuya liberación realice el Ejército Nacional.

Artículo segundo.—Para el cumplimiento de lo prescrito en el artículo anterior, el Banco de Espa-



ha cuidará de establecer en su Central, bajo la personal dirección de un Subgobernador, un servicio especialmente encargado: a) de preparar los equipos de personal que hayan de realizar el canje, de modo que en un momento dado puedan ser fácilmente movilizables; b) de formar el acopio necesario de modelos impresos e instrucciones; c) de mantener contacto con las Autoridades civiles y militares a fin de iniciar el canje en correlación con los avances del Ejército y la restauración de la vida local; d) de llevar la estadística completa de las operaciones de canje.

*Artículo tercero.*— Cuando las circunstancias obligaren a realizar el canje de billetes, a un mismo tiempo, en zonas que comprendan grandes masas de población, el Banco de España deberá solicitar de las Autoridades militares y locales las colaboraciones personales y de transporte que fueran imprescindibles.

*Artículo cuarto.*— Las sucursales del Banco de España en las capitales de provincia son competentes para entender en las operaciones de canje de todos los términos municipales de la respectiva provincia. Cuando en una provincia hubiere más de una sucursal del Banco, la división territorial de la competencia se acordará por dicho Establecimiento. Las operaciones de canje correspondientes a pueblos ocupados cuya capital de provincia se halle pendiente de liberación, se practicarán por la más próxima sucursal del Banco de España. No obstante lo preceptuado en este artículo, el Banco de España queda autorizado para organizar oficinas de canje, bajo su responsabilidad y dirección, en plazas donde no tuviere sucursal, cuando la importancia de estas plazas o de su comarca lo requiera. Asimismo, se faculta al Banco de España para que autorice la mera recepción de solicitudes, acompañadas de los correspondientes billetes, en las oficinas de los Bancos privados y Cajas de Ahorro de las capitales de provincia y Municipios de gran población.

*Artículo quinto.*— Son requisitos esenciales para la práctica del canje: a) que los billetes correspondan a series y números puestos en circulación antes del diez y ocho de julio de mil novecientos treinta y seis; b) que la petición se formule mediante el modelo impreso que a este fin facilitará el Banco de España; c) que los billetes se adjunten a la petición.

*Artículo sexto.*— Excepcionalmente, y durante el plazo máximo de las cuarenta y ocho horas siguientes a la apertura del período de canje en cualquier Municipio, el Banco de España podrá cambiar has-

ta cien pesetas por solicitante mayor de edad, sin necesidad de cumplir el requisito especificado en el apartado b) del artículo quinto de este Decreto, siempre que los billetes presentados correspondan a series y números puestos en circulación antes del diez y ocho de julio de mil novecientos treinta y seis. El plazo de cuarenta y ocho horas podrá ser ampliado por el Banco de España en las grandes ciudades cuando mediare necesidad notoria.

*Artículo séptimo.*— La apertura del período de canje, respecto de cualquier término municipal, será declarada por la sucursal competente del Banco de España de acuerdo con la Autoridad militar, haciéndose pública por medio de bando o pregón.

*Artículo octavo.*— El período de canje no podrá exceder de treinta días, a partir de la fecha de su apertura. Los billetes del Banco de España puestos en circulación antes del diez y ocho de julio de mil novecientos treinta y seis tendrán curso legal durante el período de canje, con excepción de los últimos cinco días de dicho período, durante los cuales no podrán ser utilizados los billetes más que para su presentación a canje. En todo caso, los Establecimientos de crédito no podrán admitir ingreso de billetes no canjeados, salvo lo dispuesto en la última parte del artículo cuarto de este Decreto.

*Artículo noveno.*— En los términos municipales donde no exista sucursal del Banco de España, ni oficina de canje, el Banco cuidará de proveer al Ayuntamiento correspondiente de solicitudes impresas. Los peticionarios de estas plazas entregarán en el Ayuntamiento de la localidad los billetes y solicitudes, previamente informadas por una Autoridad local. Este informe versará sobre la veracidad de la declaración del solicitante, entendiéndose que el informe es favorable por la mera anteposición de la palabra "Conforme" a la firma de la Autoridad local que suscriba. El Ayuntamiento de la localidad se cuidará del envío de todas las solicitudes y billetes anejos presentados ante él a la sucursal del Banco de España u oficina de canje más próxima, y consiguiente canje.

*Artículo décimo.*— En las solicitudes superiores a dos mil pesetas correspondientes a Municipios donde existen Establecimientos de crédito, el Banco de España sustituirá la entrega de billetes de emisiones nuevas, en lo que exceda de las referidas dos mil pesetas, por abonos en cuenta corriente, libremente disponibles, hechos en el Banco que designe el interesado.

*Artículo once.*— Sin perjuicio de lo establecido]



en los artículos anteriores, las sucursales y oficinas de canje del Banco de España procurarán despachar con la mayor rapidez posible las peticiones de canje presentadas por quienes, residiendo en los términos municipales que se liberen, estuvieren en ellos en concepto de "evacuados" y pretendan reintegrarse a los pueblos o ciudades de su procedencia ya liberados con antelación.

**Artículo doce.**—El Banco de España deberá suspender el canje correspondiente a peticiones que ofrezcan duda sobre la veracidad de lo declarado, reteniendo los billetes y expidiendo al interesado un resguardo por la cantidad en suspenso.

**Artículo trece.**—Las cantidades cuyo canje se suspendiere serán objeto de resolución en los treinta días siguientes al término del período normal de canje del correspondiente Municipio. Las resoluciones a que este artículo se contrae competen a la sucursal del Banco de España en la capital de la provincia respectiva, salvo que en la misma provincia hubiere más de una sucursal, en cuyo caso habrá de estarse a la división de competencia determinada por el artículo cuarto. Si el término municipal perteneciera a una provincia cuya capital estuviera sin liberar al iniciarse el plazo señalado en este artículo, la competencia para resolver la suspensión corresponderá a la sucursal del Banco de España más próxima.

**Artículo catorce.**—Contra las resoluciones denegatorias dictadas por las sucursales del Banco de España podrán recurrir los interesados, en término de treinta días, ante el Tribunal de canje ordinario de billetes que se constituirá en las capitales de provincia pertinentes, formado por el Jefe de la Sección provincial de Banca, como Presidente; un representante designado por el Gobernador Civil y otro por la Autoridad militar más calificada de la provincia. El Tribunal fallará en conciencia y podrá, previamente, acordar la prueba y diligencias para mejor proveer que estime oportunas. En las grandes ciudades podrá constituirse más de un Tribunal. En este caso, el Jefe de la Sección provincial de Banca delegará en funcionarios de Hacienda, actuando de Presidente de cada Tribunal el miembro de mayor categoría.

**Artículo quince.**—Los billetes relativos a peticiones definitivamente desestimadas por los Tribunales a que se refiere el artículo anterior, se abonarán por el Banco de España, siempre que correspondan a series y números de los que se reputan

puestos en circulación antes del diez y ocho de julio de mil novecientos treinta y seis, en una cuenta especial que se abrirá por dicho Establecimiento con el título "Billetes de canje desestimado", sobre cuyo destino se proveerá en su día.

**Artículo diez y seis.**—Las prescripciones contenidas en este Decreto, en cuanto modifiquen lo dispuesto por la Orden de primero de abril pasado, se aplicarán a los Municipios en los que el período de canje se abra con posterioridad a la publicación del presente texto en el BOLETIN OFICIAL DEL ESTADO.

**Artículo diez y siete.**—Se faculta al Ministro de Hacienda para dictar las disposiciones convenientes al cumplimiento de lo prescrito en los artículos anteriores.

Así lo dispongo por el presente Decreto dictado en Burgos a veintisiete de agosto de mil novecientos treinta y ocho.—III Año Triunfal.

FRANCISCO FRANCO.

El Ministro de Hacienda,  
Andrés Amado y Reygondaud  
de Villebarriet

Existe en nuestra legislación un canje ordinario de billetes habilitado para las plazas que sucesivamente se liberen y para las personas que, procedentes del campo enemigo, llegan a la España Nacional por fronteras, puertos y aun frentes de guerra. Mas la experiencia ha puesto de manifiesto gran número de solicitudes que, por variadas incidencias, de índole explicable y corriente, no pudieron deducirse en los plazos normales. Sin embargo, el reconocimiento de esta realidad no debe conducir a la prescripción de un procedimiento excesivamente propicio a las facilidades. Habrá, pues, de coonestarse la solución del problema con las precauciones y requisitos necesarios para que en el canje extraordinario prosperen tan solo las peticiones que por su fundamento y justicia deban prevalecer. Puestos a dar cuerpo jurídico al criterio enunciado, no podían olvidarse muchos casos, hasta el presente plantados, sobre billetes en principio canjeables, cuya entrada se pretende en España por proceder de sacas de la zona roja que, o bien realizaron los mismos propietarios fugitivos de dicha zona y no llegados a la España Nacional directamente, o bien, agentes diplomáticos y consulares extranjeros a quienes los propietarios hubieron de confiarlos. En todo caso,



y como medida de elemental prudencia, el cauce que se abre no podrá aplicarse a las solicitudes que no hayan sido ya formuladas a la publicación del siguiente texto en el BOLETIN OFICIAL DEL ESTADO.

Por las razones anteriores, a propuesta del Ministro de Hacienda y previa deliberación del Consejo de Ministros,

**DISPONGO:**

*Artículo primero.*—En la Central del Banco de España se constituirá un Tribunal de canje extraordinario de billetes encargado de fallar en conciencia las solicitudes definidas en los artículos segundo y cuarto de este Decreto. Dicho Tribunal estará presidido por un Subgobernador y compuesto, además, de un Consejero del Banco y un funcionario de Hacienda, designados todos por el Ministro del Ramo.

*Artículo segundo.*—Son de la competencia del Tribunal instituido por el artículo anterior: las solicitudes de canje de billetes no procedentes del extranjero y puestos en curso antes del dieciocho de julio de mil novecientos treinta y seis, que, habiendo sido deducidas fuera del plazo ordinario, estén ya presentadas ante la Hacienda o el Banco de España a la fecha de publicación del presente Decreto.

En lo sucesivo, no se dará curso a nuevas peticiones de las comprendidas en el párrafo anterior.

A los efectos de lo dispuesto en este artículo, en lo futuro se entenderá que están dentro de plazo las solicitudes de canje que se deduzcan, en el período normal, en plazas recién liberadas, y las correspondientes a los billetes que lleven consigo los evadidos del campo enemigo y declaren en el acto de su llegada a frente, puerto o frontera de la España Nacional, tramitándose las primeras conforme a lo dispuesto en el Decreto de esta fecha relativo a la materia, y las segundas, según lo establecido en la Orden de diez de julio de mil novecientos treinta y siete, y disposiciones complementarias.

*Artículo tercero.*—Para la resolución de las solicitudes mencionadas en el artículo anterior, será necesario que los interesados formulen: a) Alegación de la causa que motive el canje extraordinario. b) Relación de los billetes a que se contraiga la súplica, que se acompañarán, si no se hubiesen presentado ya. c) Declaración jurada de la legítima posesión y personal pertenencia del solicitante. De la veracidad de la causa alegada y de la declaración jurada, responderán dos convecinos del peticionario

suscribiendo la solicitud. Asimismo, cada instancia deberá ser informada por una Autoridad local.

*Artículo cuarto.*—Son también de la competencia del Tribunal instituido en el artículo primero: las solicitudes de canje deducidas hasta la fecha de publicación del presente Decreto, ante la Hacienda o el Banco de España, con relación a billetes puestos en curso antes del dieciocho de julio de mil novecientos treinta y seis, en las que concurren conjuntamente las siguientes circunstancias: a) Haber sido extraídos de la zona roja después de iniciado el Movimiento. b) No haber entrado directa e inmediatamente en la España Nacional, encontrándose en la actualidad en el extranjero o retenidos por alguna Autoridad dependiente del Gobierno Nacional. c) Pertenecer legítimamente al peticionario desde antes de su extracción de la zona roja.

En lo sucesivo no se dará curso a nuevas peticiones de la naturaleza especificada en el párrafo anterior.

*Artículo quinto.*—Para la resolución de las solicitudes mencionadas en el artículo precedente, será necesario que los interesados formulen: a) Explicación justificativa de estar el caso comprendido en el artículo de referencia. b) Relación de los billetes a que se contraiga la súplica. El Tribunal requerirá la entrega de los billetes, si estuvieren en depósito custodiado por alguna Aduana o Autoridad Nacional. Si los billetes se encontrasen en el extranjero, el Tribunal ordenará su entrega a una Aduana Nacional, para su envío a la Central del Banco de España en Burgos. En ningún caso se resolverá sobre la solicitud sin previa entrega de los billetes en la forma indicada. c) Declaración jurada de ser verdad la explicación exigida por el apartado a) y la legítima posesión y personal pertenencia del solicitante con anterioridad a la extracción de los billetes de la zona roja. La veracidad de la explicación exigida por el apartado a) y de la declaración jurada, será garantizada por tres personas de reconocida solvencia económica y moral.

Las peticiones materia de este artículo, deberán ser informadas por la Dirección del Comité de Moneda Extranjera.

*Artículo sexto.*—El Tribunal, antes de fallar cualquier expediente de los regulados por los artículos anteriores, podrá exigir pruebas o acordar diligencias para mejor proveer. Contra las resoluciones del Tribunal no se dará ulterior recurso.

*Artículo séptimo.*—Cuando por resolución del

#### **4.2.2 DECRET RESERVAT del 27 d'Agost de 1938**

Aquí es prenen diverses disposicions per utilitzar en benefici del Govern de Burgos els bitllets emesos amb posterioritat al 18 de Juliol, requisats als republicans en l'avenç de les tropes.

La data de signatura d'aquest Decret Reservat coincidia amb els tres **Decrets del 27 d'agost de 1938**, aquests oficials i publicats al *BOE* franquista, pels quals es regulava:

- Primer Decret: establia les condicions pel bescanvi de bitllets en les poblacions que s'anessin alliberant.
- Segon Decret: preceptuava la formació del Tribunal de Bescanvi Extraordinari de Bitllets.
- Tercer Decret: prohibia la conservació dels bitllets de l'Espanya Republicana' posats en circulació amb posterioritat a la data del Cop d'Estat, incloent també els certificats d'argent, els anomenats talons especials, i el paper del Tresor. La tinença de qualsevol d'aquests signes fiduciaris es prohibia taxativament amb amenaces de jutjar per la jurisdicció castrense a qui no complís l'ordre, ordenant-se el seu dipòsit al 'FONS DE PAPER MONEDA POSAT EN CIRCUL·LACIÓ PER L'ENEMIC'. Es constituí per dur a terme les mencionades accions un comitè que depenia del Ministeri d'Hisenda i era format per un president, dos vocals i una oficina amb el personal suficient pel correcte desenvolupament de la tasca.



# Boletín Oficial



## PROVINCIA DE PALENCIA

### Ministerio de Hacienda

#### DECRETO

La experiencia vivida en las zonas liberadas del dominio marxista ha confirmado continuamente, y por modo progresivo, cuantas informaciones se tenían sobre el grado de la inflación roja. Grandes masas de papel moneda, de muy variadas clases, flotan en las referidas zonas. Previsoramente, el Decreto-Ley de doce de Noviembre de mil novecientos treinta y seis, deslindó la comunidad monetaria nacional de la roja, evitando con ello que nuestra peseta se viera influida por las fatales consecuencias que la política económica del marxismo habría de ocasionar forzosamente. Consecuencia material de este deslinde es la retirada de todo papel moneda, no reconocido por nuestro derecho vigente, con el fin de evitar confusiones que pudieran dañar al saneamiento perseguido. En su virtud, a propuesta del Ministro de Hacienda y previa deliberación del Consejo de Ministros,

#### DISPONGO:

Artículo primero. En el territorio dominado por el Gobierno Nacional, y en el que en lo sucesivo se libere, queda prohibida la tenencia de papel moneda puesto en curso por el enemigo. Se comprenden en la anterior prohibición: a) Los billetes del Banco de España que se reputan puestos en circulación después del dieciocho de Julio de mil novecientos treinta y seis. b) Los certificados de plata. c) Los llamados «talones especiales». d) El papel moneda del Tesoro.

La tenencia de los referidos signos fiduciarios, contra lo dispuesto en este Decreto, constituye acto de contrabando, que será juzgado y sancionado conforme a lo establecido en la legislación vigente sobre la materia.

Artículo segundo. Los tenedores del papel moneda enumerado en el artículo anterior, procederán a su entrega, en los términos y condiciones que determinan los artículos siguientes.

Artículo tercero. El papel moneda relacionado en el artículo prime-

ro, será recogido del siguiente modo:

a) El que se encuentre a los prisioneros y cadáveres del enemigo y el que lleven consigo los evadidos a través del frente, por las correspondientes Autoridades militares, las cuales, tratándose de evadidos, les expedirán resguardo.

b) El que lleven consigo las personas que, procedentes de zona enemiga, penetren por las fronteras y puertos de la España Nacional, por los funcionarios de Aduanas, contra resguardo.

c) El que tuvieren los habitantes de las regiones que se liberen, por las sucursales del Banco de España, oficinas de la Banca privada o Ayuntamientos en las plazas donde no hubiere Bancos, contra resguardo. La retirada del papel moneda, en los casos a que se refiere este apartado, se practicará dentro de los treinta días siguientes a la expiración del período de canje de los billetes del Banco de España que se reconocen.

Artículo cuarto. Los resguardos preceptuados en el artículo anterior, constituirán documento acreditativo del cumplimiento de la obligación que se establece por este Decreto y en ellos se hará constar: la Autoridad o Establecimiento receptor; el nombre y domicilio del interesado; cantidad nominal entregada; clase del papel moneda; fecha y firma del receptor.

Artículo quinto. Los Bancos privados, Ayuntamientos, Autoridades militares y Aduanas, receptores de signos fiduciarios a que este Decreto se refiere, procederán a entregarlos en la sucursal más próxima del Banco de España, en término no superior a los diez días siguientes a la recepción, mediante relaciones duplicadas en que consten los nombres de los dadores y la cantidad aportada por cada uno de ellos. Una de estas relaciones, debidamente diligenciada por la sucursal correspondiente del Banco de España, se devolverá al respectivo Banco privado, Ayuntamiento, Autoridad militar o Aduana, para su descargo.

Artículo sexto. En el Banco de España, se constituirá un «Fondo de papel moneda puesto en curso por el enemigo», nutrido con las aporta-

ciones a que se refieren los artículos anteriores y los siguientes, cuya contabilidad se llevará con independencia total de la del Banco.

Artículo séptimo. Las Autoridades civiles o militares de cualquier clase, que a la publicación de este Decreto tuvieren papel moneda del especificado en el artículo primero, procederán a entregarlo en la sucursal del Banco de España, más próxima al lugar de su residencia, en el plazo de los quince días siguientes a la publicación de esta disposición en el *Boletín Oficial del Estado*.

Los particulares y entidades de la España Nacional, que al presente tuvieren en su poder papel moneda del indicado en el repetido artículo primero, realizarán su entrega en las sucursales del Banco de España, oficinas de la Banca privada o Ayuntamientos en las plazas donde no haya Bancos, en los cuarenta días siguientes a la publicación de este Decreto, contra resguardo que especifique los datos señalados en el artículo cuarto. Las Oficinas receptoras de la Banca privada y Ayuntamientos, procederán como se establece en el artículo quinto.

Artículo octavo. Queda prohibida la exportación al extranjero del papel moneda comprendido en el artículo primero del presente Decreto.

Artículo noveno. El Banco de España adoptará las medidas necesarias para el cumplimiento de lo establecido en los artículos anteriores, sin perjuicio de las disposiciones que el Ministerio de Hacienda pueda dictar.

Así lo dispongo por el presente Decreto dado en Burgos a veintiseis de Agosto de mil novecientos treinta y ocho. III Año Triunfal.—FRANCISCO FRANCO.—El Ministro de Hacienda, Andrés Amado y Reygondaud de Villebardet.

#### ORDEN

Excmo. Sr.: A los efectos de lo dispuesto en el artículo 7.º del Decreto de fecha 27 de Agosto pasado, sobre retirada del papel moneda puesto en curso por el enemigo, los particulares y entidades de la España Nacional, obligados al presente por

dicho Decreto, realizarán la entrega del citado papel moneda en el Banco de España, Banca privada o Ayuntamientos en las plazas donde no hubiere Bancos, con posterioridad a la publicación del oportuno anuncio por la Sucursal del Banco de España en la capital de la provincia. Dicho anuncio se publicará, no más tarde de los veinte días siguientes a la inserción, en el *Boletín Oficial del Estado* del Decreto sobre la materia, a fin de que resten otros veinte días, por lo menos, para la retirada material del papel moneda enemigo que exista en la provincia.

El Banco de España procederá con urgencia a la instrucción de sus respectivas Sucursales, impresión y reparto de resguardos, para el debido cumplimiento del citado Decreto.

Queda entendido que el párrafo primero de la presente Orden no se refiere a los Municipios donde actualmente esté abierto el período normal de canje de los billetes reconocidos por el Banco de España. En estos casos, habrá de estarse, para la retirada del papel moneda enemigo, a lo dispuesto en el artículo 3.º, apartado c), del Decreto de referencia.

Lo que comunico a V. E. para su conocimiento y efectos.

Dios guarde a V. E. muchos años. Burgos 5 de Septiembre de 1938. Tercer Año Triunfal.—Amado. Sr. Comisario de la Banca Oficial. (Banco de España).

### Ministerio de Justicia

#### ORDEN

Las causas que han impedido el funcionamiento del Tribunal Supremo de Justicia retrasando hasta ahora su nueva organización, lo han sido a su vez de que muchos litigantes, a quienes interesaba utilizar recursos procesales cuya admisión, conocimiento y resolución están atribuidos por la Ley a dicho Alto Tribunal, dedujeran peticiones a este Ministerio, bien para que teniendo por interpuestos aquéllos, los tramitare o resolviera, o bien para que admitiéndolos, los sometiera en su día al conocimiento de dicho Tribunal, e incluso solicitando otros que se de-



# Disposiciones publicadas en el «Boletín Oficial de la provincia de Barcelona»

## ORO

**DECRETO de 13 de agosto de 1938, núm. 29.** Promulgando la ley. No obstante su principio de libre contratación de lo que es y constituye el propio patrimonio, existen circunstancias y altas conveniencias nacionales que definen medidas de excepción, siendo innecesario, incluso una vez más en la necesidad que para la economía patria en los actuales y futuros momentos de que dentro del territorio nacional existan monedas de oro y valores y billetes extranjeros.

Teniendo en cuenta lo anteriormente expuesto, como Presidente de la Junta de Defensa Nacional y con su acuerdo, vengo en decretar lo siguiente:

Queda firmemente prohibido, bajo la inmediata y directa responsabilidad de cuantas personas individuales lo realicen, o de los directores de los Bancos en cuyos cajas estén depositadas, la venta de cualquier clase de monedas de oro, sean nacionales o extranjeras. La misma prohibición y en análogo forma se hace extensiva a los billetes o valores de cualquier nación extranjera, a no ser que para ello medie autorización expresa de la Dirección General del Tesoro, creada por Decreto de 27 de julio de año anterior en curso.

En el mes de febrero de 1938, a partir de la fecha de este Decreto, los Directores o Jefes de los establecimientos bancarios o de crédito remitirán a la expresada Dirección General del Tesoro Público, en Bureau, relación resumen de los aludidos efectos, agrupados según su naturaleza, debiendo requerir previamente a los establecimientos que manejen fuertes aludidos en dichos establecimientos para que, bajo su responsabilidad, manifiesten si contienen alguno de ellos, y, en caso afirmativo, el detalle de los mismos.

**DECRETO relativo al nombramiento del Jefe del Gobierno del Estado Español, de fecha de 2 de septiembre de 1938, núm. 19.** La Junta de Defensa Nacional, creada por Decreto de 13 de julio de 1938 y el régimen provisional de Mandos constituidos respondían a las más apremiantes necesidades de la liberación de España.

Organizada con perfecta normalidad la vida civil de las provincias rescatadas y establecido el enlace entre los varios frentes de los Ejércitos que luchan por la salvación de la Patria, a la vez que por la causa de la civilización, imponese ya un régimen orgánico y eficiente que responda adecuadamente a la nueva realidad española y prepare con la máxima autoridad su porvenir.

Resuena de todo linaje solemne la alta conciencia de concentrar en un solo poder todos aquellos que han de conducir a la victoria final y al establecimiento, consolidación y desarrollo del nuevo Estado, con la asistencia ferocísima de la Nación.

En consideración a los motivos expuestos y en vista de interpretar el verdadero sentir nacional, esta Junta, al servicio de España promueve el siguiente Decreto:

**Art. 1.º** En cumplimiento del acuerdo adoptado por la Junta de Defensa Nacional, se nombra Jefe del Gobierno del Estado Español, al Excelentísimo señor General de División, don Francisco Franco Bahamonde, quien asumirá todos los poderes del nuevo Estado.

**Art. 2.º** De la nombrada, asimismo, Generalísimo de las fuerzas nacionales de tierra, mar y aire, y se le confiere el cargo de General Jefe de las Ejércitos de operaciones.

**Art. 3.º** Dicha proclamación será revocada de forma solemne, ante representación adecuada de todos los elementos nacionales, que integran este movimiento libertador, y de ella se hará oportuna comunicación a los Gobiernos extranjeros.

**Art. 4.º** En el breve lapso que transcurre hasta la transmisión de poderes, la Junta de Defensa Nacional seguirá atendiendo en sus actuales actividades.

**Art. 5.º** Quedan derogadas y sin vigor todas las disposiciones que se opongan a este Decreto.

## MILICIAS

**DECRETO de 10 de abril de 1937 (Gobierno del Estado, núm. 36).** Su modificación.

Una acción de Gobierno español, nacido, por otra parte, bajo el signo de la unidad y la grandeza de la Patria, exige supeditar a su destino común la acción individual y colectiva de todos los españoles.

Esta voluntad tan claramente percibida por el buen sentido del pueblo español es incompatible con la lucha de partidos y organizaciones políticas que, al bien-todas-pugnan noblemente por el mejor servicio de España, gustan sus mayores esfuerzos en la lucha por el predominio de sus entes peculiares a, lo que es peor, en estropeos de tipo personalista que dan lugar a discordias pequeñas dentro de las organizaciones, resultando la vida política y política en trance de descomposición organizativa y fuerzas cuyas masas se mueven a impulsos de los más parcos ideólogos.

Llegada la guerra a punto muy avanzado y próxima la hora victoriosa, urge ya acometer la gran tarea de la paz, cristalizada en el Estado nuevo, el pensamiento y el espíritu de nuestra Revolución Nacional. Unidos por un pensamiento y una disciplina común, los españoles todos han de ocupar su puesto en la gran tarea.

Esta unificación que existe en el nombre de España, y en el nombre sagrado de los que por ella cayeron—heroes y mártires—es la que todos y siempre guardaremos fidedigna, no que cada uno de ellos se dedique a su propia concentración gubernamental, al único paso. Para afrontar de modo decisivo y eficaz hay que salir de la acción de su partido de un carácter artificial, siendo, por el contrario, necesario recoger el calor de todas las aportaciones

para integradas, por vía de aspiración, en una sola entidad política nacional, único ente al Estado y la Nación, garantía de continuidad política y de adhesión viva del pueblo al Estado. Precisa para ello tener en cuenta que, aparte valiosísimas aportaciones colectivas e individuales de patriotas que desde la hora primera voluntariamente vistieron uniforme de Soldados de España, Falange Española y Republicana, han sido los dos exponentes auténticos de espíritu del elemento nacional iniciado por nuestro glorioso Ejército el 17 de julio.

Como en otros países de régimen totalitario, la fuerza tradicional viene ahora en España a integrarse en la fuerza nueva. Falange Española se unirá con su programa masas juveniles, propugnadas con un estilo nuevo, una forma política y técnica del tiempo presente y una promesa de plenitud española; los Regueros junto a un ímpetu guerrero, el sagrado depósito de la tradición española, solememente conservada a través del tiempo, con su espiritualidad católica que fue elemento formativo principal de nuestra nacionalidad y en cuyos principios esenciales de moralidad y justicia ha de seguir inspirándose.

Miando uno el sentir de las organizaciones, ganando la inspiración patriótica que las anima, con un espíritu de unión, respaldada con el anhelo con que España la espera, no debe ésta retrasarse más.

Así pues, fundidas sus virtudes, estas dos grandes fuerzas nacionales hacen su presencia directa y solidaria en el servicio del Estado. Su norma programática será consensuada, por las ventajosas formas de Falange Española; definiéndose hacer constar que como el movimiento que condujeron es precisamente esto más que un programa, no será cosa rígida ni estática, sino enjuto, en cada caso, al trabajo de revisión y mejora que la realidad aconseja.

Como hayamos dado fin a esta ingenua tarea de reconstrucción espiritual y material, a las necesidades patrias y los sentimientos del país así lo aconsejaremos, no cerramos el horizonte a la posibilidad de inscribirse en la Nación el régimen, seguro que forjó su unidad y su grandeza histórica.

Por todo lo expuesto,

Disposico:

**Art. 1.º** Falange Española y Republicana, con sus actuales servicios y elementos, se integran bajo Mi Jefatura, en una sola entidad política de carácter nacional que, de momento, se denominará «Falange Española Tradicionalista y de las J. O. N. S.». Esta organización intermedia entre la Sociedad y el Estado tiene la misión principal de comunicar al Estado el aliento del pueblo y de llevar a todo el pensamiento de aquí a través de las virtudes politicomunitarias, de servicio, fe, jerarquía y horizontalidad. Su contrapartida, y por propio derecho, es la nueva organización todos los que en el día de la publicación de este Decreto poseen el carnet de Falange Española o de la Compañía Tradicionalista, y podrán ser, previa admisión, los españoles no lo soliciten.

Quedan disueltas las demás organizaciones y partidos políticos.

**Art. 2.º** Serán órganos rectores de la nueva entidad política nacional el Jefe de Estado, un Secretario de Falange Española y el Consejo Nacional. Corresponde al Secretario a Junta Política establecer la constitución interna de la entidad para el logro de su finalidad principal, auxiliar a su Jefe en la preparación de la estructura orgánica y funcional del Estado y colaborar, en todo caso, a la acción de Gobierno. La mitad de sus miembros, con los que iniciará sus tareas, serán designados por el Jefe del Estado, y la otra mitad, elegidos por el Consejo Nacional. El Consejo Nacional conocerá de los grandes problemas nacionales que el Jefe del Estado le someta en los términos que se establecerán en disposiciones complementarias.

Mientras se realicen los trabajos encomendados a la organización definitiva del Nuevo Estado totalitario, se irá dando realidad a los an-

helos nacionales de que participen en los organismos y servicios del Estado los componentes del Falange Español Tradicionalista y de las J. O. N. S., para que las imprimezamos nuevo.

**Art. 3.º** Quedan fundidas en una sola Milicia Nacional las de Falange Española y de las J. O. N. S., para que las imprimezamos nuevo. A ellas se incorporarán, también, con los honores ganados en la guerra, las demás milicias combatientes.

La Milicia Nacional es auxiliar del Ejército. El Jefe del Estado es Jefe Supremo de la Milicia. Será Jefe directo un General del Ejército con dos subefes militares procedentes, respectivamente, de las Milicias de Falange Española y de Republicana.

Para mantener la pureza de su estilo se nombrarán dos asesores políticos del mando.

## BILLETES DE BANCO

**DECRETO de 27 de agosto de 1938 (Ministerio de Hacienda).** Prohibición de conservar los de la España republicana.

La experiencia vivida en las zonas liberadas del dominio republicano ha confirmado conclusiones, y por modo progresivo, cuantas informaciones se tenían sobre el grado de la inflación república, mas allá de papel moneda, de muy variadas clases, flotan en las referidas zonas. Previamente, el Decreto-ley de 12 de noviembre de 1936 definió la comunidad monetaria nacional, mas allá de papel moneda, de muy variadas clases, flotan en las referidas zonas. Previamente, el Decreto-ley de 12 de noviembre de 1936 definió la comunidad monetaria nacional, mas allá de papel moneda, de muy variadas clases, flotan en las referidas zonas. Previamente, el Decreto-ley de 12 de noviembre de 1936 definió la comunidad monetaria nacional, mas allá de papel moneda, de muy variadas clases, flotan en las referidas zonas.

Consecuencia material de esto último es la retirada de todo papel moneda, no reconocido por nuestro derecho vigente, con el fin de evitar confusiones que pudieran dañar al saneamiento financiero. En su virtud, a propuesta del Ministro de Hacienda, y previa deliberación del Consejo de Ministros,

Disposico:

**Art. 1.º** En el territorio dominado por el Gobierno Nacional, y en el que en lo sucesivo se libere, queda prohibida la tenencia de papel moneda puesto en curso por el enemigo. Se comprenden en la anterior prohibición:

- a) Los billetes del Banco de España que se regulan puestos en circulación después del 18 de julio de 1938.
- b) Los certificados de plaza.
- c) Los llamados «billetes especiales».
- d) El papel moneda del Tesoro.

La tenencia de los referidos billetes fiduciarios, contra la disposición en esta Decretado, constituye acto de contrabando, que será juzgado y sancionado conforme a lo establecido en la legislación vigente sobre la materia.

Los tenedores del papel moneda mencionado en el artículo anterior procederán a su entrega, en los términos y condiciones que determinen los artículos siguientes.

**Art. 2.º** El papel moneda mencionado en el artículo 1.º será recogido del siguiente modo:

- a) El que se encuentra a los particulares y personas físicas, en el local del Comité Sindical del Algodón (Oficinas del Comité Industrial Algodonero, 32 y 34 primer piso), acompañando una declaración jurada en la que se han de constatar los siguientes extremos:

1.º Existencia de billete en crédito con que cuentan actualmente en alguna o algunas, especificando kilos, numeraciones y calidades.

Comunio de primera materia por semana completa en un turno de ocho horas diarias, indicando de horario y turnos que trabajaban en 18 de julio de 1938.

Existencia de billete en crédito con que cuentan actualmente en alguna o algunas, especificando kilos, numeraciones y calidades. Comunio de primera materia por semana completa en un turno de ocho horas diarias, indicando de horario y turnos que trabajaban en 18 de julio de 1938.

Los referidos fabricantes que no tengan posibilidad de hacer la presentación personal de la declaración jurada antes expresada, la realizarán por correo o por el medio más rápido a la mayor brevedad posible.

El Comité Sindical del Algodón advierte a los señores fabricantes que no entregará algodón hilado para su puesta en marcha, sin la presentación de un certificado emitido por la Comisión de Incorporación Industrial y Mercantil de Cataluña, domiciliada en Via Layetana, 32 y 34, para, que acredite que su fábrica está en disposición de funcionar.

Barcelona, 11 de febrero de 1939. III Año Triunfal, el Presidente Manuel Casanova.

constar: la Autoridad o establecimiento receptor el nombre y domicilio del interesado, cantidad nominal entregada, clase de papel moneda, fecha y firma del receptor.

**Art. 3.º** Los Bancos privados, Ayuntamientos, Autoridades militares y Aduanas, receptores de algunos fiduciarios a que este Decreto se refiere, procederán a entregarlos en la sucursal más próxima del Banco de España, en Madrid no superior a los diez días siguientes a la recepción, mediante relaciones duplicadas en que consten los nombres de los donadores y la cantidad adherida por cada uno de ellos. Una de estas relaciones, debidamente diligenciada por el succursal correspondiente del Banco de España, se devolverá al respectivo Banco privado, Ayuntamiento, Autoridad militar o Aduanas, para su descargo.

**Art. 4.º** En el Banco de España se constituirá en el «Fondo de papel moneda puesto en curso por el enemigo», un fondo en el que se reflejen los artículos anteriores, y los siguientes, cuya contabilidad se llevará con independencia total de la del Banco.

Las particiones y entidades de la España Nacional que el presente tuvieren en su poder papel moneda del indicado en el repetido art. 1.º, realizarán la entrega en las sucursales del Banco de España, oficinas de la Banca privada o Ayuntamiento, en las plazas donde no haya Ayuntamiento, en los cuarenta días, siguientes a la publicación de este Decreto, contra resguardo que especifica los datos señalados en el artículo 4.º. Las Oficinas receptoras de la Banca privada y Ayuntamientos procederán como se establece en el artículo 3.º.

**Art. 5.º** Queda prohibida la exportación al extranjero del papel moneda comprendido en el artículo 1.º del presente Decreto.

**Art. 6.º** El Banco de España adoptará las medidas necesarias para el cumplimiento de lo establecido en los artículos anteriores, sin perjuicio de las disposiciones que el Ministerio de Hacienda pueda dictar.

## Ministerio de Industria y Comercio

### Aviso a los fabricantes de tejidos de algodón

Con el objeto de normalizar rápidamente el trabajo de la industria textil algodonera, se ordena a todos los señores fabricantes de tejidos de algodón o a sus representantes que se personen personalmente en el local del Comité Sindical del Algodón (Oficinas del Comité Industrial Algodonero, 32 y 34 primer piso), acompañando una declaración jurada en la que se han de constatar los siguientes extremos:

Existencia de billete en crédito con que cuentan actualmente en alguna o algunas, especificando kilos, numeraciones y calidades.

Comunio de primera materia por semana completa en un turno de ocho horas diarias, indicando de horario y turnos que trabajaban en 18 de julio de 1938.

Existencia de billete en crédito con que cuentan actualmente en alguna o algunas, especificando kilos, numeraciones y calidades. Comunio de primera materia por semana completa en un turno de ocho horas diarias, indicando de horario y turnos que trabajaban en 18 de julio de 1938.

Los referidos fabricantes que no tengan posibilidad de hacer la presentación personal de la declaración jurada antes expresada, la realizarán por correo o por el medio más rápido a la mayor brevedad posible.

El Comité Sindical del Algodón advierte a los señores fabricantes que no entregará algodón hilado para su puesta en marcha, sin la presentación de un certificado emitido por la Comisión de Incorporación Industrial y Mercantil de Cataluña, domiciliada en Via Layetana, 32 y 34, para, que acredite que su fábrica está en disposición de funcionar.

Barcelona, 11 de febrero de 1939. III Año Triunfal, el Presidente Manuel Casanova.

## Ha sido creada la Sección Provincial de Banca de Barcelona

El Excelentísimo Señor Ministro de Hacienda me comunique telegráficamente que con fecha de ayer se ha constituido la Sección Provincial de Banca de Barcelona, con jurisdicción sobre la zona, distinguido provisionalmente para la jefatura de dicha Sección, al Profesor Mercantil de Hacienda, don Luis Sáez Barra, que desde Santander saldrá inmediatamente para esta capital.

Barcelona, 11 de febrero de 1939. — III Año Triunfal, el General Jefe de los Servicios de Ocupación, ELISEO ALVAREZ ARBAS.



Resumint, després d'aquests decrets es prohibí taxativament la tinença del “paper moneda” posat en curs per la República sota l'amenaça de ser un acte de contraban i ordenant el seu ingrés en el dipòsit “**FONDO DE PAPEL MONEDA PUESTO EN CIRCULACIÓN POR EL ENEMIGO**”, constituït al Banc d'Espanya. La ciutadania de les localitats que anaven essent conquistades, quedava obligada a dipositar els seus estalvis o al Banc d'Espanya, o a una entitat bancària privada qualsevulla, o davant de les mateixes autoritats militars o als ajuntaments, sota l'eterna amenaça de ser detinguda, sense saber que podia venir després de la detenció. Com a justificant, els entregaven un rebut amb el que sol·licitar una posterior restitució, sota equivalències que serien establertes, per pessetes de curs legal.

En aquest *Fondo* van anar a parar tots els bitllets incautats amb el clar objectiu de posar fora de circulació els “dineros rojos” i deprimir el seu valor al mercats internacionals.

Banco de España  
CAJA DE METÁLICO

Núm. 5223


PESETAS 5000

El Banco de España ha recibido de D. Francisco Malalanda  
Sánchez la suma de pesetas cinco mil

~~en billetes con la estampilla de Burgos y de numeración reputada como puestos en~~  
~~circulación antes del 18 de Julio de 1936, los cuales quedan en esta Caja, a reserva de~~  
~~lo que respecto a su canje, y previo el expediente por dicho señor incoado, acuerde el~~  
~~TRIBUNAL DE CANJE EXTRAORDINARIO DE BILLETES.~~

Madrid de 6 JUL. 1940 de 194

El Cajero de Metálico,  
M. C. K.



Exemple de rebut entregat al Banc d'Espanya el 6/07/1940

**Comandancia Militar** **Lérida**

RELACION detallada de los billetes del Banco de España que D. *Felipe*  
entregó al Sr. Comandante militar de esta plaza y correspondientes comisiones  
pasadas en circulación después del 18 de Julio de 1936, declarando ser de su legítima  
pertinencia y posesión.

Fecha	Número de billetes	Serie	Numeración	Puntos
21 de Julio 1936	catroce		3.822.450-3.824.000-3.826.205	4.500
			3.887.206-3.881.389-3.882.400-3.892.508	
			3.973.530-4.201.772-4.307.779-4.507.582	
			4.568.491-4.774.366-4.799.195	
26 de Julio 1936	cinco		4.834.135-4.836.049-4.875.385-5.884.130	2.500
			6.434.442	
31 de Julio 1936	doce	D	2.307.020-3.149.320-4.298.205-4.337.674	1.500
			4.345.055-5.239.183-6.228.107-6.500.500	
			6.624.325-7.694.856-8.132.623-9.491.370	
			9.450.497	
			9.576.115-1.1862.810-1.445.200-2.666.721	
			2.666.721-2.827.845-3.819.704-3.889.951	
			3.819.704-5.517.111-5.970.577-5.821.005	
			3.888.169-4.166.866-4.177.121-4.190.500	
			4.883.140-5.402.163-5.175.674-5.182.539	
			5.533.273-6.097.824-6.241.685-6.111.405	
			6.218.204-6.557.850-7.249.799-6.372.673	
			6.485.164-6.488.450-6.553.677-6.594.307	
			6.610.877-6.689.719-6.591.666-6.704.083	
			6.671.100-7.631.583-7.112.235-7.136.674	
			7.694.827-7.871.617-7.919.271-7.921.109	
			8.458.805	
			TOTAL	22.300

Total pasadas *cinco mil quinientas*  
Lérida a 26 de Junio de 1936. // Año Triunfal

El Comandante Militar *J. Martí*

Ejemplo de Rebut entregat a la Comandancia Militar el 20/06/1938

## **5. CAUSES I CONSEQÜÈNCIES DE LA REQUISA**

En l'apartat del *Finançament* s'ha analitzat com es van nodrir de diners els dos bàndols politicomilitars, i amb la mera lectura d'aquest punt, no és pas difícil treure ja conclusions pròpies de perquè el bàndol nacional va decidir primer, en el Decret del 12 de novembre de 1936, eliminar el valor de tots els bitllets emesos pel Banc d'Espanya amb data anterior a l'inici de la guerra i del sentit de dos anys sencers més tard, de forma premeditada, meticulosament estudiada i amb la redacció d'uns altres decrets, va prohibir la total tinença del paper moneda posat en circulació per "l'enemic" —és a dir, el règim de la República— ordenant la seva confiscació a canvi del cèlebre rebut on posava escrit, *'FONDO DE PAPEL MONEDA PUESTO EN CIRCULACIÓN POR EL ENEMIGO'*.

Però tot i que les causes poden semblar òbvies, són més complexes del que es sol pensar i el que podia parèixer una simple requisa per afeblir a l'enemic, va esdevenir una estratègia econòmica, molt innovadora per a l'època, que va tenir com a conseqüència —i com també s'explica en l'apartat 5— el decantament de la balança sobre un bàndol i no sobre l'altre.

### **5.1 GUERRA PSICOLÒGICA**

En primer lloc, quan després del Decret republicà del 12 de novembre de 1936 els diaris i les cadenes de ràdio d'aqueix temps van informar de la invalidació de les series posades en circulació per la II República després del 18 de Juliol del 36 a la zona 'nacional', l'efecte psicològic va passar automàticament a un primer pla.

D'entrada la gent va començar a desconfiar d'aquells bitllets republicans, i les famílies que ja havien estat des de l'inici de la contesa atresorant aquelles monedes encara ho van fer més perquè aquestes monedes en metàl·lic representaven un capital efectiu davant del simple paper imprès i, segons creien, passés el que passés el metall sempre conservaria el seu valor intrínsec, no com mers papers que no tenien més que planeres il·lustracions.

Primer van desaparèixer de la circulació al carrer les monedes de plata, però ben aviat van seguir-les les de níquel i bronze, les quals es refongueren en municions per a la conflagració.

A diferència de la zona legítima, la moneda en la zona 'nacional' no es va atresorar amb tanta intensitat perquè per una banda començava a introduir-s'hi la nova 'pesseta nacional', i per una altra banda, la Junta Tècnica Nacional adoptà una severa política coactiva amb el Decret-llei del 9 de novembre de 1936 en el qual es sancionava "amb penes severes imposades sota judici sumaríssim".



vecindario no sale de sus casas y tiene que permanecer siempre con las ventanas cerradas, pues si alguien se asoma por curiosidad, es inmediatamente advertido por el tiro de un extremista. Patrullas de comunistas y anarquistas recorren la ciudad y recogen a todos los ciudadanos que encuentran con edad de poder combatir y le obligan a empuñar las armas y marchar al frente. A los que protestan, los fusilan en el acto.

Lo mismo ocurre con los que se les ocurre pronunciar la palabra rendición, pues inmediatamente son fusilados.

La Junta de Defensa de Madrid dicen que ha dictado por radio normas que deben seguirse para defensa de todas las viviendas de Madrid y cuando los ciudadanos madrileños estaban meditando aquellas disposiciones que iban a libertarlos de los fascistas, se publicó una nota en que se decía que la Junta de Defensa de Madrid salía de la capital para Cuenca, donde fijaría su residencia.

Por lo visto, no es ya sólo el Gobierno de Largo Caballero el que ha huido de Madrid. También la Junta de Defensa se ha trasladado a Cuenca. Aquel Gobierno, para dirigir la defensa desde Valencia; este otro, para dirigirla desde Cuenca.

Tal es la situación en que estaba Madrid hasta el día de hoy. Pero hace pocos minutos he celebrado una conferencia con Salamanca, y mientras me ponen en limpio el parte oficial, que se ha recibido por teléfono, y que leeré luego, puedo anticipar a mis radioyentes que hoy nuestras fuerzas han roto el frente enemigo y han entrado en Madrid, a pesar de que los comunistas habían volado los puentes de Segovia y de los Franceses. Es decir, todos los puentes de la parte izquierda del río los volaron esta noche. A pesar de ello, nuestras fuerzas se apoderaron de la Ciudad Universitaria, y han ocupado por esa parte las primeras calles de Madrid. El enemigo, que resistió en los primeros momentos, merced al considerable número de ametralladoras con que combatían, se puso en vergonzosa fuga. Nuestras fuerzas avanzaban por las primeras calles, en las primeras horas de la noche, sin hallar apenas resistencia enemiga. ¡Viva España!

El general hace a continuación un resumen de comentarios de diversos periódicos franceses, en los que se recogen diversas actuaciones de los rojos españoles.

**La noticia de la ocupación por el Ejército nacional, del sector Noroeste de Madrid**

El parte oficial, que me traen en estos momentos, dice así:

"Para su difusión por radio, envíe despacho siguiente, que ha de retransmitirse esta misma noche urgentemente, sin literatura, estrictamente:

"A las cuatro en punto de la tarde de hoy, todas las columnas del flanco izquierdo del general Varela han pasado el río Manzanares, rebasando las fortificaciones enemigas, rompiendo el frente de los rojos. ¡Viva España!"

Ahora, con un poco más de calma, aunque la emoción nos impida ser extensos, daremos algunos detalles. La noche fué movidísima. Mucho fuego en toda la línea de nuestro frente. A las primeras horas de la mañana, fuerzas marxistas trataron atacar nuestras columnas, haciendo esfuerzos desesperados por rebasarlas hacia el flanco derecho, y en el izquierdo, el fuego fué de gran intensidad hasta la una de la tarde, en que nuestras baterías lograron silenciar casi en absoluto las del enemigo, y desde dicha hora nuestro ataque a fondo por el sector de la Casa de Campo se desarrolló normalmente con nuestros carros de asalto, saliendo los grupos de la Casa de Campo, dirigiéndose

al puente de los Franceses. Los rojos decidieron volar éste, lo mismo que el ferrocarril y la carretera. Este nuevo contratiempo, en lugar de detener nuestra acometividad, la impulsó, y bajo el fuego intenso del enemigo, admirablemente protegido en sus trincheras, nuestra Infantería, desbordando incluso a los carros de asalto, sin dar tiempo ni para la huida de los marxistas, les atacó con bombas de mano y la bayoneta, haciendo en ellos terrible carnicería. Tres de las columnas del frente izquierdo avanzaron denodadamente y con la menor resistencia por la desbandada de los marxistas hacia su objetivo del Noroeste de Madrid, que quedó ocupado antes del anoecer, pues la poca resistencia fué totalmente vencida.

A las cinco de la tarde, hora en que telegrafio, nuestras baterías disparan acertadamente a pocos metros por delante de nuestras avanzadas, no oyéndose ningún disparo de la Artillería enemiga, sintoma cierto de que nuestras fuerzas han rebasado ya el campo de acción de la Artillería enemiga por todo este sector. Estamos, pues, en Madrid, con

todo el frente del Parque del Geste y Paseo de Rosales, y hemos vencido en la jornada cumbre la resistencia más desesperada que han ofrecido los rojos. Sin tiempo para más, vuelvo a cerrar este telegrama con el grito más entusiasta de ¡Viva España y el Ejército!—El general Franco."

Después de la lectura de este telegrama, tengo que decir que he hablado personalmente con el general Franco y me ha dicho que nuestras fuerzas avanzaban por las calles de Madrid, teniendo ya muchas casas ocupadas.

**Y ahora una advertencia importantísima:** Ha llegado a mi conocimiento que hay personas con tan poco patriotismo y también con tan poco sentido común, que rechazan los billetes, en vista del anuncio del estampillado. Indudablemente, quienes así proceden no se dan cuenta del alcance que tiene esa medida. En el Banco de España existían varios miles de millones de pesetas que no se habían puesto todavía en circulación y han sido lanzados al público por el Gobierno rojo de Madrid. Esa medida del estampillado tiene por objeto hacer que todos esos billetes que no se hayan puesto en circulación el día 18 de julio carezcan en absoluto de valor.

Por lo tanto, el estampillado no tiene más objeto que hacer que todos los billetes que estén en circulación y sean posteriores a dicha fecha, queden anulados. Claro que es fácil reconocer estos billetes por el buen estado del papel; pero además también lo son de una manera segura por la numeración de los billetes, que se conoce perfectamente en el Banco, y cuyos datos posee el Gobierno de Burgos. Por lo tanto, todos los billetes que no se entreguen en los Bancos para su estampillado, no tendrán valor ninguno. Pero los que se están pillen tendrán el mismo valor, y yo doy mi palabra de honor de que ni el Gobierno ni nadie ha pensado en restar el valor a ese papel moneda.

Decía también que además de falta de patriotismo, tienen falta de sentido común, porque debieran suponer que yo no he de permitir esa falta de patriotismo, esa callada de esos señores que se ponen al lado de los rojos, y que estoy dispuesto a castigar con la máxima severidad a todo el que se niegue a recibir un billete, sea quien sea y por alto que esté. Además, un decreto dictado por la Junta de Burgos declara comprendido en el delito de rebelión, con carácter de auxiliar, a todo aquel que se niegue a recibir dichos billetes.

Por último, tengo también noticias de que hay personas que se dedican a atesorar monedas de plata. Ese es otro delito auxiliar de la rebelión, y he de perseguirlo con el mayor rigor. He ordenado a la Policía que efectúe registros, y que donde encuentre una cantidad de plata superior a las necesidades de cada familia o de cada casa, sean detenidos inmediatamente sus dueños y metidos en la cárcel, y estén seguros de que las multas que se les han de imponer han de ser muy tan considerablemente sus negocios o el capital que posean, que han de tener memoria perdurable mientras vivan. Y saben todos que yo no amenazo en balde, y que hago cumplir todas las disposiciones que emanan de mi autoridad o de las autoridades superiores.

Y para terminar, esta tarde he tenido una verdadera satisfacción al visitar, como suelo hacerlo, los establecimientos públicos y recorrer las instalaciones de la Casa Cuna, modelo de los establecimientos de esta clase.

Ha sido para mí un momento de gran emoción recibir de unas mujeres sirvientas, ya de edad avanzada, que han venido a entregarme el importe del sueldo de un mes para la suscripción del Ejército. Estas buenas mujeres, estas santas mujeres que sienten el amor a la Patria de esta manera, se

**Coliseo España**

MARTES 17  
Reproducción de la formidable producción  
Columbia Films

**CRIMEN Y CASTIGO**

por PETER LOHRE  
Nota: El público juzgará, entre las versiones americana y francesa, cuál es la mejor.

**QUERATO OPTICO**

**Ropero del soldado**

**CADIZ**

Sábanas .....	1.500
Fundas .....	800
Colchonetas .....	800
Cabezales .....	500
Pijamas .....	200
Camisus .....	4.292
Camisetas .....	1.448
Calzoncillos .....	3.000
Jerseys .....	1.500
Pares de calcetines .....	1.593
Pares de alpagatas .....	635
Pantalones (breeches) .....	520
Pañuelos .....	2.246
Monos .....	50
Tohallas .....	1.500
Peines .....	1.667
Máquinas de afeitar .....	800
Barras jabón afeitar .....	530
Cuchillas para afeitar .....	4.115
Cepillos de dientes .....	911
Pastillas de jabón de tocador .....	415
Pastillas de jabón de tocador .....	2.000
Monederos de piel .....	200
Frascos de colonia .....	200
Mantas de lana .....	3.000
Cantimploras .....	1.000

Todas estas prendas han sido entregadas por el Ropero del Soldado de Cádiz a distintos Centros militares y benéficos, y de estas prendas se han enviado a los soldados de Artillería del Regimiento de Costa núm. 1, y a los del Regimiento de Infantería núm. 33, que se hallaban en los frentes. 1.001 paquetes, los cuales contenían cada uno lo siguiente:

Una camisa kaki, un jersey, unos calzoncillos, una toballa, un pañuelo, un par de calcetines, una pastilla de jabón, un peine, una cajetilla de tabaco, un libro de papel de fumar, una caja de cerillas.

También se ha enviado vino a los oficiales que mandaban estas fuerzas, así como a todos los Hospitales y Cuarteles.

Asimismo se ha enviado gran cantidad de tabaco a todas las fuerzas que están en el frente y a todos los Hospitales.



“La primera senyal de desconfiança per part dels ciutadans fou la desaparició de les monedes, perquè una peça de coure o níquel representava al cap i a la fi un ‘capital efectiu’ davant del simple paper imprès”, així recordava l’escriptor austríac Stefan Zweig les reaccions populars a la seua nació el camp econòmic a la participació del seu imperi a la Gran Guerra, “Cada ciutat, poble o vila començà a imprimir sa pròpia ‘moneda provisional’ que era ja rebutjada al poble veí”, i d’aquesta manera, descrivia el novel·lista les conseqüències següents a la falta de circulació de monedes metàl·liques: que l’Estat no sabés respondre a tal demanda i que per tant fossin els diversos municipis els encarregats d’intentar solucionar els problemes comercials entre la ciutadania de llavors. Una situació similar a l’austrohongaresa sofrí el poble resident a la zona de la República que, tocada després del Cop, no va saber reaccionar davant la falta de curs monetari al carrer i així una enorme quantitat de municipis, institucions locals i regionals, partits polítics, sindicats, petits comerços i empreses col·lectivitzades, van emetre sa pròpia moneda, majoritàriament en paper però també, en alguns casos, en llautó i zinc. El caos es va fer en aquesta situació amo de totes les operacions monetàries, i a finals de 1937 més 2.000 organitzacions, sense comptar els petits comerços, ja havien emès prop de 7.000 tipus diferents de bitllets. S’hi afegí com a mesura improvisada l’arrodoniment general de preus ja que amb prou feines es trobaven papers moneda d’1, 2, 5 i 10 cèntims. Això tingué quasi com a efecte col·lateral la restada d’importància dels bitllets oficials i, per tant, el qüestionament de nou de la integritat de l’estat republicà.



*Bitllets emesos a l'estiu de 1937 al municipi aragonès de Graus durant el caos de descentralització monetari que patí la zona republicana, com es pot veure foren una excepció entre els bitllets per ser de tan poca quantitat. Propietat de la meua difunta tieta, Rosa Terraza Martorell.*

Per una altra banda, ja que l’Estat no podia garantir el subministrament de monedes, la ciutadania se les va haver d’arreglar ella mateixa: va fomentar el bescanvi de mercaderies, predominant el del sucre, l’alcohol i el tabac. Però en alguns casos s’arribà a pagar productes agrícoles amb l’excedent de sabates, al poble d’Elda, o a costejar-s’hi amb farina els mateixos productes, a l’alacantí municipi d’Oriola. Una altra alternativa sorgí dels comerciants: els vals o bons que només eren bescanviables al comerç exterior. Tal iniciativa va gaudir de reeixits resultats i fou adoptada també per serveis de tramvies i autobusos, per hostals i hotels, i per sindicats i cooperatives. Però llavors sempre apareixia el mateix problema: Puix que els vals només es podien bescanviar al mateix lloc d’on s’havia agafat, la gent havia de sortir al carrer repleta de paperets per

comprar el que era essencial per a llur dia a dia. Com a curiositat, algunes col·lectivitats anarquistes, aprofitant-se de la situació caòtica de la zona i amb el fi “d’eliminar les injustícies i els perjudicis socials derivats”, van arribar a abolir els diners a la comuna fent servir el bescanvi de mercaderies, fins que hi rectificaren veient-se obligades a comerciar amb els mercats veïns.

Tot aquest desordre institucional arreu del país va esdevenir una de les pitjors situacions de la seva curta història: Una època en la qual havien de reorganitzar els organismes seus encarregats de cuidar de les polítiques monetàries i del subministrament de monedes que havien quedat dividits després del 18 de juliol, és a dir, el Banc d’Espanya i la Casa de la Moneda, que a més s’hagueren de traslladar a València i després a Barcelona, degut a les amenaces de conquesta pel bàndol comandat per Franco Bahamonde.

La primera reacció per part del Govern republicà a la desaparició de la moneda en metàl·lic de la circulació fou la de redactar-ne un nou decret, signat pel ministre d’Hisenda, Juan Negrín, del 13 d’octubre de 1936 que facultava a l’Estat republicà per llançar al mercat “certificats de plata”, uns bitllets de 5 i 10 pessetes que havien estat fabricats el 1935 però que havien quedat desats al magatzem. Un dels objectius de Negrín era que el Banc d’Espanya i l’Estat retinguessin el màxim de monedes d’argent després de bescanviar-les-hi pels certificats, amb la intenció de fer créixer les reserves de metall que es creien necessàries per finançar la guerra. D’allà es va portar tal ordre governamental a caixes d’estalvi, dependències estatals i bancs perquè realitzessin en paper tots els pagaments. La realitat es pot veure clarament reflectida en aquesta taula on es plasmen les compres de monedes de plata per la Fàbrica Nacional de Moneda i Timbre entre maig de 1936 i juliol de 1937; els bescanvis a la FNMT, la fàbrica ja mencionada, caigueren entre un 80 i un 90%:

Compres de monedes d’argent per la FNMT

Maig 1936	282,61
Juny 1936	103,25
Juliol 1936	116,40
Setembre 1936	43,58
Gener 1937	9,71
Maig 1937	18,68
Juliol 1937	21

Font: *Arxiu Històric Nacional, Casa de la Moneda*

Un altre problema és que quan un funcionari, per posar un exemple, rebia el seu salari en paper moneda no es podia, però, comprar gaire coses ja que pocs establiments

disposaven de moneda petita per al canvi, tenint en compte que la majoria d'articles de consum diari al 1936 eren de preu inferior a les cinc pessetes.

A continuació, uns quants exemples:

- 1 kg de pa: 0,70 pessetes.
- 1 litre de vi: 0,25 pessetes.
- 1 litre de llet: 0,70 pessetes.
- 1 kilogram de patates: 0,30 pessetes.
- 1 litre d'oli: a prop de 2 pessetes.
- 1 diari: 0,10 pessetes.
- 1 cafè: 0,20 pessetes.
- 1 paquet de tabac. Entre dos i cinc pessetes.

Aquests problemes tingueren bastant repercussió a la societat i a la cultura. Per exemple el diari *Mundo Obrero* arribà a clamar: “És precís acabar amb aquesta angúnia que suposa tenir diners i no poder adquirir aquelles coses per les quals es precisa moneda fraccionària”; mentre que el poeta anarquista Antonio Agraz escriví un poema narrant les peripècies d'una mare d'un milicià que rep el seu sou en paper de banc.

El govern liderat pel socialista Largo Caballero no sabé reaccionar a temps a tal caos. El seu objectiu principal era la conservació de les reserves d'or i el 13 de setembre de 1936 s'ordenà, veient que estaven en perill, que fossin enviades 510 tones a l'Arsenal de Cartagena. Però es temia inclús que en aquell lloc els militars revoltats es poguessin fer amb el metall preciós, i ergo es decidí enviar-lo fora d'Espanya. Amb el Regne Unit i França com a països descartats per haver signat el famós pacte de no intervenció l'1 d'agost, es determinà, després de descartar també a Mèxic per sa llunyania, amb certa precipitació que les més de cinc-centes tones fossin enviades el 26 d'octubre a la Unió de Repúbliques Socialistes Soviètiques, l'únic país que encara subministrava armament a la República Espanyola. Una part cobrí els costos de l'ajuda soviètica i l'altra fou transferida en divises a la *Banque Commerciale pour l'Europe du Nord*, que tot i ésser localitzada a París era controlada des de Moscou.

Amb l'or que avalava la pesseta republicana fora d'Espanya, l'efecte psicològic sobre la solvència de la pesseta republicana va ser encara més greu, i la desconfiança de la població sobre ella es va multiplicar considerablement.

Per una altra banda, –tot i que com ara veurem l'objectiu principal no va ser el psicològic– quan el 17 de setembre de 1938 es publicà el decret pel qual es prohibia la tinença particular dels bitllets, sota l'amenaça de mort per incórrer en un delictes de contraban, també va tenir un altre tipus d'efecte: va provocar l'empobriment immediat de milers de famílies que van veure que els seus estalvis es van convertir en “paper mullat” amb només la promesa que algun dia se'ls bescanviaria per la nova moneda oficial. He pogut estar molt sortós al tenir l'oportunitat d'entrevistar personalment a

un d'aquests testimonis, la Sra. Teresa Balcells, que m'explicà en primera persona com el seu pare es va quedar literalment de la nit al dia sense cap estalvi i amb un deute que hauria de pagar dues vegades. Per llegir-la, s'ha d'anar fins l'*Annex 10.3*.

Com el testimoni de la Teresa Balcells n'he pogut constatar molts més de persones que es van quedar sense negoci, sense estalvis i sense cap recurs per poder-se abastir i subsistir. Es parla de milers de famílies, on tot va quedar col·lapsat, no es tenia amb què comprar ni menjar, i tot això superposant-s'hi a la repressió, els assassinats, les tortures, amb les quals s'instal·là l'opressiva dictadura feixista. Alguns altres testimonis que he trobat per la xarxa esgarrifem:

La Sra. Maria Casals, que ara té 74 anys, recorda en castellà: "Passàrem molta gana. Ma mare es quedà sola, però sobrevisquérem mercès a la solidaritat veïnal". La Sra. Conchita Oriol de 88 anys va dir "ens trobàrem en mig de la postguerra sense diners ni menjar".

Per tant, el fet de retirar de la circulació les pessetes republicanes, va comportar que la gent ja només confiés en la moneda 'nacional' i un efecte psicològic negatiu contra el seu enemic, el bàndol republicà, molt eficaç<sup>1</sup>.

## 5.2 GUERRA MONETÀRIA <sup>2 3 4</sup>

Però tot i que les causes psicològiques per tal de deixar a l'enemic sense poder aprovisionar-se semblen les més evidents i importants, ens trobem que la Guerra Civil espanyola va ser no només una guerra militar, sinó que va ser una guerra entre dos monedes, les pessetes, perfectament planificada pel '*bando nacional*'. El pla precisament va consistir en enfonsar la cotització de la pesseta republicana a l'exterior, minar la confiança de la resta del món envers a tal pesseta, i escanyar encara més la seva capacitat d'obtenir recursos fora, la seva única via després de dos anys de dura contesa.

Les línies mestres van consistir en inundar el mercat internacional de divises amb la moneda republicana requisada fins al moment, amb l'objectiu d'obtenir beneficis i, sobre tot, aconseguir el desplomi de la seva cotització en els mercats internacionals per una maniobra de sobreoferta.

---

1. <http://www.publico.es/espana/esperanza-recibo.html>

2. Fuentes Quintana (2008): *Economía y economistas en la Guerra Civil*,

3. José Ángel Sánchez-Asiáin (1999): *Economía y finanzas en la Guerra Civil Española*;

4. Ángel Viñas (2006): *El escudo de la República: el oro de España, la apuesta soviética y los hechos de mayo de 1937*;



Tal i com he explicat anteriorment, segons avançava l'exèrcit de Franco i hi anava conquerint noves localitats, el diner republicà s'anava requisant en virtut dels decrets de setembre de 1936, i la suma requisada era ja una quantitat notable. Tot i això, fins a començaments de 1938 no es va considerar que tota aquesta massa monetària no tenia cap valor en territori 'nacional', i que, en canvi, podria utilitzar-s'hi com a arma de guerra. L'antiga política d'estampilat dels bitllets emesos abans del 18 de juliol i l'anulació de la resta d'emissions posteriors, havia donat els seus fruits a nivell psicològic, com acabem de veure, però també aquella incipient guerra monetària de moment havia quedat en taules. A més de mantenir el control monetari, cabia preguntar-se si requisar els bitllets podia servir d'alguna cosa més.

El problema de la moneda republicana preocupava a les autoritats econòmiques de Burgos en el cas d'assolir la victòria que, després de la caiguda del front nord, el 21 d'octubre de 1937 amb la presa d'Astúries, ells creien molt probable. Entre finals de 1937, i principis de 1938, José Larraz, director general de banca, va començar a planificar com posar en ordre tot el sistema monetari. A Larraz li preocupava que acabada la guerra, tota la massa de diners republicans ubicats fora d'Espanya poguessin ser reclamats via el Tribunal de L'Haia. Si el nou Estat franquista es veia obligat a convalidar la moneda republicana que havia prèviament declarada il·legal, la massa monetària es multiplicaria, generant un nou problema d'hiperinflació.

Segons José Ángel Sánchez-Asiáin, qui va descobrir l'operació a la seva obra *Economía y finanzas en la Guerra Civil Española*, Larraz advocava per portar a terme una acció que forçés a la baixa els bitllets de la República a l'estranger. La maniobra cercava a curt termini una depreciació ràpida i violenta del canvi de la pesseta republicana, per cobrir-se en el cas que el nou Estat espanyol es veiés obligat a recollir la massa de bitllets emesos pels republicans. Si arribava aquesta situació, una cotització enfonsada i propera a un valor zero, resoldria tots els problemes.

Una idea, brillant i alhora cruel, que fou proposada pel governador en funcions del nou Banc d'Espanya, Pedro Pan, en un escrit oficial titulat *Cancel·lació dels depòsits en bitllets del Banc d'Espanya subjectes a revisió*. El document manifestava la reafirmació del Governador en la idea de no retornar les pessetes republicanes emeses a dates posteriors al 18 de juliol requisades, i en utilitzar-los per un altre fi:



José Larraz, el 1941

(...) *Per què no servir-se'n de tals bitllets, i utilitzar-los en lícita cooperació als fins de guerra, enfonsant la cotització de la pesseta roja a l'estranger? (...) Propietari el Comitè de Moneda Estrangera de semblant massa de maniobra, probablement no li seria molt difícil provocar el esfondrament vertical de la pesseta roja als mercats estrangers, i amb afortunats rescats, arribar inclús al terme de l'operació amb una similar massa de bitllets rojos en son poder, i amb la cotització d'aquests diners completament aniquilada.*

La cotització a la borsa de la capital francesa caigué des dels 26'3 francs francesos per 100 pessetes a juliol de 1938, als 9'10 FF/100 ptes. a finals d'aquell mateix any i a 2'1 FF/100 ptes. a febrer de 1939. Tot i que és veritat també que degut al progressiu desgavell econòmic de la República i de les males perspectives que a la guerra tenia sa cotització ja venia abaixant-se des de començaments de 1937, però la maniobra de Pedro Pan, Larraz i Ungría accelerà moltíssim més el procés. Aquestes operacions, cal dir, mai foren reconegudes públicament pel Banc d'Espanya del Govern de Burgos; el màxim que arribaren a confessar va ser el desembre de 1939, quan reconegueren que havien enviat a fora pessetes republicanes, però no a les borses estrangeres sinó, segons afirmaven, a la "zona roja".

De la teoria a la pràctica. La gènesi del pla es troba al Decret Reservat del 27 d'agost de 1938, pel qual es creava el '*Fondo de Papel moneda puesto en circulación por el enemigo*' i un '*Comité Gestor*' totalment secret i dependent del Ministeri d'Hisenda. El *Fondo* havia d'aglutinar tota la moneda requisada i perseguir els objectius principals següents:

- *Convertir en divises el paper moneda del Fons, mitjançant operacions al mercat estranger.*
- *Convertir paper moneda del Fondo en moneda espanyola de plata flotant a l'estranger.*
- *Deprimir el curs dels bitllets republicans al mercat exterior.*
- *Atendre el cost de serveis informatius i humanitaris de la zona encara no conquistada -és a dir, la Cinquena Columna-.*

És a dir, que els responsables de les finances del bàndol 'nacional' es dedicaren a col·locar els diners concrets en els mercats internacionals a canvi de divises o moneda de plata. Això, sens dubte, era una operació rodona, ja que es treia profit del diner de l'enemic' a la vegada que s'enfonsava el seu valor poc a poc. Les raons obeïen a les més senzilles ofertes de les lleis d'oferta i demanda: quant major és el volum de moneda que s'ofereix en el mercat, menor és el seu valor. Hi ha més elements que influeixen en la cotització d'una moneda, però, des de les reserves d'or i divises, la solvència econòmica o la confiança en el règim polític o el govern, però com s'ha comprovat en els apartats anteriors, precisament tots aquests signes eren negatius per la República, que estava venent les reserves d'or del Banc d'Espanya, que no havia recuperat cap gran ciutat a excepció de Terol en tota la guerra, i que gaudia d'una supervivència cada cop més difícil... Així que una sobreoferta, com ja ha estat mencionat, va provocar de forma automàtica que la pesseta republicana es depreciés molt dinàmicament.

L'operació, rigorosament secreta, va començar a partir de setembre de 1938, en plena Batalla de l'Ebre, i es va suspendre pràcticament entre desembre del 38 i gener del 39, quan la cotització de la pesseta era tan baixa que no tenia sentit seguir actuant.

Molt més complicat és endevinar si realment el comitè dependent del Ministeri d'Hisenda arribà a utilitzar el *Fondo* de forma regular i amb el volum de transaccions a l'estranger suficients com per afectar a la cotització de la pesseta republicana. Segons Sánchez-Asiaín, una operació en essència secreta no podia haver donat massa informació, “però el decret exigia l'obertura d'un compte al Ministeri d'Hisenda i un altre al Banc d'Espanya”. Al Banc d'Espanya Sánchez-Asiaín va trobar un llibre major amb el títol en la portada que coincidia exactament amb la denominació de *'Fondo de papel moneda puesto en circulación por el enemigo'*.

El llibre major de caixa va ser elaborat per la oficina de Burgos del Banc d'Espanya, i les primeres anotacions apareixen a setembre de 1938, immediatament després del promulgació del Decret Reservat. El *'Debe'*, d'unes 50 pàgines, conté apunts contables de petits imports –cents o mils de pessetes–, conseqüència dels depòsits que els ciutadans i ciutadanes de la República anaven fent segons avançaven els ‘nacionals’.

Les entrades de diners republicans en aquest compte del Banc d'Espanya sumaven al finalitzar la guerra al voltant de 65 milions de pessetes. Els apunts es van prolongar amb noves entrades de bitllets, fins en arribar a assolir la xifra de 73'8 milions de pessetes l'any 1951. Els ‘nacionals’ van començar a enregistrar totes les quantitats que anaven entrant, algunes ja d'escàs interès, donat que no eren més que una retirada formal de diner un cop havia finalitzat la guerra.

El més important, però, no és saber quant de diner va entrar, sinó quants varen sortir i on. L'Haver—amb moltes pàgines emprades i amb anotacions d'escàs import—, a diferència del Deure, té una sola pàgina omplerta. I en ella tan sols quatre apunts d'interès, que són:

- 8 d'octubre de 1938, entrega de 4 milions per ordre del Ministeri d'Hisenda.
- 3 de novembre, 6 milions de la divisa espanyola.
- 3 de desembre, 11 milions de pessetes.
- 17 de gener de 1939, s'entreguen 10 milions.

“Tot totalitzava 31 milions de pessetes. Tot això per ordre del Ministeri d'Hisenda i entregades personalment en bitllets al president de la Comissió Secreta”, explicava Sánchez Asiaín al seu llibre. Una xifra total que equivalia a una quarta part dels beneficis del primer banc del país al 1935, l'*Hispano*, o a més d'una tercera part dels beneficis dels tres bancs següents. També equivalia a l'1% de la circulació a zona ‘nacional’, al 2% de la republicana i al 0,55% del conjunt de l'Espanya –dividida– de l'època.

Es coneixen, llavors, les quantitats i a qui es van entregar, però no què es va fer amb elles.

Així i tot, està documentat que tots els diners que arribaven al Fons s'entregaven al president del comitè, José Ungría Jiménez, que era un tinent coronel de l'exèrcit i cap del Servei d'Informació i Policia Militar, o SIPM. Aquest militar arribà a escriure unes

memòries inèdites, que mai arribaren a ser publicades, en les quals s'ha pogut trobar informació molt valuosa. Un capítol és dedicat a les finances del SIPM, descrivint les penúries que sofrí el servei durant l'any 1937, però que tal escassetat acabà quan el general Gómez-Jordana, president de la Junta Tècnica de l'Estat, es posà com a cap del Servei d'Informació i Policia Militar de la Frontera Nord-oest d'Espanya, dotant al servei amb 300.000 pessetes l'any; però que llavors ja treballaven amb més alleujament degut a què ja havien estat autoritzats per vendre a l'estranger "la moneda roja capturada a l'enemic". Recorda a ses memòries, endemés, que aquest servei...

*(...) sembla insignificant als primers dies, arribà a tenir un valor tan inesperat com enorme a la resta de les hostilitats, doncs amb una operació que començà bescanviant bitllets de Banc de l'enemic al 30% del seu valor, i terminà venent al Sud de França els vint milions de pessetes capturades a les Caixes del Banc d'Espanya a Barcelona per només 100.000 francs francesos a les localitats veïnes a la nostra frontera pirinenca, aconseguim mantenir l'organització de corresponsals a l'estranger amb la qual ni havíem somiat, i adquirir material tècnic indispensable pels nostres serveis, com l'emissora d'onda de dos metres que passava pel front de Madrid ens permeté mantenir una comunicació radioelèctrica perfecta amb la nostra cinquena columna de la capital, fins la caiguda d'aquesta en les nostres mans i amb ella el final de la guerra.*

"I ens sobraren diners" acabà afegint Ungría.

La versió de les memòries d'Ungría està inclús corroborada, segons Velarde a *La Guerra de las dos pesetas, 1936-1939*, per l'exvicepresident del Govern de Suárez i Tinent Coronel Gutiérrez Mellado, que durant la Guerra Civil actuà precisament a Madrid, com a agent del SIPM. A més d'estar també en *Servicios de Espionaje de la Guerra Civil española, 1936-1939* del general Antonio Cores Fernández de Cañete –que tenia el pseudònim d'*Armando Paz* com a espia– on es pot llegir: "Les quantitats pressupostàries indispensables (del SIPM) estaven incrementades amb les corresponents vendes en Borsa Estrangera de la moneda republicana tot i la seva successiva i després més ràpida depreciació".

Per tant, és indubtable que l'anomenada guerra monetària va estar perfectament planificada, i va aconseguir en gran mesura i sense cap mena de dubte, els seus principals objectius.



José Ungría  
Jiménez

## **6. CRONOLOGIA DE LES ACCIONS DUTES A TERME FINS ARA**

Montserrat Capdevila té actualment 82 anys i porta més de mig segle esperant que li permutin el regal de noces del seu pare. Quan es va casar, el 1950, el seu pare no li va poder pas fer entrega de diners, puix que la seva família havia esdevingut bastant pobra amb la introducció de la Dictadura. Tot i això li va entregar l'únic tresor que encara conservava, un rebut del Banc d'Espanya per valor de 1.365 pessetes l'any 1939. El seu pare, l'Emilio Capdevila, va entregar els seus estalvis a l'Ajuntament de Cercs, en compliment del decret promulgat per Franco<sup>1</sup>.

Ja vídua, l'any 2005, va decidir juntament amb la seva filla, Lúdia Jiménez, formar *l'ASOCIACIÓN DE PERJUDICADOS POR LA INCAUTACIÓN DEL GOBIERNO FRANQUISTA, A.P.I.G.F.*

L'APIGF es defineix a ella mateixa a la seva pàgina web<sup>2</sup> com: *L'Associació de Perjudicats i Perjudicades per la Incautació del Govern Franquista (APIGF) neix i es constitueix legalment en 2005, i és formada per un col·lectiu de persones que ens caracteritzem per un fet comú i és haver estat víctimes perjudicades, directa o indirectament, per la Incautació que el Govern Franquista féu dels estalvis i diners que posseïem nosaltres o les nostres famílies i que si bé el Govern es comprometé a tornar-los-hi, a data d'avui, encara no han estat degudament tornats, tot i tenir a nos mans un document –'Fondo de Papel Moneda posat en Circulación por el enemigo'– que ens legitima i acredita que efectivament els diners foren dipositats al Banc d'Espanya en compliment del Decret-Llei publicat el 17 de setembre de 1938 al 'Boletín Oficial de l'Estado'.*



*La Transició deixà “per més avant” la revisió de totes les injustícies que es produïren un cop acabada la guerra. Amb la llei de la memòria històrica veiem amb sorpresa com es reconeix el dret a recuperar el patrimoni a partits polítics, sindicats i associacions i es nega aquest mateix dret a la població civil. El nostre repte i els esforços de l'Associació es centren en què siguin tornats les quantitats incautades amb valor actualitzat i que el Govern, en definitiva, assumeixi sa responsabilitat. És per ço que des de l'APIGF, estem fent una crida a tot i tota aquella que tingui un rebut que pertanyi a sa família perquè exigeixi son dret a recuperar el que en dret a llei li correspon.*

- 
1. <http://www.publico.es/espana/177253/casi-1-800-familias-espanolas-reclaman-el-dinero-que-franco-les-incauto-entre-1938-y-la-posguerra>
  2. <http://apigf.org/>



Una asociación reclama las pesetas republicanas incautadas por Franco

## El dinero olvidado

FRANCESC BRACERO  
Barcelona

Qué valor real tendría hoy una peseta de la República? Una asociación, la Agrupación de Perjudicados por la Incautación del Gobierno Franquista (APIGF) tiene datos atribuidos al Banco de España de que una peseta de 1936 se había multiplicado en 1996 por 215. Hoy, calculan que podría llegar a las 400 pesetas, es decir, 2,40 euros. Fue la entrada en vigor del

euro, en el 2002, lo que activó a un grupo de personas a reclamar al Estado un dinero republicano que durante más de 60 años sólo fue otro triste recuerdo de una guerra.

El régimen franquista estableció desde que se constituyó, al inicio de la Guerra Civil, que el dinero legal de la República, considerado "papel moneda puesto en circulación por el enemigo", debía ser incautado a sus propietarios a cambio de vales canjeables. Miles de personas entregaron a las autoridades franquistas el dinero republicano a cam-

bio de unos resguardos por su valor que durante 66 años quedaron en el olvido. Una asociación intenta que el Gobierno les devuelva en el año 2005 ese dinero y obtener a la vez un reconocimiento a que se les arrebataron unos bienes que pudieron haber aliviado los sinsabores de una época muy difícil.

La APIGF (www.garbi.com/incautacio/) ha recibido en pocos meses solicitudes de admisión de toda España. Hoy son más de 300 afiliados los que reclaman cantidades diversas por unos resguardos titula-



Lidia Jiménez y Montserrat Capdevila muestran uno de los vales

dos. Fondo de papel moneda puesto en circulación por el enemigo.

Article publicat a La Vanguardia el 15/12/2005

### 6.1 PASSOS PREVIS

Apartir de la fundació de l'APIGF, es començaren a recollir còpies de tots els rebuts del Banc d'Espanya en mans dels afectats i els seus descendents.

Van començar amb 300 afiliats i afiliades. Van arribar-ne a tenir 2.500 afiliats en el seu auge màxim, però molts d'ells han anat morint, sense descendència majoritàriament i si la tenien, no tenien interès o coneixença del tema. A data d'avui arriben a quasi 1.800 sòcies i socis, representant a gent afectada de tota Espanya.

La quantitat reclamada és de 8.800.000 pessetes, només dels rebuts dels actuals membres de l'Associació, i segons els càlculs de l'associació podria equivaldre a entre 14 i 21 milions d'euros a dia d'avui.

Segons em comentà la Sra. Lúdia Jiménez, des de la seva fundació, ja han passat per tots els estaments i institucions pels quals podien passar, és a dir, pel Defensor del Poble – on Enrique Múgica hi donà com a resposta que “deuria ser el *Gobierno* o la Generalitat qui legitimés la devolució<sup>3</sup>, per la Casa Reial, pel Banc d'Espanya, pel Ministeri d'Hisenda i pel Congrés. Però així i tot encara no es volen rendir, deixant-se un as a la màniga.

### 6.2 LA VIA POLÍTICA

Per tal de poder reclamar les devolucions dels diners, l'associació, un cop constituïda i recollides les còpies dels Fons, cregué que la via més plausible era l'anomenada *via política*, és a dir, el recórrer a les altes institucions de la representació política de l'Estat. Va pensar l'APIGF que la via judicial era massa costosa i al començament la descartà<sup>4</sup>.

3. [http://www.foroporlamemoria.info/documentos/2005/billetes\\_25072005.htm](http://www.foroporlamemoria.info/documentos/2005/billetes_25072005.htm)

4. *Revista Tiempo*, 08/01/2010.

Tot seguit detallo les accions per aquesta via de les quals he pogut constatar:

- **Juliol 2005:** Ramon Bertrán, afectat per la incautació, envià una carta a M<sup>a</sup> Teresa Fernández de la Vega, que en aquells moments dirigia la *Comisión Interministerial* que elaborava l'avantprojecte de la Llei de Memòria Històrica<sup>3</sup>. El mateix mes, el grup d'Esquerra Republicana de Catalunya i *Izquierda Unida*, emparant-se en l'article 193 del Reglament de la Cambra del Congrés, presentà una proposició no de Llei per al seu debat a la comissió amb el fi d'instar al govern dirigit per Zapatero a fer una convenient restitució dels diners<sup>3</sup>. Fou rebutjada sense gaire problemes el juny de 2007 per falta de recolzaments al Congrés de Diputats.
- **Juliol 2005:** Es féu entrega integral a Rafael Ribó, síndic de Greuges, de la documentació disponible de l'Associació per la defensa de la causa<sup>3</sup>.
- **Llei de Memòria Històrica 50/2007:**  
Abans de l'ampliació al 2007, la Llei 43/1998 de 26 de desembre de 1998 aprovada pel Congrés a proposta del govern del *PP*, als seus articles 1 i 1bis, va regular la restitució dels béns i/o drets de contingut patrimonial requisats pel govern franquista a la Guerra Civil a partits polítics, sindicats i altres associacions, inclosos saldos en efectiu en comptes i dipòsits en entitats bancàries fins a un màxim de 4 milions d'euros. A l'últim paràgraf de la Llei 43/1998 s'excloueren expressament, però, els drets de contingut patrimonial derivats de la pèrdua de drets personals, és a dir, d'aquelles incautacions efectuades a particulars.

Amb la pujada al poder de Rodríguez Zapatero al 2004, les primeres devolucions dels papers de Salamanca, i els primers rumors de l'elaboració de la Llei de Memòria Històrica, va produir que l'esperança truqués per fi a la porta de l'*APIGF*.

La Llei de Memòria Històrica finalment s'amplià pel decret 50/2007 del 26 de desembre aprovat pel Congrés a proposta del govern del *PSOE*, partit dominant. El Senat va rebutjar els vots del *PP* i *ERC*, i 112 esmenes<sup>5</sup>.

Aquesta llei del 2007, pròpia de la de Memòria Històrica, s'aprovà amb el recolzament de tots els partits excepte el *PP* i *ERC*. El partit republicà catalanista es va oposar perquè la va considerar "insuficient". El seu senador Miquel Bofill va afirmar que es continuaria treballant per una llei "justa i coherent" en la qual no existissin "dues vares de mesurar a alguns apartats", amb clara al·lusió en la restitució de béns a particulars.

El senador Pere Macias, per *Convergència i Unió*, va considerar que cap partit va estar en aquell moment a "l'alçada de les circumstàncies en un debat d'aquestes característiques", donant a entendre que la llei tenia, i té encara, moltes carències i que es va aprovar "a corre cuita".

---

5. *Diari El País*, 10 de desembre de 2007

Vaig creure convenient, donada la transcendència que hagués tingut si s'hagués inclòs a dins d'aquesta Llei la restitució a particulars, si des del punt de vista jurídic es podria plantejar fer una reforma de la mateixa. Per això vaig entrevistar per *e-mail* al degà de la Facultat de Dret de la Universitat de Navarra de Dret Penal, Pablo Sánchez-Ostiz Gutiérrez<sup>6</sup>. (Per llegir íntegrament l'entrevista s'ha d'anar a l'*Annex 10.4*.)

D'aquesta entrevista es desprèn que seria factible modificar la Llei de Memòria Històrica, i més tractant-s'hi d'una llei no orgànica, per tal d'incloure les incautacions de béns privats a particulars, però, segons el Sr. Sánchez-Ostiz, seria molt difícil perquè per això hauria d'haver-hi voluntat política i sembla que no n'hi ha, encara. També veu difícil que des del Tribunal Europeu de Drets Humans es pugui fer alguna cosa perquè es declararien incompetents i es diria que són assumptes internes.

- **Maig de 2008**, CiU interpel·là a la vicepresidenta Fernández de la Vega durant la compareixença en la Comissió Constitucional. En aquella sessió el Sr. Xuclà, diputat de CIU, li recordà a la vicepresidenta del Govern que “durant la guerra civil també es confiscaren depòsits de moneda, concretament moneda republicana, que fou bescanviada per un paper de banc i que mai fou restituïda”<sup>7 8</sup>.



*Diari ABC 14/09/2008: CiU reclamant la devolució del paper moneda republicà.*

- **L'11 de març del 2009**, CiU es confià per treure endavant una iniciativa parlamentària per demanar la indemnització. A més de la restitució, s'exigia que quedessin les afectades i els afectats exempts de tributació. No va prosperar, però, a la cambra alta del parlament<sup>9</sup>. Aquest rebuig va ser el veredicte per a l'*APIGF* per adonar-se'n que la via política era, en aquell moment almenys, un carreró sense sortida .

5. <http://www.unav.edu/documents/29020/6ca90702-c566-4ffd-af9b-b48b31fd49ba>

7. [8. \*Per llegir-la-hi íntegrament, anar a l'Annex 10.5.2\*](http://www.congreso.es/portal/page/portal/Congreso/PopUpCGI?CMD=VERLST&B ASE=puw9&DOCS=1-1&QUERY=%28CDC200805070024.CODI.%29, pg. 14-15.</a></p></div><div data-bbox=)

9. *Veure Annex 10.8*

A continuació es mostra un resum de les intervencions i de les posicions adoptades per cada grup parlamentari: *(en castellà)*

**Grup Català (essent representat pel Sr. diputat Xuclà i Costa, de Convergència i Unió):**

*-Somos conscientes, señorías, de que vivimos en un momento de crisis económica y de que, al representar el sentimiento de muchas de estas personas, es más importante la reparación moral, el reconocimiento de que se produjo una incautación en aquel momento que la reparación económica completa y la actualización del precio del dinero en el valor actual. Para nosotros es más importante el punto primero, el del reconocimiento del censo, y estaríamos absolutamente abiertos con los distintos grupos parlamentarios a adecuar la reparación económica a la circunstancia y al momento de crisis económica que estamos viviendo. Lo que no puede ser, señorías, es que la llamada Ley de la Memoria Histórica y todo lo que acompaña a su impulso por parte del Gobierno se acabe convirtiendo en una gran frustración para todos aquellos ciudadanos que depositaron su confianza después de treinta años de democracia en las posibilidades de aproximarnos con prudencia, pero con acierto, a algunas heridas aún abiertas.*

*(...) Me he permitido manifestar mi posición ante el anuncio del Grupo Socialista, deseando también que de aquí al momento de la votación, que el presidente de la Comisión ha fijado a las siete y media, sea posible una reconsideración del grupo de la mayoría sobre la oportunidad de votar favorablemente alguno de los puntos, por ejemplo, el número 1, el referido a la elaboración de un censo de los afectados, porque la elaboración de este censo sería un reconocimiento y una reparación a los miles de ciudadanos, aún vivos muchos de ellos, que perdieron todo su patrimonio durante la guerra civil, en un momento en el que el grupo de la mayoría nos ha llevado a discutir sobre estos asuntos. Pues bien, aquello que vale para los partidos políticos y para los sindicatos, nos parece absolutamente incomprensible e injustificable que no valga para los ciudadanos.*

**Grup Mixt (essent representat per la Sra. diputada Oramas González-Moro, de Coalición Canaria):**

*Nos parece de justicia que una de las cosas que quizás tiene más fundamento jurídico, que está más acreditado documentalmente, con una reclamación de derecho de los propios perjudicados y con una base más clara en la documentación del perjuicio que otros derechos que hemos reconocido en la buena fe en muchos casos, se lleve a cabo como desarrollo de la Ley de Memoria Histórica. Es de justicia, aparte de por un enriquecimiento ilícito que se produce en determinado momento por un gobierno, porque, como dice muy bien el señor diputado, el primer punto es una obligación para la historia de este país, aunque solo sea hacer el censo.*

**Grup Parlamentari d'Esquerra Republicana-Izquierda Unida-Iniciativa per Catalunya Verds (essent representat pel Sr. diputat Tardà i Coma, d'Esquerra Republicana per Catalunya):**

*Se me ocurre decirle al señor Xuclà que a buenas horas, mangas verdes, como se dice popularmente, porque ya lo sabíamos. Ya sabíamos que la Ley de la Memoria Histórica que ellos apoyaron legítimamente era una trampa, porque consolidaba el modelo de impunidad español. Lo demuestra el hecho de que muchas de las víctimas no han visto reparadas tantas injusticias así como aquellas relativas a los perjuicios económicos.*



(...) *Es decir, sindicatos, sí; partidos, también, aunque tarde, pero los particulares no. Esto no tiene parangón en Europa y, si no, fíjense en todo lo que han hecho otras democracias, por ejemplo, la República Francesa o lo que ha hecho la República Federal Alemana. Esto es una excepcionalidad que no se aguanta y es una verdadera vergüenza.*

(...) *Han tenido oportunidades para llevarlo a cabo. Presentamos una proposición no de ley, que fue rechazada, y Convergència i Unió presentó otra, además de las distintas enmiendas integradas en el trámite parlamentario de la Ley de la Memoria. Por otro lado, el 25 de noviembre del año pasado volvimos a llevarlo al Pleno del Congreso de los Diputados y lo volvieron a rechazar.*

**Grup Parlamentari Basc (essent representat pel Sr. diputat Beloki Guerra, d'Euzko Alderdi Jeltzalea):**

*Voy a intervenir de forma breve para anunciar el voto favorable de mi grupo a la proposición no de ley presentada por Convergència i Unió.*

*En el «Diario de Sesiones» consta ya lo que mi grupo piensa a este respecto en otros debates anteriores.*

**Grup Parlamentari Popular (essent representat pel Sr. diputat Fernández Díaz, de Partido Popular):**

*Hemos hecho una memoria económica del montante de esas 22 normas; una memoria económica bastante seria, a la que aludí con ocasión de los debates de la Ley de Memoria Histórica. El montante de esas ayudas se eleva a 16.000 millones de euros y hay un total de 70.000 personas beneficiadas con el conjunto de esas disposiciones. Lo digo en honor a la verdad.*

(...) *Hay 570.000 personas físicas beneficiadas...Pongamos las cosas en su sitio.*

(...) *Quiero recordar que el proyecto de ley de memoria histórica que presentó el Gobierno al Congreso de los Diputados la legislatura pasada no preveía la posibilidad de restitución de bienes incautados ni a personas jurídicas ni a personas físicas. Es verdad. Tanto el Grupo Parlamentario de Esquerra como el de Izquierda Unida presentaron enmiendas en ese sentido; a mí no me consta la de Convergència i Unió.*

(...) *Estando en el Gobierno o en la oposición, siempre las votamos a favor y votamos también los artículos 5 a 9 inclusive de la Ley de Memoria Histórica. Las cuestiones que aquí estamos planteando no aparecen en la ley y empezamos a abrir este proceso... sinceramente nos parece que no es el momento desde el punto de vista económico y financiero ni legal.*

(...) *La Ley de Memoria Histórica no resolvió lo que pretendía resolver y, por el contrario, ha reabierto conflictos y heridas que ya creíamos superados en el espíritu de la transición y del pacto constitucional.*

**Grup Parlamentari Socialista (essent representat pel Sr. diputat Quijano González, de Partido Socialista Obrero Español):**

*Mi grupo no apoyará esta proposición no de ley. En el caso de los partidos políticos que existían y existen, se produjeron en algunas ocasiones auténticas expropiaciones de facto, sin ningún tipo de formalidad ni de revestimiento jurídico.*

(...) *No confundamos eso con fenómenos de obligaciones de canje de dinero que quedó privado de curso legal, en los que propiamente no hay una fórmula expropiatoria, sino otra cosa, una obligación incumplida, que no sé si subsiste y si se puede reclamar ante los tribunales ordinarios; me gustaría saberlo, aunque eso exigiría estudiarlo más a fondo.*

(...) *También es fácil caer en una pendiente de demagogia.*

(...) *Si eran verdaderos depósitos con obligación de restitución por parte del depositario; si fiscalmente una eventual restitución pudiera no tener la consideración de renta —uno de los asuntos que plantea la proposición no de ley y que parece tendría sus dificultades—; si perviven en el tiempo o no estos derechos y, como decía antes, se podrían todavía, ejecutar acciones; si, en definitiva, hay una verdadera incautación o no, un incumplimiento de una obligación, no sé si contractual, cuasi contractual o con la naturaleza que tenga, en la cual una parte ha incumplido y podría ser demandada si el demandante demuestra que no ha podido ejercitar la acción anteriormente y por tanto todavía no ha podido empezar a correr el plazo de prescripción, etcétera. Debemos desear que ese sea un marco estable para resolver las situaciones que surgieron en ese momento histórico y no haríamos bien dando la sensación de que a cada nueva demanda concreta vamos a reabrir ese marco, porque eso puede ser una cadena sin fin.*

(... Parlant d'altres casos d'espòli durant la postguerra i la dictadura) *Entraríamos en una cadena sin fin de situaciones de agravio comparativo que no sé dónde podrían terminar. En esas condiciones lo más oportuno, lo más razonable y lo más lógico desde el punto de vista no solo político sino también jurídico, teniendo en cuenta cuál es la legalidad vigente y por supuesto añadiendo consideraciones sobre el momento económico en el que han sido hechas y que tampoco voy a reiterar, es que concentremos los esfuerzos en desarrollar la Ley de Memoria Histórica vigente y no reabrir situaciones más o menos concretas que generan expectativas en colectivos.*

*¿Para qué aprobar un censo que va generar una expectativa que no sabemos si luego vamos a apoyar o contemplar?*

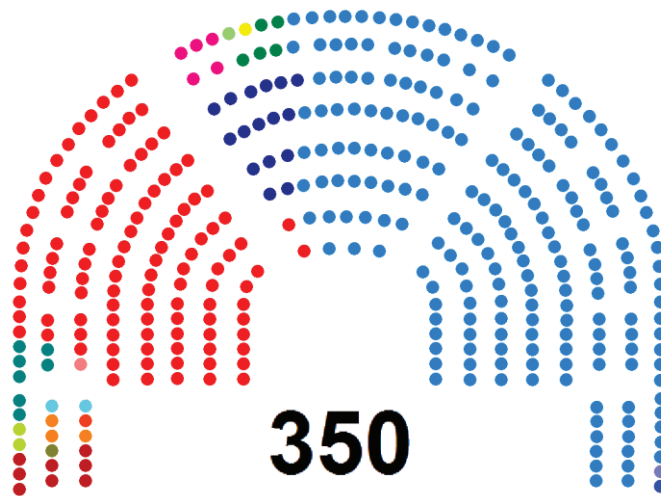
(...) *Haríamos flaco favor incluso a esas personas, que se podrían sentir utilizadas por el hecho de aparecer en un censo lo más lógico es concentrar nuestros esfuerzos en desarrollar la Ley de Memoria Histórica, que es la voluntad de este Parlamento y que está en vigor.*

Per tant, es pot concloure que tots els partits que tenien representació institucional en la Cambra alta de l'Estat es posicionaren a favor de la mencionada proposició no de llei, excepte els dos que tenien llavors, junts, majoria absoluta, el PP i el PSOE, per diferents motius exposats. Els primers que, després de ressaltar el total de persones beneficiades per la Llei de Memòria Històrica en els articles per què votaren a favor i l'oportunisme de CiU que no presentà esmenes en procés de realització de la Llei del 2007 com sí ho varen fer ERC i IU, argüïren que tals qüestions no es trobaven a les lleis i que no era el moment ni des del "punt de vista econòmic ni financer ni legal" per dur a terme tals reclamacions, i que tornaria a obrir "conflictes i ferides que ja creien superats en l'esperit de la transició i del pacte constitucional"; mentre que els segons, que qualificaren la proposició de demagògica, argumentaren que no es podia donar la sensació que a cada nova demanda concreta es reobris el "marc" de la Llei, un "marc estable", que seria "una cadena sense fi", que s'havia de "concentrar els esforços en desenvolupar la Llei de Memòria Històrica vigent i no reobrir situacions més o menys concretes que generen expectatives en col·lectius".

**QUIN SERIA EL RESULTAT SI ARA ES TORNÉS A FER LA MATEIXA PROPOSTA A LES CORTS?:**

Com bé he redactat a l'Annex 10.23, vaig tenir l'oportunitat de realitzar sengles qüestions a representants de la política per saber l'opinió dels diversos partits sobre si estarien a favor o en contra de reparar moralment i de restituir allò espoliat durant la guerra i la postguerra a la gent afectada per la mencionada incautació monetària. Així, a partir del que em respongueren i del que votaren l'11 de març de 2009 –açò darrer per aquelles formacions que sí estarien representades però que no han pogut contestar-me–, he elaborat un gràfic que recull quins serien els resultats a la pregunta i, ergo, si es faria un decret no de llei al respecte.

Aquesta és l'actual composició del *Congreso de los Diputados*:



185: Grup Popular (*Partido Popular*)

110: Grup Socialista (*Partido Socialista Obrero Español*)

16: Grup Català (*Convergència i Unió*)

11: L'Esquerra Plural (*Izquierda Unida, Iniciativa per Catalunya Verds-Esquerra Unida i Alternativa, Chunta Aragonesista*)

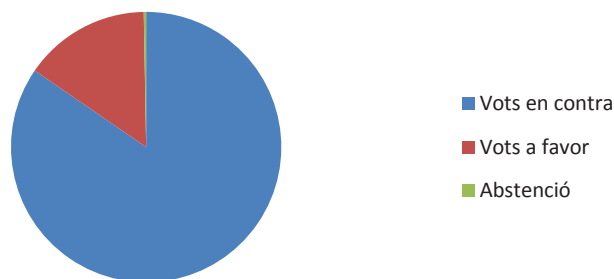
5: Grup d'Unión, Progreso y Democracia (*Unión, Progreso y Democracia*)

5: Grup Basc (*EAJ-PNV*)

18: Grup Mixt (*Foro Asturias, Coalició Compromís, Amaiur, Geroa Bai, Esquerra Republicana de Catalunya, Bloque Nacionalista Galego, Coalición Canaria, Unión del Pueblo Navarro*)

Com que no vaig poder rebre les respostes ni del *PP*, ni del *PSOE*, ni d'*ICV-EUiA*, ni de *CC*, ni d'*UPN*, empraré les opcions que varen escollir el 2009 per votar per comptabilitzar-ho. Hi tinc un petit problema, però, ja que *FORO* no m'ha pogut contestar i no pogué votar res el 2009, puix que no en tenia de representació, així comptabilitzaré el vot del diputat com a abstenció, tot i que el seu fundador, Álvarez-Cascos, fou ministre amb el *PP*, intuïnt-se així quina opció de vot probablement escolliria.

### Supòsit de nova votació 2015 segons actual composició Congrés dels Diputats



Font: Elaboració pròpia en funció de les respostes obtingudes –Annex 10.23–

Els vots en contra estarien compostos pel Grup Popular, el Grup Socialista i el diputat d'UPN, que el 2009 concorregué a les eleccions junt als primers, sumant-se al seu grup parlamentari, i que per tant votà el mateix a les Corts. Aquests darrers sumarien un 84'57%, un percentatge que superaria per molt als vots a favor, que es quedarien amb un 15'14%.

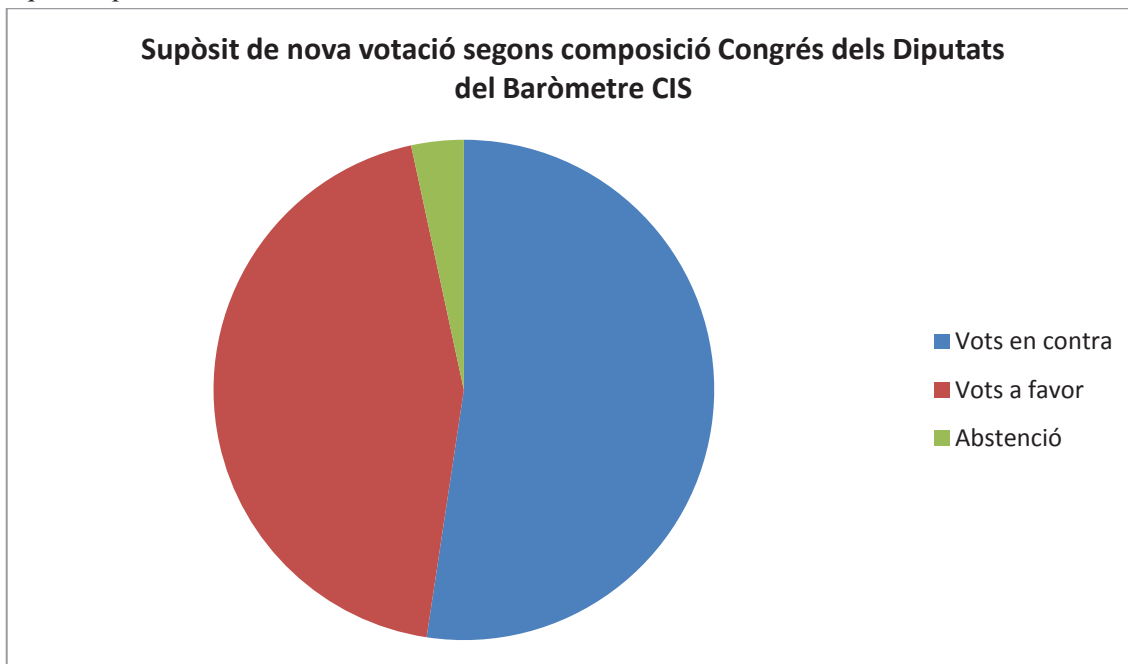
Però tenint en compte els agitats temps electorals en què ens trobem immersos i immerses, he decidit realitzar una altra gràfica a partir de la darrera enquesta publicada del *Centro de Investigaciones Sociológicas*, del gener, però com que la informació proporcionada no filtra les dades per la Llei d'Hondt, l'he feta amb percentatges de vot totals, després que passés per la 'cuina' sociològica. Aquí hi és el baròmetre amb què he treballat:

Barómetro CIS enero 2015		
	Voto directo en la encuesta (en %)	Estimación de voto CIS (en % sobre voto válido)
PP	12,9	27,3
PSOE	12,4	22,2
IU (ICV en Cataluña)	3,6	5,2
UPyD	2,2	4,6
CiU	1,7	3,0
Amalur	0,6	1,0
PNV	0,6	0,7
ERC	1,3	1,6
BNG	0,2	0,5
CC	0,2	0,5
Compromís-Equo	0,3	0,6
FAC	0,0	0,1
Geroa-Bai	0,2	0,2
UPN	0,0	0,0
Podemos	19,3	23,9
Ciudadanos	2,1	3,1
Otros partidos	1,0	1,3
Votos blancos	5,6	4,1
Voto nulo	0,2	
Abstención ("No votaría")	13,6	
No sabe	20,8	
No contesta	1,2	

Font: Darrera publicació del CIS al seu web oficial



I aquest gràfic següent, mostra què sortiria a les votacions al Congrés després d'unes hipotètiques eleccions:



Font: Elaboració pròpia en funció de les respostes obtingudes –Annex 10.23–

Atès que *C's* no em contestà els correus, he comptat al partit com si s'abstingués. Els vots a favor –*IU, ChA, ICV-EUiA, PODEMOS, CiU, Amaiur, PNV, ERC, BNG, CC* i Compromís-Equo– es veurien lleugerament superats, amb un 41'8%, pels de l'oposició, que sumarien un 49'5%, sempre que no canviessin d'opinió respecte de la votació de la legislatura passada.

### **ENTREVISTA AL SR. JORDI XUCLÀ:**

Vaig tenir-hi l'oportunitat d'entrevistar al senyor diputat Jordi Xuclà i Costa, qui féu el 2009 la proposta no de llei per una reparació moral i una d'econòmica a la gent afectada per la Incautació de pessetes republicanes durant la guerra civil i la llarga postguerra a Espanya<sup>10</sup>. A continuació exposo un resum de les idees en què s'esplaià:

Afirma que la proposta no prosperà perquè ja s'havia debatut la Llei de Memòria Històrica, perquè el context politicoeconòmic era el menys oportú i per la seva "sensibilitat i conflicte". Continua dient que la llei "al final ha consolidat en molts aspectes un model d'impunitat espanyol que ha creat un carreró sense sortida per demandes com aquesta" i que avui dia només es podria –per la via política institucional– presentar a Comissió Constitucional "una nova Proposició no de Llei però enfocada únicament a la qüestió relativa a la creació d'un cens sense més conseqüències que saber de quantes persones estem parlant i quina és la magnitud del perjudici". Atesta que "les incautacions monetàries, de valors i de molts béns immobles van ser un dels pilars fonamentals per obtenir la victòria per al bàndol franquista". Per

10. Per llegir l'entrevista completa, cal anar a l'Annex 10.6

últim, reconeix que la seva proposició es féu en el pitjor context per realitzar-la i recorda que “l’Estat espanyol és l’únic estat que ha patit un règim feixista que no ha rescabalat ni reparat a un grup considerable de víctimes que han patit un perjudici econòmic tan gran”.

- El **21 de setembre del 2009**, el senyor diputat d’ERC, Joan Tardà, criticà amb duresa que “*L’Estat Espanyol sigui una excepció en la Unió Europea, un model d’impunitat que no ha fet res per reparar els danys del franquisme*”<sup>11 12</sup>.

- El **6 de novembre de 2009**, *L’APIGF* presentà una iniciativa resolutòria al Congrés dels Diputats amb l’aportació documental d’historiadors com Sánchez Asiaín, membre de la Reial Acadèmia d’Història, Laura Cervera, professora de la Universitat de Girona, i Alfredo Marín Cano, professor del departament de Geografia i Història de l’*IES Diego Tortosa* de Cieza, a la Regió de Múrcia.

El professor Sánchez Asiaín demostrà, tal i com ja he explicat en apartats anteriors, que un document del Banc d’Espanya datat del 5 de novembre de 1938, autoritzava al Govern de Franco a utilitzar els diners confiscats a la zona republicana per emprar-los en benefici del nou règim.

Laura Cervera va demostrar que hi va haver una “guerra econòmica” i que els diners republicans es van utilitzar com un arma de guerra per incrementar els fons econòmics del *Tesoro Nacional* franquista.

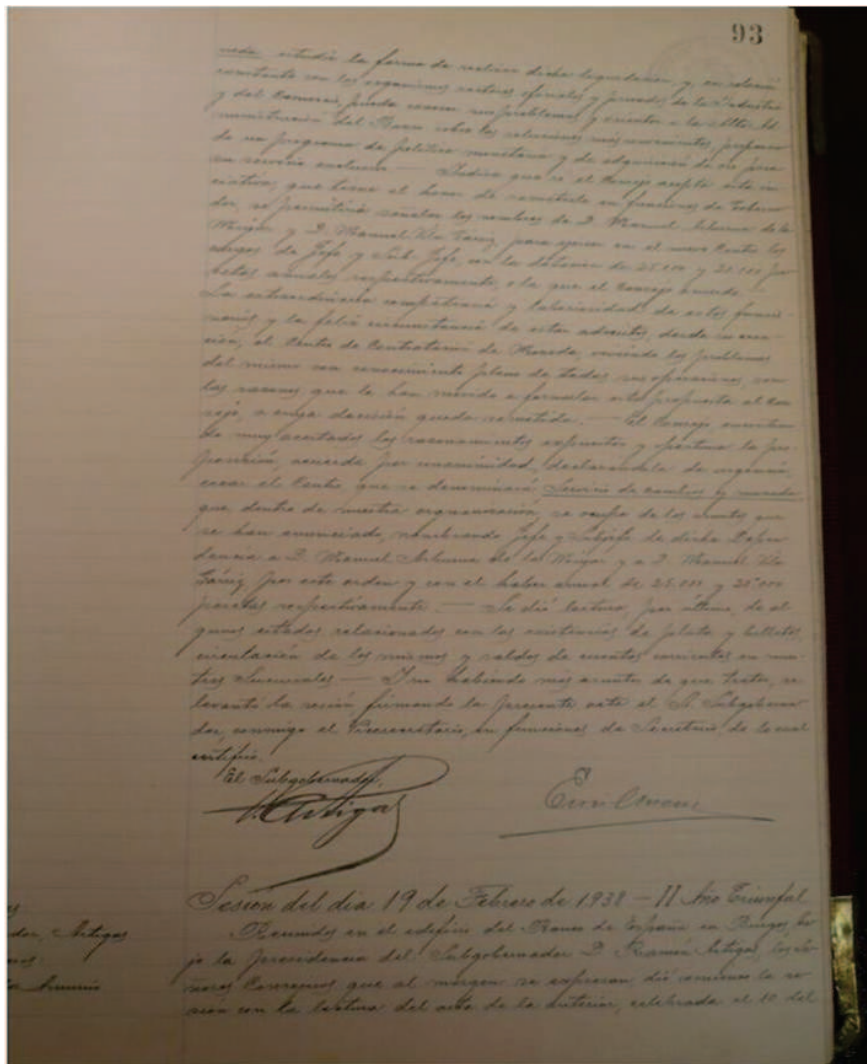
Alfredo Marín Cano va constatar l’existència dels *Fondos del Tribunal del Canje de Billetes* (des de 1938 al 1961), però puix que aquests fons no estaven classificats ni tenien signatura, les autoritats bancàries argumentaren que resultava impossible la seva consulta.

També va demostrar el professor murcià que en els llibres de *Comisiones de Emisión* es conserven informes de persones que van sol·licitar el canvi i van recuperar els seus diners –ho explico amb més detall al següent apartat–. També exposà que al *Libro de Actas del Banco de España*, a la sessió del 10 de febrer de 1938 es formà el *Servicio de Cambios de Moneda*, i, endemés, que el 9 de maig de la mateixa temporada s’establí que “els bitllets a bescanviar a la zona roja arribaren aproximadament a la xifra de 3.561 milions”.

---

11. <http://www.adn.es/imprensa/politica/20090921/NWS-0139>

12. Per llegir l’entrevista completa, anar a l’Annex 10.7



Libro de Actas del Banco de España, asociado al Gobierno de Burgos. Sesión de 10 de Febrero de 1938, por la cual se crea el Servicio de Cambios y Moneda.

### 6.3 VIA JUDICIAL

Tot i que al novembre de 2009, Gisela Dotes, advocada i membre de l'APIGF, va dir a una entrevista que no descartava la via judicial, tot i que seria "molt costosa econòmicament" i que la via a seguir havia de ser la política ja que sinó "els polítics es desentendrien completament" de l'Associació<sup>13</sup>, finalment l'APIGF ha optat, però, per seguir aquesta última ja que sembla que l'altre és, segons em comentà, "un carreró sense sortida".

A la Sra. Gisela Dotes li vaig poder fer una primera entrevista el maig de 2014 i amablement en va emplaçar a fer una altre de més extensa, via correu electrònic. A continuació exposo les idees principals que vaig extreure d'ambdues entrevistes, les quals em serviren de molt per a la realització d'aquest treball<sup>14</sup>.

13. [www.tiempodehoy.com/espana/dinero-rojo](http://www.tiempodehoy.com/espana/dinero-rojo)

En la primera entrevista crec rellevant destacar que el bufet del jutge Baltasar Garzón estava preparant documentació per presentar una reclamació; que per saber la paritat de pessetes republicanes a euros el jurista recomanava fer servir la paritat amb l'or; que en la via legal s'estava intentant que els decrets concrets del 36 i 38 fossin "nuls de ple dret" perquè així no prescriguessin; que a la cèlebre Llei de Memòria Històrica no es reconegueren els fets de la Incautació; i que com a estratègia per a la restitució econòmica caldria fer ús de les històries personals per tocar la fibra sensible, perquè "si només es reclamessin diners" no hi hauria reparació.

Mentre que de la segona –contestada aqueixa per la historiadora gironina, Laura Cervera– crec convenient extreure que es considera com a xifra més propera a la realitat la de 7.703 milions de pessetes espoliades –de Sánchez-Asiaín–; que es deia que no es podien bescanviar els rebuts perquè "el funcionari no estava en disposició de restituir el Fons de paper moneda, perquè no estava disposat en la legislació"; i que la principal raó per incautar les pessetes era perquè amb ella es podien fer operacions a les borses internacionals –sempre segons l'opinió de la historiadora–.

A partir d'aquí, l'any 2013, l'*APIGF* contactà amb el gabinet d'advocats del jutge Baltasar Garzón, *ILOCAD*, el qual acceptà l'encàrrec de reclamar per via judicial la incautació.

El Sr. Garzón en una entrevista a *El País* el 24 de maig de 2013 va afirmar textualment:

*"(...)Li diré que l'Estat espanyol ha deixat abandonades a les víctimes de crims de lesa humanitat que no prescriuen ". Ara Garzón vol ajudar com a advocat. "Intentaré que l'Estat els torni els béns confiscats en l'espoli, com ja va fer amb els sindicats. (...)"*

Des de llavors, l'equip d'*ILOCAD* està treballant per preparar el recurs davant la justícia abans que acabi el 2014. El 10 de maig del 2014 l'*APIGF* va convocar una reunió, a la qual vaig estar sortós per assistir-hi, i on també el mateix Sr. Baltasar Garzón Real, representant al seu bufet, *ILOCAD*, va informar als socis i sòcies de l'Associació de l'estat de la situació. Explicà –citant textualment– que:

*És un cas de gran dificultat, per raons tècniques (de procediment i de fons) i per motius polítics. Degut al excessiu formalisme amb el que ens podem trobar, tenim que ser molt escrupolosos amb tots els requisits referents a la legitimació activa. Per això la necessitat de que es faci una classificació molt exhaustiva de la documentació que ens aporten els associats. Ens trobem amb casos en que els titulars del "Fondo de Papel Moneda" es troben encara amb vida, i casos en que existeix una transmissió hereditària (testamentària i abintestat) a on consti clarament que els associats són els hereus dels familiars que van patir la incautació. Aquí no hi ha problema. Però en la resta de supòsits, des del despatx d'*ILOCAD* s'està treballant per analitzar les incidències i oferir una situació ajustada al Dret. No es descarta la possibilitat que hi hagi associats i associades que no puguin complir tots aquests requisits formals desitjables, i arribat a aquest*

---

14. Per llegir les dues completes, anar a l'Annex10.8.



*moment, es decidirà com plantejar la reclamació en el seu cas, tot i que som conscients de la dificultat afegida que això pot suposar.*

El Sr. Garzón també va explicar que el seu despatx compta amb la inestimable ajuda i col·laboració de diversos professionals, com la de l'economista i historiador Sánchez-Aisaín. “L’estratègia d’ILOCAD passa per finalitzar la recollida i classificació de documentació fins a setembre, i llavors començar les actuacions legals”, declarava així la companya de bufet de Garzón en relació a la campanya estratègica que s’havia de seguir fins en actuar als tribunals.

El 28/6/2014 l’APIGF convocà l’Assemblea Ordinària.



Assemblea Ordinària de L’APIGF el 26/06/2014

En aquesta assemblea, a part que s’aproessin els comptes del passat exercici i que es votés que les quotes dels socis i sòcies es passessin per rebut bancari, es va posar molt d’èmfasi en els requisits que demana *ILOCAD* per a la reclamació via judicial –segons es llegeix textualment al fulletó informatiu de la sessió–:

1. *Entregar tota la documentació per acreditar que els associats estan legitimats per tenir en possessió el rebut, es a dir, són hereus legítims.*
2. *Si no hi ha testament, han de fer la “Declaració d’hereus i pubilles intestades” via notarial.*
3. *Han d’estar al dia del pagament de les quotes de l’associació.*
4. *Han de pagar 100 euros a ILOCAD per les despeses.*

S’explicà igualment que la primera reclamació que faria *ILOCAD* seria l’Administrativa Prèvia, és a dir, la que no va directa als jutjats. En cas que es desestimés, anirien fins el Contenciós Administratiu.

A partir de l'1 de juliol *ILOCAD* començà a contactar cara a cara amb tots els associats i associades per anar acreditant la documentació.

El 15 de setembre de 2014 l'*APIGF* hi tornà a convocar a tots els associats i associades que havien complert amb els requisits per a atorgar poders als pleits, i el pròxim 17 de gener de 2015 els tornarà a convocar per explicar-los les pròximes actuacions<sup>15</sup> .

Fins aquí les actuacions que tinc constància de l'*APIGF*.

Degut a la importància que cobrava el *buffet* en tot el procés, vaig decidir-hi enviar una sol·licitud d'entrevista al seu correu electrònic, adjuntant les preguntes que volia realitzar, i hi vaig rebre més ràpidament del que em creia la resposta –una de molt cordial–, però la jurista que m'atengué m'informà que havia fet arribar la sol·licitud a "l'equip legal que porta l'assumpte" i que li havien informat que "fins que no es presenti la reclamació" no podien facilitar-me "més informació que aquella de què disposa l'associació". Vaig tornar a contactar amb ella preguntant-li si seria possible conèixer la data en què estava "previst presentar finalment la reclamació", i em contestà –també molt cordialment i veloçment– que li faria arribar a l'equip legal la nova consulta "per veure si em poden donar una resposta", encara no he rebut cap més, però.

#### **6.4 CONSELL DE DRETS HUMANS DE LA ONU**

Al febrer d'enguany -2014-, el relator de la ONU i membre del Consell de Drets Humans, el Sr. Pablo de Greiff<sup>16</sup> , va fer una visita de 10 dies a Espanya, on es va entrevistar amb responsables polítics, associacions de víctimes del franquisme i defensors del poble autònomic. De Greiff va criticar la falta de recolzament a les víctimes de la guerra civil per part de l'Estat, i va dir textualment "És especialment sorprenent que no s'hagi fet més en favor dels drets dels damnificats"<sup>17 18</sup>.

El Sr. De Greiff , en el seu informe preliminar, entre d'altres coses, va afirmar que entre les mesures a adoptar ha d'haver-hi "la restitució de les propietats i els documents confiscats a particulars"<sup>19</sup>.

Per poder aclarir una mica més la posició del Sr. De Greiff, vaig aconseguir la direcció del seu *e-mail* i li vaig fer arribar una sèrie de preguntes, a les quals no he obtingut encara resposta<sup>20</sup>.

---

15. *Veure ANEX 10.21*

16. <http://www.ohchr.org/EN/Issues/TruthJusticeReparation/Pages/PablodeGreiff.aspx>

17. <http://www.ceaqua.org/rueda-de-prensa-de-pablo-de-greiff-tras-su-visita-a-espana/>

18. [http://politica.elpais.com/politica/2014/02/03/actualidad/1391443224\\_877477.html](http://politica.elpais.com/politica/2014/02/03/actualidad/1391443224_877477.html)

19. <http://www.hoy.es/v/20140204/nacional/relator-propone-anulen-condenas-20140204.html>

20. *Per llegir el correu complet, anar a l'Annex 10.10*

Al seu informe final, després d'incomptables reunions amb col·lectius, membres de govern, personalitats rellevants, famílies afectades... va incloure entre les seves contundents reclamacions, en el paràgraf número 91, aquesta:

*(adjuntada textualment, segons s'extreu de l'Informe del Relator Especial, en castellà)*

*91. La legislación sobre restitución y compensación por incautación de bienes pertenecientes a agrupaciones y partidos políticos<sup>21</sup> no contempla ninguna forma de reparación en el caso de personas particulares.*

L'11 de setembre, el Govern d'Espanya tancà files sobre aquest informe i es defengué escudant-se i dient que la Llei de Memòria Històrica va ser promulgada pel govern de Zapatero i no pel PP<sup>22</sup>.

Com a cloenda, voldria afegir que ningú sap si la via judicial serà la definitiva, i si l'informe del Sr. De Grieff caurà en l'oblit també o servirà per donar visibilitat a Europa a aquesta reclamació. En tot cas, tothom és conscient, tal i com també va dir el jutge Garzón a la reunió amb l'APIGF que és un cas de gran dificultat tant per raons tècniques, com polítiques. Les associades i associats, però, no tiren pas la tovallola, i si aquests i aquestes van morint, en quedem les generacions més joves que farem tot el possible perquè aquest trist succés de la nostra guerra civil no quedi impune ni en la desmemòria.

---

21. *Llei 43/1998.*

22. <http://www.ceaqua.org/el-gobierno-cierra-filas-ante-la-onu-y-recurre-a-la-ley-de-memoria-historica-que-dejo-sin-fondos/>

## 7. ANTECEDENTS DE DEVOLUCIONS

Com s'ha vist a l'apartat anterior, partits polítics, sindicats i altres van poder recuperar durant la transició els béns que havien estat requisats durant la guerra i la postguerra per l'exèrcit franquista<sup>1</sup>. A altres països que també han patit durant el darrer segle dictadures totalitàries, com Rússia o Alemanya, s'han pres polítiques que contemplen molt més el dolor popular i ciutadà i l'indemnitzen i reparen. Famílies jueves alemanyes, ortodoxes russes i més víctimes d'altres règims absolutistes del segle XX van ser espoliades. Per exemple, per compensar particulars jueus, homosexuals, liberals, esquerrans... que sofriren tot tipus d'atrocitats per part del règim nacionalsocialista de Hitler, es van formar després de la II Guerra Mundial comissions especials per ajustar comptes i tornar a cadascú el que era seu amb una respectiva reparació moral pública, i encara avui s'estan resolent casos per via judicial<sup>2</sup>.

Primerament s'analitzarà per què majoritàriament aquella ciutadania que veié confiscats els seus estalvis no els van poder recuperar, o bescanviar per pessetes franquistes. I és que hi ha enguany molta incertesa sobre per què molta gent a l'època no va demanar una restitució ni cap tipus d'indemnització per allò prèviament incautat.

Segons dava a conèixer el decret del 27/08/1938, per tal de recuperar els diners incautats es necessitava una “declaració jurada sobre l'origen dels diners i tres persones de reconeguda solvència econòmica i moral” i s'hi afegia “totes les peticions que ofereixen dubte sobre la veracitat d'allò declarat, es resoldran expedint un resguard per la quantitat en suspens”. Llavors per resoldre les resolucions denegatòries s'establia “un Tribunal de Canvi de Moneda presidit per un representant regional del Banc d'Espanya, un subjecte designat pel Govern Civil, i una autoritat qualificada de caràcter militar, havent de decidir aquest Tribunal en consciència”<sup>3</sup>.

Ara s'examinarà un tant més minuciosament el decret. Primer de tot es necessitaven tres persones “de reconeguda solvència”, és a dir, afins al règim, que t'avaessin davant del nou *statu quo*. Cosa que es traduïa que si no es tenien ‘padrins’, de ben segur que no es cobrava. I si no s'escollien correctament els ‘padrins’, què podia passar? Doncs senzillament que la persona fos assenyalada de “roja” –o d'alguna cosa per l'estil– amb tot el que açò podia arribar a comportar. D'aquesta mateixa manera ho relata el catedràtic d'Història Contemporània de la Universitat de Saragossa, Julián Casanova, que és a més expert en el tema de la Incautació de pessetes republicanes: “S'arriscaven a que els matessin per rojos. Bastant era haver salvat la vida. Al meu oncle Lázaro el van afusellar el 1939. El meu pare va haver també d'anar a lliurar la seva part: 7.000 pessetes. Què republicà anava a atrevir-se a demanar-li res a Franco? El meu pare hauria deixat vuit orfes!”<sup>4</sup>.

---

1. *Per la Llei 43/1998.*

2. [http://elpais.com/diario/2009/06/27/sociedad/1246053601\\_850215.html](http://elpais.com/diario/2009/06/27/sociedad/1246053601_850215.html)

3. <https://www.boe.es/datos/pdfs/BOE//1938/079/A01276-01278.pdf>

4. [http://auschwitzlacrueldadhumana.blogspot.com.es/2009\\_06\\_01\\_archive.html](http://auschwitzlacrueldadhumana.blogspot.com.es/2009_06_01_archive.html)



La gent va tenir por –ja fos republicana o no– i va preferir passar penúries que no pas arriscar-s’hi ni a iniciar-hi el procés de reclamació. Qualsevulla escletxa de dubte podia ser motiu per no dur a terme la permuta i inclús, pel contrari i sortint el tret per la culata, començar a ser una persona sospitosa de maçona, comunista, liberal...

Tot plegat, va portar que molt pocs s’atreuissin a reclamar el bescanvi. Així i tot, tenim casos en què sí es reclamà, i a vegades fins i tot es van arribar a cobrar. Als llibres de Comissions d’Emissions del Banc d’Espanya es conserven encara avui informes de persones que sí que van sol·licitar aquest canvi i van recuperar els seus diners. Molt possible és que fossin persones emparades socialment i políticament pel règim.

Per veure una petició de bescanvi validada, anar a l’*Annex 10.12.1*; per llegir una sèrie de sol·licitud validades i denegades en una transcripció d’una reunió de l’anomenada Comissió d’Emissió, anar a l’*Annex 10.12.2*; i per descobrir un paper oficial del Tribunal de Bescanvi Extraordinari de Bitllets pel qual es denegava *ex professo* una instància presentada, anar a l’*Annex 10.12.3*.

Després dels anys de la postguerra, de ben segur que va continuar havent-hi persones que van intentar recuperar els seus diners. La primera constància que he sabut trobar és la de la Sra. Montserrat Capdevila, presidenta de l’APIGF, que des dels anys 60 està intentant recuperar-los. Al principi li van dir que “encara no toca”, però ja un cop tornada la democràcia, li comunicaren “que ja ha prescrit”. La seva filla, també membre de l’Associació, ha enviat incomptables cartes a alts càrrecs de l’Estat, sempre intentant una justa restitució.

El 28 de setembre de 2009 escriví a la Casa del Rei demanant una intercessió amb el Govern perquè tinguí en compte les peticions de l’APIGF i igual “que partits polítics, sindicats i associacions” puguin també “recobrar (el patrimoni espoliat) amb la major brevetat els ciutadans que pertanyem de ple dret a la societat civil d’aquest país”<sup>5</sup>. El 29 d’octubre de 2010 la *Casa Real* li contestà, assegurant que, després d’haver rebut instruccions del monarca Juan Carlos I, havia remès al Ministeri d’Economia i d’Hisenda, perquè estudiés la qüestió i li fes arribar a la Sra. Capdevila la resolució resultant<sup>6</sup>.

El 20 d’octubre de 2010 també li enviaren a la Sra. Lúdia Jiménez Capdevila des del Parlament de Catalunya una resposta al mateix tipus de petició que prèviament també havia ella redactat. La Comissió de Peticions del Parlament s’excusà amb l’argument que la legislatura havia arribat al seu “finiment” i que hauria d’ésser la Comissió de la següent legislatura la que s’encarregués de valorar “els informes encomanats” i valorar “possibles actuacions futures”<sup>7</sup>.

---

5. Per llegir-la-hi completa, anar a l’Annex 10.13.

6. Per llegir-la-hi completa, anar a l’Annex 10.14.

7. Per llegir-la-hi completa, anar a l’Annex 10.15.

També va escriure al *Defensor del Pueblo*, Enrique Múgica, el qual li va remetre al Govern de la Generalitat de Jordi Pujol i al *Gobierno* de José M<sup>a</sup> Aznar. Tots dos –tant la Conselleria d'Economia catalana com els *Ministerios de Hacienda y Economía*– li van respondre que aquesta decisió corresponia al Banc d'Espanya.



*Vaig poder conèixer a la Sra. Montserrat Capdevila al Maig de 2014 durant l'Assemblea Ordinària de l'APIGF*

Com ella, moltes persones anònimes després de 75 anys encara no han cobrat els seus diners, però des de la Transició en tenim dues excepcions:

- Com hem vist, partits polítics, associacions i sindicats, emparats per la Llei 43/1998, promulgada pel primer govern central del *Partido Popular*, sí van poder ser indemnitzats i hi van recuperar el patrimoni que prèviament els hi havia espoliat, o com va afirmar contundentment el Sr. Quijano González, del *PSOE*, a la sessió parlamentària del 2009 en què es debatí la reparació per les incautacions: “es produïren en algunes ocasions autèntiques expropiacions *de facto*, sense cap tipus de formalitat ni de revestiment jurídic”. Tot i que, com correctament em recificà el Sr. Tardà a l'entrevista que li vaig realitzar i que es pot trobar a l'*Annex 10.7*, no tots els partits foren rescabats totalment.

Per què no es va contemplar als ciutadans i ciutadanes anònimes a la Llei de Memòria Històrica? Personalment opino que va ser per diverses raons:

- No varen tenir les suficients veu i força als mitjans de comunicació perquè se'ls contemplés.
- Hi havia molt poca gent que sabés d'aquests rebuts i estès conscienciada sobre la importància i la història d'aquests.

- Les xifres i nombres que es tenien sobre el total de pessetes requisades i sobre l'equivalència entre la pesseta del 1936 i els euros de 2007 –quan s'aprovà la llei en qüestió–.
- Suposava un cost més per l'Estat, el qual podia anar augmentant en tant que la gent descobrís que aquells rebuts podien ésser bescanviats.
- A més, si es reparés a la gent afectada per la incautació, molts altres col·lectius tampoc contemplats en la Llei i també víctimes de moltes altres vils accions franquistes, reclamarien també ser inclosos a aqueixa, i açò podria arribar a representar, segons el Sr. Quijano González, una “cadena sense fi”, “no sé on podrien terminar”, sentenciava el que era llavors diputat del Congrés per la província de Valladolid.

Tot plegat semblava molt complicat de resoldre i, per tant, la solució més fàcil i senzilla va ser la de no contemplar-los. El públic electoral no era suficientment gran com per dur cap reparació al respecte a terme, “molts ja estan morint-se i sinó ja es cansaran de reclamar algun dia”, pogueren haver pensat alguns en les altes esferes. Aquesta és una opinió totalment personal, tot i que penso que no està gaire desencaminada de la realitat.

Per últim analitzaré un cas que sí va arribar a cobrar. No hi ha cap explicació oficial sobre per què aquesta família fou reparada mentre que la resta no, però es poden realitzar explicacions pròpies en base a hipòtesis i suposicions:

### 7.1 “CAS NEGRÍN”

Juan Negrín Cabrera, pare del primer ministre de la República Juan Negrín López, era un ric terratinent, propietari de grans extensions de sòl urbà i agrícola de Gran Canaria. Poc després que el seu fill fos anomenat president el maig del 1937, va ser detingut i traslladat a la Presó Provincial –cal recordar que llavors les illes Canàries eren controlades pel Govern de Burgos–, era un valuós pres per Franco. El vell Negrín no havia tingut cap protagonisme polític en la República, però estava a les llistes de presos a afusellar. El seu delictes era el de ser pare del president del Consell de Ministres de la República, però al seu favor va estar que pertanyia a una influent oligarquia i que tenia també un altre fill que era sacerdot claretjà, Heriberto. Entre això i altres influències, i després de passar moltes penúries, va aconseguir al final de la guerra sortir de presó. Llavors va intentar posar ordre al seu patrimoni, amenaçat per Franco i les noves lleis antirepublicanes. Va morir el 1941, però abans es va assessorar molt bé de com



protegir les seves propietats: un dels consells jurídics que li van donar va ser no fer testament<sup>8</sup>.

La Llei de Responsabilitats Polítiques de Franco va començar a aplicar-se amb caràcter retroactiu, i el nou règim imposà una multa de 100 milions de pessetes al president de la República, Juan Negrín López. Si hagués existit testament, hagués suposat la incautació de l'herència pel cobrament de la sanció. Tot i això, l'advocacia de l'estat franquista no va fer cas del testament i va intervenir l'herència dels Negrín després d'expulsar als administradors de la família.

La néta del president, Carmen Negrín, va començar a reclamar la restitució de l'herència patrimonial després que la Llei de Memòria Històrica només contemplés la restitució a partits polítics i sindicats. Deia en una entrevista publicada a El País el juny del 2009<sup>9</sup>:

*(s'adjunta el text textualment, en castellà)*

*"Eran más de 25 propiedades, algunas muy importantes, sobre las cuales han construido, vendido y vuelto a vender. Los compradores, inclusive cuando es el Estado, suelen decir que lo compraron legalmente. El vendedor, obviamente, por lo general era algún amigo del régimen. ¿Su valor? Varios centenares de millones de euros actualmente".*

*Para Carmen Negrín esa pelea es "una cuestión de principios". "Cuando yo era niña y le preguntaba al abuelo: '¿Por qué no vamos a ver dónde vivías antes?', se reía y decía que ya no había nada que ver. En cierta forma, tenía razón. Después he sabido que seguía el tema de lejos".*

*Su padre puso a una de sus empresas el nombre de una de las fincas que les habían robado, y uno de los tíos de Carmen, Juan, luchó en nombre de los herederos por recuperar los bienes. "En cierta forma, pienso que mi padre y mis tíos han sido posiblemente más afectados que mi abuelo, que era más realista. Había luchado por la República, pero ya no estaba dispuesto a luchar, además, por lo suyo personal. Miraba hacia el futuro, y por eso, para él, lo más importante era que cada uno de nosotros tuviera una educación que nos permitiera ser autónomos, sin contar con nada de otra vida anterior.*

Els hereus i pubilles de Juan Negrín Cabrera, van poder recuperar part dels diners que reclamaven gràcies a un Decret signat pel mateix rei d'Espanya, Juan Carlos de Borbón, el 4 d'agost de 1995, i pel ministre d'Interior i Justícia, Juan Alberto Belloch. Van cobrar finalment la quantitat de 287 milions de pessetes, repartits en dues legislatures<sup>10</sup>.

A continuació es mostren el conjunt d'accions dutes a terme per part de la família Negrín per veure reparat el seu patrimoni, espoliat.

- Juan Negrín Mijalovich, neurocirurgià francès i fill de l'últim cap de govern d'un règim republicà a Espanya, va escriure a l'almirall Carrero Blanco per

---

8. <http://www.laprovincia.es/sociedad/2011/09/25/valioso-rehen-franco/402915.html>

9. [http://elpais.com/diario/2009/06/27/sociedad/1246053601\\_850215.html](http://elpais.com/diario/2009/06/27/sociedad/1246053601_850215.html)

10. Per veure el decret-llei complet, anar a l'Annex 10.16.



després d'entrevistar-se junt a ell –poc abans que volés pels aires al seu cotxe per una bomba de la banda terrorista *ETA*– amb motiu de la multa que a la família Negrín li fou imposada en aplicació de la llei de Responsabilitats Polítiques intervenint-hi en el seu patrimoni familiar. Després d'aquella entrevista del 1973 i de moltes altres gestions va aconseguir que es transferís als seus representants l'administració dels béns familiars.

- També va haver de pactar el 1976 amb el president Adolfo Suárez, amb la suposada finalitat de reparar el despulament dels béns de la seva família que no havien estat restituïts durant la dictadura, destacant uns “terrenys de més de tres milions de metres quadrats, en els quals s’han construït nombrosos edificis i centres comercials”. En la reunió entre el cap de govern del moment i el fill de l’últim cap de govern democràtic fins llavors, del 10 de maig de 1976, es va establir la reparació simbòlica de 100 milions de pessetes, tot i que no s’arribà a aprovar.
- El 6 d’abril de 1989, després de moltes gestions per part de la família, es dictaminà favorablement pel Consell d’Estat l’acord establint-se que es “podia aprovar”, però tampoc es va arribar pas a validar.
- El maig de 1990 es confirmà l’acord en una reunió al Ministeri de Justícia “actualitzant el valor monetari de la indemnització a la data del seu efectiu pagament en la manera que la llei estableix”, assegurant-se que l’acció de dur a la pràctica l’acord “no excediria de tres mesos”.
- Dos anys més tard va demanar el neurocirurgià francès una actualització de la xifra i, conjuntament amb José Prat García –membre històric del *PSOE*–, signà davant d’un notari la ratificació del pacte inicial, fent-la arribar al Govern espanyol.
- I divuit anys justos després del primer acord el fill de Negrín López va tornar-ho a reclamar, amenaçant que projectava un expedient per demanar empara davant del Tribunal d’Estrasburg i que al veure’s obligat a donar aquell pas va decidir no només reclamar una indemnització simbòlica sinó també la compensació de valor exacte d’allò anteriorment usurpat.
- El 2 de juny del mateix any, 1994, va demanar via carta a Juan Alberto Belloch, ministre d’Interior i Justícia, la reparació per la qual portava anys reclamant, una reparació de què Belloch semblava estar a favor, “Jo també vull que arribem a un acord”, segons declarà a *El País*.
- Finalment el 4 d’agost de 1995 es signà amb el ministre a Palma de Mallorca un acord transaccional, aprovat pel rei Juan Carlos I, amb caràcter de decret-llei en el qual s’establia la restitució en 180 milions de pessetes el 1995 i 107 milions de pessetes l’any següent com a reparació pels danys i perjudicis produïts a causa de la incautació i administració judicial dels béns de l’herència del seu avi, l’empresari Juan Negrín Cabrera, aplicant-se la Llei de Responsabilitats Polítiques que a ell li va afectar especialment per ser pare de l’últim primer ministre de la República<sup>11</sup>.

---

11. [http://elpais.com/diario/1994/05/10/espana/768520828\\_850215.html](http://elpais.com/diario/1994/05/10/espana/768520828_850215.html)

A partir d'aquesta transacció m'he quedat personalment amb més dubtes que no pas respostes, m'he quedat amb la visió d'un puzle amb menys peces inclús que abans d'haver-me posat a investigar. Però no només jo, sinó molta gent que reclama la reparació, que he pogut conèixer i amb la qual he contactat pel treball.

He cregut convenient, per tant, enumerar unes quantes teories sobre el perquè d'indemnitzar la família Negrín per la incautació feta a Negrín Cabrera però no a la resta de famílies que, amb proves verídiques, encara avui reclamen una indemnització econòmica –però també moral– per les incautacions que es feren injustament fa poc més de setanta anys i que en molts casos deixaren famílies senceres sense un sol duro i inclús amb més deutes.

- La primera d'aquestes teories seria la que jo anomenaria l'"oficialista". Segons aquesta el Govern hauria accedit a fer-li una reparació a la família Negrín perquè Juan Jr. hauria demanat insistentment davant de les institucions que li fessin una dació simbòlica de diners pels béns que haurien estat anteriorment requisats mentre que altres famílies afectades no haurien fet aquest reclam encara, ja que l'Associació de Perjudicats i Perjudicades per la Incautació del Govern Franquista va començar a existir com a entitat l'any 2005.
- La segona, la que jo personalment conec com la "privilegista", consistiria en què a Negrín Mijailovich se li hauria concedit el privilegi d'ésser honrat amb una restitució monetària simbòlica pels béns incautats i no a les altres persones que també podien haver estat damnificades, pel simple motiu d'haver estat fill d'un home de tan alta importància dins de l'esfera política espanyola –i també de la científica– i per tant haver tingut més contactes i més repercussió mediàtica. He pogut comprovar que cada passa que feia el fill gran de Juan Negrín López en relació amb aquesta reclamació era seguidament retransmesa per altres mitjans de comunicació –jo almenys així ho he pogut comprovar a l'hemeroteca de *El País*– i que per tant si el Govern li seguia denegant la proposició, aquesta acció no passaria pas desapercebuda i això es transformava en una mena de pressió més per al poder executiu perquè actués en favor del reclamant. En canvi les diverses persones que podien estar alhora intentant bescanviar els seus rebuts del '*FONDO DE PAPEL MONEDA PUESTO EN CURSO POR EL ENEMIGO*' no eren pas celebritats, i ergo les seves accions no tenien gaire –per no dir "cap"– repercussió mediàtica. Així, aquests i aquestes reclamants simplement no eren ni considerades pels poders ja que ho podien considerar una despesa innecessària.
- La tercera i potser la més difícil de comprovar és la teoria de la qual jo parlo com la "secretista". Aquesta es fonamenta en què entre els milers de documents que va deixar en aquest món una ment tan brillant com la de Negrín i entre les històries i anècdotes que de ben segur ell va contar com a espòs, pare i avi, hi havia alguns secrets que no molta gent coneixia i que només es podia arribar a saber d'ells estant a les més altes esferes del poder. Aquests suposats secrets haurien estat usats com a xantatge contra les elits polítiques, emmarcant-se en els contextos polític i històric concret. És a dir el 1973, any en el qual es va reunir amb el llavors vicepresident d'Espanya Luis Carrero Blanco, no és pas difícil imaginar que ja s'estava pensant en una transició a un altre règim –Franco ja estava bastant envellit i per això des de feia anys ja tenia adoptat com a "fill polític" al futur rei Juan Carlos–; tampoc crec que és gaire fantasiós

figurar-s'hi que es volia una transició impol·luta d'on la classe política franquista no només sortís impune sinó que també s'integrés de ple en el nou règim democràtic –quan Negrín Mijailov es reuní amb Suárez, el 1976, s'estava en plena Transició–. Com què la descendència del president republicà podia posseir informació confidencial que podria tacar el relat de la transició i amb ell les diferents generacions de polítics i polítiques, es podria haver indemnitzat per part del Govern de Felipe González a la família amb una equivalència en pessetes del moment no només pels béns embargats anys enrere sinó també a canvi del silenci sobre el tema en concret i de la no publicació dels documents amb informació no desitjada –el 2014 s'obrí a Las Palmas, a una antiga caserna, un arxiu de la *Fundación Juan Negrín* que alberga suposadament tots els documents que ell guardà fins el dia de la seva mort, però potser s'ha preferit excloure alguns–.

Per la meua part, vaig intentar esbrinar alguna coseta més escrivint al Sr. Belloch Julbe<sup>12</sup>.

Voldria recalcar que el fi últim d'aquest apartat és només el de constatar que la ciutadania que encara no han pogut cobrar el seu rebut, té un precedent recent i prou important que sí que ho va aconseguir.

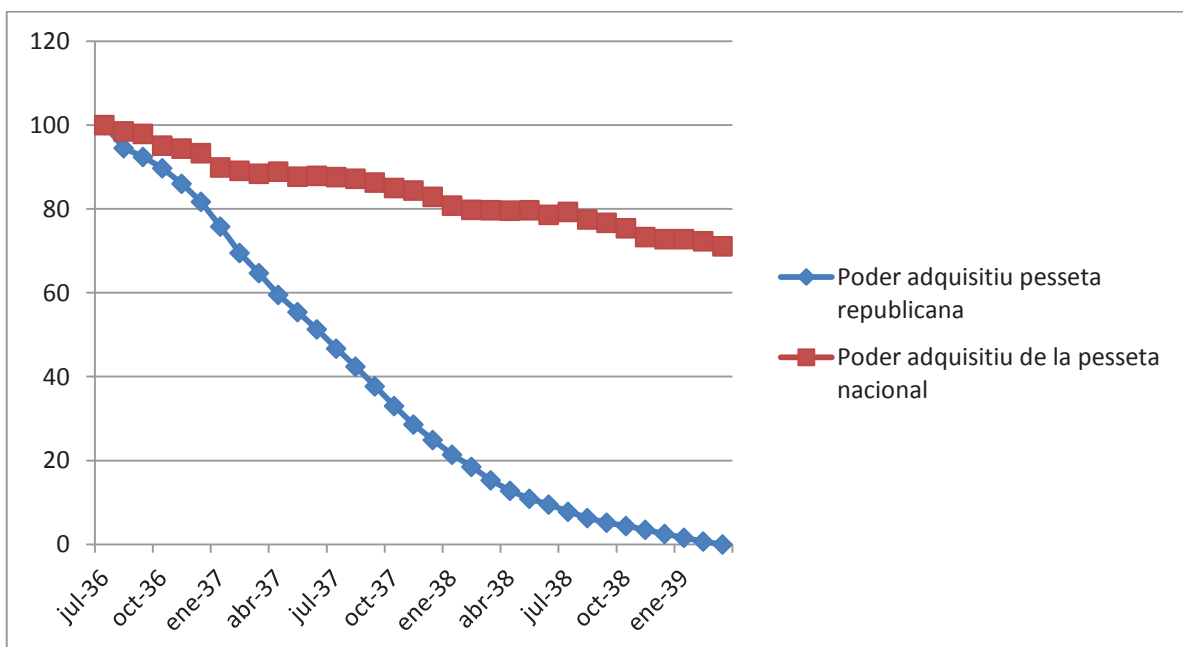
---

12. Per llegir la carta que li vaig enviar i l'acreditació de Correos per fer-li arribar, anar a l'Annex 10.17.

## 8. PREUS I COTITZACIONS: Conversió de les pessetes republicanes a euros

Quan la immensa majoria de persones que en poder del rebut del *FONDO DE PAPEL MONEDA INCAUTADO POR EL ENEMIGO* es pregunten a quants euros actuals equivaldrien aquelles “pessetes marxistes” requisades als seus avantpassats i avantpassades en plena guerra i postguerra, segons tenen escrit als respectius resguards, no solen obtenir pas resposta, i és ben normal, ja que hi ha moltes diverses maneres de mesurar el mètode d'equivalència. L'objecte d'aquest aparta és el d'analitzar-los i decidir quin és el més òptim i realista. I és que hi ha un ball de xifres quan es tracta de calcular l'equivalència de les pessetes republicanes incautades amb els euros actuals. Jo mateix, en els mètodes dels quals he fet ús, m'he trobat que les xifres dels diversos quadres són molt dispars.

Abans, però, de començar a exposar dades i a explicar els heterogenis mètodes amb què es podrien calcular les equivalències, crec que caldria, per una banda, emfatitzar que tal i com he explicat a l'apartat número 5 de les ‘Causes de la Requisa’, unes de les estratègies principals de l'anomenat *bando nacional*, i amb major probabilitat una de les que més va ajudar a enderrocar el *bando republicano*, va ser la de fer devaluar la pesseta republicana artificialment a les borses estrangeres el màxim, de tal forma que una pesseta republicana de l'any 36 equivalia a una quarta part que en el 37 i a un valor pràcticament nul en finalitzar la guerra l'any 1939.



*Elaboració pròpia amb dades de Sánchez Asiaín*



Amb aquesta estratègia els 'nacionals' no tan sols van aconseguir que el Govern republicà no tingués poder adquisitiu als mercats internacionals per poder abastir-se d'armament, de queviures i de tot el que necessitava, sinó que també es van aprofitar d'aquests fons per proveir-s'hi de tot tipus d'armes i per a després de la guerra pagar generoses pensions i sous administratius a vídues, soldats, generals, polítics que afavoriren el Cop, buròcrates... a més de finançar la Cinquena Columna, i també per estalviar-se haver de retornar importants quantitats de diners una vegada acabés la contesa a les famílies afectades per la requisita, ja que no els hi sortiria gens rentable a tals famílies reclamar al tribunal internacional de L'Haia –encara que guanyessin el plet, cosa bastant difícil prenent en compte que estarien enfrontant-s'hi a tot un estat autoritari com el de Franco i en una situació geopolítica europea límit com la de l'any 1939– el valor de la pesseta republicana seria gairebé infinitesimal i, per tant, ni tan sols ho van arribar a provar els afectats i afectades.

Per una altra banda, és necessari remarcar també les enormes dificultats i inexactituds que hi va haver quan historiadors i economistes posaren mans a treballar en el tema amb el fi de realitzar una correcta reunificació de les dues pessetes en una sola, un cop va finalitzar la guerra.

Dit això, se'ns planteja una altra important qüestió: quina data s'agafa com a referencial pels càlculs de permutació? Perquè segons hem pogut veure, no té res a veure calcular l'equivalència el juliol del 36 que el març del 39, on el valor de la pesseta republicana era pràcticament igual a zero.

En aquest darrer interrogant voldria respondre que segons mon criteri –i el de la immensa majoria de gent que ha estudiat el tema, com l'*APIGF* o Sánchez-Asiaín– s'hauria de fer una equivalència a partir del valor que posseïa la pesseta republicana a dates del Cop d'Estat, perquè segons els requisits de la requisita, només es van donar els resguards en aquells bitllets emesos abans que comencés la guerra i, per tant, no tenim resguards on s'incloguin bitllets posteriors, els quals estaven anul·lats per decret-llei del Govern de Burgos. Tot i que molts rebuts daten de finals de la guerra o inclús posteriors en aquesta com els incautats a ma besàvia –del 1940–, tenint en compte que de la fi de la guerra al 1951 es van espoliar 8'8 milions de pessetes més<sup>1</sup>.

Un cop s'ha respòs al darrer interrogant, a continuació s'analitzaran diferents possibles mètodes que poden servir com a base per calcular l'equivalència; i un cop estudiats els pros i els contres, escollir quin sembla el més adient.

## 8.1 MÈTODES

### 8.1.1 EQUIVALÈNCIA EN DIVISES ESTRANGERES

Durant la guerra civil a la zona republicana els tipus de canvi eren fixats pel Centre Oficial de Contractació de Moneda mentre que a l'altra zona era el Comitè de Moneda

---

1. Julio Martín Alarcón; 05-2013: *Hundid la peseta!*, *La aventura de la Historia*, pg. 29.

Estrangera l'encarregat d'establir-los-hi. Mercès a l'hemeroteca que ha perdurat de la *Gaceta de Madrid* –anomenant-se posteriorment *Gaceta de la República*– i del *Boletín Oficial del Estado* del Govern de Burgos s'han pogut reconstruir les gràfiques que a continuació es mostren.

Aquesta taula següent pertany a la cotització de la pesseta legítima:

### CANVIS OFICIALS EN PESSETES-DÒLAR I PESSETES LLIURES DE LA MONEDA REPUBLICANA

	Pessetes per Dòlars		Pessetes per Lliures	
	Compra	Venda	Compra	Venda
<b>1936</b>				
Juliol	7,30	7,32	36,65	36,75
Setembre	9,06	9,16	46,35	46,85
Octubre	11,05	11,15	54,50	55,00
<b>1937</b>				
Juny	12,70	12,90	62,75	63,75
Juliol	12,70	12,90	62,75	63,75
Agost	13,46	14,07	67,00	70,00
Setembre	14,02	14,64	70,00	73,00
Octubre	15,17	15,79	75,00	78,00
Novembre	16,63	16,94	80,00	83,00
Desembre	16,41	17,03	82,00	85,00
<b>1938</b>				
Gener	16,41	17,03	82,00	85,00
Febrer	17,00	18,00	85,00	90,00
Març	17,00	18,00	85,00	90,00
Abril	18,13	19,14	90,00	95,00
Maig	20,18	21,26	101,00	106,00
Juny	20,18	21,26	101,00	106,00
Juliol	20,18	21,26	101,00	106,00
Agost	20,18	21,26	101,00	106,00
Setembre	21,00	22,25	101,00	106,00
Octubre	21,00	22,25	101,00	106,00
Novembre	21,00	22,25	101,00	106,00
Desembre	22,80	24,35	106,50	113,70
<b>1939</b>				
Gener	23,90	25,40	111,15	119,00
Febrer	25,00	26,55	117,00	124,00

*Font: La Financiación de la Guerra Civil Española; Sánchez-Asián*

Per tant, tenint en compte aquestes dades, semblaria un mètode senzill i aparentment fiable el que consisteix en agafar l'equivalència per exemple en dòlars dels EUA amb una pesseta republicana al juliol del 1936, i segons els índex de preus dels mercats del país nord-americà, calcular l'evolució fins el 2014.

1 pesseta republicana (PtaR) = 7,30 \$ al Juliol de 1936<sup>2</sup>

1 \$ de 1936 = 17,11\$ de 2014<sup>3</sup>

1 PtaR 1936 = 124,903\$ de 2014

Si es sap que a 5 d'octubre de 2014 l'equivalència EUR/USD = 0.79904<sup>92</sup>, \$1 USD = 0.79904€ i per tant, \$124,903=156,316€; s'obté llavors que:

**1PtaR de 1936 = 156,316 euros de 2014**

### 8.1.2 EQUIVALÈNCIA SEGONS EL VALOR EN PLATA

Com que segons la Fàbrica Nacional de Moneda i Timbre<sup>5</sup>, les encunyacions en plata no van perdre paritat fins a l'any 1933, aquest mètode consistiria en convertir el valor actualitzat del pes de la moneda de 5 pessetes, el duro.



*Moneda de duro de Pplata de l'època de Alfons XIII, concretament de 1892*

L'any en el qual es posaren en circulació els anomenats “duros de plata”, el 1870, la moneda pesava 25gr. de plata de llei de 900, és a dir, contenia 22,5gr. d'argent pur<sup>5</sup>.

Si 1 unça Troy –21,10 grams– val 31 euros, llavors els 22,5gr de plata (1 duro de plata) valen 33,05 euros, i d'aquí s'obtindria que:

**1ptaR de 1936 = 6,61€ de 2014**

2. *Banc de España i Comitè Oficial de Contractació de Moneda*, Gaceta de Madrid, 1936.

3. [http://www.bls.gov/data/inflation\\_calculator.htm](http://www.bls.gov/data/inflation_calculator.htm)

4. <http://themoneyconverter.com/USD/EUR.aspx>

5. <http://www.fnmt.es/historia-de-la-peseta>

6. <http://www.actibva.com/magazine/mercados-financieros/inversion-en-plata-comprando-monedas-antiguas>

### 8.1.3 EQUIVALÈNCIA SEGONS ELS ÍNDEXS DE PREU


Per emprar aquest mètode en concret caldria primerament endinsar-nos en el tema. Estadísticament Espanya després del Cop i de la conseqüent guerra va quedar dividida, també, en dues zones oposades. Tot i que a Madrid van romandre la Subdirecció General d'Estadística els treballs a zona republicana es reduïren considerablement, en especial els referits als índexs de cost de vida, entre d'altres raons per culpa de la seva descentralització, causada per l'inici de la contesa. Paral·lelament, la Junta de Defensa Nacional, del bàndol contrari, va improvisar un aparat administratiu sencer a partir de les seccions provincials d'estadística del territori que controlaven.

No van existir, però, estadístiques oficials de la República que mesuressin la inflació interna de la zona sota el seu control. I en conseqüència s'hagué de reconstruir, una vegada acabada la guerra, una sèrie completa d'índexs per tot el període que cobrés aquell buit. Aquesta tasca fou realitzada el novembre de 1939 pel Banc d'Espanya del bàndol guanyador per a la més correcta realització i posterior aplicació de la Llei de Desbloqueig. A continuació es mostren els resultats de l'evolució de la cotització de la pesseta oficial que s'obtingueren de tal estudi:

#### EVOLUCIÓ DE L'ÍNDEX DE PREUS DE LA PESSETA REPUBLICANA

(Base Juliol 1936=100)

	1936	1937	1938	1939
Gener		131,90	467,30	6250,00
Febrer		143,90	540,50	14285,70
Març		154,60	653,60	
Abril		168,10	781,30	
Maig		180,50	917,40	
Juny		194,90	1052,60	
Juliol	100,00	214,10	1282,10	
Agost	105,80	235,80	1587,30	
Setembre	108,20	265,30	1923,10	
Octubre	111,50	303,00	2272,70	
Novembre	116,30	349,70	2857,10	
Desembre	122,40	401,60	4000,00	

 = Posada en pràctica l'operació 'nacional' d'enfonsament intencionat de la pesseta.

Font: La financiación de la Guerra Civil española; Sánchez Asián

És fàcil concloure a partir d'aquest quadre que el valor de la pesseta republicana es va desplomar estrepitosament en molts pocs mesos, sobretot a partir de quan es portà a la praxi l'estratègia ideada a la cúpula franquista per Larraz de provocar una sobreoferta



de la pesseta republicana. El 1937 el seu valor equivalia al d'abans del començament de la contesa dividit per quasi 1,32. Un any després el comportament dels preus es desenvolupà en un clima polític en el qual ja es donava quasi per assegurada la derrota militar i amb ella la corresponent desaparició de la pesseta, ergo son valor va caure al principi de l'any fins a un 467,3% comparat amb el que valia durant els últims dies de pau de la República. A la fi de l'any ja s'havia desplomat totalment: valia 40 cops menys del que valia en el juliol de 1936. El 1939 el seu valor era ja gairebé nul i les transaccions dins la zona republicana passaren a realitzar-se com operacions d'intercanvi amb altres objectes.

Julio Carabias, sotsgovernador del Banc d'Espanya de Madrid durant la guerra, va escriure un cop la contesa finalitzà i sense posar com a referència cap font, que la depreciació mitjana de la pesseta entre 1933 i el primer semestre de 1936 es mantingué en el 55%. A partir d'aquell moment creixé ràpidament fins arribar al 83%. I Excedia ja el 94%, segons ell, només per la meitat de la guerra<sup>7</sup>.

El nou Servei Nacional d'Estadística del bàndol 'nacional' que fou proposat per Olegario Fernández Baños, sotsdirector del Servei d'Estudis del Banc d'Espanya, va estar elaborant durant la conflagració un índex de preus dels productes de consum de la zona del Govern de Burgos.

## EVOLUCIÓ DE L'ÍNDEX DE PREUS DE LA PESSETA 'NACIONAL'

(Base Juliol 1936=100)

	1936	1937	1938	1939
Gener		111,20	123,80	137,40
Febrer		112,20	125,30	138,30
Març		113,10	125,50	140,60
Abril		112,50	125,60	
Maig		114,00	125,50	
Juny		113,80	127,20	
Juliol	100,00	114,20	126,10	
Agost	101,50	114,70	129,00	
Setembre	102,10	115,90	130,40	
Octubre	105,20	117,60	132,60	
Novembre	105,90	118,50	136,40	
Desembre	107,20	120,60	137,40	

Font: La financiación de la guerra civil española; Sánchez-Asiáin

El quadre anterior ens hi permet prendre com a conclusió que la nova pesseta es mantingué, tot i la guerra, bastant estable durant els seus tres primers anys de vida. Mentre que els productes alimentaris i els productes minerals no van sofrir gaire la

7. Boletín de la Real Academia de la Historia; gener-abril 2004, p. 39-40.

inflació, amb un 33% i un 21% respectivament a l'abril de 1938, altres productes típics d'indústria espanyola, però, com els "llenços de llana i cotó, pans, mitges, entre d'altres, van arribar en alguns casos a doblegar els preus des de l'inici de la guerra civil.

El govern republicà també hagué de prendre mesures contra una més greu inflació, sobretot dels productes de consum diari, i sa primera acció al respecte va ser la de la realització d'un decret per part del Ministeri d'Agricultura i Indústria per impedir l'acaparament i el desequilibri en el subministrament de béns de consum, establint-se que a tot aquell particular amb una casa on es poguessin trobar queviures en quantitat notòria i considerats superiors a la pràctica habitual pel seu consum s'hi imposaria una multa equivalent a cent vegades el valor de l'excés de mercaderies que tingués emmagatzemada. La sanció també es decretà amb multes d'entre 5.000 i 100.000 pessetes contra qualsevulla entitat que es veiés immersa en casos d'acaparament o d'ocultació de mercaderies, creant-s'hi contra aquest frau comissions i organismes inspectors.

En aquella disposició es recordà que les sancions per contribucions a alçar considerablement els preus de substàncies alimentàries, és a dir, a inflar artificialment els preus d'aliments, ja s'hi trobava al Codi Penal, però allà es referia a un context de pau. En un de guerra les sancions podien ésser considerades molt més greus i eren definides com "actes d'hostilitat i desafecció al règim". Un decret posterior, del 18 de desembre de 1936, va establir la prohibició sota sancions d'elevat els preus de venda per sobre dels que hi havia a dia 15 de juliol del mateix any i també la d'afegir per qualsevol comitè o organització impostos i/o gravàmens que no estiguessin autoritzats pel govern de la II República.

És molt significatiu també, però, que el Banc d'Espanya, tenint-hi com a una de ses tasques principals la de vigilar el nivell inflacionista del país, no prengué mesura alguna contra el fenomen concret. Només dues vegades arribà a contemplar el problema de la inflació, segons queda constància a sa hemeroteca. La primera, a l'acta del 4 de gener de 1937, en front a les pretensions de millores salarials per part de la seva sucursal de València degut a la pèrdua de valor adquisitiu de la moneda, llavors en aquella acta va quedar escrit que era un "problema que cal estudiar en aquests moments, i que, per una altra part, no afecta només als habitants de València sinó als de totes les regions" —en aquell moment la capital del país es trobava a la ciutat del llevant de la península—. Més tard, un cop la moneda republicana havia perdut el 50% del seu valor d'abans del Cop d'Estat, es celebrà un consell en el qual s'estipulà que "en atenció a les circumstàncies de carestia de la vida, es concedeixi al personal del Banc que presta serveis en territori lleial, una remuneració extraordinària", és a dir, una gratificació en forma de diners "solament per aquelles persones que prestin serveis al Banc, o es trobin als front de guerra o treballin per l'Estat". Però una altra vegada es desestimà ocupar-s'hi d'un tema tan greu per la societat i pel país com era la inflació. Mentre que la segona ocasió, amb molt poques possibilitats de vèncer ja, a l'agost de 1938 i amb el Banc d'Espanya instal·lat a la capital catalana, es va decidir ocupar-s'hi del tema, però aquest cop per un motiu tan sorprenent com el d'incrementar la plantilla del *Servicio de Estudios del Banco de España* per vigilar la inflació, sense entrar en més

consideracions ni suggerir mesures contra el problema. Això s'afirmava a l'acta de la sessió del Consell del dia 26 d'agost de 1938, quan la moneda s'havia devaluat un 93,7% des del 1936<sup>95</sup>:

*Considerant que el moment actual de la realitat espanyola, és el més trucat perquè actüi intensament el Servei d'Estudis del Banc d'Espanya, entre d'altres tasques molt interessants que entren en el seu comès, per continuar de prop el procés d'inflació a què assistim, i vigilar les reaccions que el fenomen produeix en els distints aspectes de l'economia nacional, i contribuir en el possible a què oportunitat es proveeix als remeis que una visió objectiva i analítica el fet pot anar aconsellant, es proposa nodrir aquell Servei, posant a les ordres del Cap del mateix, Sr. García Méndez, el següent personal: un Sots-cap de Servei; un Oficial Tècnic d'Estadística; un oficial traductor; dos oficials administratius; un Auxiliar taquimecanògraf, i un Ordenança, passant l'assumpte a la Comissió de Personal per la designació nominal de les persones que han de cobrir dits càrrecs.*

Mentrestant a la zona controlada pel Govern de Burgos s'implementaren mesures de fixació de normes d'abastiment de la població, vigilants els diferents productes agrícoles i pecuaris, amb imposicions de sancions als industrials que produïssin injustificades alteracions de cotització; sempre amb l'objectiu de mantenir al màxim els preus anteriors al començament de la contesa. El govern 'nacional' també va aplicar la mateixa mesura que la República, amb petites modificacions, però: s'incloueren l'obligació de mantenir els preus d'hostalatsges, pensions i hotels, la d'informar al govern central de Burgos per elevar els preus i la de posar als establiments fulles informatives amb el preu dels productes en quadre, comparant-los amb els d'abans de la sublevació. Aquesta darrera mesura va haver d'ésser recordada diverses vegades degut als escassos cops que s'aplicava, "només molt excepcionalment es va haver d'acudir a l'aplicació" segons afirmava *El Noticiero de España*. D'aquella manera s'anà organitzant un servei de regulació per a l'abastiment, que cada cop estava menys sincronitzat amb el que passava realment. Un any més tard, a desembre de 1937, s'establiren les Juntes Provincials de Preus per fixar els preus de les províncies de la zona controlada pel bàndol rebel. Unes juntes que eren presidides pels respectius governadors civils. Per últim, amb la llei per què s'organitzava l'administració central del nou estat s'establí també la formació d'un Servei Nacional d'Abastiments i Transports, que depenia del mateix vicepresident del Govern de Burgos, que llavors era Gómez-Jordana Sousa<sup>8</sup>.

El següent quadre-resum, elaborat pel nou govern dictatorial de Francisco Franco, mostra la comparació entre l'evolució de la capacitat adquisitiva i entre els índexs de preus en ambdues zones durant el desenvolupament de la guerra civil.

---

8. Sánchez Asiaín (2012): *La financiación de la guerra civil española*;

**PODER ADQUISITIU DE LA PESSETA REPUBLICANA I LA PESSETA NACIONAL (Base 1936=100)**

	Pesseta Republicana		Pesseta Nacional	
	Poder Adquisitiu	Índex de Preus	Poder Adquisitiu	Índex de Preus
<b>1936</b>				
Juliol	100,00	100,00	100,00	100,00
Agost	94,50	105,80	98,50	101,50
Setembre	92,40	108,20	97,90	102,10
Octubre	89,70	111,50	95,10	105,20
Novembre	86,00	116,30	94,40	105,90
Desembre	81,70	122,40	93,30	107,20
<b>1937</b>				
Gener	75,80	131,90	89,90	111,20
Febrer	69,50	143,90	89,10	112,20
Març	64,70	154,60	88,40	113,10
Abril	59,50	168,10	88,90	112,50
Maig	55,40	180,50	87,70	114,00
Juny	51,30	194,90	87,90	113,80
Juliol	46,70	214,10	87,90	114,20
Agost	42,40	235,80	87,20	114,70
Setembre	37,70	265,30	86,30	115,90
Octubre	33,00	303,00	85,00	117,60
Novembre	28,60	349,70	84,40	118,50
Desembre	24,90	401,60	82,90	120,60
<b>1938</b>				
Gener	21,40	467,30	80,80	123,80
Febrer	18,50	540,50	79,80	125,30
Març	15,30	653,60	79,70	125,50
Abril	12,80	781,30	79,60	125,60
Maig	10,90	917,40	79,70	125,50
Juny	9,50	1052,60	78,60	127,20
Juliol	7,80	1282,10	79,30	126,10
Agost	6,30	1587,30	77,50	129,00
Setembre	5,20	1923,10	76,70	130,40
Octubre	4,40	2272,20	75,40	133,60
Novembre	3,50	2857,10	73,30	136,40
Desembre	2,50	4000,00	72,80	137,40
<b>1939</b>				
Gener	1,60	6250,00	72,80	137,40
Febrer	0,70	14285,70	72,30	138,30

Font: La Financiación de la Guerra Civil Española; Sánchez Asiain

Tals avaluacions, cal dir, foren molt difícils d'elaborar ja que tant les dades de l'INE com les dels historiadors especialitzats en el tema són de preus mesurats segons la



variació de les tasses oficials que s'establiren als anys 1939 i 1940, unes tasses molt inferiors als preus de mercat d'aquells anys, sense que s'incorporés el mercat negre.

Aquesta és una altra comparació més concreta, a nivell local, feta per l'historiador Bullock al 1937, dels preus de la zona republicana representada en Barcelona i els de la zona 'nacional' representada en La Corunya:

### PREUS EN PESSETES

		Barcelona		La Corunya	
		Juny 1936	Juny 1937	Juny 1936	Juny 1937
<b>Ous</b>	<i>Dotzena</i>	3,0	9,5	2,0	1,8
<b>Sucre</b>	<i>Kg</i>	1,4	2,3	1,8	1,7
<b>Arrós</b>	<i>Kg</i>	0,7	2,3	1,0	2,4
<b>Patates</b>	<i>Kg</i>	0,4	0,7	0,3	0,3
<b>Vedella</b>	<i>Kg</i>	7,5	15,0	4,5	3,5
<b>Pa</b>	<i>Kg</i>	0,7	1,3	0,7	0,7
<b>Llet</b>	<i>lilitre</i>	0,7	1,5	0,5	0,5

Font: La Financiación de la Guerra Civil Española; Sánchez Asián

Uns anys després, el 1943, l'*Anuario* de la Direcció General d'Estadística va proporcionar informació definitiva per tot el territori espanyol sobre els índexs de preus de majorista, des del 1933, any d'establiment del govern republicà de centre-dreta, fins la postguerra i la seva consolidació, més concretament el 1942:

### ÍNDIX DE PREUS A L'ENGRÓS REVISATS Base 1936=100)

	Sustàncies Alimentícies	Materials Industrials	Índex General
1933	102,00	91,90	97,00
1934	106,80	92,30	99,60
1935	103,80	96,20	100,10
1936	103,00	100,70	102,00
1937	117,60	112,20	114,90
1938	135,80	122,40	129,30
1939	157,70	136,90	147,50
1940	183,00	168,50	176,10
1941	227,60	186,80	208,20
1942	240,30	216,50	228,90

Font: La financiación de la Guerra Civil española; Sánchez Asián

Finalment i un bon temps més tard, l'Institut Nacional d'Estadística va deixar definits els índexs oficials de preus de consum a Espanya, des del començament de la guerra

civil fins un any després de la fi de l'autocràcia espanyola. A continuació es mostra l'índex de preus per consum a l'estat:

### ÍNDEX DE PREUS AL CONSUM A ESPANYA (Base 1936=100)

Any	Índex Preus	Any	Índex Preus	Any	Índex Preus
1936	100	1961	911,5	1986	12798,4
1937	106,6	1962	944,7	1987	13471
1938	140,9	1963	1028,6	1988	14122
1939	153,6	1964	1098,8	1989	15082,2
1940	178,0	1965	1244,4	1990	16094,7
1941	231,2	1966	1323,5	1991	17049,6
1942	247,3	1967	1409,9	1992	18060,2
1943	246,0	1968	1476,4	1993	18885,6
1944	256,3	1969	1508,8	1994	19775,8
1945	274,7	1970	1595,1	1995	20700,1
1946	360,4	1971	1726,4	1996	21437,4
1947	424,3	1972	1870,2	1997	21860
1948	452,8	1973	2082,4	1998	22255,7
1949	477,2	1974	2409,7	1999	22776,5
1950	529,1	1975	2817,9	2000	23548,6
1951	578,9	1976	3316	2001	24393,1
1952	567,6	1977	4127,1	2002	25256,2
1953	576,6	1978	4943,5	2003	25762,7
1954	583,6	1979	5718,6	2004	26535,7
1955	607,0	1980	6608,7	2005	27418,8
1956	642,8	1981	7570,8	2006	28382,1
1957	711,1	1982	8606,6	2007	29173,9
1958	807,5	1983	9716,2	2008	30362,9
1959	866,4	1984	10811,3	2009	30604,2
1960	876,4	1985	11764,4	2010	31518,7

Font: La financiación de la guerra civil española; Sánchez Asiaín

Amb aquest sistema, sabem que si una barra de pa costava 1 pesseta, ara n'hauríem de pagar 315,18 pessetes, o 1,8943€, o el que és el mateix:

$$1\text{PtaR} = 1,89\text{€}$$

#### 8.1.4 EQUIVALÈNCIA SEGONS LA CAPACITAT RELATIVA REAL DE DESPESA EQUIVALENT

Segons els més entesos, calcular les paritats segons els índex de preus no és fiable per quantitats referides a llarg termini perquè els “índexs de preus” es refereixen fonamentalment a productes o serveis que integren el consum diari, i per tant poden oferir-nos un valor relatiu i a vegades inequívoc.

Un bon instrument aplicable, llavors, segons el Sr. Sánchez-Asiaín<sup>9</sup>, pot ser cercar la paritat a partir de la “capacitat relativa de despesa equivalent”, al marge dels preus. És a dir, buscar l'equivalent avui en dia, en termes d'“esforç de despesa”, d'esforç que havia de fer un ciutadà mitjà llavors i un ciutadà mitjà d'enguany. Aquest resultat pot quedar

9. Per llegir sa biografia: <http://www.racmip.es/docs2/academicos/Asiain%2011-11.pdf>

definit calculant la relació existent entre la renda per càpita de 1936 i la renda per càpita de 2014, és a dir, calculant el nombre de rendes necessari en 1936 per una determinada operació i definir el valor d'avui en dia en termes del mateix esforç en una operació similar.

Seguint aquest mètode, la renda per càpita de 1936 era de 1.230 pessetes<sup>10</sup>, i segons les estimacions del FMI, en 2014 podria arribar a 24.244€<sup>11</sup>.

D'aquí es dedueix que la "paritat" de 1 pesseta en 1936 seria en aquests moments de 18,1€ (24244/1230=19,71€):

$$1\text{PtaR} = 19,7\text{€ de 2014}$$

### 8.1.5 EQUIVALÈNCIA SEGONS L'APIGF

L'Associació de Perjudicats i Perjudicades per la Incautació del Govern Franquista, estableix la següent equivalència tenint en compte la paritat amb la pesseta des de 1940 i no des del 1936:

$$1 \text{ PtaR de 1940} = 1,5\text{€}$$

Tot i això, la historiadora Laura Cervera, que forma part de la directiva de l'associació, reconeix que una comparativa en termes adquisitius reals situa el seu valor bastant per sobre<sup>10</sup>.

### 8.1.6 CONCLUSIÓ

Dels cinc possibles mètodes analitzats per calcular la paritat d'una pesseta republicana en l'actualitat amb euros, el mètode A de les divises té un gran inconvenient, ja que l'equivalència depèn en gran mesura de l'evolució o l'índex de preus d'aquesta divisa – el dòlar he pres jo en aquest cas- dins del seu propi mercat, i això restaria validesa al càlcul.

Per tant, dels quatre mètodes que resten, quedaria la següent taula d'equivalències:

	<b>Mètode B: Plata</b>	<b>Mètode C: IPC</b>	<b>Mètode D: CRRGE</b>	<b>Mètode E: APIGF* (1940)</b>
<b>1 PtaR en 1936</b>	6,61€	1,89€	19,7€	1,5€

10. [www.fbbva.es/TLFU/dat/np\\_libro\\_progreso-economico.doc](http://www.fbbva.es/TLFU/dat/np_libro_progreso-economico.doc)

11. <http://www.datosmacro.com/pib/espana>

12. <http://www.diaridetarragona.com/tarragona/17920/diez-familias-tarraconenses-reclaman-el-dinero-que-les-incauto-franco>

Hi ha molta controvèrsia alhora de saber quin és el mètode més fiable. El professor Joan Pere Navarro utilitzaria el Mètode C de l'IPC ja que el troba el més equilibrat de tots els mètodes<sup>13</sup>. Alguns experts com Sánchez Asiaín, però, diuen que el Mètode de l'IPC s'hauria de descartar perquè no només és una avaluació massa a llarg termini, sinó que també s'ha de tenir en compte que durant aquests anys Espanya va patir una forta i fructífera guerra civil, a l'igual que s'hauria de considerar fortament la transició de la pesseta al euro.

És difícil consensuar una equivalència en la qual tots i totes estiguem conformes i serà una de les qüestions que el gabinet d'advocats i advocades del jutge Baltasar Garzón haurà de fer amb més cura, perquè d'aquest estudi dependrà en gran mesura la devolució o no dels diners incautats<sup>14</sup>.

Des del meu punt de vista personal, jo opino que seria lògic calcular l'equivalència en termes reals perquè crec que s'hauria de poder compensar a tots aquells ciutadans i ciutadanes els diners reals que van perdre, i per això el mètode més adient és –sempre segons el meu criteri– el que calcula en “termes d'esforç de pagament” l'equivalència de pessetes republicanes, d'abans que es realitzés el Cop d'Estat, a euros d'avui dia.

## **8.2 VOLUM TOTAL DE LES INCAUTACIONS I EL SEU VALOR ACTUAL**

Una vegada ja sabem *grosso modo* els moviments inflacionistes que tingueren lloc durant la guerra civil espanyola i per tant el valor titubejant de les pessetes, és hora de saber el total de pessetes que durant la guerra i la postguerra foren requisades pel govern franquista i la seva paritat actual, en cas que des del sistema judicial s'accepti una restitució de capital a l'Associació de Perjudicats i Perjudicades per la Incautació del Govern Franquista.

Per estimar aquesta xifra ens trobem amb dos importants qüestions a resoldre, que són:

- Saber-ne del volum total de les incautacions.
- Saber el percentatge de persones que avui en dia guarden els resguards del *Fondo de Papel y Moneda* en relació amb el nombre de requisades, aproximades, totals.

Per saber el total de les incautacions fetes pel bàndol nacional, em remetré en primer lloc al discurs que va fer el professor José Sánchez Asiaín a la Real Academia d'Història el 1992 quan ingressà dins ella, en què assenyalava que en finalitzar la guerra en un

---

13. Veure ANNEX 10.18

14. Veure ANNEX 10.21, és un dels punts de l'ordre del dia.



llibre major en l'apartat de "Fons" del Banc d'Espanya figura la quantitat de 65 milions de pessetes. Aquesta xifra equivaldria aproximadament a 1.280 milions de euros segons el mètode basat en l'equivalència segons la capacitat relativa real de despesa equivalent.

Així i tot, el mateix Sánchez Asiaín adverteix que no tots els bitllets recollits s'integraren en aquest Fons ja que tan sols els bitllets del Banc d'Espanya republicà retirats al 20 de novembre de 1938 sumaven la quantitat de 222'80 milions de pessetes. Aquesta xifra es disparà fortament després que caiguessin els batallons de la resistència republicana l'1 d'abril de 1939, fins a assolir els 7.707 milions de pessetes en bitllets posats en circulació per la República i recollits pel Banc d'Espanya al marge d'aquest compte "Fons". I segons també les dades publicades en el *Dictamen de la Comisión para el Estudio de la Liquidación del Régimen de Bloqueo*, elaborat en novembre de 1939, només a Barcelona es requisaren 2.240 milions. Per tant, és important destacar que va haver-hi un corrent d'ingressos de bitllets republicans fluint cap al ja mencionat compte "*Fondo de papel moneda puesto en circulación por el enemigo*" i d'altres bitllets que van ésser enviats cap a un altre destí.

Per una altra banda i segons el professor murcià Alfredo Marín Cano<sup>15</sup>, que va aconseguir no fa gaire un consentiment d'accés a les actes del Banc d'Espanya, va poder fer estimacions i afirmà que a data del 9 de maig de 1938 la incautació hauria constatat ja de 3.561 milions de pessetes. Martín Cano afirma, però, que aquesta xifra podria ser molt més gran, però que no ho sap de ben segur ja que no ha pogut consultar més llibres d'actes del Banc d'Espanya donat que l'ens argumentà que encara no estaven catalogades tals obres.

Sembla, per tant, que la xifra de 3.561 milions de pessetes (70.151 milions d'euros segons el mètode escollit) és la quantitat consensuada de pessetes republicanes incautades. Així que es sap de ben segur que aquesta quantitat va estar confiscada, tot i que es pugui certificar amb plena convicció que la xifra final va ser molt major, però el problema roman en què no es poden presentar als tribunals xifres que es basin en meres especulacions.

De totes maneres, i passant al següent entrebanc, del total dels incautats, només una molt petita part, el 5,6%<sup>16</sup>, conserven avui en dia el resguard conforme els fa hereus i pubilles lícites per a poder reclamar els diners. Segons l'*APIGF*, aquesta xifra és d'aproximadament 2.000 famílies que en total sumen la quantitat de 200 milions de pessetes<sup>17</sup>, és a dir, que el govern d'Espanya hauria de tornar, en cas que es guanyés el pleit, entre 300 milions de pessetes -segons el mètode de l'*APIGF*-, i 3.940 milions d'euros -segons el meu mètode de càlcul D, basat en l'equivalència segons la capacitat relativa real de despesa equivalent-. En concret, als hereus i pubilles de la meva besàvia, de les seves 32.310 pessetes, haurien de tornar-ne 636.507€.

---

15. Per llegir l'entrevista que li vaig fer, anar a l'Annex 10.19.

16. Dels 3.561 milions només se'n reclamen 200, és a dir, el 5,6%

17. <http://www.diaridetarragona.com/tarragona/17920/diez-familias-tarraconenses-reclaman-el-dinero-que-les-incauto-franco>

## 9. CLOENDA

Quan vaig iniciar aquest treball, el primer que vaig decidir-m'hi a fer va ser el plantejament de la meva hipòtesi, sobre la qual es desenvoluparia tot l'estudi: "La campanya bèl·lica contra la pesseta republicana –amb les incautacions i les devaluacions intencionades– va ser clau perquè el bàndol 'nacional' guanyés la guerra". I per analitzar la conseqüència d'aquests fets fins a la data actual, em vaig proposar també esbrinar per què la promesa de restitució de les "pessetes roges" no s'ha dut a terme encara avui en dia.

Durant el procés de recerca, he pogut anar comprovant com la resposta a tals interrogants no era tan senzilla com en un primer moment em podria haver imaginat, sinó que, pel contrari, era bastant complexa.

Per situar els fets, cal tenir present que la guerra monetària contra la pesseta que fins llavors havia estat l'oficial es va realitzar en un context en què la victòria franquista era cada cop més segura.

També que el finançament republicà es va basar quasi exclusivament tant en les bestretes que li va proporcionar el seu Banc d'Espanya i com en les reserves d'or que romanien a les arques del país, amb les quals, i pagant sempre al comptat i amb tipus de canvi molt desavantajosos, la URSS li va proporcionar un desgastat material de guerra. El Govern de Burgos, per una altra banda, no només va comptar amb importants bestretes del seu respectiu Banc, sinó que també amb quantioses aportacions privades, com la de Joan March, i contribucions tant de préstecs diferents com de material bèl·lic i humà de governs com l'italià, el portuguès o l'alemany.

Però, els 'nacionals' van decidir a més, i seguint les recomanacions del Ministre d'Hisenda Larraz a través d'uns Decrets dels darrers dies de l'agost de 1938, posar en marxa una innovadora estratègia que fins llavors cap govern havia dut a terme. Van fer servir tota la massa monetària que havien estat incautant a través del *Fondo de papel moneda puesto en curso por el enemigo* i que, llevat de l'efecte psicològic, fins llavors no els hi havia servit de gaire més, i la hi van col·locar als mercats internacionals, creant un efecte de sobreoferta. Amb aquesta innovadora tàctica, no només van aconseguir més finançament interior i exterior –cal recordar que la pesseta republicana tenia estatus d'oficialitat internacionalment, mentre que la pesseta facciosa no era encara reconeguda–, sinó que també van devaluar encara més la malmesa pesseta republicana fins a nombres infinitesimals, i, de rebot, també van escanyar molt considerablement les possibilitats de finançament republicà.

Tal i com he pogut demostrar amb el meu Treball, aquestes incautacions van servir per fer decantar la balança del finançament a favor del bàndol 'nacional', i si bé van intervenir molts altres factors, l'estratègia monetària va ser un dels elements decisius perquè venguessin a la guerra. Sense aquesta, la pesseta republicana hauria gaudit de millor salut a les borses i el bàndol franquista hauria tingut menys finançament. Tot plegat hauria provocat que la República hagués estat capaç de finançar-se més i millor, el que hauria suposat més resistència i, per tant, un

allargament de la guerra. Si la guerra civil havia acabat l'1 d'abril del 39 i la invasió nazi de Polònia començà l'1 de setembre, podria haver-se donat el supòsit que la República hagués aconseguit aguantar fins a tal data, el que hipotèticament podria haver provocat un enllaç de les dues conteses: atès que les potències democràtiques que fins aquell moment no havien volgut intervenir suportant a la República per por a l'esclat d'un conflicte de major escala, un cop detonada ja la guerra a Europa, possiblement s'haurien aliat amb el govern republicà i l'haguessin recolzat en sa lluita contra el feixisme espanyol, mentre que la República s'hagués unit a la Guerra envers el feixisme antidemocràtic mundial –en el qual el bàndol 'nacional' s'hauria integrat degut a ses relacions amb Alemanya i Itàlia-, representat per l'Eix.

Així que, sí, es podria arribar a afirmar que sense aquesta guerra monetària, ideada als despatxos franquistes, el resultat podria haver estat diferent. “Resistir és vèncer”, afirmava Juan Negrín.

Confirmada ja la primera hipòtesi, només em quedava aclarir el perquè de l'incompliment de la promesa de bescanvi del *Fondo Papel Moneda*, sumint en la més absoluta misèria a milers de famílies, i per què aquesta restitució encara avui en dia no s'ha dut a terme.

Durant la guerra i postguerra, els diners que es confiscaven només podien ser recuperats en forma de pessetes franquistes en cas que es presentés impol·lutament l'aval de tres persones afins i properes al nou règim. Per tant, tot i que sí que hi va haver gent que s'atreví a provar d'anar al Tribunal de Bescanvi Extraordinari de Bitllets, hi hagué molta més gent, com la meva besàvia, que, amb por de les possibles conseqüències, no temptà la sort i es quedà sense els estalvis de tota una vida, inclús a vegades, amb més deutes.

D'un temps ençà, hi ha una agrupació, l'*APIGF* (Associació de Perjudicats per la Incautació del Govern Franquista), formada per pubilles i hereus afectats per l'espoli i que encara enguany guarden el rebut. Aquesta associació ha dut a terme molt diverses accions per fer escoltar la seva veu i reparar la injustícia. La seva causa ha estat suportada per diversos col·lectius, diferents partits polítics amb representació, i fins i tot per l'ONU. Ha combatut en tots els fronts possibles de la via política, però cap d'ells fins ara li ha estat efectiu. Actualment, està immersa, junt al bufet *ILOCAD*, en el procés per presentar una demanda als tribunals per una reparació moral i una restitució equitativa del que espoliaren als hereus dels socis i sòcies de l'Associació de Perjudicats i Perjudicades.

Esbrinar les raons de per què tan sols una família –la Negrín-, i partits polítics i sindicats han aconseguit la restitució no m'ha estat pas gaire difícil, tot i que la seva comprensió m'és molt més complicada.

Les entrevistes que he fet en l'àmbit de la política institucional m'han servit per aclarir que si s'hagués contemplat la restitució a particulars probablement s'hagués incoat una espiral de maldecaps ja que, per una banda, no se sabia molt bé les quantitats de què s'estava parlant, i per una altra, hagués aflorat també un nombre indeterminat d'altres reclamacions per injustícies i requisites franquistes que encara no han estat reparades, ni tan sols moralment.

Tot i que la via política no s'ha arribat a descartar del tot, i que hi ha partits polítics que ho han intentat en diverses ocasions sempre amb el mateix resultat, no sembla que aquest camí pugui o vulgui donar resposta a les reclamacions d'aqueixa gent espoliada.

És per açò que l'*APIGF* ha optat per iniciar la via judicial amb l'ajut del bufet *ILOCAD*. Aquesta és una via oberta que està en la seva fase inicial, i només el temps ens dirà si amb aquesta finalment s'aconseguirà la restitució moral i econòmica que tant cerquem els hereus i pubilles d'aquella requisada.

Saber de quant es tractaria aquesta restitució econòmica és un assumpte que em portà seriosos problemes i encaboriaments, puix que no em podia guiar per meres estimacions. Però no només havia d'establir quina fou la quantitat exacta de pessetes requisades sinó que a més havia de fer una correcta equivalència entre les pessetes de llavors –amb uns valors trontollants– i els euros d'avui en dia, ja que tampoc hi ha cap mètode establert i consensuat. Precisament, a finals de gener d'enguany el bufet d'*ILOCAD* presentarà el seu mètode d'equivalència que servirà segurament per consensuar i establir el mètode definitiu. Personalment, però, vaig fer un estudi de possibles diferents camins i hi vaig escollir el que vaig considerar el més apropiat. Finalment vaig establir un equivalència que, juntament amb les dades que vaig trobar en el meu estudi bibliogràfic, em va servir per establir la quantitat aproximada de la requisada i els diners que hauria de tornar el govern espanyol en cas de guanyar el recurs judicial. Aquesta quantitat, segons el meu estudi, s'elevaria fins a 3.880 milions d'euros.

Aconseguir les respostes a la meua hipòtesi i els meus altres interrogants i qüestions del meu Treball de Recerca, m'ha servit per fer-me una idea global, per una banda, del context històric i de com va viure la meua família i la meua escola aquells dies bèl·lics, i per una altra, per saber de primera mà què opinen juristes i polítics que han seguit el tema des de fa anys. He gaudit molt pel camí i he après moltes dades, fets, accions i particularitats, alhora que he pogut conversar i aprendre molt de gent de molts àmbits diferents i veure els seus distints punts de vista.

Per acabar voldria afegir que, com a hereu que sóc d'aquell espoli, espero que el meu Treball contribueixi que la incautació no caigui en l'oblit i que s'aconsegueixi la tan necessària reparació moral i econòmica, és a dir, que es faci justícia.

## 10. ANNEXOS

### 10.1 JOSÉ LARRAZ LÓPEZ

José Larraz López (Saragossa, 1904-Madrid, 1973), va ser un jurista, economista, sociòleg, filòsof de la Història i intel·lectual cristià, Ministre d'Hisenda d'Espanya en el segon govern presidit per Franco i constituït en la ciutat de Burgos un cop acabada la Guerra Civil i tres setmanes abans de l'esclat de les hostilitats a Europa. Estudià la carrera de Dret en la Universitat Central de Madrid i als vint-i-un anys va ingressar com a número 1 de la seva promoció en el Cos d'Advocats de l'Estat. El triomf de les dretes en les eleccions de 1933 va obrir les portes a la seva carrera en el camp de la política econòmica. Durant el segon bienni republicà va contribuir a reorganitzar el Consell Nacional d'Economia, la presidència de la qual va ocupar des de 1934.

L'inici de la Guerra Civil el va sorprendre a Madrid. L'any 1937 assumí la prefectura del Servei d'Estudis del Banc d'Espanya i al 1938 va ser nomenat Director General de Banca, Moneda i Canvi aconseguint la repatriació de l'or físic espanyol dipositat en el Banc de França. Culminà aquesta etapa com a president del Comitè de Moneda Estrangera anomenat al 1938.

Larraz va arribar al cim de la seva carrera política el 9 de maig de 1939, en la primera reorganització ministerial de la postguerra, quan va accedir al Ministeri d'Hisenda. De la seva gestació s'ha de destacar la Llei de Desbloqueig del 7 de desembre de 1939, que va restaurar la unitat monetària, trencada durant la guerra.

Larraz va dimitir al 1941. Retirat de la política activa, es dedicà a l'exercici de la advocacia, a la docència econòmica i als estudis filosòfics i humanístics. En els seus últims anys va harmonitzar la seva vocació de docent amb la clara aposta per la obertura espanyola cap a Europa, a través de la societat *Estudios Económicos Españoles y Europeos* que va fundar al 1950.

Va morir a Madrid a l'edat de seixanta-nou anys.



Sánchez Asiaín<sup>1</sup>, que va ser el seu alumne i el descriu com a persona cordial reservada i tímida, va dir en el seu discurs pel centenari del seu naixement que “*un dels mèrits de Larraz va ser pilotar l'economia de la zona nacional durant el conflicte, suggerint mesures, creant instruments originals, i marcant rumbos i ritmes, per contribuir a*

1. Discurs fet per Sánchez Asiaín en motiu del centari del naixement de José Larraz: <http://www.racmyp.es/docs/anales/A82/A82-34.pdf>



*guanyar la guerra. Un cop aconseguida la pau, perquè també s'assolís la normalitat econòmica i financera”.*

Segons Asiaín, a Larraz sempre li va preocupar el contingut ètic de totes les mesures adoptades. Per fer-nos una idea de fins on arribava la seva ètica, Asiaín explicà en aquest discurs com la Llei de Desbloqueig va ser una de les gotes d'aigua que va fer dimitir a Larraz:

Quan al 1936 el Govern de Burgos va decretar la nul·litat del bitllets posats en circulació per la República amb posterioritat al 18 de juliol, i com a conseqüència només es podien acceptar com a vàlids els que circulaven amb anterioritat en aquesta data, Larraz no ho va voler acceptar perquè en la seva època de Director del Servei d'Estudis del Banc d'Espanya ja havia arribat a la ferma convicció, i això havia estat acceptat plenament pel Banc, de que per raons jurídiques, però especialment ètiques, la pesseta republicana havia de ser acceptada a tots els efectes. Per una altra part, i com el propi Larraz havia dit en 1938, “no podem oblidar que, si durant la guerra la política monetària ha estat bel·ligerant contra el bàndol republicà, arribada la pau, l'objectiu de aquella política no podia ser un altre que la eficàcia i la justícia”. Un cop més, va proposar la validació de tot el diner republicà, tot i que ja sabia que això implicaria la derogació d'una llei tan important des del punt de vista polític com la nul·litat de la Llei de 1936.

Però la Llei de Desbloqueig es va dictar al desembre de 1939 i no es va tenir en compte la proposta de Larraz, sens dubte per raons polítiques. La solució final es basà en un informe del Banc d'Espanya, *Cálculo de Coeficientes de Desbloqueo*, l'objectiu del qual era establir un sistema monetari unificat per tot el territori espanyol. En aquest informe es distingien dos aproximacions a la qüestió. La primera plantejava els fonaments jurídics, morals i ètics de la unificació de la moneda, fonaments que portaven als tècnics del Banc d'Espanya a admetre la pesseta republicana i el seu caràcter legítim en una economia de guerra, com havia proposat Larraz. La justificació es basava en la labor protectora que havia de procurar l'Estat sobre tots els ciutadans, incloent als espanyols ubicats en la zona republicana. I aquesta era la causa que obligava a recomanar que en reconeguéssim tot el diner dipositat als establiments bancaris i de crèdit, tot i aplicant barems amb respecte al valor de la pesseta nacional en els seus diferents moments. Tot i això, admetia que els fonaments polítics havien també de ser tinguts en compte alhora de donar solució al problema, i aquests van ser els que va predominar.

La Llei va ser al final correcte des del punt de vista tècnic, però no des del punt de vista ètic, i Larraz va perdre la batalla per la que més havia lluitat. Al cap de poc més d'un any va dimitir al·legant problemes de salut, però el cert es que va abandonar la seva cartera davant de la seva discrepància amb el rumb que estava prenent la política econòmica de la dictadura.

## 10.2 EL MEU “ABU”, JUAN PALANCA GUASCH

Les històries que m'explica el meu “Abu” sempre m'han interessat, perquè compartim, d'entre altres aficions, la nostra passió per la història. No fa gaire, em va tornar a explicar un relat que ja l'havia sentit altres vegades, però que, de sobte, em vaig adonar que per els múltiples àmbits que tocava, podia servir-me d'investigació per al meu Treball de Recerca.

El meu avi va néixer a Molins de Rei ara fa 84 anys. Prové d'un llarg llinatge de militars, i és per això, que pot explicar de primera mà històries de Filipines, Cuba o la Guerra Civil.

Quan va esclatar la Guerra Civil ell tenia poc més de 6 anys. El seu pare, el Tinent Coronel Jorge Palanca Martínez-Fortún, va ser cridat forçosament a files republicanes, i ell, junt amb els seus 4 germans, va quedar sota l'ampar de la seva mare, Carmen Guasch Müller, dona valenta que, com moltes altres, i sense que li tremolés el pols, es va fer càrrec de la situació.

Pel meu Treball de Recerca, he entrevistat el meu avi dos cops. La primera vegada em va servir per fer-me una primera idea del que va suposar la requisita dels diners per la seva família i el seu parer sobre l'assumpte, i la segona, amb preguntes més concretes, sobre la situació familiar i el context històric.



Ambdues entrevistes em van servir per adonar-me'n que, primer de tot, el meu avi va viure la guerra amb uns “ulls innocents de nen”, jugant al seu carrer Ballester amb els veïns i germans, i no es va adonar gaire de la situació bèl·lica que patia Espanya, fruit segurament de la seva curta edat i la valentia de la meva besàvia.

Té records puntuals de com una col·lecció de segells –plena de “globus, submarins i vaixells molt bonics”- va servir a la família per poder obtenir recursos per comprar menjar, i records molt més intensos de com anaven i tornaven d'escola.

Des de ben petit va tenir coneixement de que a casa hi havia un rebut, el *Fondo Papel Moneda*, que es guardava a la biblioteca i que eren uns diners que la meva besàvia havia hagut d'entregar un cop els nacionals van entrar a Barcelona. El meu avi no qüestiona el perquè de la incautació, perquè diu que “qui guanya una guerra, mana, i més si el qui mana és un dictador”. No es qüestiona tampoc si tenien raó o no, segurament fruit també de la seva educació de pare militar que acata les ordres sense protestar. Tampoc sap ben bé perquè la seva mare, que segurament no li hagués costat gaire poder ser avalada per recuperar els diners essent dona de militar que va ajudar al bàndol franquista clandestinament, no ho va fer. Senzillament diu que en temps de guerra més val callar i no fer gaire soroll.

Un cop va morir la seva mare, aquest paper va passar a mans del meu avi, i ell el va guardar com a record d'aquella època.

Fa uns anys, va sentir que s'havia creat una associació de perjudicats, l'APIGF, que volien reclamar aquests diners al Govern Espanyol. Ell es va associar e inclús al Juliol d'aquest any el van entrevistar per fer un documental encarregat per *ILOCAD*, del qual encara no tinc constància que hagi sortit en cap mitjà de comunicació.

El meu avi, com molts d'altres, no espera que el govern espanyol retorni els diners incautats. Veu que hi han molts entrebancs i molts diners pel mig en època de crisi. Senzillament creu que hauria d'haver un reconeixement moral d'aquesta requisa.

A continuació transcripció les dues entrevistes que li vaig fer: *(les hi faig amb castellà, ja que es la llengua amb la que parlo amb ell)*

### **ENTREVISTA A JUAN PALANCA GUASCH - AGOSTO 2014**

1. ***¿Cómo supiste que existía el recibo?*** : Desde muy pequeño. Cuando acabó la guerra, que yo tenía 9 años, mi familia decía que había que entregar el dinero, al Banco de España. Entonces se sacó de un banco y se entregó al Banco de España... pero yo recuerdo que aunque tenía 9 años, se comentaba esto. Ten en cuenta que los niños de 9 años que pasan una guerra, no son los niños como los que no pasan una guerra porque las vivencias son más intensas. Todo se hace de una forma que no pueda perjudicar a la familia, y si el gobierno decía que hay que hacer esto, y además quien lo decía era un dictador, no hay más remedio que hacer lo que dice, y es lo que hizo mi madre. El recibo en sí no lo ví cuando era pequeño, pero sí sabía que al entregar el dinero te daban un comprobante. Y yo sabía que en la biblioteca de la casa de mis padres se guardaban los papeles importantes... Aunque nunca me comentaron nada...
2. ***¿Tu madre entregó todo el dinero?***: Se entregó todo y a la primera y no se podía hacer de otra manera, sino las consecuencias eran muy graves.. El que manda es el que gana la guerra y una dictadura manda. Se entregó en febrero de 1940.
3. ***¿La orden llegó directamente a casa?***: La orden no llegó a casa. Se publicó en La Vanguardia y todo el mundo hizo caso.
4. ***¿Qué dinero tenías : el de antes de la guerra o el de después del 18 de julio del 36?*** Yo no lo sé. Supongo que ambos. Se tenía que entregar todo, pero el dinero republicano no tenía ningún valor después del 18 de julio del 36. Ya lo decía la orden. El dinero del año del 31-36 sí que tenía valor y éste es el que a cambio te daban el comprobante.
5. ***Una vez entregasteis el dinero, ¿qué hicisteis?, es decir, ¿pasasteis penurias?***: Afortunadamente no. Mi padre trabajaba y llegaba el dinero nacional a casa. En esto tuvimos mucha suerte.
6. ***¿Qué opinión te merece la acción de la incautación?***: Cuando se acaba cualquier guerra, especialmente si es civil, el bando ganador siempre tiene la razón y no la puedes discutir. Las guerras son así. Además, los que no admitían la dictadura acababan mal. Los que hemos sido educados en una dictadura nos enseñaron a no discutir nada. Hoy en día es diferente, pero los que hemos pasado una guerra y además hemos sido educados bajo una dictadura, no podemos discutir como se hace ahora. La incautación que se hizo, no me planteo cuestionarla. Se hizo porque la hizo quien gana y las cosas en las guerras son así.

7. **Entonces, ¿por qué desde la asociación reclamas ahora el dinero incautado a tu familia?:** *Porque el dinero que mi familia entregó, así como el dinero que entregaron miles y miles de familias, es dinero democrata y que estaba emitido legalmente. Además hubo una promesa legal de restitución, y una promesa siempre se tiene que cumplir, tarde o temprano. Si en vez de dinero, nos hubieran incautado un terreno o una casa, pediría también que me lo devolvieran, por tanto, sólo pedimos que nos devuelvan un dinero de curso legal incautado que tiene un comprobante con una promesa de restitución. Con ello no quiero condenar ni a Franco ni a nadie... lo único que quiero es que se restituyan lo que era nuestro.*
8. **¿Qué crees que se debería hacer desde la asociación?:** *Hacer todo lo posible para que el gobierno actual restituya el dinero o que si ahora no hay dinero, que al menos se reconozca y condene la incautación desde la democracia y si algún día hay dinero para devolverlo, pues se devuelva para cumplir la promesa.*
9. **¿Conservas la esperanza de que llegue ese día?:** *Si, de alguna forma u otra: con dinero, oro, o simplemente con una condena en los periódicos.*
10. **¿Tienes más esperanza en la política o el sistema judicial para que se consiga la restitución?:** *Sin duda en el sistema judicial, porque los políticos nunca devuelven nada.*

#### ENTREVISTA A JUAN PALANCA GUASCH-OCTUBRE DE 2014

1. **En 1940, ¿cuántos años tenías?:** *10 años justos*
2. **¿Y cuántos hermanos y hermanas érais en casa?:** *5 contando conmigo*
3. **¿Qué hacía un niño de tu edad en 1940?:** *Pues iba a un colegio que estaba en la Gran Vía, que se llamaba academia Barcino que era propiedad de una hermana de mi padre que se llamaba Susana. Allí cogíamos desde la calle Ballester el tranvía el 16-17, que bajaba por la calle Zaragoza, luego Guillermo TELL, luego Alfonso XII, luego Aribau (que era de dos sentidos), y al final de todo, en la Gran Vía bajábamos e íbamos andando hasta la calle Casanova, y en número 547 de la Gran Vía estaba la Academia Barcino. Allí estábamos en clase, y cuando volvíamos a las 13h. cogíamos también el tranvía 16 ó 17 que subía por la calle Aribau hasta la calle Ballester. Comíamos, y después volvíamos bajar hasta la Gran Vía al colegio hasta las 6h. de la tarde. Volvíamos otra vez hasta casa y así hasta los 11 años.*
4. **¿Qué te gustaba más hacer?:** *hacer cosas manuales, conjuntamente con mis hermanos. Hacíamos trabajo de yeso y hacíamos figuras, puentes. Teníamos un jardín y allí había un gallinero y les dábamos de comer, recogíamos los huevos y también regábamos las plantas con una manguera muy grande y regábamos el jardín.*
5. **¿Cómo vive un niño como tú una Guerra Civil, desde los 6 hasta los 9 años?:** *haciendo colas en los comestibles para comprar comida, después jugábamos en la calle..., porque antes como casi no había coches podíamos jugar en la calle a pelota, con bicicletas... y así pasábamos el tiempo.*
6. **¿Entendías lo que estaba pasando..., la situación política del momento?:** *políticamente no entendíamos nada. Entonces las guerras no son como las de ahora.. Estaban en un campo de batalla en el Ebro por ejemplo, en Teruel... pero estaban muy lejos de las ciudades... . Normalmente estuvieron en el campo. Al principio sí con los bombardeos, pero después, cuando ya no hubo bombardeos de aviones, las ciudades ya eran muy tranquilas...lo único que pasa es que teníamos que comer lo que había.*
7. **Por tanto, ¿desconocías que estabas inmerso en una guerra?:** *Por completo.*  
**¿Cuándo te diste cuenta que habías pasado una guerra?:** *a medida que fui creciendo. Terminó la guerra, se acabó los bombardeos, las disputas de la gente... y entonces tuvimos que*

entrar en una época que había cartillas de racionamiento, hacer colas para coger el pan, el azúcar etc... Poco a poco fue mejorando...

8. **Entonces en la calle durante la guerra y la postguerra, ¿pudiste ver mucha miseria y penuria?:** No. En las calles no se veía ni miseria ni penuria. Eran calles muy tranquilas y no salíamos más allá de la plaza Lesseps. No son como las guerras de ahora que se ven por la televisión que se ven las ciudades destrozadas, las calles llenas de escombros.. Las guerras entonces eran más sencillas. Se hacían en el frente, en el campo.
9. **¿No llegásteis a pasar hambre?:** No, pero comíamos comidas muy poco nutritivas.
10. **¿Había toques de queda?:** Sí. Tocaban las sirenas y si querías ibas a los refugios. Había uno en la calle Puxet, que era el sótano del fábrica encarnada que llamábamos. Era una fábrica de tejidos con sótanos. La gente también se refugiaba en los metros de la plaza Lesseps. No eran bombardeos como ahora. Ahora las ciudades se destrozán. Entonces las bombas pesaban 5-20 Kilos y destrozaban un piso o una casa... pero no como ahora que destrozán un barrio entero.
11. **¿Llegaste a ir al refugio del Putxet?:** nunca, porque mi madre no quiso ir nunca.
12. **Hablando de tu madre. En los recibos se puede ver que fue tu madre quien entregó el dinero a cambio del recibo Fondo PM. ¿Por qué fue ella?:** porque la guerra la pasó mi madre y mis hermanos. Mi padre la había pasado en el otro lado de la guerra. En el lado de Franco, en la zona nacional. Cuando terminó la guerra, mi padre volvió a casa, pero la que había llevado la guerra y el dinero y todos los problemas de la guerra fue mi madre.
13. **¿Cómo vivió tu familia esos años en los cuales sabías que a tu padre le podía pasar cualquier cosa estando tan lejos de donde estabais vosotros?:** No te dabas cuenta. No era como ahora, pero si nos hubieran dicho que mi padre había muerto. ¿Tu madre debió ser muy valiente porque erais cinco hermanos?: le ayudaba mi abuelo Roberto, y le traían comida de Tarragona (en las ciudades más pequeñas había más comida de extraerlo), también tenía dos hermanos que la ayudaban en la compra y venta de la leche condensada de mi hermano pequeño (que vendían en el extraerlo)... .
14. **¿Llegásteis a pasar miedo?:** mi madre quizá sí, pero nosotros no. Mi hermano mayor Carlos, como le ayudó la hermana de mi madre –vivía en Cunit- refugiado con otros primos y otros de su edad porque tenía 17-18 años y era peligroso porque los republicanos los podían reclutar para ir a la guerra... y se refugió en el campo.
15. **Cuando se tuvo que entregar las pesetas republicanas, ¿os enterásteis?:** No. Nos enteramos con el tiempo. Cuando te haces más mayor y te das cuenta de lo que realmente has pasado. Cuando se empezó a hablar de que habían unos recibos. Pero no le dimos importancia porque se creía que todo esto no servía para nada. Porque las personas mayores en las guerras no transmiten a los niños los problemas de la guerra. No lo cuentan.
16. **¿Tus hermanos y hermanas no tuvieron interés en este recibo?:** No. Es que no tenía valor alguno. Y ahora tampoco porque mientras no vaya a los Tribunales y se acuerde cobrar alguna cosa... de momento no hace caso nadie de este recibo. **¿Por qué entonces tú lo guardaste?:** como un recuerdo de la época y por si acaso...
17. **¿Quedó dinero en casa que no fuera entregado a las autoridades?:** Si porque mi padre volvía de una zona nacional, y era militar, y recuperaba una fábrica que tenía en Molins de Rei, pues él tenía un sueldo como militar y además ganaba un sueldo en la fábrica y ganaba lo suficiente para poder vivir.
18. **¿Pero no se dejaron billetes republicanos?:** sí, pero ya no tenían ningún valor.
19. **Cuando entregó las pesetas, ¿tu padre aún no había llegado?:** sí, pero lo entregó mi madre porque era ella quien tenía el dinero y había vivido en la zona republicana y por eso



podía demostrar que tenía dinero porque había vivido en la zona republicana y era ella quien tenía que entregar el dinero. Mi padre no, porque había vivido en otra zona.

20. **Durante el periodo que tu padre estuvo en la otra zona, ¿de dónde venían los ingresos familiares?:** supongo que mi padre cuando se marchó dejó algún dinero, y también tenía una colección de sellos que no los he visto más que habían editado los republicanos que habían 200-300 sellos nuevos de trinca, que habían submarinos, globos, barcos... eran muy bonitos. Esa colección de sellos tenía mucho valor y la consiguió mi abuelo Roberto y eso le valió porque a cambio de los sellos recibían dinero. Los sellos es como las obras de arte. Siempre tienen valor. Eran sellos no timbrados. Quién se los quedó y cuántos quedaron no lo sé.
21. **Franco dijo que acreditaría que el dinero incautado se convirtiera en dinero legítimo si se presentaban 3 avales se podía pedir la devolución y alguna gente lo consiguió. ¿Por qué crees que tu madre o tu padre nunca lo pidieron y si lo pidieron nunca se lo devolvieron?:** que yo sepa mi madre nunca lo pidió. Porque entonces "el que pregunta se queda en cuadro". Más vale no meterse en berenjenales. **¿Pero tu familia era una familia de militares y no les hubiera costado mucho conseguir los tres avales?:** si mi padre podía dar avales. **¿Por qué entonces no lo pidió?:** porque en las guerra civiles estan llenas de envidias y cosas extrañas. Habían muchas personas que por el hecho de denunciarlas iban a la cárcel. En la guerra hubo muchas denuncias falsas. Un aval a sí mismo tampoco servía. Como un guerra es una guerra de envidias y yo te denunció para quedármelo y había cosas muy extrañas y muchas envidias. La portera de casa, Dña. Rosa, era republicana y era la que denunciaba. Las porteras eran las que denunciaban. El director del Banco Vizcaya -Sr. Arperricueta- que vivía en entlo . 2, éste tuvo que salir corriendo porque si no lo hubieran matado.
22. **Para acabar. ¿Qué crees que hubiera pasado si el bando franquista no hubiera incautado la peseta republicana? ¿se hubiera alargado más la guerra?:** pues una inflación enorme que no tenía contrapartida. Porque antes el dinero ponía "pagará el Banco de España 100 pesetas" y representaba plata y oro. Antes de la guerra podías ir con este billete y pedir esto en plata. Pero si los rojos habían puesto tantísimo dinero en marcha, la gente hubiera ido a buscar plata al banco y no había. Porque los republicanos con el oro del Banco de España pagaron los tanques rusos, las armas que venían de Francia, ellos pagaban con oro. **¿Entonces crees que la victoria hubiera seguido siendo del bando nacional?:** yo lo que creo que si los republicanos hubieran sido gente con cabeza, no hubieran abierto las cárceles a la gente de malvivir, si hubieran mentenido un gobierno estable y organizado, Franco hubiera perdido la guerra porque los republicanos tenían toda España y ganaron las elecciones. Lo que pasa es que era una desorganización muy grande, pero perdieron la guerra porque fusilaban a los empresarios, a los militares, a los notarios.. a todo aquél que tenía cabeza o empleo.

### 10.3 ENTREVISTA A TERESA BALCELLS MOIÀ

La Sra. Teresa Balcells és membre de l' APIGF, i segons afirma ella mateixa, és una de les persones amb l'import més gran que conserven del Fondo Papel Moneda.

Va néixer a Arbeca (Lleida) fa 84 anys. És una persona molt cordial i optimista. Se'n recorda perfectament dels anys de guerra i el que va patir la seva família, i no té cap dubte que algun dia s'arribarà a cobrar el Fondo. L'han entrevistat amb diferents programes de televisió. Ha escrit, fins i tot, un llibre relatant la seva història a Gavà.

Em va concedir amablement una entrevista al Maig de 2014, la qual em va servir per tenir un testimoni de primera mà del que va suposar la requisa.



La Sra. Teresa Balcells quan l'estava entrevistant al Maig de 2014

#### ***Tinc una història molt trista...: El meu pare es deia Ramón Balcells***

*Jo tinc un paper com tothom té, amb els diners, bastant diners, però la majoria de gent té 3.000, 4.000 pessetes, algú 6.000, algú 10.000... però pocs. Però jo en tinc un de 30.000 pessetes que d'aquell temps, 75 anys endarrere, eren molts diners. I hi fèiem de pagès.*

*La majoria de gent tenen aquest paper perquè l'han trobat a casa, però no saben la història, no tenen una història de l'avi, de l'àvia..., l'han trobat a casa i ja està, però jo sí en tinc una història, però de molt trista:*

*Nosaltres érem d'Arbeca (Lleida) però vam venir de masovers el 10 d'agost del 31, a una finca a Gavà, al centre de Gavà, que arrendàvem cada tres mesos a la família Roca. Però el meu pare no havia de pagar el dia 1, podia pagar el dia 2, el dia 10, el dia que li anava bé, perquè amb tres criatures començar a fer-ho... costa molt. El meu pare era pagès i vam venir de masovers allà, jo tenia llavors dos 'anyets'. Amb una finca de vuit hectàrees –com tot el Paral·lel– amb una casa de pagès. Plantàvem patates, bledes ... De tot... I hi teníem dues parades a la plaça de Gavà i ho veníem allà. El meu pare pagava un arrendament cada tres mesos, crec que de 500 pessetes. Tot i que tenia 3 fills hi va començar de zero, però en aquells anys la gent era més valenta i més treballadora.*

*Vam treballar molt i vam guanyar molts diners, i pagàvem l'arrendament cada tres mesos. Però resulta que amb la guerra aquestes famílies van marxar a l'estranger. Llavors el meu pare no podia pagar a ningú i va anar guardant els diners.*

*No venien i de cop i volta vingué la llei i el meu pare va haver d'entregar tots els diners al Banc de Biscaia. Li van dir que després li tornarien dels nous, que valdrien. Però ens vam quedar sense ni vells ni nous... Sense res i amb el deute.*

*Durant els anys següents no vam passar gana, perquè teníem el que cultivàvem. Sempre menjàvem el mateix, però no vam passar gana. A més vam fer d'intercanvi de coses. A canvi de caixes de patates, el meu pare aconseguia tabac, perquè era molt fumador i no se'n podia estar sense el tabac... I a canvi d'una caixa de patates tenia una caixa de caliqueños...*

*La família Roca va estar tres anys fora. Van tornar, i hi van reclamar aquests tres anys d'arrendaments. El meu pare els hi va ensenyar el paper, que el tinc emmarcat perquè em van dir: penja'l que així no el perdràs. Com que no podíem pagar, van fer un acord; es van portar molt bé. Es va fer un contracte nou, i el deute dels tres anys els hi vam pagar poquet a poquet: 250 pessetes cada tres mesos amb un a mica d'interès. Llavors cada tres mesos pagàvem 500 ptes. més 250 ptes. i els interessos.*

*El meu pare, Ramon Balcells, va estar 9 anys en pagar aquest deute, fins el 49. Hi tinc l'últim rebut, el 13 d'octubre es van pagar els mesos d'octubre, novembre i desembre.*

*El dia 27 d'octubre va morir el meu pare, amb 50 anys, el meu germà, que es deia Pere, que tenia 17 anys, i el meu novio de 23 anys que llavors era a casa ajudant-nos, que aquells dies estava a casa. D'accident, tots tres alhora. Una setmana després d'haver pagat el deute! Una setmana... Van morir tots tres asfixiats en un pou, mentre treien bassa per abonar el camp. I hi vam quedar la meva mare, jo i un germà que feia la 'mili', que en tenia 21 anys i es va salvar. Jo en tenia llavors 19. Ell, el meu germà, va demanar permís per venir a l'enterrament, en què es tancaren totes les botigues del poble ja que érem una família molt estimada. Al meu germà llavors el van llicenciar, perquè havíem quedat tres dones soles a casa, la meva mare, la mare del meu pare, que tenia 80 anys, i jo, amb un cavall. Llavors vam seguir a la finca, pagant als Roca, i hi he escrit un llibre molt maco de tot això. Els Roca es van portar molt bé, molt bé, perquè el meu germà es va posar malalt i va morir als 41 anys, i la família Roca ens va ajudar, sí.*

*Després em vaig casar, ja que després de la mort del meu novio no vaig tenir joventut perquè la meva mare era molt rigorosa i va embolicar la nostra ràdio en una catifa i la hi va posar a sobre d'un armari, ni notícies ni música. I em vaig casar amb un noi d'Arbeca, i em vaig anar a viure allà, però als 3 anys em vaig divorciar, era un matrimoni molt equivocat, i la veritat és que jo era una dona molt moderna. Hem vaig tornar a la finca amb el meu germà, que s'havia casat, amb dos criatures, i jo em vaig buscar la vida.*

*A mi abans de la desgràcia m'agradaven molt les criatures, i volia ser mestra, però després de les morts hem vaig haver de quedar a casa i vaig haver de ser pagesa per ajudar al meu germà. Però havia fet uns estudis, tenia una base, i el meu germà em va dir "aquí al camp ens guanyem la vida però tu t'has de buscar la vida", clar tenia 32 anys quan em vaig separar. I vaig una sol·licitud a Siemens, a Cornellà, i hi vaig entrar allà de secretària i he treballat 27 anys, a la Siemens, i tinc una jubilació ben maca.*

10.4 ENTREVISTA PER EMAIL AL DECÀ DE LA UNIVERSITAT DE NAVARRA, EL SR. PABLO SÁNCHEZ-OSTIZ GUTIÉRREZ – 26/06/2014

En la Llei de Memòria Històrica, 43/1998, i en la seva ampliació pel Decret 50/2007, no es va contemplar la restitució a particulars dels béns requisats. Donada la seva transcendència, vaig creure oportú saber si des d'un punt legal, seria factible l'ampliació o modificació de la llei per tal de que s'incloués.

Li vaig fer una entrevista al Sr. Pablo Sánchez-Ostiz, actual decà de la Facultat de Dret de Navarra<sup>2</sup>, per tal de saber la seva opinió sobre si seria factible o no ampliar la Llei de Memòria Històrica.



A continuació transcripció l'entrevista. De la mateixa es desprèn que tot i que des d'un punt de vista legal sí que seria factible, per això hauria d'haver voluntat política i sembla que no n'hi ha. També ell veu difícil que des del Tribunal Europeu de Drets Humans es pugui fer alguna cosa perquè es declararan incompetents o diran que són assumptes interns.

**1. ¿Desde el punto de vista legal cree que se puede pedir la abolición de la Ley de Amnistía? En caso de que sí, ¿cuáles serían los procedimientos?**

*Como ley que es, es reformable o derogable, por el procedimiento legal establecido, como todas las leyes. Sin embargo, aquí surgen dos problemas: uno, conceptual, pues al ser una ley de "amnistía", no puede anularse lo que se concedió (impunidad o no persecución por ciertos delitos), y menos todavía para casos o personas singulares (no puede hacerse por ley, que es general). Y el otro problema de orden histórico-político: la ley de amnistía fue pieza clave para la transición democrática, y anularla supondría retroceder.*

**2. ¿Cree que la Ley de Memoria Histórica es relativamente fácil de ser modificada? ¿Por qué procesos debería pasar para ser modificada? ¿En caso de que la ley no pudiese ser modificada, quedarían más opciones legales factibles para que sea contemplada la restitución de las incautaciones? En caso de ser afirmativa la última pregunta, ¿Qué vías?**

*Dicha Ley sí es fácilmente modificable: toda ley lo es; lo que cambia son las dificultades o trámites de reforma. Es más, si estamos hablando de la Ley de 2007, hay que tener en cuenta que no tiene rango de ley orgánica, lo cual hace que sea más fácilmente reformable. Con todo, no me parece que sea ese el problema: una ley, por definición es reformable; en cambio, lo que hay que valorar es si políticamente es posible y conveniente. La pretensión de devolución no me parece ilegítima, por lo que cabe plantearla ante los tribunales (para aplicar una ley), o ante el legislador (mediante reforma de la ley).*

**3. ¿Por qué cree usted que en tal ley fue incluida la restitución de los bienes incautados tanto a partidos políticos como a sindicatos pero no a la ciudadanía víctima?**

---

2. <http://www.unav.es/penal/curricula/sanchezostiz/default.html>

*Lo desconozco, pero no puede olvidarse que las leyes son producto de personas humanas, y de políticos: es decir, que en la política entran múltiples intereses a equilibrar. Eso da entrada a un juego de intereses y pactos. A veces, las omisiones o inclusiones de preceptos en las leyes obedecen sencillamente a pactos o negociaciones de diverso tipo. La mención a partidos y sindicatos puede responder a algo de ese estilo. Lo cual tiene una ventaja aparente: que el sujeto legitimado para reivindicar está identificado y su sucesión más allá de la desaparición de las personas físicas está garantizada (con alguna salvedad, pues los partidos políticos y sindicatos han tenido un problema de sucesión, desde los históricos de los años 30 hasta ahora).*

**4. ¿A pesar de que el Tribunal Europeo de Derechos Humanos ha dicho sobre el tema que es un asunto interno de España, cree usted que desde los tribunales europeos se podría hacer algo al respecto?**

*Lo veo complicado: el TEDH puede perfectamente declararse incompetente, pues su objeto son las violaciones de derechos humanos, y porque es asunto de legislación interna de un país.*



## **10.5 TRANSCRIPCIONS DE LES INTERVENCIONS SOBRE EL TEMA DEL 2008 I 2009**

A continuació s'adjunten les transcripcions, tant de la Comissió Constitucional com a la sessió del Congrés de Diputats que debaten i mencionen la restitució econòmica dels afectats i afectades per la Incautació de les pessetes republicanes. Tot i que em consta que *Izquierda Unida*, Iniciativa per Catalunya-Verds i Esquerra Republicana per Catalunya presentaren també esmenes el 2007 demanant la inclusió en la Llei de Memòria Històrica de la reparació moral i monetària del col·lectiu mencionat, no he pogut trobar les transcripcions de tals intervencions i a més creia que amb les intervencions de la sessió del 2009 ja es podia veure quina posició adquiria cada partit i cada grup al respecte de la qüestió concreta.

*(les transcripcions han estat adjuntades sense traduir, és a dir, en castellà)*

### **10.5.1 INTERPEL·LACIÓ A LA COMISSIÓ CONSTITUCIONAL DEL 7 DE MAIG DE 2008**

*En nombre del Grupo Parlamentario  
Catalán (Convergència i Unió) tiene la palabra  
el señor Xuclà.  
(.../...)*

*La señora vicepresidenta también ha hecho referencia al desarrollo reglamentario de la Ley de Memoria Histórica. Haré una breve referencia a la misma, porque los debates sobre la Ley de Memoria Histórica ya los tuvimos en la anterior legislatura. Señora vicepresidenta, le quiero plantear algo que es de justicia. Durante los últimos años y haciendo actos de justicia se han hecho leyes para restituir los bienes a los sindicatos, para restituir los bienes a los partidos políticos. Pues bien, en honor a este acto de justicia, señora vicepresidenta, le quiero recordar que durante la guerra civil también se confiscaron depósitos de moneda, concretamente de moneda republicana, que fue canjeada por un papel moneda y que nunca fue restituida. Aquello que ha sido restituido a sindicatos y a partidos políticos también debe ser restituido a particulares. Creo que es un acto de justicia y le dejo apuntada esta iniciativa que este grupo parlamentario desea plantear durante esta legislatura. Aunque le parezca secundario o no previsible, le quiero hablar de algo que usted ha dado por consolidado absolutamente. Ha dicho que durante estos treinta años hemos consolidado derechos como el derecho de petición. Señora vicepresidenta, esta es una buena oportunidad para mejorar el derecho de petición. El derecho de petición es un derecho contemplado en la Constitución que tiene un cauce, que son las comisiones de Peticiones del Congreso y del Senado, pero que muchas veces es el derecho a la frustración, a la respuesta genérica e inconcreta por parte de las administraciones y de la Administración General del Estado. Podemos y debemos experimentar fórmulas más abiertas, como, por ejemplo, la audiencia a las personas que quieren ejercer este derecho o el derecho al acceso a la información de las administraciones públicas, tal y como contemplaba el programa electoral del grupo de la mayoría.*

### 10.5.2 TRANSCRIPCIÓ DE LA SESSIÓ PARLAMENTÀRIA DE L'11 DE MARÇ DEL 2009<sup>3</sup>

**PROPOSICIONES NO DE LEY: POR LA QUE SE IMPULSA LA COMPENSACIÓN A LOS PERJUDICADOS POR LA INCAUTACIÓN DE MONEDA REPUBLICANA EN LA ÉPOCA FRANQUISTA. (Número de expediente 161/000344.)**

El señor **PRESIDENTE**: Vamos a continuar la sesión. Como ustedes recuerdan, hemos acordado comenzar por la proposición no de ley por la que se impulsa la compensación a los perjudicados por la incautación de moneda republicana en la época franquista. Por el grupo proponente, el Grupo Parlamentario Catalán (Convergència i Unió), el señor Xuclà en su representación tiene la palabra. El señor **XUCLÀ I COSTA**: Señorías, paso a defender esta proposición no de ley. El 27 de agosto del año 1938 el Gobierno de Burgos aprobaba dos decretos por los que se encargaban al Banco de España las operaciones de canje de billetes puestos en circulación con anterioridad al 18 de julio de 1936, que existían en los territorios, según el decreto —dicho entre comillas—, liberados y se constituía el tribunal de canje extraordinario de billetes encargado de fallar las solicitudes de canje en determinados casos. Este mismo día otro decreto prohibía la tenencia de papel moneda puesto en curso por la República, comprendiendo tanto los billetes del Banco de España puestos en circulación después del 18 de julio de 1936, los certificados de plata, los llamados talones especiales, así como el papel moneda del Tesoro. Los ciudadanos estaban obligados a depositar en el Bancode España, oficinas de banca privada, autoridades militares, funcionarios de Aduanas o ayuntamientos dicha moneda, con la amenaza de ser detenidos y juzgados por contrabando. El decreto especificaba que la aprehensión se debía realizar tanto a los prisioneros y cadáveres del enemigo, los evadidos a través del frente, las personas procedentes de la zona republicana, los habitantes de las regiones liberadas, así como las autoridades civiles y militares. La entrega debía hacerse contra expedición del correspondiente resguardo. Dicho resguardo —después les mostraré un ejemplar— constituía el documento acreditativo del cumplimiento de la obligación preceptuada, debiendo constar la autoridad o establecimiento receptor, el nombre y domicilio del interesado, la cantidad nominal entregada, la clase del papel moneda y la fecha y firma del receptor. El destino de estas incautaciones era el llamado Fondo de papel moneda puesto en curso por el enemigo, constituido en el Banco de España. Como pone de manifiesto el profesor José Ángel Sánchez Asiaín, en su discurso publicado por el boletín de la Real Academia de Historia, dicho fondo era gestionado por un comité que tenía por objetivo, entre otros —cito—, deprimir el curso de los billetes rojos en el mercado exterior y atender el costo de servicios informativos y humanitarios en la zona aún no liberada. En relación con los afectados, y a pesar de las reiteradas reclamaciones realizadas ante el Banco de España en los últimos años, la mayoría de ellos no han visto satisfecho su derecho a ser restituidos por las incautaciones y se desconoce el número total de afectados. Además, otros han perdido los recibos y en ciertos lugares se entregaban sistemas sustitutivos del recibo, como ocurrió en Mallorca, donde se entregaban pequeñas cruces de madera. Señorías, en la anterior legislatura fue objeto de discusión intensa en esta Comisión y en el Pleno la Ley 52/2007, llamada Ley de la Memoria Histórica; me ahorro relatarles el largo título oficial de la misma. Esta ley ofrecía esperanzas a muchos afectados por el caso que les he planteado para reconocer el derecho a la compensación y, finalmente, no fue así por el rechazo de distintos grupos parlamentarios a las enmiendas presentadas por el Grupo Parlamentario Catalán (Convergència i Unió). No cabe ninguna duda, como reclaman los perjudicados, de que es necesario reconocer y reparar la injusticia que sufrieron muchas personas que fueron obligadas a librar sus capitales en moneda republicana sin que, casi setenta años después, hayan sido compensados por ello. El Grupo Parlamentario Catalán (Convergència i Unió)

3. [http://www.congreso.es/public\\_oficiales/L9/CONG/DS/CO/CO\\_216.PDF](http://www.congreso.es/public_oficiales/L9/CONG/DS/CO/CO_216.PDF)

a través de esta proposición no de ley, insta al Gobierno, en primer lugar, a la creación de un censo de las incautaciones del Gobierno franquista, a través de la acreditación del correspondiente documento que existe sobre los fondos requisados en el cual se incorporó el Fondo de papel moneda puesto en curso por el enemigo. Aquí les exhibo unos ejemplares de esta incautación, que en ningún momento tuvo reparación ni devolución, suponiendo la ruina absoluta para unas cuantas familias. A través de prueba suficiente, proponemos la creación de un censo. En segundo lugar, solicitamos el reconocimiento y la reparación política y moral y también, en aquello que fuera necesario, la reparación de carácter económico. Somos conscientes, señorías, de que vivimos en un momento de crisis económica y de que, al representar el sentimiento de muchas de estas personas, es más importante la reparación moral, el reconocimiento de que se produjo una incautación en aquel momento que la reparación económica completa y la actualización del precio del dinero en el valor actual. Para nosotros es más importante el punto primero, el del reconocimiento del censo, y estaríamos absolutamente abiertos con los distintos grupos parlamentarios a adecuar la reparación económica a la circunstancia y al momento de crisis económica que estamos viviendo. Lo que no puede ser, señorías, es que la llamada Ley de la Memoria Histórica y todo lo que acompaña a su impulso por parte del Gobierno se acabe convirtiendo en una gran frustración para todos aquellos ciudadanos que depositaron su confianza después de treinta años de democracia en las posibilidades de aproximarnos con prudencia, pero con acierto, a algunas heridas aún abiertas. Señorías, el grupo de la mayoría, el Grupo Socialista, ya ha trasladado al Grupo de Convergencia i Unió su deseo de votar en contra de esta iniciativa. Por esto, señor presidente, en mi único turno de intervención quiero expresar mi más absoluto rechazo a la posición de un partido y de un grupo que impulsó en su momento la Ley de la Memoria Histórica y que, cuando esta reparación se destina a un conjunto de ciudadanos injustamente afectados, no es sensible a esta realidad. Presentamos una enmienda en la tramitación de la Ley de Memoria Histórica, y fue rechazada por distintos grupos; presentamos una enmienda a la Ley de Presupuestos del año pasado, y el portavoz del grupo de la mayoría expresó su simpatía y su entendimiento con la iniciativa de Convergencia i Unió, y presentamos esta iniciativa en la Comisión Constitucional para culminar un proceso y la respuesta es cerrar la puerta a esta reparación. Alguien podrá decirnos que este Parlamento ha sido capaz de reparar a los partidos políticos a los que les fue incautado su patrimonio; que este Parlamento ha sido capaz de reparar a los sindicatos a los que les fue incautado su patrimonio, por vergüenza de la recuperación de la memoria histórica, pero que este Parlamento no es capaz de hacer un acto de dignidad, que es la elaboración de un censo de los particulares a los que les fue incautado todo su dinero y destinado al Fondo de papel moneda puesto en curso por el enemigo, y de repararles desde un punto de vista de reconocimiento moral y en lo que fuera necesario, con las limitaciones oportunas también desde un punto de vista económico. Me he permitido manifestar mi posición ante el anuncio del Grupo Socialista, deseando también que de aquí al momento de la votación, que el presidente de la Comisión ha fijado a las siete y media, sea posible una reconsideración del grupo de la mayoría sobre la oportunidad de votar favorablemente alguno de los puntos, por ejemplo, el número 1, el referido a la elaboración de un censo de los afectados, porque la elaboración de este censo sería un reconocimiento y una reparación a los miles de ciudadanos, aún vivos muchos de ellos, que perdieron todo su patrimonio durante la guerra civil, en un momento en el que el grupo de la mayoría nos ha llevado a discutir sobre estos asuntos. Pues bien, aquello que vale para los partidos políticos y para los sindicatos, nos parece absolutamente incomprensible e injustificable que no valga para los ciudadanos. El señor **PRESIDENTE**: A esta proposición no de ley no se han presentado enmiendas, por lo que iremos a la fijación de posiciones. Tiene la palabra la señora Oramas por el Grupo Mixto.

La señora **ORAMAS GONZÁLEZ-MORO**: Al igual que Coalición Canaria apoyó de forma decidida la Ley de Memoria Histórica, y que fue el primer proyecto en el que pude participar como diputada recién llegada a esta Cámara, quiero manifestar nuestro apoyo a esta proposición de Convergencia i Unió porque nos parece de justicia. Nos parece de justicia que una de las cosas que quizás tiene más fundamento jurídico, que está más acreditado documentalmente, con una reclamación de derecho de los propios perjudicados y

con una base más clara en la documentación del perjuicio que otros derechos que hemos reconocido en la buena fe en muchos casos, se lleve a cabo como desarrollo de la Ley de Memoria Histórica. Es de justicia, aparte de por un enriquecimiento ilícito que se produce en determinado momento por un gobierno, porque, como dice muy bien el señor diputado, el primer punto es una obligación para la historia de este país, aunque solo sea hacer el censo. Saber quiénes fueron, qué cantidades, tenerlo documentado, y acreditado forma parte de la historia de este país y de los archivos históricos y es un trabajo que también se debería apoyar. Quiero comunicar el voto favorable a la propuesta de *Convergència i Unió*.

El señor **PRESIDENTE**: Señor Tardà.

El señor **TARDÀ I COMA**: Se me ocurre decirle al señor Xuclà que a buenas horas, mangas verdes, como se dice popularmente, porque ya lo sabíamos. Ya sabíamos que la Ley de la Memoria Histórica que ellos apoyaron legítimamente era una trampa, porque consolidaba el modelo de impunidad español. Lo demuestra el hecho de que muchas de las víctimas no han visto reparadas tantas injusticias así como aquellas relativas a los perjuicios económicos. Lo han hecho otras democracias que tuvieron el infortunio de padecer pasados fascistas, pero no lo ha hecho la democracia española. Eso sí, la UGT cobró 149 millones; las centrales sindicales cobraron, tal como decían los diputados, y los partidos políticos también. Es más, se aprobó casi de rondón al final de la legislatura como precio a votar a favor del proyecto de ley de la ley de la memoria, que luego se aprobó la ley de modificación de la Ley de 1986, gracias a la cual los partidos políticos podremos, aunque tarde, ver reparados los perjuicios económicos de las incautaciones de la guerra y posteriores a la guerra, entre ellos, *Esquerra Republicana de Catalunya*. Es decir, sindicatos, sí; partidos, también, aunque tarde, pero los particulares no. Esto no tiene parangón en Europa y, si no, fíjense en todo lo que han hecho otras democracias, por ejemplo, la República Francesa o lo que ha hecho la República Federal Alemana. Esto es una excepcionalidad que no se aguanta y es una verdadera vergüenza. Repito: partidos, sí; sindicatos, también y particulares, no. Esto no se aguanta y formará parte del discurso de las vergüenzas. Han tenido oportunidades para llevarlo a cabo. Presentamos una proposición no de ley, que fue rechazada, y *Convergència i Unió* presentó otra, además de las distintas enmiendas integradas en el trámite parlamentario de la Ley de la Memoria. Por otro lado, el 25 de noviembre del año pasado volvimos a llevarlo al Pleno del Congreso de los Diputados y lo volvieron a rechazar. Vamos topando una vez más con esta muralla de incomprensiones. Vamos a presentar otra proposición no de ley —porque a pesados no nos van a ganar; la victoria moral no nos la van a robar—, esta vez en la Comisión de Economía y Hacienda para diversificar los frentes, y volveremos a la carga. Repito, es una vergüenza que el Grupo Parlamentario Socialista, víctima igual que el resto de fuerzas políticas y de ciudadanos de la dictadura, hoy pueda dar la espalda a una reivindicación que es básicamente moral y que, según los cálculos de la asociación que agrupa a los perjudicados no sumaría más de 10 millones de euros. Me parece inteligente la propuesta de *Convergència i Unió* de ir avanzando poco a poco. Si tienen tantos temores de que se abra la caja de Pandora, vayan avanzando poco a poco. La solicitud de creación de un censo permitiría, como mínimo, atisbar que el Estado está trabajando en ello. Valdría la pena que lo reconsideraran, las víctimas se lo merecen.

El señor **PRESIDENTE**: Señor Beloki, ¿quiere intervenir?

(Pausa.)

El señor **BELOKI GUERRA**: Voy a intervenir de forma breve para anunciar el voto favorable de mi grupo a la proposición no de ley presentada por *Convergència i Unió*. Para no reiterarme en los argumentos sobradamente conocidos, quiero decir que en el «Diario de Sesiones» consta ya lo que mi grupo piensa a este respecto en otros debates anteriores, y que seguimos pensando lo mismo.

El señor **PRESIDENTE**: En nombre del Grupo Parlamentario Popular don Jorge Fernández Díaz tiene la palabra.

El señor **FERNÁNDEZ DÍAZ**: Nuestro grupo, como es sabido, manifestó un entusiasmo descriptible por la Ley de Memoria Histórica, pero es evidente que en dicha ley votó a favor de los artículos 5 a 9 inclusive, es decir, de aquellos que eran acordes con el espíritu de la



transición y del Pacto constitucional, de los que de verdad cumplían con el espíritu y la literalidad del título oficial de la ley, pero no de aquellas otras cosas que llevaba la ley y que no iban en la línea de remover obstáculos o resolver situaciones de objetiva injusticia que estuvieran padeciendo personas o entidades como consecuencia de la guerra civil, de la posguerra y del franquismo. Escuchando al señor Xuclà, al señor Tardà y a la señora Oramas, quiero aclarar una cosa. He empezado diciendo que tenemos el beneficio de la duda en cuanto a que, habiendo criticado duramente la Ley de Memoria Histórica, no consideramos justo trasladar desde esta Cámara a la sociedad española la idea de que la Cámara protege a los partidos y a los sindicatos, pero no a los particulares. No es así. Desde el comienzo de la transición, en España se han dictado 22 normas de distinta jerarquía normativa —resoluciones, órdenes ministeriales, leyes, decretos, decretos-leyes—, que han ido en la línea de reparar esas injusticias que se produjeron con ocasión de la guerra civil y después de ella. Hemos hecho una memoria económica del montante de esas 22 normas; una memoria económica bastante seria, a la que aludí con ocasión de los debates de la Ley de Memoria Histórica. El montante de esas ayudas se eleva a 16.000 millones de euros y hay un total de 70.000 personas beneficiadas con el conjunto de esas disposiciones. Lo digo en honor a la verdad. Por eso empecé afirmando que, no siendo dudosos en cuanto al entusiasmo que nos merece la Ley de Memoria Histórica, pongamos las cosas en su sitio, porque si no alguien podría decir: Oiga, ¿qué hace este Congreso de los Diputados? Si se trata de proteger a los sindicatos, muy bien; si se trata de proteger a los partidos políticos, muy bien, pero si se trata de los particulares, no. Eso no es así y no es justo. Puedo citar algunas leyes, como la Ley 5/1979, de 18 de septiembre, que reconoce pensiones, asistencia médica y asistencia social a viudas, hijos y familiares de españoles fallecidos en la guerra civil; la Ley 35/1980, de 26 de junio, que reconoce los derechos sociales de los mutilados de la República; la Ley 4/1990, de 29 junio, de Presupuestos Generales del Estado para 1990, cuya disposición adicional 18ª estableció una indemnización a favor de quienes sufrieron prisión en establecimientos penitenciarios durante tres o más años como consecuencia de los supuestos contemplados en la citada Ley de Amnistía y tuvieran cumplida la edad de 65 años el 31 de diciembre de 1990... Podría citar muchísimas, hasta 22 y —repito— hay 570.000 personas físicas beneficiadas, no 570.000 sindicatos ni partidos políticos. Pongamos las cosas en su sitio. Dicho esto y habiendo quedado claro lo anterior, paso a la cuestión nuclear de la proposición no de ley del Grupo de Convergència i Unió, del diputado, señor Xuclà. A mí me parece que cada día tiene su afán y la oportunidad en política es muy importante. Esta es una iniciativa que debía tener asiento en la Ley de Memoria Histórica. Quiero recordar que el proyecto de ley de memoria histórica que presentó el Gobierno al Congreso de los Diputados la legislatura pasada no preveía la posibilidad de restitución de bienes incautados ni a personas jurídicas ni a personas físicas. Es verdad. Tanto el Grupo Parlamentario de Esquerra como el de Izquierda Unida presentaron enmiendas en ese sentido; a mí no me consta la de Convergència i Unió. En sede parlamentaria, el Grupo Parlamentario Socialista pactó con el Grupo Parlamentario de Izquierda Unida un proyecto de ley muy distinto del originario del Gobierno, que motivó que en esta Comisión y en el Pleno el señor Herrera dijera —y creo que lo decía con propiedad— que ese proyecto de ley de memoria histórica se había convertido en su proyecto. Yo tuve ocasión de decirle: Señor Herrera, se ha convertido en su proyecto teniendo su grupo parlamentario cinco diputados, y no tiene nada que ver con nuestro grupo parlamentario, teniendo 148 diputados. Ese es el consenso alcanzado en esta Cámara. ¡Oh casualidad! A continuación, Izquierda Unida, que había asumido plenamente su proyecto, aceptó que en ese proyecto no estuvieran sus enmiendas relativas a la posibilidad de que fueran compensadas las incautaciones a particulares. Por tanto, que cada palo aguante su vela. Nosotros hemos intentado ser coherentes desde el principio. Votamos, como he dicho, el contenido de la ley, como lo habíamos hecho en esas 22 normas que se dictaron con gobiernos del Partido Socialista y con gobiernos del Partido Popular. Estando en el Gobierno o en la oposición, siempre las votamos a favor y votamos también los artículos 5 a 9 inclusive de la Ley de Memoria Histórica. Ahora bien, repito, cada día tiene su afán y los criterios de oportunidad en política son importantes. Una vez que la Ley de Memoria Histórica ha sido aprobada, en la percha de esa ley han de tener acogida, con el correspondiente desarrollo



reglamentario, cuantas iniciativas, reclamaciones y demandas estén dentro del ámbito de aplicación de esa ley. Las cuestiones que aquí estamos planteando no aparecen en la ley y empezamos a abrir este proceso. Cuando hablamos de razón de oportunidad —se ha referido a ello el señor Xuclà—, es verdad. Estamos en un momento de una especial crisis financiera y económica. Cada día engrosan la lista de parados de nuestro país muchos ciudadanos españoles y el déficit público está absolutamente desbocado. Sinceramente, estamos hablando de una reclamación que en los largos meses de tramitación de la Ley de Memoria Histórica pudo haber tenido asiento en la ley. No lo tuvo en ningún momento. No lo acogió así el Gobierno, no lo acogió así el Grupo Parlamentario Socialista, no lo acogió así el Grupo Parlamentario de Izquierda Unida-Iniciativa per Catalunya, no lo acogió así el Grupo Parlamentario de Convergència i Unió, que apoyó la ley y votó a su favor, y ahora reclaman esta posibilidad. Nosotros no entramos en el fondo de la cuestión. No negamos la legitimidad ni la justicia de esas peticiones, pero sinceramente nos parece que no es el momento desde el punto de vista económico y financiero ni legal. Termino como comencé. Que no se transmita a la opinión pública que este Congreso de los Diputados atiende a los partidos y a los sindicatos, porque eso falta a la verdad radicalmente. Lo que pasa es que como se ve con esta iniciativa y como se verá después con la de revisión de juicios, la Ley de Memoria Histórica no resolvió lo que pretendía resolver y, por el contrario, ha reabierto conflictos y heridas que ya creíamos superados en el espíritu de la transición y del pacto constitucional. El señor **PRESIDENTE**: Por el Grupo Parlamentario Socialista tiene la palabra don Jesús Quijano.

El señor **QUIJANO GONZÁLEZ**: Como ya ha anunciado algún otro portavoz, mi grupo no apoyará esta proposición no de ley. Con brevedad, pero con la mayor claridad posible, quiero establecer algunos argumentos que me parecen significativos, tratando también de aclarar —como se ha hecho con algunos datos que no voy a reiterar— algunos equívocos que no debieran quedar sobre la mesa, entre otros, la idea de que la democracia española no ha sido suficientemente generosa con la solución de temas que se han arrastrado en España durante mucho tiempo. Creo que ha sido generosa, sabiendo que ese proceso ha tenido también sus dificultades, porque el proceso de transición y asentamiento de la democracia en España ha estado sometido a algunos acontecimientos que no siempre han facilitado una revisión del pasado, como a algunos nos hubiera gustado que hubiera ocurrido. Dejemos eso sobre la mesa y no confundamos algunos conceptos. En el caso de los partidos políticos que existían y existen, se produjeron en algunas ocasiones auténticas expropiaciones de facto, sin ningún tipo de formalidad ni de revestimiento jurídico. No confundamos eso con fenómenos de obligaciones de canje de dinero que quedó privado de curso legal, en los que propiamente no hay una fórmula expropiatoria, sino otra cosa, una obligación incumplida, que no sé si subsiste y si se puede reclamar ante los tribunales ordinarios; me gustaría saberlo, aunque eso exigiría estudiarlo más a fondo. No hay que confundir este tipo de situaciones, porque cuando se confunden cosas que son tan claramente distintas, lo mismo que se alega que algunos podemos caer en alguna contradicción, también es fácil caer en una pendiente de demagogia. Dicho esto, me gustaría hacer dos consideraciones desde la máxima comprensión y respeto por la intención de la iniciativa, cuyos móviles o finalidades no discuto; lo que ocurre es que hay también algunas otras consideraciones que conviene sopesar. La primera de ellas. Por lo que he podido estudiar del tema, sé que sobre el asunto se han manifestado algunas dudas de carácter jurídico, económico y fiscal en las que no me quisiera amparar, porque ya sé que esa sería la salida fácil al asunto. Me consta que hay quien ha discutido la naturaleza jurídica de estas situaciones: si eran verdaderos depósitos con obligación de restitución por parte del depositario; si fiscalmente una eventual restitución pudiera no tener la consideración de renta —uno de los asuntos que plantea la proposición no de ley y que parece tendría sus dificultades—; si perviven en el tiempo o no estos derechos y, como decía antes, se podrían todavía, ejecutar acciones; si, en definitiva, hay una verdadera incautación o no, un incumplimiento de una obligación, no sé si contractual, cuasicontractual o con la naturaleza que tenga, en la cual una parte ha incumplido y podría ser demandada si el demandante demuestra que no ha podido ejercitar la acción anteriormente y por tanto todavía no ha podido empezar a correr el plazo de prescripción, etcétera. Sé que se han hecho muchas

consideraciones sobre los aspectos jurídicos que el tema tiene pero, insisto, no quiero ampararme en estos argumentos porque me sería muy fácil hacer una intervención en ese sentido. Hay otra cuestión más de fondo, de oportunidad, de legalidad vigente o como lo queremos denominar, porque tiene un poco de todo. El compromiso de este Parlamento para resolver situaciones arrastradas de esta época de la historia de España —guste más o menos—, de manera plenamente satisfactoria (ya sé que hay opiniones para todos los gustos, todas legítimas) ha quedado plasmado en la vigente Ley de Memoria Histórica, que está desarrollándose y que indudablemente tiene todavía bastante tramo que recorrer. Debemos desear que ese sea un marco estable para resolver las situaciones que surgieron en ese momento histórico y no haríamos bien dando la sensación de que a cada nueva demanda concreta vamos a reabrir ese marco, porque eso puede ser una cadena sin fin. Para nosotros la Ley de Memoria Histórica debe tener esta estabilidad, debe resumir y expresar el compromiso del presente con estas situaciones del pasado y por tanto debe ser desarrollada en los términos en que fue aprobada. Yo desconozco —porque, entre otras cosas, no estaba aquí— cuáles fueron los entresijos de la negociación de esa ley y de las enmiendas y por qué la ley es como es, pero lo cierto es que es la ley vigente y por tanto reabrirla a través de situaciones específicas no ayudaría a resolver la cuestión de fondo, que es nuestro compromiso con la solución de estos asuntos del pasado. Digo más: probablemente actuar en esta línea —digo probablemente para salvar cualquier otra opinión distinta— conduciría a progresivos agravios comparativos entre —en este mismo caso— los que por una determinada circunstancia conservaron recibo y los que no. Eso produciría un agravio comparativo inmediato entre quienes —entre comillas— fueron incautados en papel moneda o fueron privados de otro tipo de activos patrimoniales con valor. Le recuerdo —porque seguramente lo sabe el señor diputado— que el propio Gobierno de Franco en los primeros meses de la guerra civil, dictó un decreto para obligar a que las transmisiones de títulos valores al portador, acciones al portador sobre todo, se hicieran ante notario o fedatario público y, si no, no tendrían validez jurídica. Esto quiere decir —porque ese era el mayor reconocimiento— que se estaban produciendo verdaderos expolios de hecho de títulos valores al portador, aprovechando la facilidad de transmisión, dado que allí no consta la titularidad de la persona propietaria. Seguramente si quedan personas que experimentaron esa situación —que supongo que ya no saben dónde están sus acciones por el tiempo que ha transcurrido, sobre todo si eran al portador— se sentirán también agraviadas por una situación de este tipo. O quienes fueron privados de bienes inmuebles que luego pasaron a terceros registrales y que en buena parte son ya inatacables jurídicamente. Entraríamos en una cadena sin fin de situaciones de agravio comparativo que no sé dónde podrían terminar. En esas condiciones lo más oportuno, lo más razonable y lo más lógico desde el punto de vista no solo político sino también jurídico, teniendo en cuenta cuál es la legalidad vigente y por supuesto añadiendo consideraciones sobre el momento económico en el que han sido hechas y que tampoco voy a reiterar, es que concentremos los esfuerzos en desarrollar la Ley de Memoria Histórica vigente y no reabrir situaciones más o menos concretas que generan expectativas en colectivos. ¿Para qué aprobar un censo que va generar una expectativa que no sabemos si luego vamos a apoyar o contemplar? Haríamos flaco favor incluso a esas personas, que se podrían sentir utilizadas por el hecho de aparecer en un censo, si luego no hay una posibilidad clara, porque no hay tampoco prueba documental, de poder atender a la restitución de estas cantidades, entre comillas, incautadas. Insisto —y termino—, lo más lógico es concentrar nuestros esfuerzos en desarrollar la Ley de Memoria Histórica, que es la voluntad de este Parlamento y que está en vigor, más que abrir nuevos flecos o dar la sensación de que el tema podría estar permanentemente abierto a nuevas situaciones. Por esta razón nuestra posición, como decía al principio, no es favorable a la aprobación de esta proposición no de ley.

## 10.6 ENTREVISTA PER E-MAIL AL SR. JORDI XUCLÀ - 27/11/2014

El Sr. Jordi Xuclà, advocat i professor associat de Dret Administratiu, és diputat al Congrés per Convergència i Unió i és una de les persones dins de l'àmbit polític que té més coneixença i ha seguit més de prop la qüestió sobre el *Fondo*. L'any 2009 el seu grup parlamentari va fer una proposta parlamentària –veure Annex anterior– per tal que s'incloués la indemnització per l'espoli dins de la Llei de Memòria Històrica. Com hem vist aquesta proposta no va prosperar, però per tal d'aclarir amb més profunditat les raons per les quals no van reeixir, vaig voler fer-li una entrevista.



El Sr. Xuclà va poder fer un forat dins de la seva ajustada agenda, i em va contestar per email el novembre d'aquest any.

### ***1- Per què creu que la proposta de l'11 de març de 2009 no va prosperar i els principals partits polítics s'hi van oposar?***

*La proposta no va prosperar per diversos motius. En primer lloc cal recordar que en l'anterior legislatura es va donar un intens debat sobre el tema en el marc de la tramitació de la llei de memòria històrica, per altra banda la naturalesa de la matèria i la seva sensibilitat i conflicte va comportar que els principals grups no volguessin parlar més del tema un cop s'havia aprovat l'esmentada llei i en tercer lloc cal recordar que es va presentar en el moment més àlgid de la crisi econòmica amb moltíssimes obligacions econòmiques d'urgència per part de l'Estat.*

*El PP es va oposar per una qüestió "legal", en el sentit de que el marc de la llei no preveia la possibilitat de restitució dels béns incautats ni a persones jurídiques ni a persones físiques, no negaven la legitimitat d'aquestes peticions però consideraven que no estaven al marc legal alhora que no era el moment des de el punt de vista econòmic i financer.*

*El PSOE es va oposar per qüestions jurídiques dels requeriments, és a dir el seu punt de vista aquesta incautacions no eren com a tal sinó més bé una obligació incomplerta per part de l'Estat que s'hauria de resoldre als Tribunals, creuen que no s'ha profunditzat en saber si eren veritables dipòsits amb obligació de restitució i si amb el pas del temps aquests drets han perdurat i si ha existit una prescripció de les accions per reclamar els drets o no, ho redueixen a la qüestió jurídica o contractual dels fets alhora que també consideren que seria difícil resoldre els diferents greuges comparatius que podrien sorgir pel fet de que hi haguessin persones que disposessin dels "rebutos" de les monedes "incautades" i d'altres que no. El PSOE volia que la llei de memòria històrica tingués una estabilitat en la seva aplicació i això hauria comportat obrir-la novament.*

### ***2- Per què creu que no es contemplà les indemnitzacions als particulars afectats i afectades per la incautació a l'hora de la redacció de la Llei de Memòria Històrica?***

*No es contemplaren indemnitzacions per les qüestions de caire jurídic argumentades pel PSOE. La llei al final ha consolidat en molts aspectes un model d'impunitat espanyol que ha creat un carreró sense sortida per demandes com aquesta que des de una perspectiva tècnica i jurídica són tan complicades de demostrar.*

***3- Una vegada quedà la proposició no de llei refutada, quines altres vies creu vostè que hi queden per fer justícia amb totes les famílies -entre les quals és la meva- que encara reclamen la permutació de les pessetes republicanes requisades durant la guerra i la postguerra? Caldria tornar-hi a provar d'anar a reclamar la qüestió en si al Tribunal Europeu de Drets Humans d'Estrasburg? Creu que en queda d'esperança? Està vostè al corrent del plet que està en procés de***

***presentar-se pel bufet d'ILOCAD amb la col·laboració de l'APIGF? En cas que aquesta darrera hagi estat afirmativa, hi ha col·laborat vostè en aquesta concreta qüestió?***

*Podríem presentar en seu de Comissió Constitucional una nova Proposició no de Llei però enfocada únicament a la qüestió relativa a la creació d'un cens sense més conseqüències que saber de quantes persones estem parlant i quina és la magnitud del perjudici i permetria fer veure a la gent afectada que l'Estat està treballant en la matèria alhora que començar a resoldre el problema. En tot cas el moment d'oportunitat política també és important i tenint en compte que queden 11 mesos de legislatura hauríem de pensar quan seria més idoni fer-ho.*

*La qüestió es podria plantejar al Tribunal Europeu de Drets Humans però necessitaria saber el context i demanda de la presentació prèvia que es va dur a terme en el seu moment i les causes de inadmissió que es varen donar.*

*Desconec el pleit del bufet d'advocats ILOCAD.*

***4- Podria enumerar-m'hi vostè, segons son criteri, les raons de la incautació?***

*Les persones van ser obligades a lliurar les seves monedes republicanes, els partits i els sindicats van veure embargats els seus béns de tots tipus. Tots els països que van estar sotmesos a règims fascistes van ser objecte d'aquestes practiques requisitòries dutes a terme per les autoritats fascistes. El Decret del règim franquista prohibia la tinença de moneda republicana, el destí de les incautacions era el Fons de paper moneda posat en curs per l'enemic, constituït pel Banc d'Espanya. Aquest Fons era gestionat per un comitè que tenia la finalitat deprimir el curs de bitllets vermells al mercat exterior per una banda i per una altra atendre els costos dels serveis informatius i humanitaris en les zones que encara no estaven alliberades.*

***5- Què pensa que hagués passat si no s'hagués executat la requisita als municipis que s'anaven "alliberant"? Fou un moviment clau per a sa victòria?***

*És evident que les incautacions monetàries, de valors i de molts béns immobles van ser un dels pilars fonamentals per obtenir la victòria pel bàndol franquista, l'ofegament econòmic i de mitjans, recolzat molt especialment pels diferents aliats europeus fascistes que va facilitar i molt el camí de la victòria.*

***6- Creu que en un altre context socioeconòmic, fora d'aquesta crisi, hagués prosperat la mateixa proposició?***

*En política són molt importants els "temps", de fet és una de les principals normes per actuar en política, calcular be els temps i els moments per dur a terme les actuacions i és evident que el moment de màxima crisi econòmica va ser un impacte molt negatiu per poder plantejar els seus requeriments. En tot cas cal recordar que l'Estat espanyol és l'únic estat que ha patit un règim fascista que no ha resarcit ni reparat a un grup considerable de víctimes que han patit un perjudici econòmic tan gran. Els sindicats i els partits han estat reparats i no pot ser que ciutadans d'un Estat quedin orfes de la seva protecció i reparació.*

## 10.7 ENTREVISTA AL SR. JOAN TARDÀ

Vaig pensar que el meu treball no estaria finiquitat si no provava d'aconseguir una petita entrevista –encara que fos per *e-mail*– amb un polític que ha estat tan compromès amb la causa de la reparació –ja sigui moral, econòmica, arqueològica, *et cetera*– de les víctimes del franquisme, incloent-hi, és clar, les afectades i afectats per la requisada de pessetes republicanes, com és el Sr. Tardà. Aquest és el contingut del correu que li vaig enviar i les respostes obtingudes:



*Bon dia Sr. Tardà i Coma,*

*Sóc un alumne barceloní de 2n de Batxillerat que està fent el Treball de Recerca sobre "la Incautació de pessetes republicanes pel Govern Franquista" i l'he d'entregar el 8 de gener, i presentar-lo abans de febrer. M'he llegit les seves intervencions al Parlament i a les comissions sobre el tema, i també la seva relació i perseverança amb la causa a diferents notícies (a més l'APIGF, amb la qual col·laboro, m'ha parlat molt bé de vostè). El cas és que he cregut que mon treball no estaria complet si no li feia una petita sèrie de preguntes. Així que li prego, Sr. Joan, que faci, si us plau, un petit buit en sa estressant agenda per contestar-m'hi ràpidament tantes preguntes com pugui, li estaria molt agraït si me les pogués respondre –tot i que sigui amb les respostes més curtes possibles–. Són les mostrades a continuació.*

*Moltíssimes gràcies,*

*Javier Terraza Palanca.*

**1- Per què creu que les esmenes (com les que van presentar ERC i IU-ICV durant els debats en les realitzacions de la Llei de Memòria Històrica) i les propostes no de llei (com la del 25 de novembre del 2008 o la de l'11 de maig del 2009) presentades al 'Congreso' en relació a la reparació moral i econòmica de les víctimes de la Incautació de pessetes republicanes han estat totes rebutjades pels dos principals partits polítics?**

*La causa radica en la anormalitat de la pròpia llei, que lluny de poder-se homologar a la resta de lleis que s'han aprovat en d'altres societats que també patiren passats feixistes, dictatorials i militaristes, en les quals es reparaven les víctimes i se les rescabava a tots els efectes, tot al contrari. Cap mena de reconeixement jurídic a les víctimes ni cap assumpció per part de l'Estat de les seves responsabilitats*

**2- Per què pensa que en l'anomenada Transició s'indemnitzaren, per les incautacions i els espolis feixistes, a sindicats i a partits polítics però en canvi no als particulars? Als partits polítics només se'ls rescabà en part. Encara queda pendent que se'ls indemnitzi pel conjunt del patrimoni immobiliari que els fou incauta, concretament al PNB, a UDC i a ERC. Només van rebre un primer pagament, però la immensa majoria del patrimoni encara resta pendent de pagament. Pel que fa als sindicats, en la primera legislatura de Zapatero la UGT va rebre més de 100 milions, que era un pagament que quedava pendent de la primera valoració que s'havia fet en els anys de Transició quan el patrimoni sindical de la CNS va passar a mans dels sindicats legalitzats, bàsicament CCOO i UGT i, amb més dificultats, CNT, atinent al fet que era patrimoni dels treballadors perquè provenia del sindicat oficial de la Dictadura, la CNS (Confederación Nacional Sindicalista).**

**3- Per què creu que no es contemplaren les indemnitzacions als particulars afectats i afectades per la incautació a l'hora de la redacció de la Llei de Memòria Històrica?**

*L'Estat mai no ha volgut reconèixer altres indemnitzacions perquè no reconeix, repeteixo, les víctimes jurídicament com a víctimes, amb la qual cosa dificulta o gairebé impossibilita la sortida judicial. L'Estat sempre ha tingut por que si es reconeixia el deute econòmic a les víctimes s'obria una fuita econòmica extraordinària. En aquest sentit cal tenir present que grans empreses van fer les primeres capitalitzacions mercès al treball esclau de republicans, bo i fent carreteres, pantans o el mateix Valle de los Caídos.*



**4- Quines altres vies creu vostè que hi queda per fer justícia amb totes les famílies - entre les quals hi és la meua- que encara reclamen la permutació de les pessetes republicanes requisades durant la guerra i la postguerra?** Crec que la via política ara està absolutament tancada en la mesura que ni el PP ni el PSOE estan disposats a modificar la seva posició. La via judicial a l'Estat espanyol també arran de la posició de la Fiscalia General de l'Estat i del Tribunal Suprem en tot allò que té a veure amb les víctimes de la Dictadura i de la mateixa posició del Tribunal constitucional que no qüestiona la il·legimitat de la Llei d'Amnistia de 1977.

**5- Creu que amb l'actual crisi de règim, amb l'enfonsament inevitable del bipartidisme, amb una reordenació del mapa polític institucional i amb un canvi de rumb governamental, s'aprovaria una proposició no de llei per reparar moralment i monetàriament a la gent afectada que conservi el rebut del "Fondo de papel moneda" si es proposés al Congrés?** Nomé seria possible si s'esdevingués un veritable trencament democràtic en el cas espanyol o la proclamació d'un estat independent a Catalunya que permetés, com a Estat, recórrer a organismes internacionals o fer-ho entrar en el procés de negociació amb l'Estat espanyol. D'aquí la importància que en el procés constituent de la república catalana les víctimes del Franquisme i la justícia universal esdevinguin una qüestió important. És per això que ara el que cal és mantenir la ferida oberta, mantenir viu el debat per tal que no el soterrin el temps, a la qual cosa ajuda haver obert la causa en la justícia argentina.

**6- Està vostè al corrent del plet que està en procés de presentar-se pel bufet d'ILCAD amb la col·laboració de l'APIGF? En cas que aquesta darrera hagi estat afirmativa, hi ha col·laborat vostè en aquesta concreta qüestió?** Estic al corrent de la voluntat dels afectats de tirar-hi endavant judicialment. De fet, fa molts temps que van decidir de fer-ho. Tot i que és possible que sigui un camí més que difícil i viable, crec que fa anys que ja s'hagués hagut de posar, si més no per mantenir, repeteixo la ferida oberta. Ja seria hora. No hi he col·laborat perquè ultrapassa les meves responsabilitats i tampoc mai no ens han demanat res en aquest sentit. Tant de bo es faci i realitat.

**7- Per què creu que CiU, després que no presentés cap esmena al respecte quan s'estava debatent a Madrid la Llei de Memòria Històrica, el 2009 va decidir presentar a debat una proposició no de llei demanant tal indemnització? Cal recordar que reconeixia el Sr. Xuclà que la proposta es feia en el "punt més àlgid de la crisi econòmica" i que no era el context politicoeconòmic més oportú.**

La pregunta que em faig és com pot ser que CiU votés a favor de la Llei de la Memòria que negava la indemnització i tantes i tantes altres demandes de les víctimes, com ara l'anul·lació de les sentències dels tribunals que van portar a milers de republicans davant d'un escamot d'afusellament.

**8- En una Catalunya o uns Països Catalans amb independència de la resta d'Espanya, també proposaria el mateix tipus de compensació per a la gent víctima dels greuges i de tot tipus d'injustícies encara no reparades del Govern Franquista -com l'espoli de pessetes republicanes-?** La demanda s'hauria de dirigir a l'Estat espanyol. Això sí, des d'una posició totalment diferent perquè la podríem fer com a Estat. Cal tenir present que el nostre país també va patir tota mena d'espoli. Només hem de recordar que encara ens neguen a retornar-nos la totalitat de la documentació incautada dipositada a Salamanca i la documentació dels ajuntaments que es van endur.

**9- Creu que en un altre context socioeconòmic, fora d'aquesta crisi, hagués prosperat la mateixa proposició -continuant el bipartidisme en el poder-?** Crec que el problema no és econòmic, sinó polític. De fet, ells saben que si reconeixen el pagament del diner incautat hauran de reconèixer altres pagaments (econòmics i judicials). Perquè a diferència dels alemanys que han rescablat totes les víctimes i les empreses que se n'aprofitaren encara ho estan fent, a Espanya no s'ha fet res. Fer-ho significaria acceptar que hi hagué botxins i víctimes. I això és el que no estan disposats a assumir.

## 10.8 ENTREVISTA A LA SRA. GISELA DOTES (Vicepresidenta de l'APIGF)

La Sra. Gisella Dotes és advocada i actual vicepresidenta de l'APIGF. Des del primer moment, la Sra. Dotes em va atendre exquisidament i es va oferir a proporcionar-me tota la informació que necessités per tal de poder completar el meu treball.

Vàrem tenir una primera trobada a la seu de l'associació al maig, i vam quedar que li faria arribar una segona entrevista amb preguntes més concretes per email. Aquesta, per falta de temps, no me la va poder contestar, però li va reenviar a la Sra. Laura Cervera, historiadora i col·laboradora de l'associació, i persona amb un gran coneixement sobre la Incautació que ha estat entrevistada pel tema en molts mitjans de comunicació<sup>4 5 6</sup>.



*Primera entrevista amb la Sra. Gisela Dotes i el Sr. Agustín Aranda (també membre de l'APIGF)*

### EXTRACTE DE LES IDEES MÉS INTERESSANTS DE LA CONVERSA AMB LA SRA. DOTES AL MAIG DE 2014

- El bufet ILOCAD està preparant documentació per presentar la reclamació dels diners confiscat.
- Per saber la paritat de la pesseta republicana amb l'euro actual, segons Baltasar Garzón, es podria obtenir via la paritat amb l'or.
- La pesseta republicana, la van utilitzar per comprar armament -no valia a Espanya però sí a Europa que tenia curs legal-.
- Per la via legal volen fer que els decrets del 36 i del 38 siguin nuls de ple dret perquè així no hagin prescrit.
- Documentals on ha sortit l'APIGF: Antena 3 -amb Susana Griso-, 30 minuts, TV Girona.
- A la Llei de Memòria Històrica es fa un "reconeixement emocional" però no reconeixen els fets de la Incautació.
- Darrere dels diners hi ha moltes històries personals i afirma que "cal entrar per aquí, perquè si només es reclama diners, diran que no".

4. <http://www.diaridetarragona.com/tarragona/17920/diez-familias-tarraconenses-reclaman-el-dinero-que-les-incauto-franco>

5. <http://www.abc.es/videos-espana/20140308/2000-familias-intentan-recuperar-3313309753001.html>

6. <http://www.publico.es/espana/esperanza-recibo.html>

## PREGUNTES ENVIADES PER E-MAIL A LA SRA. DOTES I CONTESTADES PER LA SRA. LAURA CERVERA

(Les respostes es troben en castellà ja que he adjuntat textualment el que m'envià, tot i que les meves preguntes eren en català)

**1. Quina argumentació o excusa es posà als ciutadans i ciutadanes per confiscar els seusestalvis en pesseta republicana?**

A los ciudadanos no se les pone ninguna excusa, sino un imperativo legal para cambiar la moneda, por ser de un régimen anterior

**2. Que en teniu cap estimació o intuïció del percentatge de pesseta republicana que s'entregà en relació al total en circulació?**

Según Sanchez Asian el montante del dinero que se retiro fue de 7.703 millones de pesetas

**3. Un cop la gent va anar a intentar bescanviar els certificats conforme havien entregat els diners, quina excusa es posà per no bescanviar-los en pesseta nacional?**

Se decía que el funcionario no estaba en disposición de restituir el Fondo de papel moneda, por que no estaba dispuesto en la legislación. es decir no se lo habían dicho por escrito

**4. Segons el teu criteri, podries enumerar-me les raons per la incautació de diners republicans pel bàndol nacionalista?**

Hay muchas razones, pero la más importante es que como la peseta estaba arropada por el patrón oro, se podía cambiar en los mercados internacionales

**5. Què creus que hagués passat si no hi hagués hagut tal incautació?**

Hubiera pasado que simplemente la sociedad civil tendria el dinero que había ahorrado y no hubiera cambiado de manos

**6. Creus que sense la incautació, el bàndol guanyador hagués estat el republicà?**

No solo por la economía se hubiera ganado o perdido la guerra

**7. Si el bàndol guanyador hagués estat el republicà, creus que la repressió monetària també s'hagués dut a terme contra el bàndol revoltat?**

La economía en el bando republicano era un desastre, por lo que sino hubieran cambiado la dirección no sabriamos donde se hubiera dirigido.

**8. Segons el teu criteri, per què la Llei de Memòria Històrica no contempla la incautació duta a terme pel futur govern franquista?**

Cierto la ley de la memoria historica. No contempla la sociedad civil.

**9. Creus que encara hi ha possibilitats que es retornin els diners?**

Por agravio comparativo, con los partidos politicos, sindicatos e iglesia, SI

**10. Què percentatge molt aproximat de gent amb familiars que patiren la incautació està a dins de l'APIGF? La van sofrir totes les famílies per igual? Per què a algunes se les retornà i a d'altres no?**

**10. Per trobar l'equivalència de la pesseta republicana en el moment de la incautació amb l'euro actualment, quins criteris o equivalències s'han fet servir? Perquè he pogut llegir que s'han recomanat diverses maneres de calcular-la donant diferents respostes, inclús des de l'Associació. L'altre dia vaig entendre que el gabinet del jutge Garzón (ILOCAD) recomanava que es busqués l'equivalència amb l'or. És així?**

El porcentaje no es exacto, ya que fue un decreto para todos los españoles. Es la ley del desbloqueo hecha por Jose Larraz

El equivalente de la peseta se puede utilizar por muchos baremos, desde el patron oro hasta el ipc, depende siempre de factor politico

## 10.9 PREGUNTES REDACTADES A ILOCAD –Bufet d'advocats del Jutge Baltasar Garzón- I RESPOSTES REBUDES

Les esperances de tots els associats i associades de l'APIGF que pretenen recuperar els seus diners requisats estan dipositades en el jutge Baltasar Garzón que conjuntament a el seu gabinet d'advocats –ILOCAD- estan portant a terme la reclamació per la via judicial.

És un procés obert, que està encara en una fase inicial. Tot i que al gener de 2015 hi haurà una reunió a la seu de l'APIGF per explicar als associats com es trobava l'assumpte<sup>7</sup>, com que el meu treball el tinc que entregar a principis de mes, vaig creure oportú posar-me en contacte directament amb ells i elles per aprofundir sobre el tema i veure els avanços que s'havien fet. Lògicament no em van poder facilitar informació confidencial –puix que encara no s'ha presentat el plet–.

A continuació adjunto les preguntes que els hi vaig fer arribar, junt amb la resposta rebuda:

1. *¿Qué argumentación o excusa se puso a los ciudadanos para confiscarles sus ahorros ?*
2. *¿Tienen alguna estimación o intuición del porcentaje de peseta republicana que se entregó en relación al total en circulación?*
3. *Cuando la genta intentó cambiar los recibos, ¿qué excusa se puso para no cambiarlos por peseta nacional?*
4. *Según su criterio ¿podría enumerarme las razones para la incautación del dinero republicano por el bando nacional?*
5. *¿Qué cree que hubiera pasado si no hubiera habido la incautación?*
6. *¿Cree que sin la incautación, el bando ganador hubiera sido el republicano?*
7. *Si el bando ganador hubiera sido el republicano, cree que la represión monetaria también la hubiera hecho contra el bando revolucionado?*
8. *Según su criterio, por qué la Ley de Memoria Histórica no contempla la incautación llevada a cabo por el gobierno franquista?*
9. *¿Cree que hay posibilidades de que se devuelva el dinero?*
10. *Para encontrar la equivalencia de la peseta republicana en el momento de la incautación con el euro actual, qué criterios han hecho servir?. Me han dicho que recomiendan que se busque la equivalencia con el oro. ¿Es así?*

-----  
*Buenos días Javier,*

*Gracias por contactar con nosotros.*

*Desde el departamento de Administración de ILOCAD le hemos hecho llegar tu solicitud al equipo legal que lleva el asunto por el que estás interesado.*

*Desde allí me han comunicado que, lamentándolo mucho, hasta que no se presente la reclamación no podemos facilitar más información que aquella de la que dispone la asociación y los reclamantes.*

*Por esta razón, de momento, nos es imposible acceder a su solicitud.*

*Reciba un cordial saludo.*

---

7. Veure ANNEX 10.20

-----  
*Muchísimas gracias Beatriz, por su pronta contestación. Entiendo a la perfección los motivos a los que alude. Cualquier información que pueden a llegar a necesitar, si quisieran, una vez tuviere acabado mi trabajo, podría proporcionársela sin ningún problema ya que durante más de un año he estado recopilando información sobre el tema. Sólo pedirle una última petición, la Asociación en la Junta de junio afirmó que la previsión de presentación de la reclamación sería durante el mes de septiembre, después del periodo estival, entiendo que ha debido haber algún retraso a la hora de recopilar la información y conseguir los poderes para pleitos; ¿podrían entonces ustedes decirme cuándo está previsto presentar finalmente la reclamación?*

*Atentamente,  
Javier Terraza Palanca.*

-----  
*Buenos días Javier,  
Le haré llegar su nueva consulta al equipo de abogados que lleva este tema para ver si pueden darle una respuesta.  
Reciba un cordial saludo*



## 10.10 PREGUNTES ENVIADAS PER EMAIL AL SR. PABLO DE GREIFF (ONU)

El Sr. Pablo De Greiff és colombià i un dels experts internacionals més reconeguts en programes de reparació a víctimes. Actualment treballa per les Nacions Unides com a Relator Especial pel foment de la veritat, justícia, promoció de la veritat, la reparació i les garanties de no repetició de crims i violacions greus dels drets humans<sup>8</sup>.



Com ja he explicat en el treball, tot i que el Sr. De Greiff va fer un informe en el que esmentava en el paràgraf 91 la mancança en la Llei de Memòria Històrica de la no reparació en el cas de persones particulars<sup>9</sup>, el govern espanyol no va fer cas –com s'explica en el pròxim annex–.

És per això, que vaig considerar oportú, intentar fer-li arribar unes preguntes per *e-mail* que a continuació adjunto. No vaig poder, però, obtenir resposta.

### Petición de información para trabajo de investigación

*Muy apreciado Señor Pablo de Greiff,*

*Primero de todo presentarme: Soy un alumno de la escuela barcelonesa La Salle Bonanova, de España, que está haciendo un trabajo de investigación sobre un episodio de la Guerra Civil española que es la incautación de la peseta republicana a particulares por parte del recién surgido Gobierno franquista y la serie de movimientos financieros para hundir su valor en los mercados extranjeros. He leído su interesantísimo, y según mi punto de vista también totalmente necesario, informe que realizó tras su visita a España, el titulado “Informe del Relator Especial sobre la promoción de la verdad, la justicia, la reparación y las garantías de no repetición, Pablo de Greiff”, y he notado que en el párrafo número 91 habla sobre mi tema concreto, cito textualmente:*

*91. La legislación sobre restitución y compensación por incautación de bienes pertenecientes a agrupaciones y partidos políticos no contempla ninguna forma de reparación en el caso de personas particulares.*

*A partir de este texto me encantaría hacerle unas cuestiones que, en caso de que pudiese programarse un hueco en su agenda, le agradecería muchísimo que tuviese la consideración de leerlas y responderlas.*

*1. ¿Considera usted que hay suficientes motivos como para poner una demanda que consista en recurrir por vía judicial la restitución a la par del dinero requisado forzosamente a particulares durante la guerra y la posguerra a cambio de un recibo que aún muchas familias conservan?*

*2. En caso de que la primera respuesta haya sido afirmativa, ¿Cree usted que llevar esta petición a los tribunales es la mejor opción teniendo en cuenta que la ley española no contempla esta reparación dado que fue ya rechazada por el Parlamento español?*

8. <http://www.ictj.org/es/about/pablo-de-greiff>

9. [http://www.nuevatribuna.es/media/nuevatribuna/files/2014/09/01/a.hrc.27.56.add.1\\_s.pdf](http://www.nuevatribuna.es/media/nuevatribuna/files/2014/09/01/a.hrc.27.56.add.1_s.pdf)

3. *El Tribunal Europeo de Derechos Humanos dijo sobre el tema, después de que se llevase la demanda\* ahí, que era un asunto interno de España, ¿En caso de que la demanda en la justicia española no prosperare, piensa usted que se podría realizar la reclamación a otras instituciones y tribunales supranacionales o elaborar un nuevo enfoque al mismo Tribunal de Estrasburgo?*

4. *En tal caso, ¿Cómo se debería llevar a cabo, según su punto de vista?*

5. *Como síntesis y dado que la legislación no contempla ningún tipo de reparación en caso de personas particulares, y las Cortes españolas han rechazado legislar en dicho sentido\*, ¿Qué vías (judiciales, legislativas, et cetera) sugiere usted para poder llevar a cabo la reclamación por parte de la gente afectada?*

*\*Tantos las demandas judiciales como las peticiones por vía parlamentaria fueron puestas y elaboradas desde la llamada Asociación de Perjudicados y Perjudicadas por la Incautación del Gobierno Franquista, la A.P.I.G.F.*

*Muchísimas gracias por haberme prestado parte de su valiosísimo tiempo para poder leerse mi e-mail y le doy también ya gracias de antemano por si me llega a hacer el enorme favor de respondérmelas, no hace falta que su respuesta sea muy larga, con una breve estaría más que satisfecho. Enfatizo en asegurarle que cualquier respuesta que me pueda dar será únicamente utilizada para mi trabajo de investigación escolar.*

*Atentamente,  
Javier Terraza Palanca.*

**10.11 EL GOVERN ESPANYOL TANCA FILES SOBRE L'INFORME DEL SR. DE GREIFF<sup>10</sup>**

*Alejandro Torrús, Diario Público, 10.09.2014*

**El Gobierno cierra filas ante la ONU y recurre a la Ley de Memoria Histórica que dejó sin fondos**

**La representante del Estado español ha recurrido a la ley promulgada por el Gobierno de Zapatero, muy criticada por el PP y anulada de facto por el Gobierno del Rajoy, para defenderse del informe presentado por el relator especial de la ONU ante el Consejo de Derechos Humanos de Naciones Unidas en Ginebra.**

*Cierre de filas total y absoluto. Ante el duro informe del relator especial de la ONU para la promoción de la verdad, la justicia, la reparación y las garantías de no repetición, Pablo de Greiff, el Gobierno español ha reaccionado matando al mensajero en el Consejo de Derechos Humanos de Naciones Unidas en Ginebra. La representante de España ha calificado el informe a ratos de "erróneo", otras de "inexacto", así como ha acusado al relator de la ONU de "olvidar" reunirse con otras asociaciones de víctimas de la dictadura que consideran que "el mayor triunfo de sus pretensiones" ya se había logrado: "la consolidación de la democracia". Eso sí, no ha sabido concretar a qué asociaciones se refería tras ser preguntada por víctimas de la dictadura al término de la reunión. Así, la representante de España ante la Oficina de Naciones Unidas en Ginebra, Ana María Menéndez, ha llevado a cabo una encendida defensa de la Transición, de la Ley de Amnistía y el papel del Poder Judicial respecto a la impunidad de la dictadura franquista. Menéndez ha esgrimido que las víctimas pueden acudir a los tribunales por la vía contencioso-administrativo para negar que exista la impunidad judicial del franquismo y ha sacado a flote la Ley de Memoria Histórica como un conjunto de medidas de "reconocimiento y de carácter simbólico" para las víctimas, a pesar de que el Partido Popular la anuló de facto dejándola sin fondos. De hecho, las exhumaciones se están realizando con voluntarios y con el dinero de los familiares de las víctimas.*

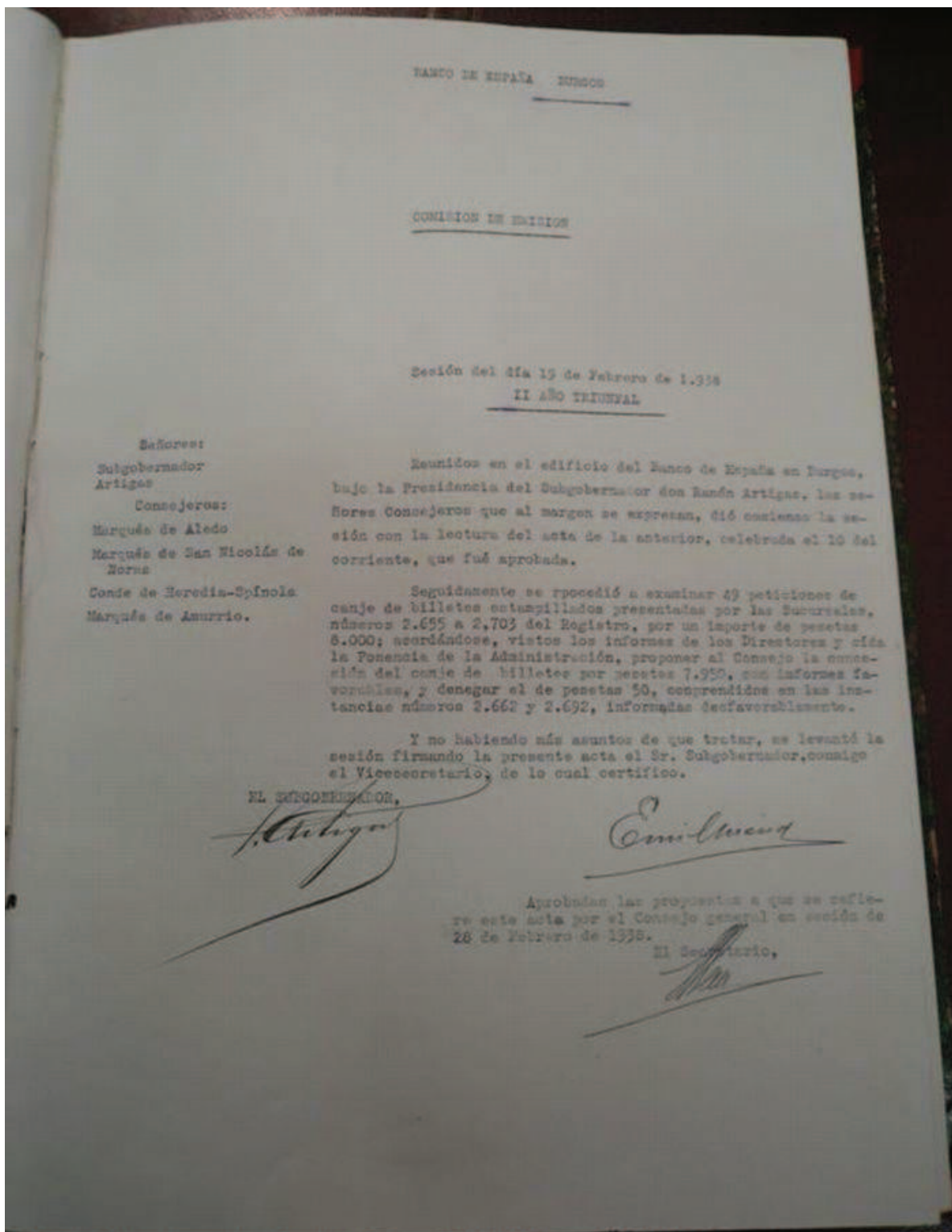
*El principal argumento del Gobierno del Partido Popular ante la ONU se ha sustentado en el consenso político de la Transición y en el convencimiento de que "el olvido y el perdón" eran la única vía para "la reconciliación". "La Transición española es un caso especial porque constituye una reconciliación nacional sin justicia penal de acuerdo a la decisión consensuada por la inmensa mayoría de fuerzas parlamentarias elegidas de manera libre y democrática", ha señalado Menéndez. Ante la exposición de Menéndez, Pablo de Greiff, que ha leído previamente su informe, ha señalado que la asistencia y reparación de las víctimas "no es un asunto de políticas partidistas o programas políticos, sino de principios y derechos que conciernen a todos. España puede hacer mucho más". Cabe destacar que ninguna víctima de la dictadura ha podido participar en un debate donde una vez más son la principal ausencia.*

---

10. <http://www.ceaqua.org/el-gobierno-cierra-filas-ante-la-onu-y-recurre-a-la-ley-de-memoria-historica-que-dejo-sin-fondos/>

10.12 LLIBRE DE COMISIONES DE EMISIÓN

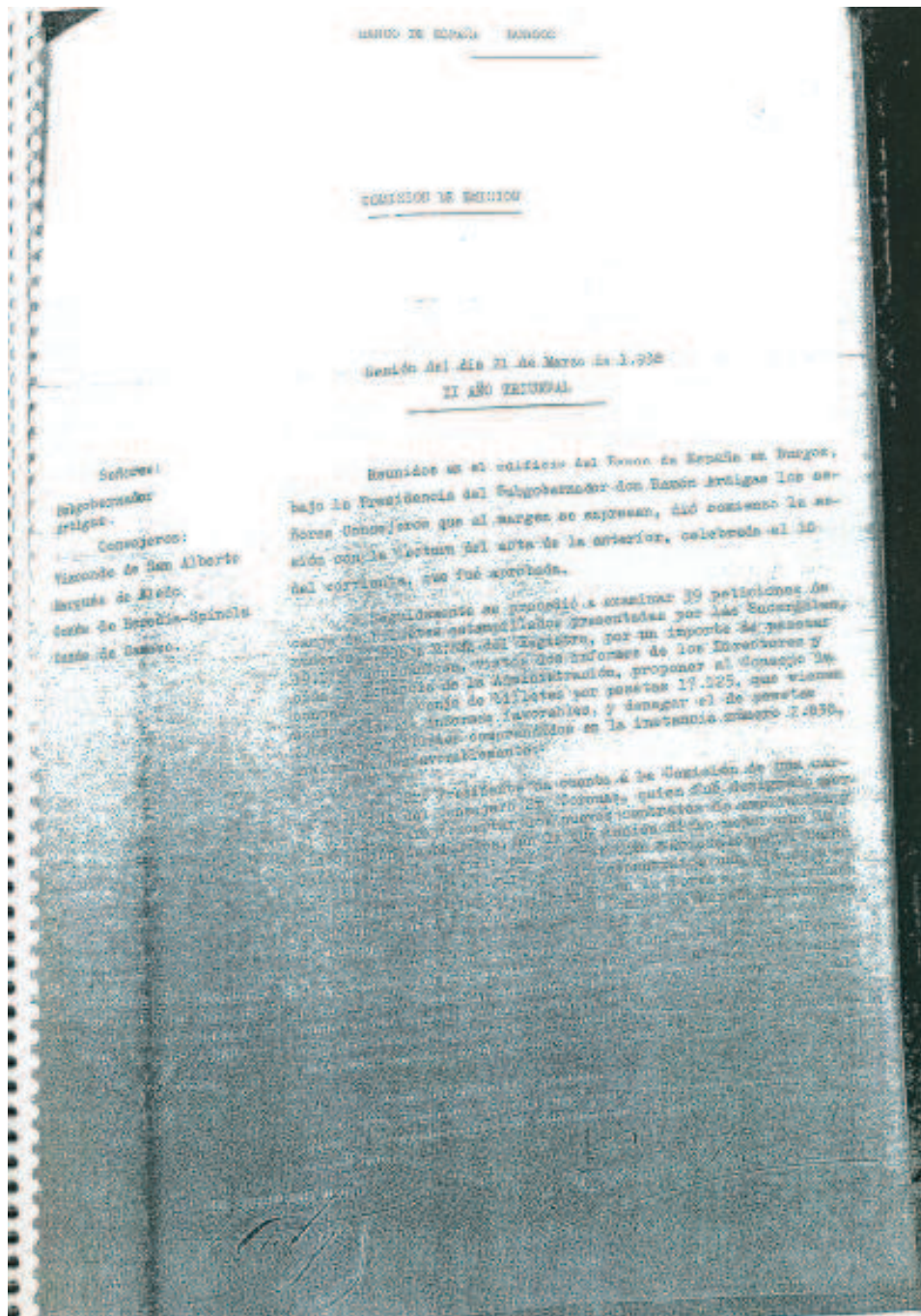
9.12.1 PETICIÓ DE BSCANVI VALIDADA:



Libro de Comisiones de Emisión. Burgos, 19 de febrero de 1938. Petición de canje de billetes validada por el Banco de España.



9.12.2 PETICIÓ DE BESCANVI FAVORABLE I DESFAVORABLE:



El 21/03/1938, “II Año Triunfal”, es reuní la *Comisión de Emisión* amb el sotsgovernador Artigas i els consellers Vizconde de San Alberto, Marqués de Aledo, Conde de Herdia-Spínola i Conde de Gamazo, i hi diu textualment:

*“Seguidamente se procedió a examinar 39 peticiones de canje de billetes estampillados presentadas por las Sucursales números 2.806 a 2.844 del Registro, Por un importe de pesetas 19.125; acordándose, vistos los informes de los Directores y oída la Ponencia de la Administración, proponer al Consejo la concesión del canje de billetes por valor de 17.125 que vienen acompañadas de informes favorables, y denegar el de 2.000 pesetas, por billetes comprendidos en la instancia número 2.830 informada desfavorablemente. (...)”*



9.12.3 PETICIÓ DE BSCANVI DESFAVORABLE

El Sr. Orosio Moraleda Sánchez va entregar el 6/07/1940 5.000 pessetes, i el 9/05/1942 el Tribunal de Bescanvi Extraordinari li va denegar.

Banco de España

CAJA DE METÁLICO

Núm. 223

PESETAS 5000

El Banco de España ha recibido de D. Orosio Moraleda Sánchez la suma de pesetas cinco mil

en billetes ~~con~~ <sup>sin</sup> la estampilla de Burgos y de numeración reputada como puestos en circulación antes del 18 de Julio de 1936, los cuales quedan en esta Caja, a reserva de lo que respecto a su canje, y previo el expediente por dicho señor incoado, acuerde el TRIBUNAL DE CANJE EXTRAORDINARIO DE BILLETES

Madrid de 6 JUL 1940 de 194

El Cajero de Metálico,



*M-CK*

Tribunal de Canje Extraordinario de Billetes  
SECRETARÍA

Examinada la instancia presentada por D. Orosio Moraleda Sánchez, vecino de Cambas. Calle Imperial 5 solicitando canje extraordinario de billetes, el Tribunal, con fecha 9 de Mayo de 1942, ha decretado lo siguiente:

“Visto este expediente por el Tribunal de canje extraordinario de billetes, ACUERDA en conciencia ENNEGAR el canje solicitado por D. Orosio Moraleda

de los billetes puestos en circulación ANTES del 18 de Julio de 1936.”

Lo que pongo en conocimiento de V. a los oportunos efectos.

Dios guarde a V. muchos años.

Madrid 9 de Mayo de 1942

El Secretario del Tribunal,

Sr. D. Orosio Moraleda Sánchez

CAMBAS

**10.13 CARTA DIRIGIDA A LA CASA DEL REY PER PART DE LA SRA. MONTSERRAT CAPDEVILA**

*(l'adjunto textualment com fou enviada, en llengua castellana)*

*Carta a Excmo. Sr. Jefe de la Casa de S.M. el Rey  
Barcelona, 28 de Setiembre de 2009*

*A.P.I.G.F.  
C/ Providencia, 42  
08024 Barcelona  
Telf: 93 865 72 97*

*Excmo. Sr. Jefe de la Casa de S.M. el Rey D. Alberto Aza Arias  
Palacio de la Zarzuela  
28080 Madrid*

*Excmo. Señor:*

*Desde la Asociación A.P.I.G.F. (Asociación de Perjudicados por la Incautación del Gobierno Franquista), que me honro en presidir, deseáramos hacerle partícipe de los problemas e inquietudes de nuestra organización.*

*La Asociación se formó con miembros de la SOCIEDAD CIVIL ESPAÑOLA para defender colectivamente unos derechos que a nivel personal nadie atendía. El origen de nuestra petición, como bien ha escrito el Señor Sánchez Asiain en su libro "Economía y Finanzas en la Guerra Civil Española 1936-1939", constituye "un aspecto hasta ahora desconocido de nuestra Guerra Civil en el contexto del marco monetario". Nos referimos a la utilización reservada por parte del Gobierno Nacional de un fondo de papel moneda republicano, compuesto por billetes puestos en circulación después del 18 de julio, billetes que en aquel entonces constituían la base de los ahorros de nuestras familias y que las tropas nacionales incautaron a medida que iban avanzando. Cabe señalar que su utilización por parte del Gobierno Nacional se convirtió en una verdadera arma, eficaz y contundente contra la economía de la zona republicana".*

*Este hecho condujo a la miseria a la mayoría de familias españolas a las que se conmutó su dinero por un recibo en cuyo encabezamiento consta: "FONDO DE PAPEL MONEDA PUESTO EN CIRCULACIÓN POR EL ENEMIGO". Aunque dicho documento nos legitima ya que acredita que efectivamente el dinero fue depositado en el Banco de España en cumplimiento del Decreto Ley publicado el 17 de Setiembre de 1938 en el Boletín Oficial del Estado, la esperanza de recuperar algún día este fondo monetario se fue evadiendo. Nunca se dieron las órdenes pertinentes por quien tuviera la responsabilidad o potestad de devolverlo. No se ha restituido a nadie aunque hubiera ido a reclamarlo al Banco de España o a cualquiera de los Bancos, cajas, Ayuntamientos o Comandancias Militares en que se depositó.*

*Desde nuestra Asociación hemos pedido sin éxito al Gobierno que se nos escuche, que se nos reconozca y que se nos tenga en cuenta. Nos encontramos excluidos del espíritu de reconciliación y concordia sobre el que se sustenta la Ley de la Memoria Histórica y al cabo de más de setenta años seguimos padeciendo la injusticia y el agravio derivados de unos hechos acaecidos en aquellos dolorosos períodos de nuestra historia. La aportación que se hizo por parte de la SOCIEDAD CIVIL en aquellos momentos fue crucial para el desarrollo del país y muchos ciudadanos nos seguimos preguntando como bien dice el Sr. Sánchez Asiain: "si acabada la guerra se abonó alguna suma a los propietarios de ese dinero republicano por la utilización que de su propiedad se hizo".*

*Le agradecería tenga a bien hacer llegar este escrito a S.M. el Rey Junto con la petición de su intercesión ante el Gobierno para que tenga en cuenta nuestras peticiones y de la misma manera que los partidos políticos, sindicatos y asociaciones, han podido recuperar su patrimonio, también lo podamos recobrar a la mayor brevedad los ciudadanos que pertenecemos de pleno derecho a la sociedad civil de este país.*

*En el deseo de poder ver cumplidas estas expectativas, quedo a su entera disposición.*

10.14 CONTESTACIÓ DE LA CASA DEL REY A LA SRA. CAPDEVILA



CASA DE S. M. EL REY  
GABINETE DE PLANIFICACIÓN Y COORDINACIÓN

Me complace acusar recibo de la carta que remitió al Jefe de esta Casa el pasado 28 de septiembre.

En relación con la cuestión que plantea, le informo que el Jefe del Gabinete de Planificación y Coordinación, de acuerdo con las instrucciones del Jefe de esta Casa, ha remitido la misma al MINISTERIO DE ECONOMÍA Y HACIENDA, que es el organismo competente, para que la estudie y, en su caso, le haga llegar directamente la resolución que proceda.

PALACIO DE LA ZARZUELA, 29 de octubre de 2010  
La Jefa de la Secretaría de Despacho

MARÍA SÁENZ DE HEREDIA

rr

DOÑA MONTSERRAT CAPDEVILA BERNADO  
Presidenta de la Asociación A.P.I.G.F.  
Calle Providència núm. 42  
08024 - BARCELONA

En cumplimiento de la Ley Orgánica 15/1999 de 13 de diciembre, de Protección de Datos de Carácter Personal, se informamos que los datos recogidos de las correspondencias, memorias para su tramitación, se incorporan a los ficheros citados en la Resolución de 23 de julio de 2003, por la que se crean los ficheros de datos pertenecientes de la Casa de S.M. el Rey (R.O.E. de 30 de julio de 2003).

10.15 CARTA DE LA SRA. LIDIA JIMENEZ DIRIGIDA AL PARLAMENT DE CATALUNYA

---



PARLAMENT DE CATALUNYA



Sra. Lúdia Jiménez Capdevila  
Associació de Perjudicats per la Incautació del Govern Franquista  
Carrer de la Providència, 42  
08024 Barcelona

Senyora,

Amb relació amb la vostra petició sobre al reconeixement de les famílies a les quals el Govern franquista va confiscar els diners emesos per la Segona República (tram. 125-00165/08), us informo que amb el finiment de la legislatura, la Comissió fineix el seu mandat i que, per tant, serà la Comissió que es constituirà la legislatura vinent la que valorarà els informes encomanats i valorarà possibles actuacions futures.

La qual cosa poso en el vostre coneixement perquè estiguen degudament informada de la tramitació de l'expedient.

Cordialment,

El lletrat de la Comissió de Peticions

Fernando Domínguez García

Palau del Parlament, 20 d'octubre de 2010



10.16 REIAL DECRET 1432/1995 EN EL QUAL S'APROVÀ L'ACORD  
TRANSACCIONAL ENTRE L'ESTAT I ELS HEREUS DE NEGRÍN

MINISTERIO  
DE JUSTICIA E INTERIOR

**20416** REAL DECRETO 1432/1995, de 4 de agosto, por el que se aprueba el Acuerdo transaccional entre el Estado y don Juan Negrín Jr.

A propuesta del Ministro de Justicia e Interior, previa deliberación del Consejo de Ministros en su reunión del día 4 de agosto de 1995, de conformidad con lo establecido en el artículo 39 de la Ley General Presupuestaria y de acuerdo con el Consejo de Estado,

DISPONGO:

Artículo único.

Se aprueba la siguiente propuesta de transacción de la Secretaría General de Justicia del Ministerio de Justicia e Interior.

«1. El Estado y don Juan Negrín Jr., con base en las recíprocas y mutuas concesiones que en esta propuesta se contienen, convienen en celebrar el presente Acuerdo transaccional, al objeto de resolver definitivamente las cuestiones suscitadas por el segundo al primero y evitar toda controversia o litigio judicial que llevaría implícitas evidentes y grandes dificultades.

2. El Estado abonará a don Juan Negrín Jr., como representante de la comunidad de herederos de don Juan Negrín Cabrera, integrada por don Juan Negrín Jr., nacido Juan Heriberto Negrín Fidelman, don Rómulo Negrín Fidelman y don Miguel Heriberto Negrín Fidelman, la cantidad de 287.000.000 de pesetas, como compensación total por los daños y perjuicios que se hayan podido producir como consecuencia de la incautación y administración judicial de los bienes integrantes de la herencia de don Juan Negrín Cabrera, durante el tiempo en que estuvieron en esta situación por aplicación de la Ley de Responsabilidades Políticas.

Dicha cantidad se hará efectiva de la forma siguiente: 180.000.000 de pesetas en el presente ejercicio, con cargo a las dotaciones consignadas en los Presupuestos Generales del Estado para 1995; los restantes 107.000.000 de pesetas se abonarán en 1996, con cargo a las dotaciones de los Presupuestos Generales del Estado para dicho año.

3. Como contraprestación por la indemnización mencionada, don Juan Negrín Jr., en el concepto en que interviene, renuncia expresa y formalmente tanto a la reclamación que tiene formulada al Estado como a cualquier otra anterior o posterior que pueda presentarse o haber sido presentada ante cualquiera de las Administraciones Públicas del Estado español, incluidas las corporaciones e instituciones públicas sometidas a su tutela, o sus órganos, empresas y demás personas jurídicas públicas, en las que pudiera exigirse algún tipo de responsabilidad patrimonial, ya lo sea por haber obrado por mediación de agente especial o por el funcionamiento normal o anormal de sus servicios.

4. En consecuencia con la estipulación anterior, el señor Negrín da por finiquitada la reclamación que tiene formulada ante el Ministerio de Justicia e Interior y cualquier otra de las comprendidas en el apartado anterior.

5. Las partes prestan expresamente su conformidad a esta propuesta de transacción que como acuerdo preliminar suscriben condicionando su efectividad definitiva a su aprobación por el Consejo de Ministros.»

Dado en Palma de Mallorca a 4 de agosto de 1995.

JUAN CARLOS R.

El Ministro de Justicia e Interior,  
JUAN ALBERTO BELLOCH JULBE

## **10.17 CARTA MEVA DIRIGIDA AL SR. JUAN ALBERTO BELLOCH**

Donada la importància com a precedent de devolució de les requises a la família Negrín, vaig considerar oportú fer-li unes preguntes a la persona que havia signat el Reial Decret en figura de ministre de Justícia i Interior, el Sr. Juan Belloch. No vaig rebre resposta.



*Javier Terraza Palanca*

*Pº Sant Gervasi 4 Bis 3º 1ª*

*08022 Barcelona*

*Ilustre Sr. D. Juan Alberto  
Belloch Julbe*

*Alcalde del Ayuntamiento de  
Zaragoza*

*Plaza del Pilar, 18*

*50003 Zaragoza*

*Ilustre Sr. Belloch,*

*Me dirijo a usted como estudiante de bachillerato de Barcelona que está realizando un trabajo de investigación sobre la incautación del dinero republicano al final de la guerra civil española. En mi trabajo he observado que firma como Ministro de Interior y Justicia el Real Decreto 1432/1995 del 4 de agosto por el que se devuelve el dinero incautado a la familia Negrín, por lo cual le agradecería que, a los únicos efectos de mi trabajo escolar de investigación, me aclarara (o me indicara en su defecto a quién dirigirme para aclararlo) los siguientes puntos:*

- 1. ¿Cuáles fueron las razones de interés público que motivaron la devolución del dinero incautado a la familia Negrín?*
- 2. ¿Qué diferenciaba a la familia Negrín del resto de los particulares que reclamaban, y aún hoy siguen reclamando, el dinero incautado y que no obtuvieron tal compensación?*
- 3. En tal real decreto es dicho, cito: “2. El Estado abonará a don Juan Negrín Jr., como representante de la comunidad de herederos de don Juan Negrín Cabrera, por don Juan Negrín Jr...”. Al haber dicho “Juan Negrín Cabrera” se refería al difunto presidente de la República en el exilio, Juan Negrín López, o a su padre, el hombre de negocios con el nombre y los apellidos ya mencionados? ¿Una simple confusión o es que “los daños y perjuicios que se hayan podido producir como consecuencia de la incautación y administración judicial de los bienes integrantes de la herencia de don Juan Negrín Cabrera (...)” se atribuyen al padre y no al difunto presidente socialista?*

Agradeciendo de antemano su respuesta para poder realizar mi investigación, se despide de usted muy atentamente,

Javier Terraza Palanca

Barcelona a 18 de junio de 2014

REMITENTE / REMITENT		DESTINATARIO / DESTINATARI	
D./Env/Na	JAVIER TERRAZA	DNI / CIF / Otro / Altre	
C/	P <sup>o</sup> Sant Gervasi	Nº 985 Piso / Pis	3 <sup>o</sup> CP 08028
Población / Població	Barcelona	Provincia	Barcelona
Tel. móvil / Tel. mòbil		E-mail	
Nº Contrato / Núm. contracte		Nº Cliente / Núm. client	
REMITENTE / REMITENT		DESTINATARIO / DESTINATARI	
D./Env/Na	D. J. A. Balloch (Avenida Zaragoza)	DNI / CIF / Otro / Altre	
C/	P <sup>ta</sup> Pilar	Nº 18 Piso / Pis	CP 50003
Población / Població	Zaragoza	Provincia	Zaragoza
Tel. móvil / Tel. mòbil		E-mail	
PRODUCTO / PRODUCTE			
<input type="checkbox"/> Carta <input type="checkbox"/> Carta Urgente / Carta Urgent <input type="checkbox"/> Paquete / Paquet    Tipo / Tipus			
SERVICIOS ADICIONALES (según producto) / SERVEIS ADDICIONALS (segons producte)			
<input type="checkbox"/> Valor Declarado / Valor Declarat <input type="checkbox"/> Aviso de Recibo (AR) / Avis de Recepció (AR) <input type="checkbox"/> eAR / AR electrònic		<input type="checkbox"/> Seguro / Assegurança    Importe / Import € <input type="checkbox"/> DUA <input type="checkbox"/> Entrega Exclusiva D. (EED) (sólo contrato) / (numés contracte)	
<input type="checkbox"/> Reembolso / Reemborsament    Importe / Import € <input type="checkbox"/> Ingreso en cuenta / Ingre en compte <input type="checkbox"/> A domicilio / A domicili		<b>ENTREGA / LLIURAMENT</b> <input type="checkbox"/> Domicilio / Domicili <input type="checkbox"/> Oficina elegida / Oficina escollida *	
ESPACIO A RELLENAR POR CORREOS (VALIDACIÓN) / ESPAI PER EMPLENAR PER PART DE CORREOS (VALIDACIÓ)			
REMITENTE / REMITENT	DESTINATARIO / DESTINATARI	50003	
PRODUCTO / PRODUCTE	Producto: Carta Certificada CD00636213577 Oficina de admisión: 0829494 - BARCELONA SUC 6 Importe del envío: 2.96 € Fecha admisión: 27/06/2014 14:25 Peso: 17 grs		
			Firma Remitente o Autorizado / Signatura Remitent o Autorizat

\* Si conoce la Dirección de la oficina elegida, refléjelo en la dirección del destinatario. / Si coneixeu l'adreça de l'oficina escollida, reflectiu-ho a l'adreça del destinatari.  
 902 197 197 www.correos.es    Impressions Transèmits, S.A. 2014C / SAP-804 5x3

FOR FAVOR COMPROBARE QUE EL TEXT IMPRESO EN LA VALIDACIÓ MECÀNICA RECULLI EL PRODUCTE I SERVEIS ADDICIONALS REQUERITS I SI US PLAU, COMPROVAREI QUE EL TEXT IMPRESO EN LA VALIDACIÓ MECÀNICA RECULLI EL PRODUCTE I SERVEIS ADDICIONALS REQUERITS

### 10.18 PREGUNTES AL SR. JOAN PERE NAVARRO

Per tal de corroborar la validesa dels mètodes emprats alhora de calcular l'equivalència de les pessetes republicanes, li vaig fer una breu pregunta al professor de l'escola i economista, el Sr. Joan Pere Navarro Centelles:

***Estan correctament analitzats i redactats els mètodes que proposo? És el mètode escollit el més segur, fiable i correcte per tal tipus de conversió\*? Per què?***

*La primera pregunta te la vaig contestar a classe. (Sí.)*

*Respecte a la segona: jo utilitzaria una equivalència segons els índexs de preus -el camí C- (els diversos existents) el problema, més complicat, les estadístiques a utilitzar. El trobo el més equilibrat dels cinc.*

## 10.19 ENTREVISTA AL SR. MARÍN CANO, PROFESSOR D'HISTÒRIA

Alfredo Marín Cano és llicenciat en Geografia i Història en l'especialitat d'Història Moderna i Contemporània per la Universitat de Murcia.



És la persona que rebuscant dins dels arxius del Banc d'Espanya que li han permès estudiar, va descobrir que existeix documentació que demostra que va existir un Llibre Major amb el nom de "Fondo" i xifrà la quantitat a retornar en 3.561 milions de pessetes. Això es de vital importància perquè vol dir que el Banc d'Espanya sap que deu diners, tot i que no sap a qui, ja que cada descripció en el llibre correspon a un nombre de signatura, però aquesta numeració no existeix o no l'ha aconseguit trobar.

Donat que és una peça molt importat dins del protagonistes d'aquesta història, vaig voler també fer-li una entrevista, el qual, molt amablement, em va respondre extensament:

- 1- *En el artículo sobre usted de '20 Minutos' (<http://www.20minutos.es/noticia/463904/0/franquismo/expolio/investigacion/>) es dicho que sólo podían intercambiarse los recibos con el aval de "personas franquistas" o a "personas afines al régimen" o "al Movimiento Nacional" como he podido leer en otras fuentes, ¿Qué se entiende por personas franquistas? ¿Aquellas que simplemente simpatizaban con él o había de ser gente militante y gente con vínculos directos con la cúpula? ¿Es a eso a lo que se referían las Comisiones de Emisiones durante la Guerra Civil cuando concedía canjes de pesetas cuando sus solicitudes eran acompañadas de informes favorables mientras también denegaba las que venían con informes negativos?*
- 2- *¿Es cierto que el Estado contempla un fondo de actuación de entre 14 y 20 millones para solventar el atropello? ¿Pues entonces por qué en el artículo me ha parecido entrever que ha podido consultar material sobre el tema en el Banco de España, ¿Ha podido? y si es que sí, ¿Con facilidad? Hago tal pregunta al haber leído un documento de la Dirección general de la Memoria Democrática del Departamento de Interior del Gobierno catalán en el cual se denegaba el acceso a los documentos sobre tal incautación ya que primero no están catalogados y segundo porque aunque los tuvieran no podrían ya que contienen nombres y apellidos y va contra la Ley de Protección de Datos. Y también, ¿Cuáles serían los fines de la búsqueda de esta información? ¿La cantidad exacta de la requisita? ¿Un posible documento que pueda contener la nomenclatura de la gente a la cual le fueron requisadas las pesetas republicanas?*
- 3- *Durante el bienio radical-cedista fue propuesto acuñar de nuevo monedas de plata, lo cual fue un fracaso total entonces ya en 1935 se ordenó la emisión de "certificados" de 5 y 10 pesetas que ensalzaran la República. Según mi fuente (El estampillado de los billetes de banco. Alteración de un documento económico como medio de propaganda, de J.M. de Francisco Olmos, en las páginas 72-73) se dice: "El carácter de 'certificado' imponía la necesidad de que*

11. <http://www.20minutos.es/noticia/463904/0/franquismo/expolio/investigacion/#xtor=AD-15&xsts=467263>



- hubiera como contrapartida un depósito de plata en las Cajas del Banco (...) por lo cual se reservó una partida especial adscrita a estos 'certificados'" ¿De dónde se sacaba tal plata? Y otra pregunta: ¿Se mando hacer alguna requisa por parte del Gobierno de la II República de monedas de plata? En caso de ser afirmativa la respuesta. ¿Cómo fue hecha?*
- 4- *-También he tenido ocasión de leer en 'LA GUERRA DEL BILLETE. LA MONEDA COMO ARMA DE GUERRA' del mismo autor ya citado y en la página cuarta que las existencias de oro del Banco justo antes de la guerra tenían un valor de 2.202.301.767,37 pesetas-oro, valorados a la paridad de 1868, ¿Por qué se mide a la paridad de 1868?*
  - 5- *-¿Por qué los billetes emitidos con posterioridad al 18 de julio del 1936 por la República son declarados nulos y los anteriores a tal fecha no? ¿Porque simplemente se consideraba tal dinero ilegítimo ya que desde el Gobierno de Burgos afirmaban que el control político de España era legítimo a ellos no reconociendo, a partir de esa fecha, la "otra España"?*
  - 6- *-Si la España republicana hubiera vencido militarmente a la 'nacional' pero las maniobras de guerra monetaria planeadas desde su cúpula se hubieran llevado a cabo exitosamente y por tanto el valor de la peseta republicana estuviera rozando el valor cero, ¿Cómo cree que hubiera eaccionado el gobierno? ¿Hubiera acuñado una nueva moneda o hubiera adoptado una ajena con buen valor?*
  - 7- *-Ya concluyendo me gustaría pedirle su opinión y su teoría sobre cuáles fueron las causas de la transacción por "los daños y perjuicios que se hayan podido producir como consecuencia de la incautación y administración judicial de los bienes integrantes de la herencia de don Juan Negrín Cabrera (aunque éste nombre no era el del presidente republicano sino el de su padre; el verdadero nombre del socialista era Juan Negrín López), durante el tiempo en que estuvieron en esta situación por aplicación de la Ley de Responsabilidades Políticas." mientras que aún hay muchísima gente "normal", como es la APIGF, reclamando también tal compensación económica. ¿Fue acaso que la descendencia de Negrín conocía material confidencial? Es ésa al menos mi teoría.*
  - 8- *Y por último una pregunta que no tiene que ver con la acción en sí pero que también me surgió leyendo mi extensa bibliografía:*  
*-¿Por qué en la gran mayoría de los casos el papel-moneda comenzó emitiéndose en épocas complicadas como las guerras? Como es el caso de Francia con John Law mientras era Luis XV aún menor, de los EUA y los 'continentales' que financiaron su guerra, de Rusia con Catalina la Grande y los "Assignatsia" que la ayudaron en la financiación de la guerra contra Turquía y contra Napoleón más tarde, de el mismo emperador y su Banco de Francia para financiar sus campañas o de España en 1780 con Francisco Cabarrús y sus 'Vales Reales' para sufragar sus campañas militares contra el ejército inglés ¿Es simplemente porque es la época con el estado más cerca de la bancarrota y por tanto con menos recursos tanto materiales como económicos?*

1- *Las denominadas "personas franquistas" o simplemente afines al régimen de Franco eran simplemente aquellas que de forma pública habían demostrado su adhesión al "Movimiento" durante o posteriormente a la Guerra Civil. Solían ser gentes conservadoras de reconocido prestigio en aquella época, ya por su clara orientación política, su preponderancia económica o bien porque ocuparon puestos de la Administración municipal o estatal durante el reinado de Alfonso XIII (Restauración) ya durante la II República. A su lado, los que eran "camisas viejas" y seguidamente las "nuevas" de Falange, organismo que actuó como policía secreta emitiendo todo tipo de informes y que, por tanto, clasificaban a las personas según sus antecedentes, lo que les facultaba incluso a*

*emitir informes y documentos oficiales con la correspondiente filiación o animadversión al franquismo. Así pues, a una persona que contara con un informe desfavorable por parte de Falange le sería muy difícil cobrar sus vales; a la vez que otra que ya lo tuviera o bien careciera del mismo pero con el simple aval personal de un destacado dirigente local o provincial tendría la mayor de las seguridades para poder llevar a cabo la operación.*

*2-Efectivamente, el propio gobierno franquista ya estimó la cuantía a devolver, el problema es que nunca se llevó a cabo: por un lado, por intereses económicos, al reservarse el Estado ese dinero; por otro, como medida represora para aquellos que fueran desafectos al franquismo.*

*El acceso al Banco de España se dilató en el tiempo, pero una vez tuve acceso por mera cortesía de los funcionarios todo resultó sencillo. El problema fue y es la falta de catalogación: los fondos existen, pero carecen de signatura y sin ella es imposible localizar los documentos. Sobre la protección de datos: estos documentos ya tienen carácter histórico, por lo que no es preciso acreditar filiación de ningún tipo.*

*El fin, evidentemente, es primero saber la cantidad: esto sí lo pude comprobar en las actas del Banco de España del Gobierno de Burgos, es decir, la propia estimación que hizo el gobierno de Franco; pero el objetivo es recobrar ese dinero incautado y que nunca se devolvió a sus legítimos dueños. Y claro, hallando el libro matriz o los libros matrices con su correspondiente numeración se comprobaría de forma exacta la veracidad de los recibos y su cuantía, siempre que se haya conservado (y esto sí es importante, pues sin ellos no puede haber devolución).*

*En cuanto a la equivalencia, esto es algo de lo que se ha ocupado APIGF y en lo que nunca he intervenido.*

*La cifra de 3.560 millones de pesetas es la cantidad que estimó Franco según aparece en las citadas Actas del Banco de España del Gobierno de Burgos.*

*3- La emisión de monedas de plata era en teoría legal y no hubo requisa alguna.*

*4- Esa paridad la ignoro, supongo que a partir de La Gloriosa y la posterior emisión de pesetas hasta la imposición internacional del patrón-oro se estimó fuera lo más conveniente.*

*5- Así fue, la circulación monetaria de la República se estimó que no debería subsistir junto a la nueva moneda franquista (en general, durante la Restauración las monedas de Alfonso XII y XIII convivieron, como también sucedió con algunos billetes durante la República, ahora se abría un nuevo periodo controlado por Franco).*

*6- Las preguntas relativas a lo que podría haber sucedido es algo que no nos gusta a los historiadores, salvo a ciertas corrientes "historiográficas" venidas de EEUU. Los hechos es lo que cuenta, lo ocurrido y su explicación debe ser el objeto de análisis,... Pero bueno, supongo que la República hubiera intentado mantener su propia moneda aun asumiendo una teórica devaluación como consecuencia de la guerra y para fomentar los intercambios en el exterior.*

*7-Supongo que las comparativas pueden ser perjudiciales: con la Transición los sindicatos y los partidos políticos recibieron sus bienes y sus respectivas compensaciones..., lo que APIGF solicita es simplemente justicia al margen de los intereses de cada entidad o persona, como puede ser el caso de la familia Negrín y sus posibles documentos, como bien apuntas en tu teoría.*

*8.- Creo que la respuesta puede resultar más sencilla: durante el Antiguo Régimen el valor de la moneda y el prestigio del Estado se medía por la cantidad de metales preciosos acumulados*

*(mercantilismo): cuando un país entraba en guerra necesitaba asumir sus deudas y préstamos en relación a su oro y plata, por lo tanto sus monedas se requisaban y se emitía en su mercado interno papel moneda, que en realidad en caso de bancarrota no vale absolutamente nada. Y mucho menos para una sociedad sin capacidad de reclamar. Esto es importante, pues no podemos aplicar nuestros conocimientos actuales y nuestros derechos a estados que en el pasado defendían su patrimonio, es decir, sus reinos pertenecían a su familia, a una determinada dinastía, y por tanto no existía una diferenciación entre rey y reino.*

**10.20 ENTREVISTA AL GERMÀ MORATÓ – Desembre 2014**

Vaig considerar que el meu treball no estaria complet sense investigar com va viure el meu col·legi, La Salle Bonanova, els anys de guerra i els posteriors, i si es tenia coneixement si també es va realitzar la incautació de pessetes republicanes als Germandat de La Salle.

Aquesta darrera qüestió em va quedar resolta només preguntant a secretaria si es guardava la comptabilitat d'aquella època. No es preserva res, i per tant, va ser un carreró sense sortida, i no podem saber mai si els germans de La Salle van haver d'entregar, com tants d'altres ciutadans, les pessetes republicanes, ni si, en cas que les lliuessin, els les van bescanviar per pessetes 'nacionals'.

Per una altra banda, vaig poder fer-li una entrevista al Germà Morató que tot i que en els anys de guerra i post guerra era un nen, es ben coneixedor del que va patir la nostra escola gràcies els seus estudis e investigacions. Vaig poder gaudir de la seva saviesa i coneixement, i em va servir per acabar de fer-me una idea del context històric de l'època i la situació que va patir La Salle Bonanova durant i després de la guerra.

1. **Vostè que coneix la història de La Salle Bonanova durant la Guerra Civil, sap si va haver cap tipus d' incautació per part del bàndol nacional o republicà?:** *Per part del bàndol roig, així que va esclatar la guerra el 18 de juliol de 1936, els anarquistes, - CNT, la FAI i POUM-, aquests es van apoderar de tot Barcelona, especialment CNT i la FAI. Van pujar per aquí amb fusells i es van fer amos del col·legi. I empaitant els Germans. I també van cremar molta cosa: volien cremar els laboratoris, els museus... i sort que algú va posar alguna espècie de segell dient que això era de la Generalitat, i com que tampoc estaven massa instruits per distingir un segell d'un altre van creure que això era de la Generalitat del Companys i per això es van salvar els museus.*
2. **Hi havia alguna raó en concret per cremar els museus?:** *De centres religiosos o d'esglésies, es cremava tot: documents, arxius, etc. De l'església del col·legi van encendre els bancs del centre, i amb això va fer una escalfor tal que va obrir les voltes de dalt, es van obrir les parets... i per això passada la guerra per damunt de les bòvedes es van lligar les dues parets. A conseqüència d'això, ara ho estem rellegant, amb uns cables que van de cantó a cantó. La famosa estàtua de Sant Joan de la Salle, que era de bronze, la van agafar per fer material de guerra. Jo vivia a Manlleu. Això ho he sabut per la història dels que ho van viure. En van afusellar 12 Germans, i hi havia una cinquantena. Els de la CNT o la FAI, que eren els que actuaven, anaven pel carrer amb un cotxe, i feien parar a la gent, i els hi feien ensenyar les mans... i si veien que no tenien els callos d'haver treballat, els afusellaven... i no passava res. Això era continu. A casa meua vam tenir gent amagada. Germans amagats, que jo de dia els hi ensenyava els camins per amagar-se a una casa veïna. El meu pare tenia un cosí, i era considerat d'esquerres, i jo portava aquests senyors a amagar-se allà de dia. Acabada la guerra, quan va entrar en Franco, preguntaven en els llocs si hi havia rojos, i algú va delatar a aquest senyor i se'l van emportar a Montjuïc -els nacionals anaven molt ràpid eh, amb jutjats sumaríssims- i ens van venir a trobar. Llavors el meu pare, al cel sigui, va trobar l'alcalde nacional de Manlleu i van anar a Montjuïc a avalar-lo -"donem fe que és una bona persona"-, sinó l'haguessin pelat.*
3. **Abans i durant la guerra sap si la Salle Bonanova va prendre partit per algun dels dos bàndols?:** *No es podia pas prendre partit per ningú perquè això va quedar incautat per serveis de la Generalitat i es va convertir en un hospital, hi havia 1.400 llits, al menjador de nosaltres (els germans) hi havia el despatx del Tinent Metge. Quan van entrar els nacionals, el 26 de gener de 1939, ja venien alguns germans al cap de pocs dies amb les tropes, i es van tornar a fer càrrec del col·legi. El març de 1939 ja es tornava a fer classe.*

Tothom va estar en contra, tothom en contra del bàndol roig, és clar. Encara que un fos republicà, fos socialista i fos comunista de bona voluntat, no es podia admetre el que van fer perquè allò era l'anarquisme, no hi havia cap forma de govern. Ara, per què aquella gent va fer tot allò? (pausa) Aquí es podrien fer consideracions profundes, però també perquè va passar això, també hi ha un motiu, però el fet va ser aquest, que era absolutament aberrant, que es van fer coses que no s'han mai enlloc, encara.

Les txekes, hi havia desenes de txekes, a les Serralies, que és al centre, van morir alguns germans. Els germans volien anar-se i amagar-se. Això va ser sobretot fins el maig de 1937 quan aquests anarquistes van quedar dominats pels comunistes, i els comunistes no volien això, i llavors tot això es va apaivagar, de tal manera que hi va haver, no llibertat, però no hi havia aquesta persecució declarada. Però per entendre tot això, s'han de llegir uns quants llibres.

El llibre "La España traicionada": està fet per dos americans i un rus, tret dels arxius de Rússia quan es van obrir, i explica la relació directa de Stalin, Mólotov i Voróixilov, que eren els que manaven llavors, amb els consolat d'aquí per anar imposant el comunisme aquí i de quina manera. És un llibre fonamental per entendre el que va passar aquí, a Catalunya.

**Un cop Franco s'establí aquí, no va haver-hi cap tipus d'incautació?:** No, tothom va tornar a ser propietari del que tenia. Nosaltres, eh. Ara, jo no puc dir com van ser tractats altres col·lectius. La part religiosa (la catòlica) va ser ben tractada en el sentit que es va afavorir que funcionés, i hi vam anar així amb les lleis que van establir: només es podia parlar castellà, o es podia fer classe en català —en particular, sí que es podia parlar, però—. Fins al 75 res, bé els últims anys es podia fer una mica de més i de menys, però si s'hi posava cert, et venien a tu, els mateixos del lloc, pares que deien "no, no ho feu això"

4. **I sap si va fer cap requisita de pessetes republicanes un cop les tropes franquistes van conquerir la ciutat?:** No, això no ho conec pas. Perquè jo tenia 10 anys i això no ho vaig viure, jo vaig viure altres ambients, i tot el que sé és de la història d'aquí, del col·legi. El Jo vivia al poble de la vora, a Manlleu. Durant la guerra em va venir l'agutzil de Manlleu i em va preguntar "com te dius?" i nosaltres estàvem acostumats a dir, "jo em dic Joaquim Morató i Comerma, per servir a Déu i a vostè". Em va dir no ho diguis més això, has de dir "Joaquim Morató, per servir al Comitè". I ho feien perquè si es deia alguna cosa de Déu, els altres interpretaven que eres catòlic i et podien fer un tret al cap. Això que t'explico em va passar a mi.

Veus aquesta capelleta (m'ensenya el fons de pantalla del seu ordinador), és al menjador de casa meva, i la meva mare ja fa un segle va fer construir aquesta capelleta, i hi va posar aquest Sagrat Cor —tenia molta devoció al Sagrat Cor—, és aquesta mateixa (tornant-me-la a assenyalar). Els últims dies de juliol, quan va esclatar la guerra, van venir els de la CNT i la FAI, i van dir "traieu aquest ninot d'aquí, o li fotrerem una metrallada, i si no ho fem nosaltres ho faran els companys que vindran de Torelló", i no ho van fer-ho perquè eren coneguts de Manlleu, se'n van anar, després jo amb ma mare vam agafar aquesta estàtua tan estimada, la vam embolicar bé i la vam amagar, en un d'aquests llits que tenia. Acabada la guerra, el 4 de febrer de 1939 (tot i que oficialment no acabaria fins l'1 d'abril), quan ja vam saber que estàvem amb els nacionals i que hi havia llibertat, el vam anar a buscar, i el vam posar, i és aquest mateix. A mi em van donar llibertat, a uns altres els va treure, potser sí, però per nosaltres això era llibertat. Per això es va optar per callar, no dir res a ningú, tan complicada és la cosa.

5. **Vostè creu que la violència de la CNT, la FAI, la NKVD, era, diguem-ne, oficial, és a dir, subordinats del Govern del moment, o que, pel contrari, actuaven pel seu compte?:** Els anarquistes: la CNT, la FAI, el POUM... aquesta policia que m'has esmentat de Moscou —que no es gaire coneguda, només pels especialistes, que era una manera d'introduir-s'hi aquí—, però sobretot els dos primers grups, eren —jo tampoc sóc un historiador, ni una persona suficientment qualificada per dir-ho, en una conferència de catedràtics, però em sembla que sé— aquesta gent, conjunt d'ignorants que no sabien ni llegir ni escriure moltíssims, però portaven una formació imbuïda per un pensament que s'havia anat format amb molts anys, quasi un segle, que va començar a finals del segle passat, va tenir una primera expressió el 1909 a la Setmana Tràgica, i aquesta Setmana Tràgica va ser una manifestació perfecta de com pensaven els pensadors que movien a tota aquesta gent ignorant que anant augmentant els cercles podien arribar a l'any 1936 que en cada poblet de Catalunya hi havia la mateixa



organització per fer el mateix amb la mateixa intenció. Per això quan va esclatar la guerra en pocs dies a tot Catalunya va cremar i va ser el mateix. Per tant hi havia una organització de fons fabulosa amb unes causes profundíssimes, que encara no s'han estudiat prou, però en moltes coses tenien raó.

No eren oficials, jo creuria que no. En Companys no havia dit això; en Companys sí que va dir –que això està escrit– veient que els qui tenien el comandament de Catalunya neguen la CNT i la FAI, “Catalunya està a les nostres mans, i jo us ajudaré”, perquè sinó l’afusellaven. Van fer coses per evitar-ho, però el van desbordar absolutament i va ser tot un caos terrible. Però, indirectament, van armar el poble, això no es pot fer mai, armar els revolucionaris no es pot fer mai. Però, això vol dir que el Govern volés que es fes això? Podria haver algunes unitats que sí, però com a govern penso que no. Els governs ni d’Espanya ni d’aquí (de Catalunya) volen que les coses vagin malament, però sí pot haver-hi un grup que horroritza i mata a qui li sembla.

6. **Vostè creu que el que està demanant una Associació, que les pessetes republicanes que es van incautar i es va donar un rebut a canvi però sense oportunitat per bescanviar-les per les franquistes –a excepció de gent afí al règim– és una causa justa?:** Una bestiesa (l’acció de la incautació)... Si es reconeixen uns diners que estan en circulació en la zona nacional, siguin de la República o siguin d’un altre lloc, amb uns, és ben natural que es reconegui a uns altres, és de justícia. En llatí es diu *suum cuique tribuere*, a cadascú allò que és seu; és un principi de justícia bàsica. No es pot dir que perquè siguis negre, o perquè siguis religiós o no, o perquè siguis d’un partit o d’un altre... si aquest diner es torna, es torna a tothom. Ara, en els moments de guerres, sobretot de guerres civils, hi ha uns excessos tals per part d’uns i d’altres, que es justifiquen per situacions emotives, que no es justificarien mai a través de la lògica, de la reflexió i de la justícia, i per això és tan difícil parlar de les guerres civils perquè la part afectiva, que és molt important, amb les decisions que es prenen i com se reben les conseqüències, influeixen de tal manera que tenyeixen la visió realista. Per exemple, suposem que a un senyor li havien donat diners en valor i aquest senyor amb aquests diners en valor compra un autocar, amb aquest autocar fa diners, i aquests diners estan en valor i li torna el deute amb aquests diners. Què, li ha tornat el deute? No li ha tornat, perquè aquests diners no valen res. Quan hi ha en joc la justícia, és el més delicat, perquè ajuda com la que més. Per exemple, quan aquests moviments de capital, grandiosos, perjudiquen tant, això és el més greu per a la humanitat, perquè és en benefici d’uns quants, i en perjudici de moltíssims, i això és gravíssim, aquest és el vertader poder, més del dels estats, que no poden ni dominar aquest mateix poder. Ara, és delicat tot això, però el Papa ho està dient tot això, aquests dies.

## **10.21 CONVOCATORIA D'ASSEMBLEA GENERAL EXTRAORDINÀRIA DE L'APIGF – GENER 2015**

A continuació es mostra el fulletó convocant de la reunió de tots els socis i sòcies de l'APIGF pel proper 17 de gener. Anuncia que sobretot es té pensat parlar sobre l'estat de la demanda mitjançant el bufet d'ILOCAD.

*(L'adjunto tal com ens arribà, en castellà)*

### ***SESIÓN INFORMATIVA***

*La Junta Directiva les convoca a la celebració de la pròxima Asambleu General Extraordinaria de APIGF, que tindrà lloc el pròxim 17 de Enero de 2015 a las 10 horas en primera convocatoria y a las 11 horas en segunda, en la sede de la CASA DEL MAR, ubicada en la c/ Albareda, número 1-13 de Barcelona*

#### ***Orden del día:***

- 1.- Tratamiento del contenido de la sesión informativa organizada por ILOCAD celebrada en fecha 15 de septiembre de 2014 en la Casa del Mar de Barcelona.*
- 2.- Gestiones realizadas por la Junta Directiva tras la sesión informativa.*
- 3.- Información sobre reunión mantenida entre la Junta Directiva e ILOCAD en Madrid, en fecha 8 de octubre de 2014.*
- 4.- Información sobre la documentación interesada por ILOCAD, S.L., hoja de encargo profesional, fijación nuevo calendario de actuaciones, valoración de la peseta del 1936 según último informe valorativo contratado por ILOCAD.*
- 5.- Información sobre posicionamiento de la Asociación APIGF y condición de los asociados dentro de la Asociación, según procedan o no con la reclamación.*
- 6.- Ruegos y preguntas.*

*Fdo. María Teresa García*

*Fdo. Montserrat Capdevila*

*Secretaria de APIGF*

*Presidenta de APIGF*

## 10.22 JUAN NEGRÍN LÓPEZ

Juan Negrín López, nascut a Las Palmas de Gran Canaria el 3 de febrero de 1892, d'una família conservadora i catòlica, amb un pare com a home de negocis. Estudià fins els 14 anys al col·legi privat, *La Soledad*, obtenint les millors notes al batxillerat. El 1906 son pare li envià a Alemanya a estudiar medecina a la Universitat de Kiel, traslladant-se un any després a la de Leipzig, on es vincularia a la figura, plena de prestigi, d'Ewald Hering, fisiòleg famós per ses investigacions sobre la visió del color i la percepció espacial. El 21 d'agost de 1912, amb vint anys, obtingué el grau de doctor amb una tesi en alemany titulada "Sobre la qüestió de la Gènesi de la picada glucosúria". Després, a més de publicar diversos treballs d'investigació sobre fisiologia a revistes alemanyes treballà com a assistent a la mateixa universitat. També a *Deutschland* aprengué anglès, francès i, òbviament, alemany; cursà igualment el grau de Química tot i que no l'arribà a acabar degut a l'esclat de la Gran Guerra, quan va haver d'assumir noves i més altes responsabilitats docents. Ell no deixaria mai d'estudiar, durant sa estància al país germànic va aprendre també l'italià i el rus –i més tard acabaria parlant fins a deu idiomes, amb el xinès i l'àrab en procés d'aprenentatge quan morí, un fet extraordinari considerant la mínima globalització que hi havia llavors i les carreres que ell estudià, que no eren pas de lletres–, i va rebre-hi encàrrecs tan importants com el de traduir la recent obra del metge Charles Richet, *L'Anaphylaxie*, del francès a l'alemany. El 21 de juliol de 1914 es casà amb María Mijailova Fidelman, de família benestant russa, de Iekaterinburg, amb qui estudiava al mateix seminari. Pels problemes derivats de la Primera Guerra Mundial regressà l'octubre de 1915 a Espanya refutant exercir com a professor a la universitat alemanya, i en febrer de 1916 sol·licità des de les Canàries una beca per continuar els seus estudis en diversos centres d'investigació de Nova York i Harvard, però llavors Santiago Ramón y Cajal, Nobel de Medecina de 1906 pel descobriment dels mecanismes que governen la morfologia i els processos connectius de les cèl·lules nervioses, li va promoure perquè dirigís un nou laboratori de Fisiologia General a Madrid. Negrín acceptà sense pensar-s'ho gaire. El 1919 després d'un examen de revàlida, superat amb excel·lent i premi extraordinari, li fou convalidat el seu títol alemany de Llicència de Medecina i Cirurgia. Un any més tard realitzà els cursos per doctorar-se amb una nova tesi que titulà en castellà, "El tonus vascular i el mecanisme de l'acció vastònica de l'esplàncnic", que es qualificà amb un excel·lent, així demostrant la seva teoria i anticipant-s'hi unes desenes d'anys. El 1922 entrà en oposicions a càtedra de Fisiologia de la Universitat Central de Madrid, després que Gómez Ocaña la deixés vacant amb la seva mort. La obtingué unànimement. Des d'allà s'ocupà d'organitzar un Laboratori de Pràctiques a la facultat mentre que l'altre que seguia dirigint –el de Fisiologia General de Madrid– l'enfocà més a la investigació; però sobretot s'encarregà de fer de l'escola de Fisiologia una de prestigi i renom mundial. Beneficià amb la seva extensa biblioteca i amb els seus amplis coneixements a



alumnes que acabarien agafant gran prestigi internacional com Severo Ochoa, Nobel de Fisiologia i Medicina al 1959, o Francisco Grande Covián, fundador de la *Sociedad Española de Nutrición*. Després de molt fecunds anys dedicats a la docència i a la investigació científica de primera qualitat, va deixar la seva passió per dedicar-s'hi a la seva altra passió: la política.

Ingressà al Partit Socialista Obrer Espanyol el 1929 i amb l'adveniment de la II República va obtenir una seient de diputat a les Corts que mantingué fins el 1934. Ell no es sentia gaire identificat amb el marxisme, tampoc mantenia pas relació amb els sindicats i pertanyia al sector del partit liderat per Prieto, el sector moderat; defensava un socialisme mesurat, una política econòmica keynesiana i la implantació d'una educació laica a Espanya, necessària pel seu progrés, segons afirmava ell. Com deia, quan entrà al parlament com a diputat a l'anomenat bienni social-azañista, no va exercir molta responsabilitat a l'òrgan de representació democràtica, només es desenvolupà en dos càrrecs: en el de vocal suplent del Tribunal de Responsabilitats del 7 de juliol de 1931 i en el de vocal del Tribunal de Responsabilitats pel procés de Jaca - en el qual dos militars es revoltaren per la República al poble de mateix nom el 12 de desembre de 1930 i foren afusellats dos dies després-. Tot i que també va formar part de la Comissió Directiva del Grup Parlamentari Socialista i representà al mateix en les comissions parlamentàries d'Estat, de Pressupostos i d'Hisenda. Després que esclatés la Revolució asturiana d'octubre de 1934 -llavors ja exercia com a vicepresident del partit- i que li investiguessin per sa presumpta participació en la mateixa rebel·lió minera, va passar a exercir temporalment de president després que Largo Caballero sí es veié involucrat en tal aixecament.

Negrín fou nomenat ministre d'Hisenda quan el Front Popular, liderat pel *PSOE*, va guanyar les eleccions. Ell va supervisar l'enviament de gran part de l'or del Banc d'Espanya -510 tones segons alguns historiadors com Aróstegui<sup>12</sup>- a un búnquer de Cartagena i, per la por que tot l'or caigués en mans dels colpistes, després a Moscou a canvi d'armament, un armament que després es descobriria que era realment "ferralla bèl·lica"<sup>13</sup> aprofitant-se de la terrible i precària situació en la qual estava immersa la República Espanyola. A més també s'encarregaria de supervisar les relacions econòmiques en ajuda del seu bàndol amb París, Polònia, Mèxic...

Els partits comunistes descontents amb el trontoll del govern i la mala gestió de l'esforç bèl·lic van demanar la substitució del president del Govern i ministre de Guerra, Francisco Largo Caballero, i el president de la República, Azaña, es mostrà d'acord amb tal mesura. El 17 de maig de 1937 va dimitir el socialista madrileny i Azaña va nomenar, davant de les pressions dels "prietistes", a Negrín com el seu successor<sup>14</sup>.

El primer acte polític important del nou govern va ser la publicació dels anomenats *Tretze Punts*, en clara al·lusió a l'escrit de Woodrow Wilson quan acabà la Primera

---

12. La guerra civil, 1936-1939: la ruptura democràtica; *Julio Aróstegui Sánchez*; 1996, pg. 42-43.

13. República y Guerra Civil; *Julián Casanova*; 2007, pg. 289.

14. [http://elpais.com/diario/2008/11/16/domingo/1226811153\\_850215.html](http://elpais.com/diario/2008/11/16/domingo/1226811153_850215.html)

Guerra Mundial, que establien els perquès de continuar lluitant i mitjançant els quals volia arribar a un principi d'acord amb el bàndol enemic. Consistits en:

1. *La independència d'Espanya.*
2. *alliberar-la de militars estrangers invasors.*
3. *República democràtica amb un govern de plena autoritat.*
4. *Plebiscit per determinar l'estructuració jurídica i social de la República Espanyola.*
5. *Llibertats regionals sense detriment de la unitat espanyola.*
6. *Consciència ciutadana garantida per l'Estat.*
7. *Garantia de la propietat legítima i protecció a l'element productor.*
8. *Democràcia camperola i liquidació de la propietat semifeudal.*
9. *Legislació social que garanteixi els drets del treballador.*
10. *Millora cultural, física i moral de la raça.*
11. *Exèrcit al servei de la Nació, estant lliure de tendències i partits.*
12. *Renúncia a la guerra com instrument de política nacional.*
13. *Àmplia amnistia per als espanyols que vulguin reconstruir i engrandir Espanya.*

L'oferta de continuar el conflicte per la via diplomàtica fou refutada plenament per Franco, qui va exigir fins el final una rendició incondicional. Llavors Negrín va reforçar els seus poders i va impulsar una nova i gran ofensiva que desembocà en desastre pel bàndol republicà. Si quan ascendí a la presidència encara es podia concebre una victòria republicana a un any vista, els resultats reals foren ben diferents. Es perderen les batalles de Brunete, de Bellvitge, de tot el Nord, de Terol, Alcanyís, Lleida, Tortosa i Vinaròs, i així quedà separat en dos el territori controlat per la República.

Amb el Govern instal·lat a Barcelona va reorganitzar les carteres del seu govern l'abril de 1938, adjudicant-se la de Defensa, que fins aquell moment requeia en Prieto. Va voler també enfortir el poder central fent front al dels sindicats i al dels sectors anarquistes, amb aquest fi s'alià amb la burgesia i la classe mitjana local per imposar una economia de guerra. Dugué a terme polítiques d'enfortiment de l'exèrcit i del poder del Govern; va posar la indústria sota control de l'Estat; i va intentar organitzar la reraguarda. El 16 d'agost del mateix any, en disconformitat amb el seu centralisme, van dimitir els ministres Irujo –del Partit Nacionalista Basc, com a ministre sense cartera– i Aiguadé –un dels fundadors d'Esquerra Republicana de Catalunya, com a ministre de Treball i Assistència Social–. El 21 de setembre va anunciar la retirada de les Brigades Internacionals, intentant que el govern enemic reaccionés d'igual forma amb els voluntaris italians. Negrín visualitzà, amb les cartes d'antics companys seus des d'Alemanya, que l'única manera que la República triomfés contra la cúpula de



generals feixistes era l'enllaç d'aqueixa guerra civil amb la imminent guerra europea, però els Acords de Munic –en els quals s'aprovà diplomàticament amb els màxims mandataris polítics italià, alemany, anglès i francès, la incorporació dels Sudets txecoslovacs a l'estat nazi– van fer esvaïr les esperances d'ajuda exterior, que correspondria al futur bàndol Aliat.

Davant de la caiguda de Barcelona, el primer ministre proposà a una reunió de les Corts a Figueres la rendició amb la condició que es respectés la vida dels perdedors i perdedores, però com què no pogué, un altre cop, negociar amb el bàndol rebel es va traslladar una altra vegada al centre d'Espanya. Ell encara no volia rendir-se amb la màxima de “resistir és vèncer”, però el Consell Nacional de Defensa, personat en el coronel Casado i el general Miaja, i suportat pel socialista Julián Besteiro i per l'anarquista Cipriano Mera, donà un *Coup d'État* contra la direcció de Negrín.

S'exilià, llavors, a França després de veure's depurat com a catedràtic, junt a molts altres dissidents de la nova dictadura, i des d'allà continuà posseint el càrrec de president del Govern de la República a l'exili fins el 1945. Es traslladà a Mèxic amb ocasió de la fi de la II Guerra Mundial on ses divergències amb Prieto –el que va ser el seu mentor– i amb Diego Martínez Barrio van provocar la seva dimissió davant de les Corts en exili. El 23 d'abril de 1946 ell i una trentena de socialistes més foren expulsats del partit i després de passar un temps més vivint al Regne Unit tornà a França per quedar-se'n allà. Morí a l'edat de 64 anys el 12 de novembre de 1956 d'una malaltia cardíaca, en depressió plena.

**10.23 CORREUS AMB POLÍTICS I POLÍTIQUES PER CONÈIXER L'OPINIÓ DEL PARTIT SOBRE LA RESTITUCIÓ ECONÒMICA I LA REPARACIÓ MORAL A LA GENT AFECTADA PER LA INCAUTACIÓ MONETÀRIA FRANQUISTA**

Un cop havia acabat tot el que m'havia proposat quan vaig iniciar el treball, vaig tenir la sensació que no estava complet, que encara li faltava alguna cosa. Havia entrevistat a representants de Convergència i Unió i d'Esquerra Republicana de Catalunya atès que aquests eren els qui aparentment més s'havien implicat en el tema des del món de la política institucional i, per tant, els qui més semblaven saber. Però llavors em vaig qüestionar què passaria si es tornés a fer la mateixa proposició al Congrés uns anys després; quins partits li donarien suport, quins partits s'oposarien i amb quins raonaments, i també conèixer què seria el que succeiria en cas que canviés el panorama representatiu del parlament vist el temps tan tumultuós que estem vivint. Així vaig decidir-me a enviar correus electrònics a representants polítics tant de nivell estatal com de nivell regional segons vaig trobar als webs oficials del Parlament de Catalunya, del *Congreso de los Diputados*, del Parlament Europeu o del *Parlamento de Galicia*, o a les pàgines oficials dels diversos partits. Cal mencionar que vaig escriure a cada formació diversos correus per rebre el màxim nombre de contestacions, així és possible que a alguns apartats hi hagi més representants que contestessin que no altres. Alguns em varen respondre molt correctament, altres irrespectuosament, uns afirmativament, altres amb un *no* rotund per resposta, altres ni tan sols em contestaren, però crec que he aconseguit compilar suficient informació per tenir sustentades idees sobre el que s'esdevindria en un possible futur parlament reorganitzat. A continuació s'exposa l'*e-mail* base que vaig emprar per explicar el meu tema contextualitzat i seguidament hi presentava les meves qüestions i uns agraïments personals per endavant. Aquest text l'anava modificant segons a qui m'adreçava, ja fossin els noms propis dels partits, els tipus de preguntes, l'idioma, certes denominacions, els tipus d'agraïments...

*Hola (nom),*

*Si us plau, quan tinguis una estoneta -cosa bastant difícil-, llegeix-te per sobre aquest text i contesta'm si vols amb tan sols un "Sí" o un "No" a la meva pregunta, que és a sota.*

*Sóc un alumne barceloní de 2n de Batxillerat anomenat Javier Terraza Palanca. El febrer exposo el meu Treball de Recerca -suposo que ja saps què és- i ho estic fent sobre un episodi no gaire conegut de la Guerra Civil espanyola, que és la incautació de pessetes republicanes emeses abans del 18 de juliol -les que es van emetre a posteriori es decretaren nul·les des del principi a territori 'nacional'- dels municipis que anaven essent conquistats per l'exèrcit feixista a canvi d'uns rebuts (com aquest: <http://www.encyezadigital.com/public/300110DineroRepublicanoG.jpg>) els quals teòricament haurien de poder ser bescanviats més tard per pessetes franquistes -puix que la cúpula feixista ja es va encarregar de deixar el valor de la moneda republicana arran de terra, perquè no es pogués reclamar als tribunals internacionals- però açò mai es dugué a terme, almenys per a gent que no era acèrrima al nou règim. Aquesta vil acció deixà a milers i milers*

*de famílies sense rendes, sense plats a la taula, amb encara més deutes que pagar... Actualment l'Associació de Perjudicats i Perjudicades per la Incautació del Govern Franquista (APIGF) està duent als tribunals una demanda amb el bufet d'ILOCAD per una compensació en euros actuals de les pessetes espoliades d'abans del 18 de juliol, a més d'un reconeixement públic moral, després que tal demanda fos refutada al Congrés –a la seu de la política institucional– per PP i PSOE. Altres persones i col·lectius, com partits i sindicats, sí han estat compensats i compensades, en canvi.*

*La meua pregunta és aquí:*

*Si (el nom del partit) passés a governar –sola o en coalició– faria una proposta perquè aquestes famílies afectades –les que conservessin tal rebut– veiessin els diners que els hi confiscaren fa quasi vuitanta anys restituïts, junt a una reparació moral? Estaries tu, (nom propi), personalment, a favor de tal reparació? Que creus que la formació també es decantaria per la mateixa opció?*

### **10.23.1 ORGANITZACIONS QUE RESPONGUEREN “SÍ”**

Seguidament es passa a mostrar els partits polítics, i la seva representació, que em varen contestar afirmativament a les meves qüestions.

#### **10.23.1.1 Convergència i Unió**



Riera i Reñé, Inmaculada. Diputada barcelonina al *Congreso*, advocada, amb estudis de postgrau en Política i Economia i amb un diploma *Forex/A.C.I.* Àmplia carrera professional en l'àmbit financer i de mercats, a Itàlia, el Regne Unit i els Estats Units d'Amèrica, a més d'haver estat docent de matèries econòmiques.

Amb ella vaig poder realitzar una entrevista personal registrada el 26/V/2014. A sota apareix part d'una contestació de l'interviu que adés em permeté dur a terme.

*(...) Jo crec que hem de seguir plantejant aquesta problemàtica i buscar-hi una solució, no? Jo crec que és un tema en el qual hi ha moltíssima gent afectada i que en aquest hauríem de cercar que els dos grans partits que en aquest cas votaren el mateix, doncs es sentin a negociar però sobretot a afrontar aquest tema i donar-li una resposta, no? Ja que hi ha molta gent afectada, la que coneixem i la que no coneixem, perquè com deies tu una part és la que s'ha constituït com associació però no podem oblidar que és un tema que afectà a molta més gent que estarà afectada i que no necessàriament formi part d'aquesta associació, no? Jo crec que al final els temes s'han d'abordar, s'han d'assentar les parts en una taula i s'ha de trobar un reconeixement i una solució. (...)*

### 10.23.1.2 Esquerra Republicana de Catalunya



Tardà i Coma, Joan. Diputat cornellanenc al Congrés de Madrid, llicenciat en Filosofia i Lletres i catedràtic de Llengua i Literatura catalanes de secundària.

*(...) De fet, fa molts temps que van decidir de fer-ho. Tot i que és possible que sigui un camí més que difícil i viable, crec que fa anys que ja s'hagués hagut de posar, si més no per mantenir, repeteixo la ferida oberta. (...) Tant de bo es fac i realitat.*

### 10.23.1.3 Candidatura d'Unitat Popular



Fernández i Ramos, David. Diputat barceloní del Parlament de la Ciutadella, cursà estudis de Ciències Polítiques, periodista i cooperativista en l'àmbit de les finances ètiques.

*siiii!*

### 10.23.1.4 Unión, Progreso y Democracia



Pagazaurtundúa Ruiz, Maite. Europarlamentària donostiarra, llicenciada en Filologia Hispànica i Basca, antiga parlamentària regional pel PSE-EE.

*Mi abuelo, pequeño empresario y comerciante en el País Vasco, se alistó en las filas republicanas y cayó preso en Santoña, provincia de Cantabria. Entretanto, mi abuela, mi madre y sus hermanos fueron refugiados de guerra en Cataluña.*

*Los bienes de mi familia fueron expoliados por lo que me suena la cuestión. Tras la guerra y la cárcel, la familia siguió, con dificultades, adelante, pero todos saludaron la llegada de la democracia con inmensa alegría.*

*Yo he defendido los derechos humanos desde mi juventud y sigo defendiendo la justicia, por ejemplo para que no haya impunidad en el caso del asesinato de mi hermano, o de otras personas y amigos.*

*No sé qué haría UPyD en concreto sobre lo que planteas. Te ánimo a seguir adelante con entusiasmo, pero debes tener en cuenta que con esta terrible crisis hay muchas, muchas, otras necesidades.*

*La reflexión profunda sobre los efectos de aquellas tragedias te harán, en todo caso, especialmente sensible a la justicia y la dignidad humana. Eso te hará que ayudes más al progreso de nuestra sociedad.*

*Un abrazo,*

*Maite Pagazaurtundúa.*

Puix que m'assegurava no saber què faria sa formació al respecte, vaig decidir-me a escriure també a la seva portaveu, Rosa Díez González, la qual desvià el correu a l'assistent tècnic parlamentari, Javier Sánchez-Somoza, que em respongué:

*Buenos días Javier,*

*Te respondemos desde el Grupo Parlamentario:*

*Unión Progreso y Democracia está a favor de la restitución económica para familias afectadas. Hace una política integral de memoria histórica para que se reparo el daño moral y económico.*

*Espero que hayamos respondido a tu pregunta,*

*Un cordial saludo,*

### **10.23.1.5 Bloque Nacionalista Galego**



Vence Deza, Xavier. Portaveu nacional del BNG, nat a la província de Pontevedra, catedràtic d'Economia Aplicada a la Universitat de Santiago de Compostel·la, coordinador del grup d'investigació *Innovación, Cambio Estructural y Desarrollo* i de la xarxa *Regulación, Estrategias y Políticas para la Emergencia de Nuevos Sectores Innovadores*, a més a més, redacta a diverses revistes polítiques i econòmiques d'àmbit gallec.

*Estimado javier,*

*desconozco los detalles de ese problema y si la negativa a convertir los recibos fue general o selectiva.*

*Desde luego, mi opinión es que la democracia debería corregir los atropellos económicos y el espolio ilegal de personas y organizaciones. Lo que no tengo ni idea es como debería hacerse en este caso.*

*Respecto al caso de gobernar Galicia, por lo que yo sé aquí no tenemos ese tipo de casos por razones obvias: Galicia cayó bajo control del ejército golpista ya en julio del 36.*

*Un saludo*

*XV*





Fernández Baz, Manuel Anxo. Portaveu gallec del partit al *Consello* de Teo, municipi de la Corunya, i candidat a alcalde del mateix.

*Buenos días Javier,*

*El BNG defiende el principio general de reparación económica y moral con las personas que sufrieron la represión franquista.*

*En consecuencia, defiende la restitución de los bienes y la reparación de los daños producidos por el franquismo.*

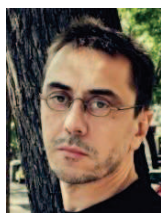
*Atentamente,*

*Saúdos*

### 10.23.1.6 **PODEMOS**



**PODEMOS**



Monedero Fernández-Gala, Juan Carlos. Madrileny, secretari de Procés Constituent i Programa de la formació, llicenciat en Ciències Polítiques i Sociologia, professor titular de Ciència Política i de l'Administració de la Universitat Complutense de Madrid i director del Departament de Govern, Polítiques Públiques i Ciutadania Global de l'Institut de la mateixa escola superior, a més d'haver estat professor convidat a diverses universitats del món, escriptor de diversos llibres, assessor, consultor internacional de governs i d'ens com el Banc Central Europeu o l'ONU.

*Hola Javier:*

*tenemos un equipo trabajando en memoria. Hay mucho pendiente. Me temo que hay cosas más gordas y bien problemáticas (incautación de tierras, fábricas, bienes o invalidación de los juicios del franquismo).*

*En cualquier caso, tomo nota y lo traslado a la gente que trabaja en estos temas lo evalúe.*

*Un fuerte abrazo y adelante.*

*JC*



Echenique Robba, Pablo. Europarlamentari argentinoaragonès, secretari general de *Podemos Aragón*, doctor en Física i científic del *Consejo Superior de Investigaciones Científicas*.

*yo estaría a favor*

*pero mi voto sólo es uno más ;)*

*Un abrazo fuerte,*

***Pablo Echenique***

*Eurodiputado (MEP)*



Errejón Galán, Íñigo. Secretari de Política del partit, doctor en CCPP, escriptor, assessor governamental i professor titular de Ciències Polítiques a la *UCM*.

*Buenos días Javier,*

*Mi nombre es Iruñe Jimeno, ayudo a Iñigo con su correo porque es enorme el volúmen y no llega a contestar personalmente a todos los que le entran por ello te escribo en su nombre que así me lo ha pedido personalmente diciéndome que te transmita que el es defensor de hacer justicia, en el más amplio sentido de la palabra, así como, de defender el honor y la dignidad de todo ser humano. Con ello supongo que interpretas la respuesta a tu pregunta. Te deseamos mucha suerte en tu trabajo de investigación en particular, en tu carrera, en general.*

*Seguimos a tu disposición*

*Un Cordial Saludo*

*Iruñe Jimeno*

### **10.23.1.7 Coalició Compromís**



Baldoví i Roda, Joan. Diputat suecà del Congrés estatal, llicenciat en Magisteri, assessor, corresponsal del diari líder en el País Valencià, professor de català per a mestres i mestre escolar.

*Javier, aquesta va ser una de les reivindicacions que es quedaren pel camí de la Transició.*

*Al País Valencià també hi hagué milers de persones afectades pel mateix motiu.*

*Veig justa la reivindicació però, al mateix temps, molt difícil trovar una fórmula perquè es restablezca la legalitat.*

*Evidentment la meua coalició i jo mateix estem a favor de buscar la forma de rescabalar a les persones perjudicades fa 80 anys, com també estem a favor de la memòria històrica.*

*Cordialment*

### **10.23.1.8 Amaiur**



Cuadra Lasarte, Sabino. Ocupa un escó al *Congreso de los Diputados*, nascut a la província d'Àlaba, advocat jubilat i sindicalista de *Langile Abertzaleen Batzordeak*.

*Pues ya me gustaría tener un poco más de información de la reclamación que ha interpuesto esa Asociación.*

*Evidentemente, dentro de las exigencias de verdad, justicia y reparación en relación con todos los crímenes -y robos- cometidos por el franquismo, podría entrar tranquilamente lo que tú comentas, así que sería algo a apoyar sin duda alguna.*

*De todas formas, no entra dentro del proyecto de Amaiur participar en ningún tipo de Gobierno estatal, sino conseguir el derecho de autodeterminación y, a través de él, poder independizarnos y crear nuestra propia República Vasca.*

*Un saludo, Javier.*

*Sabino Cuadra.*

### 10.23.1.9 Partido Nacionalista Vasca-Euzko Alderdi Jeltzalea



Bilbao Barandica, Izaskun, Europarlamentària, nada a la provincia de Biscaia, llicenciada en Dret, fou directora de servicis del Departament Èuscar d'Interior, i després de Cultura, fou diputada també al Parlament basc, i igualment vicepresidenta del Grup de l'Aliança dels Liberals i Demòcrates per Europa.

*Hola Javier,*

*En primer lugar gracias por tu correo y por el trabajo que estás haciendo. Yo personalmente desconocía esta circunstancia. A mí me parece razonable lo que planteas porque es coherente con el proceso que se desarrollo para que organizaciones políticas y sindicatos recuperasen el patrimonio incautado. Bien es verdad que este proceso no se ha concluido. A mi partido por ejemplo no se le ha devuelto la sede que el gobierno vasco tuvo en París durante el exilio franquista hasta que el gobierno colaboracionista francés decidió entregar esa sede a las SS y estos se la entregaron al Gobierno español. Hoy está allí (Avenida Marceau 68) el Instituto Cervantes.*

*Yo entiendo que estas indemnizaciones debe entregarlas el Gobierno de España institución que debe cargar con las responsabilidades de este tipo en que incurrió el gobierno franquista y me parece una buena idea abrir este asunto a nivel parlamentario Cuando acabes el trabajo me gustaría que me lo mandes para trabajar un poco con él.*

*Un abrazo.*

*Izaskun.*

### 10.23.1.10 Partido Castellano



Com que no vaig poder trobar cap direcció electrònica de cap representant del partit vaig adreçar-me directament a ell. Aquesta fou la seva resposta:

*Estimado Javier,*

*El PARTIDO CASTELLANO (PCAS) es partidario de que las diferentes administraciones compensen a la ciudadanía por los efectos negativos que algunas de sus actuaciones provocan.*

*En concreto, los castellanistas somos partidarios de restituir a sus legítimos propietarios las propiedades, bienes o recursos económicos que fueron incautados ilegalmente durante la Guerra Civil y la posterior Posguerra, tanto a personas individuales como a entidades, o si ello no es posible a proceder a una justa compensación.*

*Saludos.*

*PCAS*

### 10.23.1.11 Andecha Astur



El mateix fenomen anterior em va ocórrer amb aquest partit nacionalista asturià.

*En el caso de Asturias que es nuestro ámbito de actuación, nosotros no teníamos moneda republicana española desde la declaración de Independencia del Conseyu Soberanu en 1937 y los Belarminos (que así se llamaba nuestra moneda) también fueron inutilizados.*

*Por supuesto que Andecha Astur considera obligada la validación de esa moneda y su restitución económica en euros actuales. La reparación moral sería que nos reconocieran nuestro estatus jurídico-político previo a la invasión franquista.*

*Un saludo.*

### 10.23.1.12 Alternativa Galega de Esquerda



Amb esta formació em vaig dirigir per mitjà de la direcció electrònica del grup parlamentari a Galícia.

*La respuesta es afirmativa.  
Saludos.*

### 10.23.1.13 Izquierda Unida



Couso Permu, Javier. Europarlamentari gallec, tocador de bateria, tènic de so cinematogràfic, col·laborador de diverses cadenes de televisió, publica habitualment a diversos diaris electrònics i activista per fer justícia per l'assassinat del seu germà per part de l'Exèrcit dels E.U.A.

*Estimado Javier,*

*Javier Couso me pidió que respondiera en su nombre a este correo.*

*Ante todo, perdona la tardanza. Puedes imaginar la cantidad de trabajo en la que estamos inmersos.*

*Por otro lado, y pasando directamente a lo que nos preguntas, estamos a favor de la reparación de todas las víctimas del franquismo, por supuesto. El caso concreto al que te refieres no lo hemos abordado directamente, pero estoy de acuerdo en que hay que hacerlo. Sobre otros casos, IU, y especialmente IU en Europa, ha mostrado su interés en la reparación de las víctimas del fascismo, como puedes ver en este enlace:<http://www.izquierda-unida.es/node/13453>*

*Sobre lo que consideran otras fuerzas políticas sobre este tema, creo que será mejor que te pongas en contacto con ellos, ya que no podemos hablar en su nombre.*

*Un saludo,*



López Bermejo, Paloma. Parlamentària europea, nascuda a Madrid, educadora de disminuïts psíquics, exsecretària d'Immigració i Política social de CCOO, exvocal executiva de la Confederació Sindical del sindicat i exsecretària d'Ocupació i Migracions de la CS de *Comisiones*.

*Buenos días,*

*El compromiso de IU, sus cargos y los partidos que en ella se integran es la nulidad y los juicios franquistas y la restitución de todas las víctimas del franquismo.*

*Saludos,*

*Ramon Boixadera*

*Asistente de Paloma López*

### **10.23.2 ORGANITZACIONS QUE RESPONGUEREN “NO”**

Només un partit polític va ser suficientment brau per contestar-me negativament.

#### **10.23.2.1 VOX**



Paz, Fernando. Historiador i membre del partit, autor de tres llibres i prepara una altra publicació, sol aparèixer en algunes tertúlies polítiques com *El gato al agua* i professor universitari.

Cal dir que vàrem mantenir una curta, però molt cordial correspondència després de la primera contestació.

*Estimado Javier:*

*aunque la pregunta que nos haces es compleja, y debería ser estudiada en profundidad antes de pronunciarnos de modo rotundo, te puedo decir que, en general, somos poco partidarios de este tipo de decisiones.*

*Más en general, sería bueno para todos -y este te lo digo ya a un nivel personal, pues soy profesor de Historia y Filosofía- que la historia recibiese un tratamiento más equilibrado y menos dirigido a la vindicación sectaria y partidista.*

*Calificativos como "fascista" y como "vil" no contribuyen a fomentar un espíritu de reconciliación entre los españoles y alejan la historia del tratamiento que merece, acercándola peligrosamente a la categoría de arma arrojadiza en su versión más primitiva y elemental de buenos y malos. Las cosas, en la realidad, son bastante más complejas.*

*Un saludo.*



### ***10.23.3 ORGANITZACIONS QUE NO VAREN RESPONDRE***

En aquest apartat em limitaré a mencionar els partits, no els representants als quals em vaig adreçar. Es pot interpretar la no contestació com a mera covardia per respondre amb un *no*, per no assolir responsabilitats, o com una mera falta de temps per contestar.

#### ***10.23.3.1 Partido Popular***



#### ***10.23.3.2 Partido Socialista Obrero Español***



#### ***10.23.3.3 Partido Comunista de los Pueblos de España***



#### ***10.23.3.4 Ciudadanos***



#### ***10.23.3.5 La Falange***



#### ***10.23.3.6 Partit Socialista de Mallorca-Entesa Nacionalista***



#### ***10.23.3.7 Iniciativa per Catalunya-Verds***



**10.23.3.8 PACMA**



**10.23.3.9 Coalición Canaria**



**10.23.3.10 Unión del Pueblo Navarro**



**10.23.3.11 Foro Asturias o Foro de Ciudadanos**



**10.23.4 FORMACIONES AMB ALTRES RESPOSTES**

També hi hagué, però, alguns partits de què, de forma més rude, vaig rebre contestacions fora dels paràmetres que hi havia establerts.

**10.23.4.1 Democracia Nacional**



El partit de caràcter neonazi em va contestar a la qüestió que li vaig plantejar:

*Menuda gilipollez*

## 11. AGRAÏMENTS

- Al meu avi, Juan Palanca, per les seves històries, i per haver-me introduït dins l'Associació.
- A l'*Asociación de Perjudicados por la Incautación del Gobierno Franquista* per la seva col·laboració amb la realització del meu treball –proporcionant-me documents i entrevistes, i convidant-m'hi a les seves Assemblees–, especialment a la Sra. Gisela Dotes.
- A la Sra. Teresa Balcells, sòcia de l'*APIGF*, pel seu temps i per acceptar la meua proposta d'entrevistar-la.
- Al Sr. Pablo Sánchez-Ostiz per contestar en el mínim temps possible a les meves preguntes i a Mr. Scott Wishart per posar-me en contacte amb ell.
- Al Sr. Joan Tardà per la seva rapidesa amb què em contestà les meves preguntes.
- Al Sr. Jordi Xuclà pel seu temps en contestar les meves preguntes, i a la Sra. Imma Riera, que em posà en contacte amb ell.
- Al professor del col·legi en l'assignatura d'Economia, el Sr. Joan Pere Navarro, pel seu ajut al respondre'm les meves preguntes.
- Al professor Marín Cano, per haver-me agafat el telèfon a la primera i per comprometre's amb molt d'interès des del primer moment amb una entrevista.
- Al Germà Morató, per haver-se mostrat tan disposat a ser entrevistat i per haver-me relatat unes històries de l'escola tan interessants.
- A la Sra. Beatriz del Castillo, del bufet *ILOCAD*, pel seu temps i per haver-m'hi informat de l'estat de la demanda.
- A la meua mare, el meu pare i la meua germana Inés, pel seu constant suport durant tot el procés.
- Al meu tutor, el Sr. Jaume Esteve, pels seus valuosos consells i per guiar-me en tot moment fins a l'acabament del meu Treball.
- A totes les formacions polítiques i el seu brillant capital humà que m'ha respost de forma afable, correcta, interessada i veloç, destacant la seriositat d'alguns professionals que, tot i estar radicalment en contra de la proposta, donen la cara i exposen les seves argumentacions sense amb plena tranquil·litat.

